

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS MOKSLŲ BAKALAURO PROGRAMA

JUSTINA VAIČIUKYNAITĖ
IV kurso studentė

**LIETUVOS POLITINIO ELITO VAIZDINIAI PILIEČIŲ AKIMIS:
REALYBĖS IR SIEKIAMYBĖS SIMBIOZĖ**

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovė: doc. dr. Inga Vinogradnaitė

Vilnius, 2019

BAKALAURO DARBO PRIEŠLAPIS

Bakalauro darbo vadovės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(vardas, pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro darbo recenzentė: Viktorija Rimaitė

Bakalauro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Vaičiukynaitė J., Lietuvos politinio elito vaizdiniai piliečių akimis: realybės ir siekiamybės simbiozė. Politikos mokslų specialybės bakalauro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas – doc. dr. I. Vinogradnaitė. – V., 2019. – 35 p.

Reikšminiai žodžiai: politinis elitas, elitas, elito-masių skirtis, rinkiminis ryšys, rinkėjai, galia, valdymo legitimumas, moralinis pranašumas

Šiame darbe nagrinėjama Lietuvos politinio elito sąvoka iš piliečių perspektyvos: analizuojama sąvokos vaizdinių įvairovė ir jų turinys. Pasitelkiant indukcinių duomenų analizės metodą giluminių interviu medžiaga aprašoma, analizuojama ir interpretuojama santykyje su platesniais teoriniais aiškinimais taip išgryninant ir pateikiant nevienmatę politinio elito sąvoką sudarančius esmingai skirtingus vaizdinius.

Tyrimu siekiama atskleisti daugiareikšmės politinio elito sąvokos vartojimo prasmes, analizuoti, kaip piliečiai aiškina „politinio elito“ kilmės šaltinius, turimą galią, vykdomas funkcijas ir legitimumą.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas bakalauro darbas „Lietuvos politinio elito vaizdiniai piliečių akimis: realybės ir siekiamybės simbiozė“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Justina Vaičiukynaitė

Turinys

Įvadas.....	6
1. Literatūros apžvalga	7
2. Teorinis tyrimo pagrindas.....	11
3. Metodologija.....	15
3.1. Duomenų rinkimo metodas	15
3.2. Duomenų analizės metodas	17
3.3. Tyrimo ribotumai.....	18
4. Tyrimo rezultatai	19
4.1. Politinio elito sąvokos rekonstrukcija	19
4.1.1. Legalistinis politinio elito vaizdinys	20
4.1.2. Charizmatinis politinio elito vaizdinys.....	24
Išvados	33
Šaltinių ir literatūros sąrašas.....	37
Summary.....	41
Priedas nr. 1. Informuoto sutikimo forma	43
Priedas nr. 2. Anonimizuotas informantų sąrašas	45
Priedas nr. 3. Interviu klausimyno gairės	47
Priedas nr. 4. Interviu transkribavimo sistema	48
Priedas nr. 5. Kodavimo mazgų struktūra	49
Priedas nr. 6. Interviu transkripcijos.....	54

Įvadas

Kiekviename politiniame organizme egzistuoja skirtis tarp valdančiųjų ir valdomųjų, disponuojančiųjų politine galia ir jai paklūstančiųjų. Priklausomai nuo režimo tipo, piliečių ir užimančiųjų valdžios pozicijas interakcija bei jos raiška skiriasi. Lyginant su kitais režimo tipais (pavyzdžiui, monarchija ar diktatūra), demokratijoje valdančiųjų ir valdomųjų santykis yra specifinis – čia galios pozicijoje esantys valdantieji dėl svarbaus demokratinio režimų dėmens – rinkimų – yra fundamentaliai cikliška priklausomi nuo piliečių. Demokratija yra masinio pobūdžio, ir nors tiesiogiai sprendimus joje priima išrinkti atstovai, pats rinkimų institutas demokratijoje savaime implikuoja rinkimines mases, todėl be pastarųjų ši santvarka negali funkcionuoti¹.

Politinio elito sąvoka savaime nurodo į empirinio politikos mokslo ir normatyvinės politikos teorijos ašinių klausimų sintezę. „Kas valdo?“ yra centrinis politikos mokslų klausimas, siejamas ne tik su valdymo režimų, institucinės sąrangos klausimais, bet ir su nelygiu galios visuomenėje pasiskirstymu bei stratifikacija. Klausimas „kas turėtų valdyti?“ – normatyvinis klausimas, skatinantis samprotauti apie idealią būklę. Tikrovės ir normatyvumo susidūrimo apogėjumi atstovaujamojoje demokratijoje galima laikyti rinkimus, kai demokratinį institutų pagalba *vox populi* konvertuojama į galios poziciją užimančius, sprendimo teisę turinčius ir piliečius atstovaujančius valdančiuosius. Rinkimai demokratijoje sukuria tarpininkus tarp valstybės ir piliečių, kai platoniškai tikima, kad išrinktieji bus tinkamesni valdantieji nei masės.

Dėl nestabilaus sąlyginai jaunos demokratijos rinkiminio konteksto, menko partinio prierašumo bei sunkiai paaiškinamų rinkėjų politinių preferencijų Lietuvoje politikos tyrėjai susiduria su rinkėjų elgsenos aiškinimo ir rinkimų (ne)prognozuojamumo problema². Nors Lietuvos rinkėjų ir rinkimų aiškinimui ir prognozavimui siekiama pasitelkti įvairius mokslo įrankius (teorijas, metodus)³, vis dėlto, tradicinės rinkiminio elgesio teorijos, išplėtos ir taikytinos Vakarų demokratijoms, Lietuvai vargiai tinka. Dėl šios priežasties šio darbo rėmuose nuspręsta į rinkimų paklausą (ko nori rinkėjai?) pažvelgti iš naujos perspektyvos – aiškinantis empirinę ir normatyvinę dimensijas derinantį politinio elito sąvokos turinį. Politinio elito sąvokos suvokčių analizė šiuo atveju aktuali ir prasminga, nes šios koncepcijos dėmenys – ypatingai normatyvinis – turi (kad ir mažą) aiškinamąją atstovų pasirinkimo gebą.

¹ Robert Michels, *The Sociological Character of Political Parties*. Kn. Talcott Parsons (sud.), *Theories of society*, New York: The Free Press, 1965, 603-611.

² Ainė Ramonaitė (sud.), *Kaip renkasi Lietuvos rinkėjai? Idėjos, interesai ir įvairūs politikos ypatumai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014; Mažvydas Jastramskis et al., *Ar galime prognozuoti Seimo rinkimus? Trijų kūnų problema Lietuvos politikoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2018.

³ Ten pat.

Šį tyrimą, kurio niša plačiau aptariama literatūros apžvalgos skyriuje, mokslinėje diskusijoje galima traktuoti kaip „tiltą“ tarp teorinių svarstymų apie politinio elito sąvokos grynumą ir empirinių šios sąvokos tyrimų. Pasirinkta metodologinė prieiga, kai analizuojamos piliečių percepcijos, leidžia tyrimui priartėti prie politinio pasirinkimo logikos analizės, tuo tarpu politinio elito sąvoka, kaip analizės objektas, laiduoja artumą empiriniams Lietuvoje vykdomiems elito sandaros ir savivokos tyrimams.

Pagrindinis šio tyrimo rėmuose keliamas klausimas – kokie yra Lietuvos „politinio elito“⁴ vaizdiniai iš piliečių perspektyvos? Darbo tikslas – rekonstruoti informantų turimus vaizdinius apie „politinį elitą“: analizuoti politinio elito vaizdinių įvairovę ir jų dedamąsias. Atsižvelgiant į tyrimo klausimo specifiką, pasirinkta kokybinė duomenų rinkimo ir analizės prieiga – Alytuje ir jo apylinkėse 2019 metų vasario 18 – kovo 17 dienomis atlikta 30 pusiau struktūruotų giluminių interviu, vėliau medžiaga koduota, aprašyta, analizuota ir interpretuota įvairių teorinių aiškinimų kontekste pasitelkiant indukcinę prieigą. Tam, kad būtų nuosekliai atsakyta į pagrindinį tyrimo klausimą ir pasiektas išsikeltas tikslas, svarbu įvykdyti smulkesnius tyrimo uždavinius, kurie atspindi paskirose struktūrinėse darbo dalyse: I) suformuoti konkrečias teorines prielaidas, kuriomis remiamasi šiame tyrime, II) parengti duomenų rinkimo ir analizės prieigą, III) pagal teorijoje suformuotas prielaidas sukonstruoti tyrimo įrankį – interviu gaires, IV) vykdant interviu programą surinkti kokybinę medžiagą, V) taikant indukcinę duomenų analizės prieigą išanalizuoti surinktus duomenis.

Darbą sudaro keturios struktūrinės dalys: pirmoje dalyje pateikiama išsami literatūros apžvalga, kurios pagalba išgryninama tyrimo niša plačiame elitologijos tyrimų lauke; antroje dalyje suformuojamos pagrindinės teorinės tyrimo prielaidos, kuriomis remiamasi konstruojant tyrimo dizainą; trečiojoje dalyje aptariama darbo metodologija: duomenų rinkimo ir analizės metodas bei tyrimo ribotumai; ketvirtojoje dalyje analizuojant duomenis pateikiami rekonstruoti politinio elito sąvokos vaizdiniai. Po aptartųjų dalių seka išvados, kuriose apibendrinami svarbiausi tyrimo rezultatai, įvertinamas teorinio pagrindo tinkamumas, teorinė ir empirinė darbo reikšmė bei pateikiami siūlymai ateities tyrimams.

1. Literatūros apžvalga

Ypač platų elitologijos lauką būtina tinkamai struktūruoti siekiant pilnavertiškai apžvelgti su šiuo tyrimu sietinus relevantiškus darbus. Pateikiamoje literatūros apžvalgoje apžvelgiamas teorinis ir empirinis „politinio elito“ laukas, siekiant išgryninti šio tyrimo nišą.

⁴ Čia ir toliau, norint išvengti neaiškumo, kai kontekstas nelaiduoja aiškaus prasmės suvokimo, „politinis elitas“ pateikiamas kabutėse siekiant referuoti į politinio elito sąvoką, o ne į politinį elitą kaip išorėje egzistuojantį objektą.

Politinio elito koncepcijos problematiškumas teorinėje plotmėje nusipelno bent trumpo aptarimo. Kaip teigia Alanas Zuckermanas, moksliniams darbams būdinga konceptualinė painiava ir tyrimai, pernelyg atitrūkę nuo būdingų klasikinei elitologų mokyklai⁵. Alternatyvą klasikams visų pirma pateikia funkcionalistinė elito teorija, teigianti, kad moderniaisiais laikais nebeliko vieningos valdančiosios klasės ar elito, o tik individualūs funkcionalistiniai skirtinguose sektoriuose veikiantys sub-elitai, besivaržantys vienas su kitu⁶. Elitologijos tyrimų lauką fragmentuoja ir vieningos koncepcijos stygius tarp klasikais bandžusių sekti mokslininkų. Pavyzdžiui, Haroldo Lasswello⁷, Tomo Bottomore⁸ ir Charleso W. Mills'o⁹ plėtotos teorijos pabrėžia visoje visuomenėje pasiskirsčiusią politinio elito galią ir įtaką, tuo tarpu Roberto Dahlio¹⁰, James'o Meiselio¹¹ ir Geoffrey Roberts'o¹² koncepcijos „politinį elitą“ pirmiausiai apibrėžia kaip mažas, sąryšingas grupes. Iš pirmo žvilgsnio menkas, tačiau ydingas, šis konceptualinis nepreciziškumas sukelia empirinių problemų, nes iš esmės pasikeičia sąvokos denotacija, t. y. į ją įtraukiamų objektų aibė¹³. Tokia politinio elito sąvokos problematika reikalauja apdairumo konstruojant „politinio elito“ tyrimų teorinį pagrindą ir bendrą tyrimo dizainą.

Empirinių Lietuvos elito tyrimų lauką galima struktūruoti jį skirstanti į dvi kryptis: į pirmąją Lietuva kaip analizės vienetas kartu su kitomis Baltijos ir Vidurio Rytų Europos šalimis patenka dėl sovietmečio patirties, tuo tarpu antroji sietina su paties elito požiūrių analize bei tyrimais, vadinamais „elitologija be elitizmo“¹⁴:

1. pirmoji kryptis apima elito sudėties, rekrutavimo, pozicijų kitimo procesus posovietinės transformacijos laikotarpiu;
2. antrajai kryptčiai priskirtini Lietuvos elito sandaros, savivokos ir suvokimo tyrimai: a) vienpusiškumu pasižymintys tyrimai, reiškiantys požiūrių analizę išimtinai iš elito perspektyvos, b) „elito“ suvokimo tyrimai, pasirinktos prieigos prasme artimiausi šio darbo tyrimui, netiesiogiai nagrinėjantys egzistuojančius „elito“ vaizdinius iš piliečio perspektyvos („elitologija be elitizmo“, kai elito sąvoka tiesiogiai neanalizuojama).

Pirmoji kategorija apima plačiausią tyrimų lauką ne tik dėl didelės geografinės zonos (Vidurio Rytų Europa) aprėpties, bet ir dėl analizuojamos temos populiarumo. Elito sąvoka šiuose tyrimuose

⁵ Alan Zuckerman, „The Concept “Political Elite”: Lessons from Mosca and Pareto“. *The Journal of Politics*, 39(2), 1997, 324-344, 325.

⁶ Michael Hartmann, *The Sociology of Elites*. New York: Routledge, 2006, 22-41.

⁷ Harold D. Lasswell, *Who Gets What, When, How*. New York: McGraw-Hill Book Co., 1936.

⁸ Tom Bottomore, *Elites and Society*. 2 leid. London: Routledge, 1993.

⁹ Charles Wright Mills, *The Power Elite*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

¹⁰ Robert Dahl, „A Critique of the Ruling Elite Model.“ Kn. Edward Laumann, Paul Siegel ir Robert Hodge (sud.), *The Logic of Social Hierarchies*. Chicago: Markham, 1970, 269-273.

¹¹ James Meisel, „The Myth of the Ruling Class: Gaetano Mosca and the Elite.“ Ann Arbor: University of Michigan Press, 1962.

¹² Geoffrey K. Roberts, *A Dictionary of Political Analysis*. New York: St. Martin's Press, 1971.

¹³ Zuckerman, 327.

¹⁴ Irmina Matonytė, *Posovietinio elito labirintai*. Vilnius: Knygiai, 2001, 103.

analizuojama ne savarankiškai, o kaip kintamasis išimtinai posovietinių valstybių transformacijos kontekste, kai pirmenybė teikiama paties transformacijos proceso, o ne politinio elito, analizei¹⁵. Transformacijos tyrimai dažniausiai pateikia elitą kaip reikšmingą visuomenės dalį, per trumpą laiką gebėjusią priimti sprendimus, vedusius link staigių režimo pokyčių¹⁶. Antonis Steenas teigia, kad po komunistinio režimo griūties Baltijos šalyse stebimas tęstinumo ir kaitos derinys: patyręs politinis elitas dažniausiai išlieka pozicijose pašalinant tik pagal etninę kilmę nepriimtinius asmenis (dažniausiai rusus)¹⁷. Johnas Higley ir Gyorgy Lenegyelis, J. Higley ir M. Burtonas, Juanas J. Linz ir Alfredas Stepanas¹⁸, H. John ir Gunter Richard¹⁹ analizuoja elito sudėties, savybių ir gebėjimo susitarti įtaką pokomunistinių valstybių demokratizacijos raidai ir teigia, kad socialinė elito integracija yra laikoma stabilių demokratijų sąlyga²⁰. Helga A. Welsh nagrinėja elito vaidmenį derėjimosi procese dėl naujo režimo įsigalėjimo. Pasak komparatyvistinių tyrimų penkiose Vidurio Rytų Europos šalyse atlikusios autorės, perėjimo sąlygos yra diktuojamos kylančio ir naujai besiformuojančio elito, o ne masių²¹.

Antroji tyrimų kategorija apima negausius elito sąvoką įprasminančius empirinius tyrimus Lietuvoje. Svarbu pastebėti, jog be jau aptartų tarptautiniu lygiu populiarių elito kaitos temų pokomunistinės transformacijos laikotarpiu, analizuotų ir lietuvių mokslininkų²², ankstyvuosiuose Lietuvos tyrėjų darbuose elito orientacijoms ir požiūriui tirti pasirenkami specifiniai tyrimo kampai. Pavyzdžiui, vieni pirmųjų – Kęstučio Masiulio ir Irminos Matonytės²³ – darbų elito tyrimų lauke ypatingą dėmesį sutelkė į elito veikimą posovietinėje Lietuvoje besiformuojančios laisvosios rinkos kontekste. Nors K. Masiulis, įvairiais pjūviais analizuojantis Lietuvos elito požiūrį į ekonominius ir

¹⁵ Pavyzdžiui, John Higley ir M. G. Burton, „The Elite Variable in Democratic Transitions and Breakdowns.” *American Sociological Review*, 54, 1989, 17–32.

¹⁶ Valerie Bunce, „Rethinking Recent Democratization: Lessons from the Post Communist Experience.” *World Politics*, 55(2), 2003, 167–192; Claus Offe, „Capitalism by Democratic Design? Democratic Theory Facing the Triple Transition in East Central Europe.” *Social Research*, 58(4), 1991, 865–892; Jon Elster, et al., *Institutional Design in Postcommunist Societies: Rebuilding the Ship at Sea*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

¹⁷ Anton Steen, „The New Elites in the Baltic States: Recirculation and Change.” *Scandinavian Political Studies*, 1, 1997, 91–112.

¹⁸ Juan Jose Linz ir Alfred Stepan, *Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America and Post-Communist Europe*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1996.

¹⁹ John Higley ir Richard Gunter. *Elites and Democratic Consolidation in Latin America and Southern Europe*, Cambridge: Cambridge University Press, 1992.

²⁰ John Higley ir György Lenegyel, *Elites after state Socialism: Theories and analysis*. Lanham, Boulder, New York, Oxford: Rowman and Littlefield, 2000; John Higley ir Michael Burton, *Elite Foundations of Liberal Democracy*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2006.

²¹ Helga A. Welsh „Political Transition Processes in Central and Eastern Europe“, *Comparative Politics*, 26 (4), 1994, 379–394.

²² Irmina Matonytė, „Lithuanian parliamentary elites after 1990: dilemmas of political representation and political professionalism.“ Kn. Elena Semenova et al., *Parliamentary elites in Central and Eastern Europe: Recruitment and Representation*. London: Routledge, 2014, 145–168; Irmina Matonytė, *Politicians “blessed” by the old regime in post-communist parliaments. The Estonian, Latvian, Lithuanian, and Polish cases compared*, pranešimas IPSA kongrese, Japonija, liepos 9–13, 2005; Diana Janušauskienė, *Post-communist democratisation in Lithuania: Elites, Parties, and Youth political organisations 1988–2001*. Amsterdam – New York: Editions Rodopi B.V., 2001.

²³ Matonytė, *Posovietinio elito labirintai*; Kęstutis Masiulis, *Lietuvos elitas: Ekonominės vertybės. Politinės orientacijos. Prognozės*. Vilnius: Pradai, 1997.

socialinius veiksmus (mokesčių sistema, partinės simpatijos ir pan.), savo darbe aiškių išvadų nepateikia (žr. I. Matonytės kritiką²⁴) visgi, iš pateiktos (nors ir fragmentuotos) analizės matyti, kad elito politinės ir ekonominės sąmonės kontūrai Lietuvoje yra neryškūs. Priešingai fragmentuotai K. Masiulio analizei, nuoseklus ir itin detalus I. Matonytės Lietuvos ekonominio elito genezės tyrimas teigia, jog matomas elito tarpusavio artumas, koordinuotumas ir vieningumas, kai ekonomikos lyderių tapatinimasis su elitu vis didėja ir pereina į instituciškai įtvirtintas formas²⁵. Kitos atliktos Lietuvos elito studijos teigia Lietuvos valdžių (įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės) nestruktūruotumą ir menką autonomiją²⁶, politinio elito vieningo požiūrio į Europos Sąjungą stygių²⁷, o politinio elito europinės tapatybės analizė rodo, jog europinė tapatybė apibrėžiama pasitelkiant tautinės kriterijus²⁸.

„Elitologijos be elitizmo“ tyrimai implicitiškai analizuoja politinį elitą piliečių politinio pasirinkimo logikos kontekste. Pasitelkdama kokybinę prieigą, Inga Vinogradnaitė teigia, jog iš piliečio perspektyvos atstovavimas visų pirma siejamas su konkrečiu asmeniu, žmoniškųjų savybių pagalba gebančiu jautriai atstovauti rinkėjus, o ne su pagal ideologines skirtis susiformavusiomis partijomis²⁹. Asmeninių savybių svarba piliečių pasirinkimui aptariama ir Jūratės Kavaliauskaitės tyrime – autorė teigia, jog lyderių asmenybės bruožai yra svarbus visuomenės politines simpatijas ir antipatijas lemiantis faktorius šalia kitų tradicinių rinkiminį elgesį aiškinančių veiksnių (partinė tapatybė, nostalgija sovietmečiui, pasitikėjimas politikais)³⁰. Gerokai anksčiau atlikta Mindaugo Degučio studija taip pat pabrėžia stiprios asmenybės svarbą rinkimų kontekste³¹.

Išskirtinai politinio elito sąvokos turinį iš piliečio perspektyvos analizuojančių tyrimų aptikti nepavyko. Visgi, neabejotinai egzistuoja mokslinių publikacijų, vienu ar kitu šiame darbe analizuojamu aspektu susijusių su „politinio elito“ vaizdiniais. Pasirinktas tyrimo dizaino naujumas leidžia šį darbą Lietuvos elitologijos tyrimų lauke pozicionuoti tarp aptartų vienpusiškumu pasižyminčių elito sąvokos analizių ir piliečių politinio pasirinkimo logikos tyrimų.

²⁴ Irmina Matonytė, „Elitų ir elitologijos paieškos.“ Kn. *Posovietinio elito labirintai*. Vilnius: Knygiai, 2001, 290-325.

²⁵ Matonytė, *Posovietinio elito labirintai*.

²⁶ Jūratė Novagrockienė, „Lietuvos valdžių elit bruožai.“ Kn. Jūratė Novagrockienė (sud.), *Lietuvos valdžių elito teisinės sąmonės ir savimonės ypatumai*. Vilnius: Eugrimas, 1998, 13-40.

²⁷ Irmina Matonytė, Gintaras Šumskas, Vaidas Morkevičius, „Europeanness of Lithuanian Political Elite: Europhilia, Russophobia and Neoliberalism.“ *Historical Social Research*, 41(4), 2016, 150-172.

²⁸ Kristina Veličkaitė, Vaidas Morkevičius, Irmina Matonytė, „Europinės ir tautinės tapatybės kriterijai elito narių požiūriu.“ *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 13, 2009.

²⁹ Inga Vinogradnaitė, „Politinis atstovavimas ir partijos: žvilgsnis iš piliečio perspektyvos?“ Kn. Ainė Ramonaitė et al., *Partinės demokratijos pabaiga? Politinis atstovavimas ir ideologijos*. Vilnius: Versus aureus, 2009, 160-187.

³⁰ Jūratė Kavaliauskaitė, „Simpatijų politiniams lyderiams galvosūkis: ar svarbios asmeninės politikų savybės?“ Kn. Ainė Ramonaitė (sud.), *Kaip renkasi Lietuvos rinkėjai? Idėjos, interesai ir įvaizdžiai politikoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014, 179-200.

³¹ Mindaugas Degutis, „Seimo rinkimai 2000: nauji Lietuvos rinkėjo portreto bruožai.“ *Politologija*, 4(20), 2000, 3-22.

2. Teorinis tyrimo pagrindas

Politinio elito sąvoka įveda nemenką painiavą ieškant empirinių jos atitikmenų. Teoretikai daug dėmesio skyrė tobulindami šio „informacijos rezervuaro“ preciziškumą – daug pastangų įdėta ruošiant detalius elito savybių aprašymus³². Ilgainiui tai vedė prie konceptualinės ir teorinės sumaišties, ir, priešingai nei plėtodamas teoriją tikėjosi Gaetano Mosca, nepadidino aiškinamosios „politinio elito“ teorijos gebos³³. Siekiant redukuoti politinio elito sąvokos nevienareikšmiškumo keliamas problemas, pagrindiniu šio darbo išeities tašku laikytina G. Mosca pateikta „valdančiosios klasės“ (*angl. ruling class*) sąvoka, toliau šiame darbe sinonimiškai keičiama „politinio elito“ definicija, ir Maxo Weber'io pateikta trijų idealių legitimaus viešpatavimo tipų sistema. Svarbu atkreipti dėmesį, jog įvertinus plačią, su kitomis sritimis persiliejančią elitologijos lauko specifiką, įkontekstinimui ir gilesniam italų mokyklos idėjų suvokimui analizuoti ir V. Pareto bei Roberto Michels'o darbai, taip pat antriniai šių autorių idėjas aiškinantys ar kritikuojantys darbai. Galima išskirti kelias pagrindines aptartuose rėmuose plėtojamas „politinio elito“ teorijų dedamąsias – tai elito neišvengiamumo, turimos galios, elito ir ne-elito tarpusavio priklausomybės, kilmės, struktūros ir funkcijų, rekrutavimo bei cirkuliacijos temos³⁴.

G. Mosca politinės sistemos sandaros ir funkcionavimo apmąstymui artima politinio elito neišvengiamumo idėja, reiškianti, kad masių valdymas yra neįmanomas, vietoje jo visuomet atsiranda dominuojanti mažuma, kuri valdo. G. Mosca pirmasis pateikia sisteminę skirtį tarp elito ir masių, teigdamas, kad visuose politiniuose organizmuose neišvengiamai egzistuoja dvi žmonių kategorijos – klasė, kuri valdo, ir klasė, kuri yra valdoma³⁵. Skaičiumi negausi valdančioji klasė vykdo politines funkcijas, monopolizuoja galią, ją disponuoja ir, priešingai plačiai valdomajai klasei, yra gerai organizuota. Svarbi disponuojamumo galia prielaida demokratinuose režimuose – interakcija tarp valdančiosios mažumos ir valdomos daugumos³⁶. Nors politinis elitas dėl savo turimos sprendimų priėmimo galios užima išskirtinę padėtį, leidžiančią esmingai paveikti kolektyvinį visuomenės gerbūvį ir modeliuoti tolesnį politinės bendruomenės kelią, visgi, svarbu pabrėžti, kad elito-masių sąveiką demokratijose visų pirma dera traktuoti kaip rinkiminį ryšį³⁷. Elitas visuomet svarstomas santykyje su masėmis, kurios paklūsta pranašesnės mažumos vadovavimu, ir kurios demokratinėse

³² Zuckerman, 324-325.

³³ Ten pat, 325.

³⁴ Gaetano Mosca, „On the Ruling Class“, Talcott Parsons (sud.), *Theories of Society: Foundations of Modern Social Theory*, New York: Free Press, 598-602, 1961; Vilfredo Pareto, *The Rise and Fall of Elites: An Application of Theoretical Sociology*, New Jersey: Transaction Publishers, 1991; Robert Michels, *Political Parties: a Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy*, New York: Hearst's International Library Company, 1915.

³⁵ Gaetano Mosca, *The Ruling Class*, New York: McGraw-Hill Book Company, 1939.

³⁶ Ten pat, 50-54.

³⁷ Ignacio Arana Araya, „Comparative Political Elites“, 2017.

<https://www.researchgate.net/publication/321198308_Comparative_Political_Elites>, 6, [Žiūrėta 2019 01 14].

valstybėse pačios sukuria (išrenka) politinį elitą³⁸. Kitaip tariant, savo politinių sprendimų galios įtaką politinis elitas gauna iš masės rankų, t. y., politinio elito turima galia suponuoja masės, visuomenėje išsisklaidžiusią galią rinkimų būdu koncentruota forma suteikusias politiniam elitui, egzistavimą.

Politinis elitas turi materialinius, intelektualinius ir psichologinius gebėjimus, reikalingus disponuoti galia, taigi, ir valdyti. Masės šiuo požiūriu yra elito priešingybė – jos ne tik intelektualiai žemesnės, valdomos savo emocijų, bet ir norinčios lyderystės politinėje bendruomenėje iškilimo. Pasak G. Mosca, politinė bendruomenė gali pasižymėti stabilium valdymu tik tokiu atveju, jeigu valdančioji klasė yra gerai organizuota, kritiniais momentais gebanti panaudoti jėgą tam, kad išlaikytų savo valdymą, ir turinti reikalingus techninius-administracinius įgūdžius. Bendrai politinio elito ir masių besidalijama kultūrinė, etinė sistema įpareigoja politinį elitą prisiimti savo, kaip valdančiųjų, atsakomybę³⁹.

Svarstydamas elito kilmę, rekrutavimą ir cirkuliaciją, G. Mosca drastiškai nebrėžia ribos tarp elito ir masių kaip nekintamos duotybės, ir teigia, kad elitas yra artimai susijęs su masėmis per sub-elitą, daug skaitlingesnę nei elitas visuomenės grupę, kurią sudaro vidurinioji klasė – tarnautojai, „baltosios apykaklės“, intelektualai, tyrėjai, mokslininkai, inžinieriai ir kt. Platesnė nei valdantysis elitas, tačiau gerokai mažesnė nei masės, visuomenės sub-elito grupė laikoma pagrindiniu valdančiojo elito rekrutavimo šaltiniu. G. Mosca teigia, jog ne mažiau nei nuo politinio elito organizuotumo ir įgūdžių, politinio organizmo stabilumas priklauso ir nuo sub-elito išreiškiamos aktyvios pozicijos bei turimų ir puoselėjamų savybių moralinėje ir intelektualinėje sferoje⁴⁰. Politinio elito struktūra ir sudėtis visuomenėje laikui bėgant keičiasi – kaita vyksta, kai iškyla naujas elitas ar į esamą elito grupę įžengia nauji nariai, reprezentuojantys naujai artikuliuojamus (ekonominis, kultūrinius, technologinius, kt.) interesus visuomenėje⁴¹. Elito cirkuliacija vyksta per naujų narių iš žemesniojo – sub-elito – sluoksnio rekrutavimą, naujos socialinės grupės inkorporavimą, arba revoliucijos būdu visiškai pakeičiant įsitvirtinusi elitą kontrelitu⁴². Revoliucija įvyksta tada, kai valdančioji klasė yra pernelyg nevieninga, neturi pakankamų techninių-administracinių gebėjimų, nėra linkusi naudoti galios savo valdymui išlaikyti (kai tai būtina) ir masių nėra suvokiama kaip įkūnijanti visoje visuomenėje vertinamas ir priimtinas savybes⁴³. Visgi, revoliucija nereiškia bevaldystės – klasikės elitologijos požiūriu, elitas gali būti pakeistas tik kitu elitu⁴⁴, tai suponuoja pagrindinė politinio elito apibrėžties prielaida – visuomet yra valdanti mažuma ir valdoma dauguma.

³⁸ Mosca, *The Ruling Class*, 65-69.

³⁹ Zuckerman, 339.

⁴⁰ Mosca, *The Ruling Class*.

⁴¹ Ten pat; Bottomore.

⁴² Mosca, *The Ruling Class*; Vilfredo Pareto, „The Circulation of Elites.“ Kn. Talcott Parsons (sud.), *Theories of Society: Foundations of Modern Social Theory*. New York: Free Press, 1961, 551-558.

⁴³ Zuckerman, 340.

⁴⁴ Matias Lopez, „Elite Theory“, *Sociopedia.isa*, 2013. <<http://www.sagepub.net/isa/resources/pdf/elitetheory.pdf>> [Žiūrėta 2019 01 16].

Šalia aptartų politinio elito bruožų Gaetano Mosca įveda ir normatyvinį politinio elito mąstymo dėmenį. Pasak jo, galia turėtų būti koncentruota maža, ypatingų gabumų turinčio elito rankose⁴⁵. Pasiėkus tam tikrą civilizacijos ir išsivystymo lygį, politinis elitas nebegali grįsti savo galios išimtinai *de facto* jos turėjimu ir disponavimu (pavyzdžiui, gryna jėga), todėl stengiasi surasti teisinį ar / ir moralinį pagrindimą, kuriuo jo esama galia visuomenėje būtų legitimuojama ir išsilaikytų be ypatingų elito pastangų. Tokį teisinį ar moralinį principą, kuriuo remiasi politinio elito galia, G. Mosca pavadina politine formule⁴⁶. Dažniausiai tokia legitimacija per politinę formulę yra logiškas ir neišvengiamas toje visuomenėje pripažįstamų ir priimtinių doktrinų ir įsitikinimų padarinys. Pavyzdžiui, visuomenėje su įsigalėjusia krikščioniška dvasia, politinė klasė valdys per suvereno, kuris yra tinkamas vadovauti, nes buvo pasirinktas Dievo, valią; demokratiniiais principais grįstoje Jungtinių Amerikos Valstijų visuomenėje valdančiųjų galia tiesiogiai ar netiesiogiai kyla iš rinkėjų balso, kuris laikomas visos JAV visuomenės suverenios valios išraiška⁴⁷.

Politinė formulė gali būti grindžiama arba antgamtiniais įsitikinimais, arba idėjomis, kurios, jeigu ir neatitinka empirinės tikrovės, tai bent jau atrodo racionalios. Vis dėlto, tai nėra tik šarlatanizmas, išrastas priversti mases paklusti. Politinė formulė atliepia tikrąjį žmogaus socialinės prigimties poreikį – žinoti, kad valdoma ne gryna materialine ar intelektualine jėga, bet remiantis moraliniais principais⁴⁸.

Ribotai G. Mosca aptartą galios kaip dominavimo aspektą legitimumo kontekste preciziškai apžvelgė Maxas Weberis⁴⁹. Valstybės valdymo/dominavimo (*vok. Herrschaft*) santykis žmonių atžvilgiu reiškia legitimiją, bet prievartinę (*angl. coercive*) galią. Tam, jog būtų užtikrintas valstybės tęstinumas, valdomieji turi paklusti šiai prievartinei valdžiai⁵⁰. M. Weberis pateikia tris idealius legitimaus viešpatavimo tipus:

- 1) Legalistinis-racionalus. Remiasi tikėjimu priimtų taisyklių teisėtumu ir pagal šias taisykles įgyta teise valdyti (pavyzdžiui, tarnautojai, parlamento nariai, etc.)⁵¹. Šiuo atveju paklusimas priklauso nuo teisiškai susiformavusios, nuasmenintos tvarkos. Ši tvarka atsispindi, yra „perduodama“ valdantiems asmenims formalizuojant ir padarant teisėtais jų įsakymus užimamų pareigų rėmuose⁵². Einantysis pareigas šiuo atveju pats yra

⁴⁵ Mosca, *On the Ruling Class*, 598-602.

⁴⁶ Mosca, *The Ruling Class*, 70.

⁴⁷ Ten pat.

⁴⁸ Ten pat, 71.

⁴⁹ Max Weber, „The Types of Legitimate Domination.“ Kn. Guenther Roth ir Claus Wittich (sud.), *Economy and Society*. Berkeley: University of California Press, 1978, 212-302; Max Weber, „Politics as Vocation.“ Kn. Tony Waters ir Dagmar Waters (sud.), *Weber's Rationalism and Modern Society: New Translations on Politics, Bureaucracy, and Social Stratification*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2015, 129-199.

⁵⁰ Weber, *Politics as Vocation*, 10-11.

⁵¹ Weber, *The Types of Legitimate Domination*, 215.

⁵² Ten pat, 216.

nuasmenintos susiklosčiusios tvarkos objektas, formuojantis savo veiksmus pagal tą tvarką, o taisyklės, reguliuojančios pareigų atlikimą, yra techninio ar norminio pobūdžio⁵³.

- 2) Tradicinis. Remiasi tikėjimu apie seniai vyraujančių tradicijų šventumą ir pagal šias tradicijas veikiančių pranašumą (pavyzdžiui, patriarchatas)⁵⁴. Šio tipo rėmuose paklusimas aukščiausias pozicijas užimančiam asmeniui kyla dėl asmeninės jo ištikimybės tradicijai, kuri priimama kaip nuo neatmenamų laikų susiklostęs paprotys⁵⁵.
- 3) Charizmatinis. Remiasi ypatingu atsidavimu, heroizmu ar pavyzdiniu individualaus žmogaus charakteriu, demonstruojančiu normatyvinius šablonus (pavyzdžiui, Žana d'Ark, Hitleris)⁵⁶. Čia paklusimas kyla iš asmeninio tikėjimo kito asmens heroizmu ir pavyzdinėmis elgsenos savybėmis, kurios laiduoja tikėjimą to konkretaus asmens charizma⁵⁷. Charizmatinis tipas pasireiškia absoliučiu pasitikėjimu lyderiu ir, priešingai pirmajam tipui, yra iracionalus ta prasme, kad neseka nustatytomis taisyklėmis. Taigi, charizma remiasi asmeninėmis savybėmis ir sekėjų pripažinimu⁵⁸.

Tokia M. Weberio išskirta trijų legitimaus valdymo tipų sistema nurodo pagrindus, dėl kurių piliečiai priima galią, nusprendžia paklusti ir ja sekti. Asmenų, turinčių kurį nors iš aukščiau aptartų legitimumo šaltinių, klausoma, nes manoma, kad jie turi įpareigojimus, (dieviškąją) apvaizdą ar moralines savybes, suteikiančias jiems pranašumą.

Taigi, šio darbo rėmuose siekiant rekonstruoti Lietuvos politinio elito vaizdinius iš piliečio perspektyvos kaip gairės pasitelkiami teoriniai G. Mosca politinio elito ir M. Weberio galios legitimumo aiškinimai. G. Mosca politinį elitą apibūdina kaip mažiau skaitlingą lyginant su likusia visuomenės dalimi, vykdančią visas politines funkcijas, monopolizuojantį galią ir besimėgaujantį privalumais, kuriuos ta galia laiduoja⁵⁹. Teoriškai ir empiriškai prasminga M. Weberio prievartinės galios legitimavimo šaltinių tipologija numato tris – legalistinę-racionalų, tradicinę ir charizmatinę – atvejus, kai valdančiųjų dominavimas iš piliečio perspektyvos yra pateisinamas. Šios teorinės prielaidos laikytinos ne tik tyrimo įrankio konstravimo atspirties tašku, bet ir prasmingu teoriniu kontekstu, leisiančiu geriau suvokti informantų vidinę mąstymo logiką.

⁵³ Ten pat, 217-218.

⁵⁴ Ten pat.

⁵⁵ Ten pat, 216.

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ Ten pat, 216.

⁵⁸ Ten pat, 244.

⁵⁹ Mosca, *The Ruling Class*, 50.

3. Metodologija

3.1. Duomenų rinkimo metodas

Siekiant išpildyti pagrindinį tyrimo tikslą – pateikti Lietuvos visuomenės politinio elito vaizdinius – šiame darbe pasitelkiami kokybinis duomenų rinkimo bei analizės metodai.

Pagrindinis tyrime pasitelktas duomenų rinkimo metodas – pusiau struktūruoti giluminiai interviu. Šio metodologinio įrankio pasirinkimą diktavo paties darbo tema, kuria siekiama rekonstruoti (inter)subjektyvius piliečių turimus politinio elito vaizdinius. Pusiau struktūruoti giluminiai interviu suteikia galimybę į išorinį socialinį pasaulį pažvelgti iš informanto perspektyvos. Kaip teigia Steinaras Kvale, pagrindinė interviu, kaip kokybinio metodo, ašis, aplink kurią sukasi visas tyrimas, yra subjektų gyvenamas pasaulis ir jų santykis su šiuo pasauliu⁶⁰. Kokybiniai tyrimo metodai visų pirma tinka norint užfiksuoti subjektų turimas prasmių, interpretacijų ir pozicijų struktūras tyrime analizuojamų objektų atžvilgiu⁶¹. Šiuo atveju informantas pastatomas į centrinę – veikiančiojo, mąstančiojo, sąveikaujančiojo, (per)kuriančiojo, t. y. į subjekto – poziciją. Pasak S.Kvale, atliekant interviu, visų pirma svarbu pažinti paties subjekto – informanto – turimus ir pateikiamus aiškinimus⁶² apie išorinį pasaulį ir subjekto santykį su juo. Aiškus šių subjekto pateikiamų apibūdinimų, aprašymų, aiškinimų, samprotavimų suvokimas leidžia surinkti informaciją, reikalingą tolesnei su tyrimo klausimais susijusiai analizei. Toks duomenų rinkimo įrankis laiduoja duomenis „į gylį, o ne į plotį“ (plg. su didelį tyrimo imties elementų skaičių turinčiais kiekybiniais tyrimais).

Vykdam interviu programą buvo vadovaujamasi „duomenų prisotinimo“ taisykle, padedančia nustatyti tyrimui atlikti reikalingų duomenų kiekį. Kaip teigia Michaelas P. Grady, naudojant „duomenų prisotinimo“ taisyklę, „informacijos perteklių“ suponuoja situacija, kai naujai renkama informacija atkartoja jau surinktus duomenis. Interviu atveju, duomenų prisotinimas pasiekiamas tada, kai interviuotojas pradeda pakartotinai girdėti tuos pačius ar net identiškus aiškinimus, interpretacijas, nuomones, komentarus. Pasak autoriaus, tai ženklas, signalizuojantis, jog vertėtų duomenų rinkimo etapą baigti, ir pereiti prie surinktų duomenų analizės⁶³. Taigi, sprendimas, jog tolesnis duomenų rinkimas yra kontrproduktyvus ir nebūtinai, tyrėjo priimamas pagal tai, kas išgirstama naujai atliekamų interviu metu⁶⁴.

⁶⁰ Steinar Kvale, *InterViews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks: Sage Publications, 1996, 29.

⁶¹ Ten pat, 30.

⁶² Ten pat, 33.

⁶³ Michael P. Grady, *Qualitative and Action Research: A Practitioner Handbook*. Bloomington: Phi Delta Kappa Educational Foundation, 1998, 20-26.

⁶⁴ Apie „prisotinimą“ kaip įvykį ar procesą, bei kitus jo konceptualizavimo ir operacionalizavimo aspektus daugiau žr. Benjamin Saunders, Julius Sim, Tom Kingstone, Shula Baker, Jackie Waterfield, Bernadette Bartlam, Heather Burroughs, Clare Jinks, „Saturation in Qualitative Research: Exploring Its Conceptualization and Operationalization.“ *Quality & Quantity*, 52, 2018, 1893-1907.

Tyrimo metu Alytaus mieste ir Alytaus rajone 2019 metų vasario 18 – kovo 17 dienomis atliktas 31 pusiau struktūruotas giluminis interviu. Vienas interviu informantui nesutikus nebuvo įrašinėjamas, todėl negali būti ištranskribuotas, ir nėra naudojamas duomenų analizei. Pašalinus šį interviu, galiausiai analizei naudojami 30 pusiau struktūruotų giluminių interviu, kurie, gavus informuotą sutikimą, buvo įrašyti ir ištranskribuoti. Interviu trukmė varijavo nuo 25 iki 90 minučių. Užmezgant pirmąjį kontaktą su informantu – telefonu tariantis dėl interviu laiko ir vietos – buvo trumpai pristatomas tyrimo tikslas, pobūdis ir tema. Visi interviu buvo vykdyti akis į akį, su informantu susitikus gyvai jo namuose, darbo vietoje arba atvirose bendruomenės centro erdvėse, priklausomai nuo informanto preferencijų. Prieš atliekant interviu, potencialiam informantui pranešama apie tyrimo temą, tikslą ir eigą, pristatoma, kur, kaip bei koku formatu bus naudojama pokalbio metu surinkta informacija bei kas turės prieigą prie šios informacijos. Taip pat pranešama apie garantuojamą konfidencialumą, anonimiškumą bei teisę bet kuriuo metu pasitraukti iš tyrimo be papildomų paaiškinimų. Potencialiam informantui sutikus dalyvauti interviu, laikantis tyrimų etikos principų, informanto prašyta užpildyti informuoto sutikimo formą (Priedas nr. 1).

Geografinėmis tyrimo ribomis Alytaus miestas ir Alytaus rajonas pasirinktas dėl kelių priežasčių. Visų pirma, kadangi pats tyrimas traktuotinas kaip imlus kontekstui, nuspręsta apsiriboti vienos apskrities, su kurios politine situacija savivaldos lygmeniu darbo autorė būtų gerai susipažinusi, ribomis. Ne mažiau svarbi buvo ir antroji, logistinio pobūdžio priežastis, paskatinusi tyrimą atlikti būtent Alytaus apskrityje – tai galimybė naudojantis skirtingais socialiniais kanalais atrinkti kuo „margesnę“ informantų imtį pagal darbe taikomą duomenų rinkimo metodologinę prieigą. Alytus ir jo apylinkės pasirinktas kaip atitinkantis abu minėtuosius kriterijus.

Tyrimo taikyta netikimybinė, didžiausios įvairovės informantų atranka atsižvelgiant į amžių, lyties, išsilavinimo, užsiėmimo / profesijos kriterijus. Kalbant apie amžiaus kriterijų, svarbu paminėti, kad į imtį buvo įtraukti tik balsavimo teisę turintys – t. y. 18 metų sulaukę – asmenys. Didžiausios įvairovės prieiga pasitelkta kaip tinkamiausia siekiant surinkti informaciją apie tarp nehomogeniškos visuomenės narių vyraujančius skirtingus politinio elito vaizdinius (pilnas anonimizuotas tyrimo dalyvių sąrašas, demonstruojantis, kaip pagal deskriptyvines socialines charakteristikas pasiskirstė informantai, pateikiamas Priede nr. 2). Minėtieji keturi kriterijai buvo išskirti kaip svarbios socialinės charakteristikos, leidžiančios užčiuopti ir – jeigu ne visiškai, tai bent kuo didesne dalimi – padengti skirtingus Lietuvos visuomenėje egzistuojančių politinio elito vaizdinių aprašymus iš piliečių perspektyvos.

Siekiant išvengti bet kokios išankstinės informacijos turėjimo ir laiduoti kuo didesnę objektyvumą, sudarant informantų imtį buvo vadovaujamasi keliomis taisyklėmis. Pirmą, taikyta „pirmo susitikimo“ taisyklė, t. y. reikalaujama, kad informantas ir interviuotoja prieš tai nebūtų gyvai bendravę, ir pirmą kartą susitiktų ir bendrautų interviu metu. Antra, kadangi interviu programa

vykdyta intensyviausiu savivaldybių tarybų ir tiesioginių mero rinkimų kampanijos laikotarpiu, į interviuojamų informantų imtį nebuvo įtraukiami asmenys, kandidatuojantys į Alytaus miesto ar rajono savivaldybės tarybą ar mero postą. Pastaroji sąlyga svarbi mąstant apie pačią tyrimo logiką ir tikslą, mat tyrimu siekiama pateikti politinio elito vaizdinius iš piliečių, kaip rinkėjų, perspektyvos, pagal teorines prielaidas aiškiai skiriant rinkėjus ir valdančiuosius (arba pretenduojančiuosius valdyti).

Prieš pradedant interviu programą, remiantis teoriniame pagrinde pateiktomis prielaidomis ir kitais kontekstiniais elito tyrimų laukui suprasti relevantiškais empiriniais darbais bei metodologiniais tyrimo aspektais, buvo sudarytos ir į keturis blokus – „Kontekstiniai klausimai“, „Politinio elito „objektyvios savybės“, „Normatyviniai politinio elito aspektai“, „Uždaromieji identifikaciniai klausimai“ – suskirstytos interviu gairės. Jose esantys klausimai, kaip esminiai tyrimo tikslui pasiekti, buvo užduodami be išimties visiems informantams (interviu gairės pateiktos Priede nr. 3). Svarbu pabrėžti, kad pasirinkta pusiau struktūruoto giluminio interviu forma leido pokalbio metu formuluoti bei užduoti papildomus klausimus, paremtus teorinėmis tyrimų lauko žiniomis pagal tai, kur link kryo pokalbis, todėl papildomų klausimų kiekis, turinys ir formuluotės kiekviename interviu skiriasi.

Sudarius interviu gaires, prieš pradedant interviu programą tyrimų lauke su atrinktų respondentų imtimi, atlikti 3 pilotiniai interviu su skirtingo amžiaus, lyties, išsilavinimo ir užsiėmimo informantais. Šie pilotiniai interviu nėra įtraukti į analizuojamų interviu imtį, jų paskirtis – išbandyti interviu gairėse pateiktus klausimus: išsiaiškinti, ar klausimų formuluotės aiškios ir suprantamos, klausimų seka ir bendra klausimyno struktūra tinkama ir sklandi, etc. Po pilotinių interviu klausimyno gairėse įvyko keli neesminiai pakitimai: antrojo bloko penktajame klausime „Ar priskirtumėte politiniam elitui šiuos žmones“ pateikiamų asmenų sąrašas sutrumpintas nuo devynių iki šešių, taip pat atsisakyta trečiajame bloke buvusio klausimo „Koks politikas, Jūsų nuomone, nusipelno pagarbos?“⁶⁵, mat pilotinių interviu metu pastebėta, kad informantų atsakymai į šį klausimą bene identiškai sutampa su atsakymais į to paties bloko klausimus „Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?“ bei „Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų tikima ir pasitikima?“.

3.2. Duomenų analizės metodas

Atlikus interviu programą, visi interviu garso įrašai buvo ištranskribuoti (interviu transkribavimo sistema pateikiama Priede nr. 4). Atsižvelgiant į pasirinktą tyrimo prieigą, kurios kartinė ašis, kaip jau minėta, informantų prasmių, suvokčių ir aiškinimų visuma, pasirinkta transkribuoti visą pokalbio su informantu garso įrašą (pilnos interviu transkripcijos pateikiamos

⁶⁵ Vis dėlto, interviu programos metu reaguojant į kiekvieno interviu eigą, šis klausimas kai kuriuose interviu užduotas tuo atveju, jeigu informanto atsakymai į anksčiau užduotus klausimus nebuvo pakankamai išsamūs perprasti vidinę jo mąstymo logiką.

Priede nr. 6). Toks sprendimas priimtas suvokiant, kad net ir iš pirmo žvilgsnio tiesiogiai su užduodamu klausimu nesusijusiuose atsakymuose glūdi svarbi kontekstinė informacija, padedanti geriau suprasti informanto mąstymo logiką, todėl selektyvus transkribuojamos medžiagos atrinkinėjimas nelaiduotų pakankamo metodologinio tikslumo tolesnėje analizėje.

Kaip diktuoja duomenų analizei šiame darbe taikoma indukcinė prieiga⁶⁶, esminis kokybinių duomenų analizės aspektas – teksto (šiuo atveju transkripcijų) prasmės suvokimas, todėl pirmas žingsnis organizuojant surinktus duomenis – interviu transkripcijų skaitymas, kurio metu kartu su kiekvieno interviu metu darytų užrašų pagalba bandyta suprasti pagrindines kiekvieno informanto išsakomas mintis tyrimo objekto tema, bei paliekami trumpi komentarai su raktiniais žodžiais. Po kiekvieno perskaityto interviu parašomi kelių sakinių bendro pobūdžio apibūdinimai, perteikiantys pagrindines tame interviu informanto išsakytas idėjas⁶⁷. Vėliau visos interviu transkripcijos įkeltos į kokybinių duomenų analizės programą NVivo 12 Pro taip ruošiantis duomenų kodavimui. Antrasis žingsnis – atidus, pakartotinis transkripcijų skaitymas kuriant kodus, padedančius organizuoti, struktūruoti, analizuoti ir interpretuoti duomenis⁶⁸. Pirmieji „motininiai“ mazgai remiantis teorinio pagrindo prielaidomis ir klausimyne esančiomis gairėmis NVivo programoje buvo sukurti dar prieš pradedant koduoti interviu medžiagą; kitų smulkesnių, „dukterinių“ mazgų, esančių po bendro pobūdžio pagal teorines prielaidas ir empirinius darbus išskirtais „motininiais“ mazgais, sukūrimas rėmėsi interviu metu stebimomis pasikartojančiomis temomis. Ilgainiui koduojant medžiagą ir kodų skaičiui augant, šiuos smulkesnius mazgus imta peržiūrėti / persvarstyti santykyje su teorinėmis prielaidomis ir, nusprendus jog kai kurie „dukteriniai“ mazgai dubliuojasi, besikartojančias reikšmes turintys kodai pašalinami jų reikšminius vienetus perkeliant prie kito artimą reikšmę turinčio kodo.

Ruošiantis duomenų analizei, sukurti mazgai pagal teorines prielaidas ir loginius sąryšius suskirstyti į klasterius, pagal kuriuos suformuota duomenų analizės struktūra. Skaitant ir koduojant transkripcijas vertinta, ar teksto fragmentas yra tiesiogiai ar netiesiogiai susijęs su kuria nors iš duomenų analizės struktūroje pateiktų temų (plačiau apie sukurtą kodavimo mazgų sistemą žr. Priede nr. 5). Toliau pasitelkiant kokybinę indukcinę prieigą suformuota duomenų analizės struktūra mazgų klasteriai analizuoti siejant su įvairiais teoriniais aiškinimais.

3.3. Tyrimo ribotumai

Aptarus darbo metodologiją, būtina pastebėti keletą darbo ribotumų, kurių turi būti paisoma mąstant apie tyrimo patikimumą:

1. Darbas neturi metodologinių pretenzijų pateikti generalizacijų apie visos Lietuvos visuomenės turimus politinio elito vaizdinius. Apibendrinimai, skirtys, kategorizacijos,

⁶⁶ David R. Thomas, „A General Inductive Approach for Analysing Qualitative Evaluation Data.“ *American Journal of Evaluation*, 27:2, 2006, 237-246.

⁶⁷ Alan Bryman, *Social Research Methods*. 4 leid. Oxford, New York: Oxford University Press, 2012, 575-577.

⁶⁸ Ten pat.

deskriptyviniai vertinimai ir kiti analizė elementai pateikiami išimtinai informantų, su kuriais buvo atlikti interviu, ribose.

2. Tikėtina, jog dėl sąlyginai siaurų geografinių interviu programos vykdymo ribų, kuriose pagal socialines charakteristikas buvo pasirinkta tam tikra imtis informantų, kai kurie politinio elito vaizdinių tipai nebuvo aptikti ir todėl nebuvo analizuojami.
3. Nors sekant netikimybine, didžiausios įvairovės informantų atranka pagal amžiaus, lyties, išsilavinimo, užsiėmimo / profesijos kriterijus siekta kuo įvairesnės imties sudėties, vis dėlto, kai kurie visuomenėje stebimi šiuos kriterijus ar kriterijų konjunktūras atitinkantys potencialūs informantai į imtį nebuvo įtraukti dėl: a) ribotos tyrimo apimties ir resursų; b) specifinių grupių neprieinamumo ir / ar neatliepumo.

Taigi, šiame darbe taikoma kokybinė duomenų rinkimo ir analizės prieiga. Kokybiniai duomenys renkami pusiau struktūruotų giluminių interviu pagalba. Vėliau duomenys koduojami pasitelkiant kokybinių duomenų organizavimo programą NVivo 12 Pro. Duomenys analizuojami pasitelkiant indukcinę prieigą – aprašomi, interpretuojami ir aiškinami platesniame teoriniame kontekste.

4. Tyrimo rezultatai

Šiame darbo skyriuje pagal surinktus kokybinius duomenis informantų mintys aprašomos, interpretuojamos ir analizuojamos santykyje su įvairiais teoriniais aiškinimais taip rekonstruojant politinio elito koncepciją ir pateikiant piliečių turimus politinio elito vaizdinius.

4.1. Politinio elito sąvokos rekonstrukcija

Apie komplikotą politinio elito sąvoką iš paprasto piliečio perspektyvos galvojama pasitelkiant kasdienio mąstymo kategorijas. Kadangi dauguma sąvokų yra kompleksiškos tikrovėje egzistuojančių reiškinių reprezentacijos, susidedančios iš struktūriškai paprastesnių reprezentacijų⁶⁹, elito suvoktys informantų išdalomos ir redukuojamos iki nesudėtingų, aiškesnių dalių. Iš surinktos kokybinės medžiagos akivaizdu, kad politinio elito sąvoka piliečių mąstoma kaip daugiareikšmė koncepcija. Sąvoka turi du esmingai skirtingus, bet sėkmingai informantų mąstyme koegzistuojančius vaizdinius – vienas vaizdinys skirtas išrūšiuoti išorėje egzistuojančius objektus, kitas – vertinimui, idealios būsenos nupasakojimui⁷⁰. Pilnavertiškas rekonstruotos politinio elito sąvokos iš piliečio perspektyvos pateikimas reikalauja nagrinėti abi suvoktis (vaizdinius), kurie, sekant teoriniame pagrinde aptartais legitimais viešpatavimo tipais, šiame darbe įvardinti kaip legalistinis ir charizmatinis. Šie vaizdiniai piliečių taikomi situaciškai pagal tai, kokio refleksijos ar realaus poelgio

⁶⁹ Eric Margolis, Stephen Laurence, „Concepts and Cognitive Science.“ Kn. Eric Margolis ir Stephen Laurence (sud.), *Concepts: Core readings*. Cambridge: MIT Press, 1999, 3-87, 9.

⁷⁰ Legalistinio ir charizmatinio vaizdinio skirtį tiksliai iliustruoja 19 metų moksleivės žodžiai: „[...] dar ne visai suvokiū, koks jis [politinis elitas] turėtų būt, ir koks jis *dabar yra*“.

veiksmo reikalauja aplinkybės. Kiekvienas šių vaizdinių vaidina tam tikrą vaidmenį – pirmasis padeda rasti sąvoką įprasminančius referentus ir juos apibūdinti, antrasis – vertinti, susiformuoti nuomonę, ir, jei reikia, padaryti sprendimą. Taigi, šio darbo rėmuose atsiskleidžia du požiūrio į politinio elito sąvoką būdai, t. y. du politinio elito vaizdiniai:

1. legalistinis. Skirstant į ne-elitą ir elitą, akcentuojami pastarojo turimi resursai ir galios svertai. Teoriniame kontekste šis vaizdinys atitinka M. Weberio aptartą legalistinį-racionalų viešpatavimo tipą. Čia politinio elito apibūdinimui pasitelkiama visuomenėje įsitvirtinusi taisyklių ir įstatymų visuma – procedūrinė-teisinė, etinio svorio neturinti kategorija, lydimą prievartinės galios.
2. charizmatinis. Pagrįstu priskyrimo prie elito faktoriumi šiame vaizdinyje laikomi teigiamų asmeninių savybių rinkiniai. Šis naratyvas atitinka teorines M. Weberio prielaidas apie charizmatinį autoritetą. Čia politinio elito vaizdinys konstruojamas grindžiant politiniam gyvenimui būdingų funkcijų ir joms atlikti reikalingų žmogiškųjų savybių argumentu, taip įvedant etinę ir vertybinę kategorijas.

Nors šie vaizdiniai persipynę tarpusavyje, vis dėlto, reflektuodami politinio elito kilmės šaltinius ir turimą galią, informantai yra labiau linkę taikyti legalistinį, o ne charizmatinį vaizdinį. Tuo tarpu kalbant apie politinio elito atliekamas funkcijas ir legitimumą, informantai labiau linkę pasitelkti charizmatinį matymą. Svarstyta, kad pastarasis politinio elito vaizdinys, taikomas vertinti, pasitelkiamas ir darant sprendimus bei pasirenkant favoritus rinkiminėje kovoje.

Informantų aiškiai reflektuota „politinio elito“ ir „politiko“ sąvokų skirtis leidžia išrūšiuoti legalistinį ir charizmatinį vaizdinius, legitiuoti jų skirtį ir geriau suprasti šių vaizdinių skirtumus. Šios informantų pateikiamos reflektuotos kategorizacijos implikuoja, kad „politinis elitas“ ir „politikas“ nėra tapačiai suvokiami reiškiniai. Politikas suvokiamas kaip įprasminantis ir sekantis tam tikrą objektyvių taisyklių rinkinį, jam patikėta atstovavimo ir sprendimų priėmimo funkcija (legalistiniam vaizdiniui artimas požiūris); tuo tarpu politinis elitas taip pat atstovauja ir priima sprendimus, bet nuo politiko skiriasi tuo, kad įprasmina politikos veikėjo idealą (charizmatiniam vaizdiniui artimas požiūris) – tą, kurį pilietis pageidauja matyti politikoje.

Taigi, politinio elito sąvoka turi I) dvi esmingai skirtingas, bet piliečių mąstyme koegzistuojančias reikšmes, II) viena kurių taikoma politinio elito, kaip objekto, atpažinimui, kita – politinio elito, kaip siekiamybės, formavimui.

4.1.1. Legalistinis politinio elito vaizdinys

Pirmasis vaizdinys apima informantų refleksijas apie faktinę politinio elito egzistavimo būklę, kai informantai nupasakoja tam tikrą politinio elito raiškos visuomenėje būdą, priimdami tai kaip objektyviai socialiniame gyvenime susiklosčiusią padėtį. Kategorizuodami, bandydami išrūšiuoti ir tarp daugybės išoriniame pasaulyje esančių objektų surasti politinio elito sąvokos referentą, piliečiai

visų pirma nurodo asmenis, valdančius tam tikrus resursus. Šie resursai, suteikiantys galią, ir ypatinga politinio elito kilmė, kai įprasminantysis sąvoką yra sukuriama rinkimų fakto ir/ar viešumo, yra pagrindiniai priskyrimo politiniam elitui kriterijai.

Tai, kad politinis elitas yra įgalinamas valdyti visuomenės bendrabūviui svarbius resursus, laiduoja aukštesnį jo statusą visuomenėje – elitas suvokiamas kaip turintis tai, ką daugiausiai visuomenėje galima turėti – prestižą, poziciją⁷¹ – ir todėl besirikiuojantis socialinės piramidės viršuje. Sąvokai apibrėžti pasitelkiami tokie įvaizdžiai kaip „vyriausi“, „aukščiausi“, „viršūnėlės“, „grietinė“⁷², juos papildant metonimijomis, kai užimamų pareigų, vietos, organizacijos ar institucijos pavadinimas vartojamas įprasminant apsvarstomą apibrėžimą:

*„Politinis elitas, nu tai valdžia vyriausia, ar ne taip? Prezidentas, premjeras, Seimas, partijos, va šitie visi dalykai, opozicija.“*⁷³ (pensininkė, 80 metų, vidurinis)

*J.V.: „Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“? II7: „Seimas... Tiesiog Seimas.“*⁷⁴ (komercijos direktorius, 37 metai, aukštasis neuniversitetinis)

Toks metonimijos vartojimas nėra atsitiktinis – ji ne tik pakeičia vieną žodį kitu, bet ir juos susieja, taip suformuodama naują sudėtinę reikšmę⁷⁵. Metonimija palengvina kasdieniame gyvenime retai sutinkamos ir reflektuojamos politinio elito sąvokos įprasminimą. Įprastesni tikriniai ar bendriniai daiktavardžiai „Seimas“, „prezidentūra“, „ministrai“ pasitelkiami bandant artikuliuoti sudėtingą koncepciją ir taip tarp jų sukuriant prasmę įgalinančias jungtis. Instituciniu požiūriu akivaizdi skirtis tarp įstatymų leidžiamosios, vykdomosios valdžių ir partinės organizacijos iš paprasto piliečio perspektyvos nedaroma, todėl, nors pabrėžiama užimamo posto svarba, bene neįmanoma nustatyti, kurių institucijų postai traktuotini kaip elitiniai. Tokiame kontekste metonimija įprasminamas politinio elito vaizdinys perteikia sudėtingų ir nesuprantamų, bet vis dėlto informantų akimis objektyviai svarbių toje institucijų sampnyoje veikiančių žmonių galias ir pozicijas.

Politinis elitas masių rankomis sukuriamas dviem būdais: per rinkimus ir/ar per viešai gaunamą dėmesį. G. Mosca pateikiamas rinkiminis elito-masių ryšys atramą randa vėlesniame procedūrinės demokratijos aiškinime, pateiktame Josepha Schumpeterio. Elitistinis J. Schumpeterio demokratijos apibrėžimas tinka apibūdinti masės ir elito santykiui – nors G. Mosca neneigia masių saviorganizavimosi ir (ribotos) valdžios kontroliavimo galimybes, elito-masės ryšys G. Mosca traktuojamas visų pirma funkciškai, kai rinkimai iškeliama kaip svarbesnis demokratinės santvarkos tikslas lyginant su rinkėjų politinio sprendimo galia⁷⁶. Tai implikuoja piliečių kaip „rinkėjų“

⁷¹ Mills, 9.

⁷² Atitinkamai informantė nr. 18, informantas nr. 10, informantė nr. 8.

⁷³ Informantė nr. 18.

⁷⁴ Informantas nr. 17. Čia ir toliau inicialai J.V. naudojami pažymint interviuotojos (darbo autorės) žodžius.

⁷⁵ Gunter Radden, Zoltan Kovecses, „Towards a Theory of Metonymy.“ Kn. Klaus-Uwe Panther, Gunter Radden (sud.), *Metonymy in Language and Thought*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1999, 17-60, 19.

⁷⁶ Joseph A. Schumpeter, *Kapitalizmas, socializmas ir demokratija*. Vilnius: Mintis, 1998, 297-300.

vaidmens atstovaujamojoje demokratijoje traktavimą, „išvalant“ kitas pilietybę lydinčias politines konotacijas, ir sukuriant piliečio kaip rinkėjo identitetą⁷⁷. Šiuo atveju „tautos vaidmuo yra sukurti valdžią arba tarpinį organą, o šis savo ruožtu sukurs nacionalinę vykdomąją valdžią, arba vyriausybę“⁷⁸. Tokio procedūrinio rinkiminio ryšio pajautą, kai bene vienintelė piliečio turima galimybė prisidėti prie valstybės valdymo yra dalyvauti rinkimuose, taikliai iliustruoja 39 metų degalinės operatorės žodžiai: „[...] **mes tik balsuojam ir tie mūsų balsai gali labai skirtis – vienas už tą, kitas už tą.**“⁷⁹

Iš eilinio piliečio perspektyvos tokios, iš pirmo žvilgsnio pasyvios, piliečio kaip rinkėjo tapatybės sukūrimas nėra diskredituojantis. Nors po rinkimų valstybės reikalai perduodami atstovams, tačiau išrinktųjų, taigi, ir valstybės valdymo, kokybė priklauso būtent nuo rinkėjų. Todėl pirmasis ir bene svarbiausias „judintojas“ atstovaujamojoje demokratijoje yra piliečiai. Kaip teigia 80 metų pensininkė: „Čia pagal mane tai **viskas priklauso nuo žmonių paprastų, ir rinkimų, kaip išsirinksi, taip turėsi.**“⁸⁰

Užimdamas dominuojančias pozicijas, politinis elitas neišvengiamai tampa svarbia figūra, nuolat šmėžuojančia viešajame gyvenime. Viešumas, žinomumas, žiniasklaidos dėmesys – nesvarbu, teigiamas ar neigiamas – tampa dar vienu kanalu, kuriuo naudojantis sukuriamas ar palaikomas politinio elito vaizdinys. Tai, kad politikas yra rodomas, matomas, pristatomas žmonėms, reiškia visuomenės domėjimąsi ir suponuoja jo svarbą. Šiuo atveju akcentuojamas pats gaunamo dėmesio faktas, parašėse paliekant matomų ar girdimų pranešimų turinį. Kitaip tariant, nesvarbu, kokių klausimų ar kokia tema politikas kalbinamas ar minimas, transliuojama žinutė teigiama ar neigiama, pats dėmesys savaime yra kriterijus, asmenį ar jų grupę padedantis atpažinti kaip politinį elitą:

J.V.: „Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?“ I5: „[Saulius] Skvernelis **labai minimas** šiais laikais. **Nebūtinai gal geruoju žodžiu**, bet jis labai daug minimas reklamose, kad ir Facebook'e, iš jo net **tyčiojamasi, ar taip ar taip jis kažkaip gauna tą reklamą.** Jis dabar šiuo metu yra vienas iš elitų. [ir kiek vėliau interviu metu] Nu jo labai daug kas nemėgsta, bet vis tiek priskirčiau. [...] Jis [...] turi kažką tokio, kad **juo domėtusi žmonės, būtent į jį yra nukreipta viskas.**“⁸¹ (bedarbis, ruošiasi atlikti savanorišką karo tarnybą, 19 metų, vidurinis)

Kadangi už politinį elitą „nėra nieko aukštesnio“⁸², o užimamas postas ir suteikta galios veikti ir spręsti pozicija tampa svarbiausiu priskyrimo kriterijumi, bet kokia kokybinė dimensija yra antraeilis dalykas. Esančiųjų „aukščiau“ statusui pagrįsti pakanka racionalių valstybėje susiklosčiusių

⁷⁷ Nadia Urbinati, *Representative Democracy: Principles and Genealogy*. Chicago: University of Chicago Press, 2006, 148.

⁷⁸ Schumpeter, 297.

⁷⁹ Informantė nr. 14.

⁸⁰ Informantė nr. 18.

⁸¹ Informantas nr. 5.

⁸² Informantė nr. 18.

taisyklių. Tokią pajautą tiksliai apibūdina 23 metų krepšinio trenerio žodžiai – paklaustas, ar yra politikų, kurių negalėtų priskirti politiniam elitui, jis atsako:

*„Nu mano nuomone, **jeigu jau esi tenai** [nacionalinio lygmens politikoje], **tai ir esi elitinis politikas**. [ir kiek vėliau per interviu, interviuotojai klausiant, ar Dalią Grybauskaitę priskirtų prie politinio elito] Tai žinoma. [...] jau dvi kadencijas ji yra mūsų šalies prezidentė. **Nesvarbu, kaip ji atlieka funkcijas, kaip gyvenimas eina į priekį ar atgal, bet jinai vis dėlto prezidentė** [...]”⁸³*

Bet koks vertinimas šiuo atveju nėra būtinas ir prasmingas, nes politinis elitas nėra apsprendžiamas kokybinių rodiklių. Tai – tam tikras ribotą vietų skaičių turintis, G. Mosca terminais tariant, mažai skaitlingas sluoksnius, į kurį patekimą užtikrina sėkmingas pasirodymas rinkimuose, suteikiantis vienokią ar kitokią poziciją ir su ja ateinančią galią. Politinis elitas suformuojamas racionalių politinės bendruomenės sukurtų ir besilaikomų taisyklių, viena kurių – cikliški rinkimai. Toks legalistinis politinio elito sąvokos atitikmuo realybėje yra nestabilus ir efemeriškas – tie, kas šiandien turi aukščiausią postą ir disponuoja galia, rytoj gali viso to netekti. Pats rinkimų faktas sukuria politinį elitą – viena rinkimų naktis gali vėl iš naujo paleisti postų dalijimo(si) karuselę, kuriai apsisukus, politinio elito sąvoką įkūnijančiųjų sąrašas vėl pasikeičia. Pasak 48 metų bedarbio, *„[p]olitinis elitas – **premjerą, prezidentę, Seimo pirmininką** [...] Per kitus Seimo rinkimus **ką išrinka, tada bus vėl tas elitas**.”⁸⁴*

Galia, kaip vienas lydinčiųjų G. Mosca išskirtų politinio elito atributų, informantų mąstoma išskirtinai legalistiškai-instituciškai, t. y. sprendimų priėmimo kontekste. Iš piliečio perspektyvos valdžioje esantiems paklūstama dėl to, kad bendroje racionalumu grįstoje formalių taisyklių sistemoje jie turi resursus, su kuriais ateina ir prievartinį atspalvį turinti galia. Politiniam elitui priklauso tas, kuris duotuoju momentu turi prieigą kontroliuoti pagrindines institucijas ir priimti esminius, daugelio piliečių gyvenimą paliesiančius sprendimus. Legalistinio suvokimo esmei perteikti puikiai tinka Charles'o W. Mills'o žodžiai: elitas yra tie, kurie nustato pareigas ne tik sau, bet ir kitiems, esantiems žemiau; jie ne tik seka nurodymais, jie juos duoda; jie nėra tik „biurokratai“, jie turi įgaliojimus komanduoti biurokratijai⁸⁵. Politini elito rankose akumuliuotą galią paprastas pilietis pajaučia negatyviai – galios svoris juntamas tada, kai ji pasireiškia prievartinėmis (*angl.coercive*) formomis⁸⁶: *„Sprendimus priima tie, kurie **turi tą galią**, ir tu jį [sprendimą] **sėdi, skaitai, ir supranti, kad tu ten daug kam gal nepritari, nesutinki, bet žinai, kad nelabai gali kažką pakeist**. [...] supranti, kad tu **nepritari jos [valdžios] pažiūrom, nepritari tiems sprendimams, bet toks kaip ir jautiesi bejėgis kažką padaryti**.”⁸⁷ (viešųjų ryšių specialistė, 26 metai, aukštasis)*

⁸³ Informantas nr. 23.

⁸⁴ Informantas nr. 21.

⁸⁵ Mills, 286.

⁸⁶ Weber, *Politics as Vocation*, 10-11.

⁸⁷ Informantė nr. 9.

Legalstinis piliečių turimas politinio elito vaizdinys leidžia atpažinti ir iš kitų išskirti politinio elito sąvoką pasitelkiant kilmės ir turimos galios indikatorius. Politiniu elitu galima laikyti tą, kuris yra sukuriamas rinkimų fakto ir/ar viešumo bei disponuoja dėl šios užimamos pozicijos turima galia. Politinio elito sąvoka įprasminama institucionalistiniu racionalumu, kai užimama pozicija ir disponuojamumas politinėje plotmėje įgytais resursais suteikia galią priimti plačiąją visuomenę paliesiančius sprendimus.

4.1.2. Charizmatinis politinio elito vaizdinys

Charizmatinis politinio elito vaizdinys pateikia piliečio įsivaizdavimą, kokių atributų politinio elito sąvoka turėtų būti lydimas. Šis vaizdinys taikomas normatyviniam vertinimui, o ne atpažinimui – politinis elitas čia suvokiamas kaip autoriteto sinonimas. Tai kokybinis politinio elito vertinimas, kai apmąstant politikos prigimtį, savitus jos principus ir aktyviai joje dalyvaujančiųjų funkcijas, kartu pateikiama ir iš konkrečių politikai būtinų žmogiškųjų bruožų susidedanti normatyvinė matrica, kurios išpildymas laiduoja politinio elito vardą, o kartu ir valdymo legitimumą.

Iš pirmo žvilgsnio asmeninių savybių svarbos pabrėžimas apsvarstant politinio elito sąvoką gali būti artimai siejamas su politikos personalizacijos reiškiniu, kai kitokie, nebe kolektyvinės socialinės tapatybės elementai ima sąlygoti rinkėjų politinę elgseną. Pamatine politikos personalizacijos išeities prielaida laikytinas socialinio gyvenimo individualizavimo procesas, kai piliečiai save ir kitus pirmiausiai suvokia kaip individus, o ne kaip kolektyvų ar grupių atstovus. Šis fenomenas politikoje pasireiškia tuomet, kai piliečiai ima formuoti savo politines preferencijas turimų individualių politinių veikėjų įvaizdžių pagrindu⁸⁸. Vis dėlto, nors charizmatinė politinio elito apibrėžtis yra artima politikos personalizacijai, būtina pastebėti, kad informantai pageidautinas asmenines savybes įveda pateikiant politikos savitumo argumentą. Kitaip tariant, charizmatinis vaizdinys nenumato, kad buvimas tiesiog „geru žmogumi“ reiškia tinkamumą veikti politikoje; priešingai – vertindami, piliečiai ieško išskirtinai tų asmeninių savybių, kurios reikalingos veikti pagal savitus politinio gyvenimo principus. Politiškumas šiuo atveju nepasitraukia iš viešojo gyvenimo – politinio elito vaizdinys formuojamas pagal suvokimą koks turėtų būti „geras politikas“, o ne koks turėtų būti „geras žmogus“. Politinis gyvenimas turi tik jam būdingas taisykles, todėl verbalizuojamas savybių rinkinys neišvengiamai turi atliepti politikos prigimtį.

Politis pasaulis nepažinus ir paslaptingas, o tai, kas jame vyksta – piliečio vaizduotės ir interpretacijos vaisius. Kažkur tarp pilietišškai įsisąmonintos pareigos balsuoti, renkamų atstovų ir daugybės nesuprantamų institucijų gajus suvokimas, kad politika visgi yra bendras reikalas, už kurį piliečiai ir atstovai atsakingi drauge:

⁸⁸ Lauri Karvonen, *The Personalisation of Politics: A Study of Parliamentary Democracies*. Colchester: ECPR Press, 2010, 4-5.

„Kad politikai ir visuomenė būtų bendra politinė tokia.... Jeigu jau mes renkam politikus, ir mes tikimės, tai mes turim sulaukti ne tik tai tų pažadinių tokių, bet ir tų nepasisekimo situacijų. Man atrodo tada būtų daug lengviau ne tik tai piliečiui, bet gal sumažėtų net ir to priešiško, ir to „tai ten tie melagiai, tai ten tie vagys“. Kad ir politikai susižemintų truputį ir sakytų „nu jo, mes čia dirbom, kitai šaliai šitas pavyzdys tiko, nu mes neįgyvendinom.“⁸⁹ (bedarbė, šiuo metu savanoriauja, 32 metai, profesinis)

Šiame bendrame politiniame organizme elito iškilimas suvokiamas kaip funkcinė duotybė, marksistinė prasme susiklosčiusi dėl visuomenėje įsigalėjusio darbo pasidalijimo. Politika nekvestionuojamai yra politinio elito veiklos domenai, kuriame eilinis pilietis nedalyvauja⁹⁰. Tokio veiklos sričių atsidalijimo priežastis yra ir politikai reikalingų gebėjimų – išsilavinimo, kompetencijų, žinių – stygius,

„[...] politinis [elitas] ir yra, kad jisai politikoj vartosi. Aš tokių dalykų neišmanau, ir jeigu aš renku politiką, tai aš manau, kad jisai turėtų atstovauti. [...] jisai turi padaryti tai, ko aš nepadarau, ko aš nesugebu. Aš gi nesugebu, aš nenusimanau daugely dalykų, o čia yra tas žmogus, mano atstovas, mano išrinktas, kuris mane atstovauja.“⁹¹ (socialinė darbuotoja, 42 metai, aukštasis)

ir nesuinteresuotumas, nenoras dalyvauti politikoje:

„[...] man tiesiog neįdomu ir man nereikalinga – aš taip jaučiu – man reikia kitų [dalykų].“⁹² (smulkaus verslo savininkas, 49 metai, aukštasis neuniversitetinis)

Dėl tinkamų gebėjimų stygiaus ir nesuinteresuotumo atsisakius pretenzijų dalyvauti politiniame gyvenime ir atsidalinus veiklos sritimis, politiniam elitui patikima ypač svarbi atstovavimo funkcija. Tam, kad atstovavimo veiksmas būtų legitimus, politinis elitas turįs pasižymėti tam tikromis politinėje sferoje veikti įgalinančiomis savybėmis. Charizmatinis politinio elito vaizdinys politikos „geriausiuosius“⁹³ pateikia kaip esančius „aukščiau žmogiškąją esmę“⁹⁴. Čia rinkimų faktas nesukuria politinio elito – kaip teigia Alexandre'as Kojève'as, autoritetas, pagal kurį renkamas, politikoje egzistuoja dar iki rinkimų, kurie pastarąjį tik įgalina⁹⁵. Šiuo atveju reflektuojant politinio elito sąvoką nesvarbus kontekstas – autoritetas įgalinamas ne išoriškai susiklosčiusių aplinkybių (plg. su legalistiniu vaizdiniu), bet asmeninių politikoje svarbių savybių⁹⁶:

⁸⁹ Informantė nr. 7.

⁹⁰ Vis dėlto, negalima teigti, kad piliečiams būdinga visiška apatija politinio gyvenimo srityje. Dėl aptarto elito kilmės šaltinio – rinkiminio ryšio – kai masės pačios savo rankomis sukuria elitą, atsakomybės klausimas nuolat keliamas.

⁹¹ Informantė nr. 15.

⁹² Informantas nr. 22.

⁹³ Informantė nr. 3.

⁹⁴ Informantas nr. 4.

⁹⁵ Alexandre Kojève, *The Notion of Authority: a Brief Presentation*. London: Verso, 2014, 34-35.

⁹⁶ Mills, 14.

„Man tai politinis elitas yra tas, **ką vertini**. [...] **sektinas pavyzdys** turi būti žmonėm. Jeigu žmonės išrinko, tu jį pasirinkai, tai jis turi **būti sektinas pavyzdys tau, tavo vaikam**.“⁹⁷

Įprasminantysis politinio elito kaip atstovo vardą visų pirma turi būti žmogiškasis etalonas ir moralinis autoritetas, kurio viršenybė savanoriškai pripažįstama. Toks moralinis autoritetas siejamas su sunkiai išartikuluojamų ir empiriškai stebimų vidinių žmogaus savybių ir gebėjimų sampyna – šie elementai žmoguje turi susiliesti ir organiškai derėti. „Nu gi **jauti** tą žmogų“ – taip 38 metų kompleksinių paslaugų centro šeimoms direktorė apibendrina mėginimą bent sąlyginai racionalizuoti savo politinio elito koncepcijos įprasminimą.

Įdomu tai, kad nors interviuotojos užduodamuose klausimuose „atstovo“, „atstovavimo“ terminas ar jų sinonimai nebuvo vartojamas, dauguma informantų, reflektuodami politinio elito koncepciją, patys įvesdavo šią sąvoką. Atstovavimas politinio elito sąvokos refleksijos rėmuose turi dvejopas, persidengiančias konotacijas: atstovavimas kaip įgalinimas ir atstovavimas kaip rūpinimasis.

Nadia Urbinati skiria tris atstovavimo perspektyvas: teisinę, institucinę ir politinę. Jos suponuoja specifines suverenumo ir politikos, taigi – valstybės ir visuomenės – sampratas. Delegavimas su griežtomis, ribojančiomis instrukcijomis ar susvetimėjimas su neribotu pasitikėjimu delegatu apibrėžiami kaip teisinės-institucinės perspektyvos kraštutiniai⁹⁸. Būtent pastarąjį požiūrį galima laikyti artimu piliečių atstovavimo suvokimui politinio elito koncepcijos rėmuose. Atstovavimas, informantų požiūriu, reiškia visa, kas yra padaroma po to, kai valdžia perduodama išrinktiesiems. Atstovavimo reiškinyje paverčiamas statišku institutu, kai valstybės ir visuomenės santykis paliekamas išskirtinai patikėtinio (*angl. trustee*) rankose, taip visuotinio piliečių dalyvavimo formas redukuojant iki procedūrinio rinkimų minimumo⁹⁹. Piliečio rolė šiuo atveju – paskirti profesionalius politikus, priimančius sprendimus, kuriems jis savanoriškai paklūsta¹⁰⁰. Suteikti neribojamą pasitikėjimą ir atstovaujančiojo rolę reiškia įgalinti tvarkyti bendrus valstybės reikalus, kurie patikėtiniui pavedami grindžiant atliekamų funkcijų visuomenėje pasidalijimo bei ypatingo išmanymo argumentais. Toks atstovavimas apima valstybei funkcionuoti būtinų institucijų organizavimo ir valdymo aspektus, kuriuos paprastas pilietis įvardija kaip „domėjimąsi politika“ ar „įstatymų kūrimą“. Rinkimų būdu suteikiamas mandatas reiškia absoliučią atstovo veikimo autonomijos galimybę:

⁹⁷ Informantė nr. 15.

⁹⁸ Urbinati, 20-25.

⁹⁹ Ten pat, 20-25.

¹⁰⁰ Ten pat, 20-25.

„[...] **kadangi mes patys juos išrenkam**, tai jie kaip ir yra **mūsų atstovai**, ir **mes juos įgalinam**, kad **jie mus atstovautų, ir turėtų laisvę, teisę kažką keisti, priimti įstatymus**, kurie būtų, aišku, **mūsų, žmonių, naudai** [...]”¹⁰¹ (viešųjų ryšių specialistė, 26 metai, aukštasis)

Vis dėlto, esama ir tam tikrų N. Urbinati apibūdintam politiniam atstovavimui savitų elementų – atstovas turėtų elgtis reaguodamas į atstovaujamojo interesus, t. y. būti atliepus¹⁰². Išrinkimas reiškia ne tik neribotą pasitikėjimą, bet ir veikimą „dėl žmogaus žmonių vardu”¹⁰³. Įgalinami politikai tampa atsakingi už žmones, mat kasdienis piliečio gyvenimas paveikus valdžios sprendimams. Taigi, čia pat atstovavimui keliami kokybiniai reikalavimai – iš atstovo galima pagrįstai reikalauti pateisinti rinkimų metu suteiktą pasitikėjimą ir prisiimti atsakomybę. Įgalinimas iš piliečio perspektyvos reiškia globėjį pobūdžio lūkestį, kad išrinktasis tarnaus, t. y. rūpinsis ir sieks visų piliečių gerovės:

„Visi nori tik kad **gerai būtų**, kad būtų sąžiningi, kad **rūpintųsi žmonėms**, kad **darytų**, kad **žmonėms būtų gerai dėl atlyginimų, dėl darbo, čia visas gyvenimas... Mes tam ir renkam**, kad **jie gerai mum darytų**.“¹⁰⁴ (pensininkė, 80 metų, vidurinis)

Nors dauguma nesijaučia aktyviais politinio gyvenimo dalyviais, vis dėlto, tai nereiškia apatijos politikoje sprendžiamais klausimams. Politika bet koku atveju įtraukia ta prasme, kad su priimamais politiniais sprendimais reguliariai susiduriama, išrinktų atstovų valdymas daro (didesnę ar mažesnę) įtaką kasdieniam žmogaus gyvenimui, todėl mandato suteikimas reiškia pasitikėjimu ir atsakomybe grįstą atstovaujamojo-įgaliotojo santykį, kai išeinama už privačios erdvės ribų, ir atstovo individualus elgesio principas turi kolektyvinių pasekmių. Štai 42 metų socialinė darbuotoja taip pagrindžia stipraus atsakomybės jausmo politikoje svarbą:

„Taigi tu atstovauji žmones. Tu atstovauji ne savo šeimą, o visą Lietuvą, visą. Ir tavo kiekvienas priimtas sprendimas, tu už tai atsakai pats, nes rezultatai tave pajaus žmonės. Atsakomybė kiekvienam darbe svarbu, bet politikui tai ypatingai, nes tu esi atstovas, tu žaidi kitais žmonėmis.“¹⁰⁵

Atsakomybės reikalaujama ne tik iš išrinkto atstovo, bet ir iš bendrapiliečių – juk būtent jie išrenka „tiek teisės į valstybę”¹⁰⁶ turinčią valdžią. Kaip teigia 63 metų pensininkė:

„[...] **man visą laiką labai norisi, kad rinkėjai būtų išmintingi**. Bet, turbūt, rinkėjus išmokyti išminties, tai misija neįmanoma. **Jie nemąsto, kad reikia pamąstyti, pasižiūrėti... Nu kartais žmonės nori ir kažkokių tokių skandalingų žmonių, jiems patinka. Mes dar nemokam atsirinkti tos žmogaus vertės, suprasti, pažiūrėti, ko jis vertas.**“¹⁰⁷

Veikiant ir atstovaujant piliečiams neprieinamoje ir nepažįstamoje politinio gyvenimo srityje

¹⁰¹ Informantė nr. 9.

¹⁰² Urbinati, 24.

¹⁰³ Informantė nr. 7.

¹⁰⁴ Informantė nr. 18.

¹⁰⁵ Informantė nr. 15.

¹⁰⁶ Informantas nr. 10.

¹⁰⁷ Informantė nr. 6.

būtinai atstovų sąžiningumas. Sąžiningumas politikoje reiškia ne tik dorą nesinaudojant pranašesne padėtimi, bet ir gebėjimą pripažinti klydus, atvirumą kuriant ir tvarkant valstybės bendrabūvį. Iš rinkėjo perspektyvos suklydimui, neteisingam pasirinkimui laiduojamas pateisinimas ir pasitaikymo galimybė. Sąžiningumas suvokiamas kaip pagrindinė tarpusavio pasitikėjimo statymo sąlyga. Daugumai informantų artima I6 pajauta. Paklausta, ko reikia, kad politiku būtų pasitikima, ji atsako: „[...] jie bijo nepatogių klausimų, gal kažkas paklaus kažko. Mes neturėtume bijoti, **mes esam žmonės, ne dievai; kai klausia, nu atsakyk: „taip išėjo, nepavyko man, aš stengiausi, bet man neišėjo“, tu kalbėkis su tuo rinkėju savo.**“¹⁰⁸

Tam, kad politikas gerai atstovautų „visą Lietuvą“, jam turį iš tiesų rūpėti ir skaudėti tai, kas labiausiai skauda jo atstovaujamiems žmonėms, todėl politikui turėtų būti svarbios tokios abstrakcijos kaip „pilietinė moralė“¹⁰⁹ ir meilė tėvynei, nes, kaip teigia 19 metų moksleivė:

„[...] jeigu žmogaus vertybė būtų meilė Lietuvai, meilė kitiems, jis tikrai tuomet nepriimtų sprendimų, kurie būtų palankūs tik jam vienam, jis tuomet stengtųsi dėl tų žmonių. Nes jeigu to nėra, tai žmogus [pauzė], ką jis daugiau myli? Jis gali mylėti save, gali mylėti savo šeimą. Ką myli, dėl to ir stengiasi.“¹¹⁰

Atstovavimo funkcija neįsivaizduojama ir be emocinės stimuliacijos. Išrinktasis įgalinamas ne tik veikti, bet ir kalbėtis, diskutuoti. Pasyvi intelektinė veikla (pavyzdžiui, teisėkūra), būdinga uždarai politikos sričiai, eiliniam piliečiui yra nesuprantama ir neįdomi, todėl politikas turi gebėti bendrauti tam, kad suprantamai perteiktų politinius procesus. Kaip teigia I28, „[...] man politikas, **neprakalbantis ir nemokantis bendrauti su žmonėmis [...] jeigu jis to neturi, tai jo man ir nereikia – sėdinčio, knapsančio ir kažką krapštančio ten. Gal jisai ten ir žino kažką, bet vis tiek – tai yra mūsų žmogus! O ne kažkur kabinetuke ten, tam yra kita grandis – padėjėjai. [...] o politikas turi būti šalia manęs, tavęs.**“¹¹¹

Neretai politikas imponuoja dėl lingvistiškai sudėtingai artikuliuojamo, bet socialiai lengvai jaučiamo gebėjimo užmegzti ryšį, kurį informantai įvardija kaip „charizmą“ ar „vidinį žavesį“. Jane M. Howell ir Boas Shamir charizmą apibūdina ne kaip vienpusį iš lyderio sklindantį žavesį, bet kaip ryšį tarp jo ir sekėjo. Priklausomai nuo piliečio turimų savęs suvokimo konceptų (*angl. self-concepts*), šis ryšys gali būti personalizuotas arba socializuotas. Būtent pirmasis tipas, kai santykis grindžiamas stipriais sąryšiais tarp sekėjo savęs suvokimo konceptų, paties lyderio ar/ir tarp lyderio vedamos grupės ir kolektyvinės misijos, artimas daugeliui pašnekovų¹¹². Šis sunkiai apibūdinamas, bet politiniam elitui svarbus charizmos aspektas pasireiškia kaip gebėjimas prikaustyti dėmesį, patraukti

¹⁰⁸ Informantė nr. 6.

¹⁰⁹ Informantė nr. 6.

¹¹⁰ Informantė nr. 8.

¹¹¹ Informantė nr. 28.

¹¹² Jane M. Howell ir Boas Shamir, „The Role of Followers in the Charismatic Leadership Process: Relationships and Their Consequences.“ *The Academy of Management Review*, 30(1), 2005, 96-112.

savo pusėn lengvai bendraujant. Kaip itin taikliai iliustruoja jau cituotos 63 metų pensininkės žodžiai, politinis elitas pasižymi ne tik žiniomis ir išsilavinimu:

*„[...] dar yra toks „vidinis žavesys“, ir jeigu žmogus jo neturi, tai aš manau, kad **nieko verti kiti jo gebėjimai, jei pas žmogų nėra žavesio.** [...] toks kažkoks užtaisas, nu va tas žavumas. Man kai žmogus turi vidinio žavumo, oi kaip gražu, kaip malonu šalia jo, bet toks nesuvaidintas, bet taip iš vidaus kylantis tas žavumas.“*¹¹³

Atstovą traktuojant kaip visų jį įgalinusių piliečių atspindį, asmeninės savybės, pagal kurias piliečiai nuolatos savo kasdieniame gyvenime vertina kitus žmones, taikomos ir politiniam elitui. Emocinis artumas, gebėjimas betarpiškai bendrauti su savo atstovu piliečiams itin svarbus, o tam politinis elitas turi pasižymėti paprastumu, nuoširdumu ir empatija. Tik tas, kuris geba įsijausti į atstovaujamojo padėtį, gali suprasti, vadinasi, ir tinkamai atstovauti. Tikimasi, kad išrinktas politikas bus „*prie žmogaus*“¹¹⁴, gebės bendrauti „*su žmonėm paprastais*“¹¹⁵: „*Padedą pamatyti, kad **tas žmogus yra tam pačiam lygmeny kaip mes, kad jis supras tas problemas, kurios vyksta mūsų gyvenime, ir kad jisai galės pagelbėti.***“¹¹⁶ (moksleivė, 19 metų, siekia vidurinio)

Informantų vartojamas žodynas dar kartą patvirtina teorijoje aptartą masių-elito skirties aktualumą – žodžiai „pilietis“ ar „rinkėjas“ dažnai keisti žodžiais „žmogus“ ar „paprastas žmogus“, „mes“ taip pabrėžiant skirtį tarp „mes“ (piliečiai) ir „jie“ (politikoje dalyvaujantieji). Nors tokia skirtis, kaip minėta, dalija užsiimančius politika ir joje nedalyvaujančius, vis dėlto, aiškus rinkiminio ryšio įsisąmoninimas, t. y. suvokimas, kad politinis elitas sukuriamas paprastų piliečių rankomis („*[j]is iš tos pačios darbininkų klasės, **jis pakyla, kai jį išrenka,** tai jis jau pasidaro kaip ir elitas.*“¹¹⁷), leidžia iš atstovo pagrįstai tikėtis prieinamumo, žmogiškumo ir lygiavertio kiekvieno piliečio traktavimo:

*„Ir žmoniškumo jei pas tave nebus, žmonės tavęs negerbs, nemylės, su tavim nesiskaitys, nemanau, kad ten kažkas gausis ir iš to elito tuomet [...] Užtai aš sakau, kad prezidentė – ar jinai prie mažo prieis, ar prie seno, ar prie įgalaus, ar neįgalaus, jinai prie kiekvieno prieis. Jeigu reikės ir atsitūps, jeigu reikės ir pašoks, jeigu reikės ir apsikabins. Nu va tokis išlaikytas... Ir žmoniškumas, tas va faktorius pas ją imponuoja.“*¹¹⁸ (Neįgaliųjų asociacijos X Alytaus miesto skyriaus pirmininkė, 56 metai, aukštesnysis)

Siekiant sėkmingų valstybės sugyvenimo principų, kai kiekvienas atstovaujantysis reprezentuoja skirtingus interesus turinčius piliečius, būtinas dialogas, derybos, gebėjimas susitarti ir kalbėtis ne tik su rinkėjais, bet ir su kitais dalyvaujančiaisiais politikoje. Šiuo atveju piliečiams

¹¹³ Informantė nr. 6.

¹¹⁴ Informantė nr. 7.

¹¹⁵ Informantė nr. 1.

¹¹⁶ Informantė nr. 8.

¹¹⁷ Informantė nr. 12.

¹¹⁸ Informantė nr. 19.

artimos James Tully siūlomos demokratijos dinamizmo prielaidos. Demokratijos tvarumas remiasi konsensuso paieškomis, o pats dalyvavimas (tiesiogiai ar per atstovus) dialoge siejamas su priklausymu bendrijai. Diskusijų pagalba politika sugyvinama, įvedama subjektyvavimo galimybė¹¹⁹, kai politikoje aiškiai reiškiasi skirtingos preferencijos. Nors visuomenėje egzistuojantys skirtumai įneša tam tikrą disensusą, politinis elitas turi gebėti derinti priešingas pozicijas, kompiliuoti nuomonių skirtumus ir pateikti geriausią visiems priimtina alternatyvą. Kaip teigia 52 metų socialinė pedagogė, politinis elitas pasižymi gebėjimu „[...] **visus išklaudyti ir mokėti dirbti komandoje, girdėti tai, ką pasako kiekvienas, ir suvesti viską į visumą, kad galėtų priimti sprendimą teisingą.**“ Sudėtingu politikoje vykstančių procesų medijavimui reikalingas lankstumas, gebėjimas dirbti komandoje, įsiklausyti ne tik į rinkėjų, bet ir į kitų politikoje veikiančiųjų poreikius ir pasiūlymus, nes, kaip apibūdina 67 metų pensininkas, politiką lyginantis su savo „paprastu darbu“, „[p]olitikoj tuo labiau **reikia eit į kompromisus, kalbėtis, ieškot to kelio, kur geriau, o vien tik užsispirt, kad aš viršininkas, ir taip reikia padaryt, tai toli nenuveisi.**“

Kitos nuomonės išklausymui reikalinga tolerancija ir korektiškumas. Mandagus elgesys, emocinis stabilumas, gebėjimas išlikti santūriam ir kontroliuoti savo elgesį politinio elito pageidautinų bruožų sąrašė užima ypatingai svarbią vietą ne tik todėl, kad šios savybės būtinos ieškant konsensuso, bet ir todėl, kad atstovavimas, kalbėjimas žmonių vardu įpareigoja moraliai. Rami ir nekonfliktiška stovėseną, gebėjimas neįsitraukti ar sumažinti konfrontacijos riziką iki minimumo, kai aplink vyksta „*viešas skalbinių skalbimas*“¹²⁰, laikomas skiriamuoju politinio elito bruožu. Etiketo laikymasis, tinkamos manieros, sąmojis ir situacijos pajauta, kito nežeminimas priešpastatomi agresyvumui, storžieviškumui, nesivaldymui, kurie, kaip argumentuoja kompleksinio paslaugų centro šeimoms direktorė, sukelia neigiamas emocijas ir nepasitenkinimą: „[...] *Drąsus, naglas ir viskas. Nu kam politikoj nachalų. Jis yra agresyvus, o man agresyvumui politikoj ne vieta. Tie interviu agresyvūs, pasisakymai, man nemalonu klausyt, aš nenoriu.*“¹²¹

Jai antrina ir 34 metų įmonių finansų valdymo specialistas, kuris taip argumentuoja savo sprendimą nepriskirti vieno iš šešių interviuotojos išvardintų asmenų politiniam elitui: „**Elgesys, turbūt, neleidžia priskirt. Pykčiai, protrūkiai, keiksmojimaisi... Natūraliai.... Jeigu tu esi tam tikrojoje pozicijoje, tu negali ištransliuoti savo nepasitenkinimų, pykčių arba nesikalbėjimų su žmonėmis. Tu žmonių rinktas, ne kažkokiai. [...]** **Tai tas politinis elitas ir susidaro nuo elgesio pradedant.**“¹²² (įmonių finansų valdymo specialistas, 34 metai, aukštasis)

Provokatyvus žodynas, įsitraukimas į įvykius, kurie viešojoje erdvėje dažnai įvardijami kaip „politinės rietenos“, yra už politinio elito normatyvinės dimensijos ribų; politinis elitas turėtų būti ne

¹¹⁹ James Tully, *Public Philosophy in a New Key*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, 160-219, 209-213.

¹²⁰ Informantas nr. 17.

¹²¹ Informantė nr. 28.

¹²² Informantas nr. 25.

tik moralinis pavyzdys, bet ir įkūnyti rafinuotos elgsenos etaloną, gebėti valstybės viduje vienyti ir ieškoti sutaikymo tarp skirtingų polių, skirtingų požiūrių – toks taikytojo vaidmuo priskiriamas politiniam elitui. Tinkamos manieros ir deramas elgesys politiniam elitui kaip „Lietuvos kortelei“¹²³ būtinas norint tinkamai reprezentuoti Lietuvą tarptautiniame lygmenyje – būtent Lietuvos atstovavimo tarptautiniu lygiu funkcija po pirminės ir svarbiausios piliečių atstovavimo funkcijos informantų ypač dažnai minėta gerų manierų kontekste.

Aktyvi politika suvokiama ne tik kaip atsakinga atstovavimo funkcija ar technokratinio-administracinio pobūdžio valstybės valdymo ir įstatymų priiminėjimo funkcijų vykdymas, bet ir kaip kūryba su geresnio rytojaus tikslu. „Politikos menas“ reikalauja išminties, idealų puoselėjimo, ir proaktyvumo. Kaip teigia 78 metų pensininkė, svarbu, kad politikai „[n]e kovotų, o kurtų. [...] ne tai, kad tas padarė tą blogai, tas kitaip. O tu ką padarei? **Tu turi kurt, tave kaip geresnį kūrėją, geresnį mąstytoją renkam** paprastai, **kad turėtų minčių kūrybinių. Svarbiausia, kad būtų kūryba, o ne karas. Kad būtų pasiūlymai, būtų mintys tokios argumentuotai, kad galėtum pasirinkt.**“¹²⁴

Vienas iš keturių A. Kojevė'o išskirtų idealių autoriteto tipų – aristoteliškasis lyderio – apibūdina autoritetą kaip politinį lyderį, galintį numatyti, t. y., projektuoti į ateitį. Iš to kyla autoritetingojo pranašumas prieš tuos, kurie jam paklūsta, mat pastarieji betarpiškai mato tik esamus poreikius ir yra jų vedini. Aštrus ateities matymas, gilesnis žinojimas ir gebėjimas peržengti dabartį – skiriamieji politinio elito bruožai, suteikiantys jam teisę valdyti¹²⁵. Piliečiai ir politikai (pirmieji apskritai stokojantys politikai reikalingos *virtu*, antrieji – gebantys užsiimti tik politine technika) suvokiami kaip trumparegiai, negebantys mąstyti idėjiškai, todėl turi būti vedami politinio elito. Šią pajautą ypač tiksliai perteikia 67 metų pensininko žodžiai:

„Tų politikų yra visokių: **yra grynai tie technokratai, kurie tik užsiima tais techniniais dalykais visais, o kiti, kaip sakau, daugiau idėjiniai, filosofai.** Tai čia juos kartu plakt gal ir nebūtina būtų. **Elitas būtų šiek tiek prieky, o jau šitie, paskui, kaip ir prie.** [...] **Tokie daugiau, kur be idėjos, be nieko, bet daugiau padaryt, pasireikšt, pasirodyt.**“¹²⁶

Vis dėlto, pernelyg abstraktus idėjinių siekiamybių pobūdis priskirtinas ne visiems informantams. Daliai piliečių artimas I15 požiūris, kai išrinktam atstovui patikima tvarkyti tai, kas dėl kolektyvinio veiksmo dilemos nėra nė vieno paskiro piliečio rūpima sritis, kitaip tariant, tai, ką galima įvardinti viešosiomis gėrybėmis: „Apšvietimu sakė žmonės skundžiasi, mašinų aikštelės – **tokie paprasti dalykai. Mum nereikia ten kažko tai labai sudėtingo, bet tokius paprastus dalykus.**“¹²⁷

¹²³ Informantė nr. 7.

¹²⁴ Informantė nr. 26.

¹²⁵ Kojevė, 18-19.

¹²⁶ Informantas nr. 29.

¹²⁷ Informantė nr. 15.

Informantams nesvetima ir politikos kaip purvinos veiklos konotacija. Kaip teigia 36 metų lektorė, „[n]u politika, tai jinai **visokia – ir ta nešvari būna, ir povandeninės srovės įvairiausios, ir ryšiai. Kaip sakau, ten visas gyvenimas.**“¹²⁸ Politika yra ne tik ypatingų gebėjimų, o kartais ir makiaveliškos *virtu* reikalaujanti veikla. Būtent dėl šios neigiamos politikos konotacijos aktyviai politikoje dalyvaujantiems sudėtinga laikytis stabilios moralinės pozicijos, o gebantys išlikti dori ir drįstantys žengti į šią sritį nusipelno pagarbos. Kaip teigia 46 metų kaimo bendruomenės seniūnė, „[...] tu būsi **apšauktas, apjuoktas, apšmeižtas, ir visaip kitaip su tavim bus pasielgta, tai tam reikia drąsos.**“¹²⁹ Atstovavimas suvokiamas ne tik kaip garbė, bet ir kaip sudėtingas moralinis uždavinys, kurį dalyvaujančiajam politikoje tenka kasdieną spręsti, todėl į politinį elitą iš piliečio pozicijos žiūrima empatiškai, pašalinant tarp masių-elito įprastą antagonizmo dėmenį. Pasiryžimas eiti į politiką ir prisiimti visos bendruomenės reikalų tvarkymo atsakomybę suvokiamas kaip našta, kurią pakelti reikia ne tik moralinio tvirtumo, bet ir altruistiško atsidavimo.

Daugybė paskirų asmeninių savybių sudaro vieną nuoseklią moralinio pranašumą mozaiką. Piliečių akimis, šis savybių rinkinys pagrindžia politinio elito vadovavimo legitimumą. Nors kartais politinio elito valdymas legitimuojamas G. Mosca aptartu neišvengiamumu¹³⁰, vis dėlto kalbėdami apie politinio elito teisėtumą valdyti informantai dažniausiai taiko charizmatinį politinio elito vaizdinį. Legalistinis politinio elito vaizdinyje svarstant legitimumo klausimą ne toks gajus, nes tai, kas matoma kaip racionaliomis taisyklėmis grindžiamas politinio elito sąvokos referentas išorėje, piliečio požiūriu nebūtinai yra legitimu – tai gali tik atitikti deskriptyvinę sąvokos reikšmę, tačiau toks atitikimas nelaiduoja legitimumo. Tik tai, kas atitinka charizmatiniame vaizdinyje apibūdintą idealą, yra legitimu – valdančiojo dominavimas masės atžvilgiu susiformuoja ir yra grindžiamas paklūstančiųjų atsidavimu lyderiui remiantis jo asmens charizma, susidedančia iš daugybės aspektų. Čia politiniam elitui paklūstama ne dėl sutartų ir įsigalėjusių bendruomenės sugyvenimo normų, kuriomis reikia sekti, bet dėl absoliutaus asmeninio pasitikėjimo jo autoritetu. Teisė valdyti grindžiama *vėberiška* aiškintina ypatinga dvasine dovana – charizma, pasireiškiančia asmeniniu žmogiškuoju atsidavimu ir gebėjimu valdyti¹³¹. Politinis lyderis jokių būdu nėra tas, kuris oportunistiškai pasinaudoja proga įgyti galios¹³², nes autoriteto sąvoka nėra ir negali būti efemeriška – šia prasme autoritetas yra stabilus ir nekvestionuojamas¹³³.

Charizmatiniam politinio elito vaizdiniui būdingas politikos prigimties apsvaistymas. Iš piliečio perspektyvos politika suvokiama kaip nepažini sritis, kurioje per atstovavimo funkciją

¹²⁸ Informantė nr. 1.

¹²⁹ Informantė nr. 13.

¹³⁰ Pavyzdžiui, I2 teigia: „Man tai normalu, nes yra ne tik politikoj elitas, yra daug tų elitų, tai man kažkaip, aš priimu normaliai“; I21: „Nu jis visur, mes be jo neapsieisim“.

¹³¹ Weber, *Politics as Vocation*, 11.

¹³² Ten pat, 13.

¹³³ Kojève, 30-35.

patikėta veikti išrinktiems asmenims. Priedermės, kurias vykdo politinis elitas – piliečių atstovavimas, kai valstybės valdymas ir teisėkūra rinkimų būdu patikima išmanantiems ir gebantiems, skirtingus piliečių interesus suderinančio kompromiso ieškojimas, strateginių tikslų nubrėžimas, Lietuvos reprezentavimas tarptautiniu lygiu – reikalauja tam tikrų žmogiškųjų savybių, be kurių šių politikai savitų funkcijų nebūtų įmanoma vykdyti. Geras politikas pasižymi dora (moralumas, sąžiningumas, etc.), empatija (žmogiškumas, nuoširdumas, etc.)¹³⁴, charizma (vidinis žavesys, gebėjimas bendrauti, etc.)¹³⁵, emociniu stabilumu (ramumas, pastovumas, etc.) ir kompetencija (išsilavinimas, žinios, etc.)¹³⁶, nes to reikalauja politikos, kaip bendro renkančiųjų ir išrinktųjų sambūvio, prigimtis.

Taigi, politinio elito sąvoka iš piliečių perspektyvos apima du esmingai skirtingus, bet sėkmingai koegzistuojančius vaizdinius – legalistinį ir charizmatinį. Pirmasis vaizdinys piliečių pasitelkiamas atpažįstant politinį elitą socialinėje realybėje, antrasis – pateikiant normatyvinius vertinimus ir siekiamybės paveikslą. Legalistinį vaizdinį sudaro politinio elito kilmės šaltinių ir galios apmąstymas, tuo tarpu charizmatinį – politikos prigimčiai būdingų funkcijų, kurioms atlikti reikalinga speciali asmeninių savybių matrica, ir politinio elito legitimumo refleksija.

Išvados

Šiame darbe, remiantis indukcine pusiau struktūruotų giluminių interviu analize, buvo siekiama atsakyti į klausimą, kokie yra Lietuvos politinio elito vaizdiniai iš piliečių perspektyvos. Įvertinus pasirinkto tyrimo dizaino ribotumus (siauros geografinės interviu programos vykdymo ribos ir galimai į tyrimo imtį dėl ribotų resursų ir neprieinamumo neįtraukti potencialūs informantai; kokybinio tyrimo specifika, neleidžianti turėti pretenzijų į generalizacijas visos Lietuvos visuomenės mastu, išvadas darant išskirtinai informantų imties ribose), galima teigti, kad į išsikeltą tyrimo klausimą atsakyta, o toliau pateikiamos esminės tyrimo išvados leidžia teigti, kad darbo tikslas – rekonstruoti piliečių turimų politinio elito vaizdinių įvairovę ir jų dedamąsias – pasiektas. Taikytas teorinis pagrindas – G. Mosca pateikta politinio elito apibrėžtis – laikytinas tinkamu teoriniu atspirties tašku, padėjusiu tinkamai suformuoti tyrimo dizainą ir suteikusių kontekstą indukcinei analizei vykdyti.

Tyrimo rezultatai demonstruoja, kad iš piliečių perspektyvos politinio elito sąvoka mąstoma kaip nevienmatė – siekiant ją apibrėžti, refleksijos metu pakaitomis pasitelkiami du persipinantys vaizdiniai – legalistinis ir charizmatinis. Pirmasis vaizdinys pasitelkiamas išrūšiuojant išorėje esančius objektus, antrasis – pateikiant normatyvinį idealios būklės nupasakojimą. Nors šie du

¹³⁴ Donald R. Kinder, „Presidential Traits.“ Report to the NES Board of Overseers, Center for Political Studies, University of Michigan, 1983; Gian Vittorio Caprara, Shalom Schwartz, Cristina Capanna, Michele Vecchione, Claudio Barbaranelli, „Personality and Politics: Values, Traits, and Political Choice.” *Political Psychology*, 27(1), 2006, 1-25.

¹³⁵ Howell ir Shamir, 96-112.

¹³⁶ Caprara et al., 1-25.

vaizdiniai fundamentaliai skiriasi, piliečio sąmonėje jie pasiekia sintezę ir sėkmingai vienas kitą papildo konstruojant politinio elito apibrėžtį.

Legalistinis vaizdinys, neturintis etinio svorio, ir glaudžiau siejamas su institucinėmis procedūromis, informantams padeda atpažinti politinį elitą kaip turintį ir disponuojantį tam tikrais resursais. Ypatinga legalistiniame racionalių taisyklių kontekste įprasmina politinio elito kilmę, kai pastarieji yra išrenkami pagal bendro politinio organizmo sugyvenimo taisyklės bei sukuriama ar palaikomi viešo visuomenės domėjimosi, leidžia išorėje egzistuojančiam objektui išpildyti atitikimo politiniam elitui kriterijų. Ne mažiau svarbus indikatorius piliečio akimis yra ir rinkimų būdu politiniam elitui suteikiama sprendimų priėmimo galia. Objektyviai suvokiamas piliečio kaip rinkėjo identitetas nėra diskredituojantis, priešingai – būtent piliečiai rinkimų metu koncentruota forma perduoda akumuliuotą sprendimų priėmimo galią politiniam elitui, todėl masės nėra tik pasyvios stebėtojos – politinio elito priklausomybė nuo jų ir nuolatinė dinaminė interakcija nuolat juntama. Išrinkimas įgalina; įgalintasis disponuoja jam suteikta galia, kuri piliečio atžvilgiu visuomet yra prievartinė (*angl. coercive*)¹³⁷. Šiuo atveju, kaip teigė Žanas Žakas Ruso, tauta yra laisva tik per rinkimus – kai tik atstovai išrenkami, vėl prasideda vergovė¹³⁸, kai piliečiai dėl galios turi paklusti išrinktiesiems.

Charizmatinis politinio elito vaizdinys piliečių suvokiamas kaip savotiškas autoriteto sinonimas, kai pateikiamas normatyvinis įsivaizdavimas, kokių atributų politinio elito sąvoka turėtų būti lydimas. Šiame vaizdinyje ypatingas dėmesys skiriamas politikos prigimties apmąstymui. Politinis pasaulis, žvelgiant paprasto žmogaus akimis, yra nepažinus ir atitolęs nuo jo kasdienio pasaulio patyrimo. Politinis gyvenimas turi savitus veikimo dėsnius, jame reikia veikti pagal tam tikrus principus ir užsiimti specifine veikla, kuriai reikia gebėjimų ir žmogiškųjų savybių. Nors nepažini ir nutolusi, politika visgi suvokiama kaip bendras reikalas, prie kurio kūrimo ir puoselėjimo piliečiai ir politikai prisideda kartu – pirmieji atsakingai rinkdami atstovus, antrieji – atsakingai atstovaudami. Politinio pasaulio suvokimas neapsiriboja atstovavimo ir ypatingai komplikotos intelektualinės veiklos apmąstymu – iš piliečio perspektyvos gajus suvokimas, kad politika yra „visokia“¹³⁹, todėl iš politinio elito galima pagrįstai reikalauti ne tik žmogiškų atstovavimui būtinų savybių ar valstybės valdymui reikalingos išminties, bet ir strateginio gebėjimo numatyti į ateitį, ieškoti kompromiso, būti Lietuvą geruoju amplua reprezentuojančia asmenybe. Politinio elito legitimumo šaltinis yra politikoje pageidautinų savybių turėjimas – tas, kuris įprasmina siekiamybę laikomą idealą, pripažįstamas kaip moraliai pranašesnis, taigi, pagrįstai turintis teisę valdyti.

¹³⁷ Weber, *Politics as Vocation*, 10-11.

¹³⁸ Jean-Jacques Rousseau, *Du contrat social ou principes du droit politique*. 1762, 117. < https://ebooks-bnr.com/ebooks/pdf4/rousseau_du_contrat_social.pdf#page=116&zoom=100,0,113 > [Žiūrėta 2019 05 11]

¹³⁹ Informantė nr. 1.

Legalistinio ir charizmatinio vaizdinių simbiozė aiškintina skirtinga šių vaizdinių paskirtimi: legalistinis vaizdinys padeda išrūšiuoti išorėje esančius referentus ir jų gausoje atpažinti politinį elitą; charizmatinis vaizdinys iš piliečio perspektyvos gelbsti formuojant politinio pasirinkimo argumentą. Redukuojant, galima dėti tokią „politinio elito“ iš piliečio perspektyvos suvoktį, sudarytą iš dviejų vaizdinių: nors pilietis dėl gebėjimų ir suinteresuotumo stokos yra pasyvus politikos stebėtojas, pasižymintis „rinkėjo“ identitetu, suformuotu legalistinio vaizdinio pagalba, elito kilmė, kai pastarasis yra sukuriamas šio pasyvaus stebėtojo, leidžia pagrįstai reikalauti valdžioje esančiųjų pasižymėti ypatingomis žmogiškosiomis savybėmis, reikalingomis užsiimti politine veikla. Suteikta galia, suvokiama legalistiniame-racionaliame kontekste, reiškia ne tik pranašesnės pozicijos turėjimą, bet ir tam tikrų politikai būdingų funkcijų vykdymą, o tam reikalingos specifinės savybės. Atstovų, pasižyminčių tomis charizmatinėmis savybėmis, valdymo teisėtumas yra savanoriškai pripažįstamas ir suvokiamas kaip legitimus.

Šiame darbe pateiktas Lietuvos politinio elito sąvokos turinys, susidedantis iš dviejų vaizdinių, turi tiek empirinę, tiek teorinę reikšmę. Empirine prasme, politinio elito sąvokos turinio išaiškinimas gali būti laikytinas vienu didelės mozaikos fragmentu, prisidėsiančiu sprendžiant darbo įvade aptartą empirinę Lietuvos rinkėjų politinio pasirinkimo problematiką. Teorinėje plotmėje darbas gali prisidėti prie politinio elito sąvokos permąstymo diskusijos skatinimo jos empirinių tyrinėjimų ir koncepcijos ištakų formavimo kontekste. Nors elitologai daug dėmesio skyrė tobulindami politinio elito sąvokos teorinį preciziškumą, kuris turėjo padėti išgryninti sąvoką, ši situacija paradoksaliai sukėlė konceptualinį chaosą, kai keičiasi ne tik sąvokos konotacijos, bet ir denotacijos¹⁴⁰. Kadangi politinio elito sąvokos atitikmenys socialinėje tikrovėje yra glaudžiai susiję su tiesiogiai jame dalyvaujančiais veikėjais (šiuo atveju svarbu, kaip politinis elitas suvokiamas realiame socialiniame gyvenime veikiančių „kitų“, t. y., piliečių), prasminga pradėti etinę politinio elito sąvoką konstruoti nuo eminių. Kitaip tariant, pradėjus konstruoti politinio elito sąvoką nuo empirikos (eminių kategorijų), atsirastų didesnė tikimybė suformuluoti tikslesnę ir labiau socialinį pasaulį atliepiančią teorinę (etinę) politinio elito sąvoką pagal tai, kokie šios sąvokos elementai svarbūs tiesiogiai socialiniame gyvenime veikiantiesiems¹⁴¹. Šio darbo rėmuose pateikiami eminiai svarstymai iš piliečių perspektyvos gali prisidėti skatinant diskusijas apie eminių kategorijų reikšmę formuojant tikslesnę ir socialinei realybei atliepesnę politinio elito sąvoką¹⁴².

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje apskritai stinga politinio elito koncepciją ir jos atitikmenis realybėje nagrinėjančių darbų, niša ateities tyrimams ypač plati. Šis tyrimas gana siaurai aptarė

¹⁴⁰ Zuckerman, 327.

¹⁴¹ Marvin Harris, „History and Significance of the Emic/Etic Distinction.“ *Annual Review of Anthropology*, 5, 1976, 329–350, 340.

¹⁴² Pabrėžtina, kad šio darbo tikslas nėra politinio elito sąvokos (per)kūrimas ar išgryninimas. Šie pasvarstymai veikiau pateikiami kaip „šalutinis darbo produktas“, galimai prasmingas ateities tyrimams.

politinio elito atliekamų funkcijų ir turimos galios temas, todėl tolesni tyrimai visų pirma galėtų koncentruotis į gilesnę funkcijų ir galios konotacijų analizę – kokios yra politinio elito, kaip tarpininko tarp valstybės ir visuomenės, funkcijos? ar/kodėl piliečiui jos atrodo prasmingos? kaip pasireiškia politinio elito galia kasdieniame piliečio gyvenime?

Šaltinių ir literatūros sąrašas

1. Araya, Ignacio Arana, „Comparative Political Elites.“ 2017.
<https://www.researchgate.net/publication/321198308_Comparative_Political_Elites>.
2. Bottomore, Tom, *Elites and Society*. 2 leid. London: Routledge, 1993.
3. Bryman, Alan, *Social Research Methods*. 4 leid. Oxford, New York: Oxford University Press, 2012.
4. Bunce, Valerie, „Rethinking Recent Democratization: Lessons from the Post Communist Experience.” *World Politics*, 55(2), 2003.
5. Caprara, Gian Vittorio, Shalom Schwartz, Cristina Capanna, Michele Vecchione, Claudio Barbaranelli, „Personality and Politics: Values, Traits, and Political Choice.” *Political Psychology*, 27(1), 2006.
6. Dahl, Robert, „A Critique of the Ruling Elite Model.” Kn. Edward Laumann, Paul Siegel ir Robert Hodge (sud.), *The Logic of Social Hierarchies*. Chicago: Markham, 1970.
7. Degutis, Mindaugas, „Seimo rinkimai 2000: nauji Lietuvos rinkėjo portreto bruožai.“ *Politologija*, 4(20), 2000.
8. Elster, Jon et al., *Institutional Design in Postcommunist Societies: Rebuilding the Ship at Sea*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
9. Grady, Michael P., *Qualitative and Action Research: A Practitioner Handbook*. Bloomington: Phi Delta Kappa Educational Foundation, 1998.
10. Harris, Marvin, „History and Significance of the Emic/Etic Distinction.” *Annual Review of Anthropology*, 5, 1976.
11. Hartmann, Michael, *The Sociology of Elites*. New York: Routledge, 2006, 22-41.
12. Higley, John ir M. G. Burton, „The Elite Variable in Democratic Transitions and Breakdowns.” *American Sociological Review*, 54, 1989.
13. Higley, John ir Richard Gunter, *Elites and Democratic Consolidation in Latin America and Southern Europe*, Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
14. Higley, John ir György Lenegyel, *Elites after state Socialism: Theories and analysis*. Lanham, Boulder, New York, Oxford: Rowman and Littlefield, 2000.
15. Higley, John ir Michael Burton, *Elite Foundations of Liberal Democracy*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2006.
16. Howell, Jane M. ir Boas Shamir, „The Role of Followers in the Charismatic Leadership Process: Relationships and Their Consequences.“ *The Academy of Management Review*, 30(1), 2005.

17. Janušauskienė, Diana, *Post-communist democratisation in Lithuania: Elites, Parties, and Youth political organisations 1988-2001*. Amsterdam-New York: Editions Rodopi B.V., 2001.
18. Jastramskis, Mažvydas et al., *Ar galime prognozuoti Seimo rinkimus? Trijų kūnų problema Lietuvos politikoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2018.
19. Karvonen, Lauri, *The Personalisation of Politics: A Study of Parliamentary Democracies*. Colchester: ECPR Press, 2010.
20. Kavaliauskaitė, Jūratė, „Simpatijų politiniams lyderiams galvosūkis: ar svarbios asmeninės politikų savybės?“. Kn. Ainė Ramonaitė (sud.), *Kaip renkasi Lietuvos rinkėjai? Idėjos, interesai ir įvaizdžiai politikoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014.
21. Kinder, Donald R., „Presidential Traits.“ Report to the NES Board of Overseers, Center for Political Studies, University of Michigan, 1983.
22. Kojeve, Alexandre, *The Notion of Authority: a Brief Presentation*. London: Verso, 2014.
23. Kvale, Steinar, *InterViews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks: Sage Publications, 1996.
24. Lasswell, Harold D., *Who Gets What, When, How*. New York: McGraw-Hill Book Co., 1936.
25. Linz, Juan Jose ir Alfred Stepan, *Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America and Post-Communist Europe*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1996.
26. Lopez, Matias, „Elite Theory“, *Sociopedia.isa*, 2013.
<<http://www.sagepub.net/isa/resources/pdf/elitetheory.pdf>>
27. Masiulis, Kęstutis, *Lietuvos elitas: Ekonominės vertybės. Politinės orientacijos. Prognozės*. Vilnius: Pradai, 1997.
28. Margolis, Eric, Stephen Laurence, „Concepts and Cognitive Science.“ Kn. Eric Margolis ir Stephen Laurence (sud.), *Concepts: Core readings*. Cambridge: MIT Press, 1999.
29. Matonytė, Irminda, *Posovietinio elito labirintai*. Vilnius: Knygiai, 2001.
30. Matonytė, Irminda, „Lithuanian parliamentary elites after 1990: dilemmas of political representation and political professionalism.“ Kn. Elena Semenova et al., *Parliamentary elites in Central and Eastern Europe: Recruitment and Representation*. London: Routledge, 2014.
31. Matonytė, Irminda, *Politicians “blessed” by the old regime in post-communist parliaments. The Estonian, Latvian, Lithuanian, and Polish cases compared*, pranešimas IPSA kongrese, Japonija, liepos 9-13, 2005.
32. Matonytė, Irminda, Gintaras Šumskas, Vaidas Morkevičius, „Europeanness of Lithuanian Political Elite: Europhilia, Russophobia and Neoliberalism.“ *Historical Social Research*, 41(4), 2016.

33. Michels, Robert, *The Sociological Character of Political Parties*, kn. Talcott Parsons (sud.), *Theories of society*, New York: The Free Press, 1965.
34. Meisel, James, „The Myth of the Ruling Class: Gaetano Mosca and the Elite.” Ann Arbor: University of Michigan Press, 1962.
35. Mills, Charles Wright, *The Power Elite*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
36. Mosca, Gaetano, „On the Ruling Class“, Kn. Talcott Parsons (sud.), *Theories of Society: Foundations of Modern Social Theory*. New York: Free Press, 598-602, 1961.
37. Mosca, Gaetano, *The Ruling Class*, New York: McGraw-Hill Book Company, 1939.
38. Novagrockienė, Jūratė, „Lietuvos valdžių elit bruožai.“ Kn. Jūratė Novagrockienė (sud.), *Lietuvos valdžių elito teisinės sąmonės ir savimonės ypatumai*. Vilnius: Eugrimas, 1998.
39. Offe, Claus, „Capitalism by Democratic Design? Democratic Theory Facing the Triple Transition in East Central Europe.” *Social Research*, 58(4), 1991.
40. Pareto, Vilfredo, *The Rise and Fall of Elites: An Application of Theoretical Sociology*, New Jersey: Transaction Publishers, 1991.
41. Pareto, Vilfredo, „The Circulation of Elites.“ Kn. Talcott Parsons (sud.), *Theories of Society: Foundations of Modern Social Theory*. New York: Free Press, 1961.
42. Putnam, Robert D., *The Comparative Study of Political Elites*. New Jersey: Prentice-Hall, 1976.
43. Radden, Gunter, Zoltan Kovecses, „Towards a Theory of Metonymy.“ Kn. Klaus-Uwe Panther, Gunter Radden (sud.), *Metonymy in Language and Thought*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1999.
44. Ramonaitė, Ainė (sud.), *Kaip renkasi Lietuvos rinkėjai? Idėjos, interesai ir įvaizdžiai politikoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014.
45. Roberts, Geoffrey K., *A Dictionary of Political Analysis*. New York: St. Martin's Press, 1971.
46. Rousseau, Jean-Jacques, *Du contrat social ou principes du droit politique*. 1762, 117. <
https://ebooksnr.com/ebooks/pdf4/rousseau_du_contrat_social.pdf#page=116&zoom=100,0,113>
47. Saunders, Benjamin, Julius Sim, Tom Kingstone, Shula Baker, Jackie Waterfield, Bernadette Bartlam, Heather Burroughs, Clare Jinks, „Saturation in Qualitative Research: Exploring Its Conceptualization and Operationalization.“ *Quality & Quantity*, 52, 2018.
48. Schumpeter, Joseph A., *Kapitalizmas, socializmas ir demokratija*. Vilnius: Mintis, 1998.
49. Steen, Anton, „The New Elites in the Baltic States: Recirculation and Change.“ *Scandinavian Political Studies*, 1, 1997.
50. Thomas, David R., „A General Inductive Approach for Analysing Qualitative Evaluation Data.“ *American Journal of Evaluation*, 27:2, 2006, 237-246.

51. Tully, James, *Public Philosophy in a New Key*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
52. Urbinati, Nadia, *Representative Democracy: Principles and Genealogy*. Chicago: University of Chicago Press, 2006.
53. Veličkaitė, Kristina, Vaidas Morkevičius, Irmina Matonytė, „Europinės ir tautinės tapatybės kriterijai elito narių požiūriu.“ *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 13, 2009.
54. Vinogradnaitė, Inga, „Politinis atstovavimas ir partijos: žvilgsnis iš piliečio perspektyvos?“ Kn. Ainė Ramonaitė et al., *Partinės demokratijos pabaiga? Politinis atstovavimas ir ideologijos*. Vilnius: Versus aureus, 2009.
55. Weber, Max, „The Types of Legitimate Domination.“ Kn. Guenther Roth ir Claus Wittich (sud.), *Economy and Society*. Berkeley: University of California Press, 1978.
56. Weber, Max, „Politics as Vocation.“ Kn. Tony Waters ir Dagmar Waters (sud.), *Weber's Rationalism and Modern Society: New Translations on Politics, Bureaucracy, and Social Stratification*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2015, 129-199.
57. Welsh, Helga A., „Political Transition Processes in Central and Eastern Europe“, *Comparative Politics*, 26 (4), 1994.
58. Zuckerman, Alan, „The Concept “Political Elite“: Lessons from Mosca and Pareto“. *The Journal of Politics*, 39(2), 1997.

Summary
Images of Lithuanian Political Elite in the Eyes of Citizens:
Symbiosis of Reality and Aspiration

The concept of political elite contains the synthesis of empirical political science and normative political philosophy. “Who rules?” may be perceived as central political science question, whereas “Who should rule?” is perhaps the fundamental question of political theory. In representative democracy, elections are the embodiment of this synthesis as they are employed to transfer *vox populi* into power positions of the people elected (representatives).

Due to unstable electoral context, lack of party identity and vague political preferences of voters, political scientists are facing difficulties in explaining and predicting Lithuanian elections. Traditional voting theories are also barely suitable for explaining and predicting elections. Therefore, the object of this study, the perceptions of political elite concept from citizens’ perspective, is proposed as an alternative look in answering voter demand question. The analysis of this concept is relevant as two aforementioned dimensions of the concept (empirical and especially normative) might have explanatory capability in voting preferences.

The main research question is what are the images of Lithuanian political elite from citizens’ perspective? The main objective of the study is to rebuild the images of political elite possessed by the informants, namely analyse the variety of images and their content. Qualitative data gathering and processing approach was selected to reach this objective: 30 semi-structured in-depth interviews were conducted, gathered data was coded, analysed and interpreted employing inductive approach. The tasks completed in this study are the following: I) theoretical assumption formulation; II) data gathering and analysis approach development; III) interview questionnaire development; IV) qualitative data gathering via in-depth interview programme; V) data processing employing inductive approach.

The analysis of gathered data showed the concept of political elite in the eyes of citizens is perceived ambiguously. The concept contains two fundamentally different but successfully coexisting images: legalistic and charismatic. The former is employed to sort external objects, the latter – to describe an ideal state and provide normative categories. Legalistic image is applied in the context of political elite origin and possessed power, whereas charismatic image is used in relation to political elite legitimacy and functions that are closely associated with the nature of political life. Charismatic image has strong emphasis on normative dimension of personal traits that are perceived as essential in carrying out political functions.

The study has empirical as well as theoretical significance. In empirical terms, the explanation of content of political elite concept from citizens’ perspective may be perceived as one narrow

segment contributing to voting preference clarification. In theoretical terms, the study demonstrates that emic political elite descriptions might be employed in developing etic concept that would possibly be more relevant in examining social reality.

Political elite studies in Lithuania are scarce, consequently, many different angles can be applied to further analyse political elite. This study scratched only the surface of topics such as political elite functions and possessed power. Therefore, further research could concentrate on the following questions: how are the functions of political elite perceived? why are they important? how the power of political elite is experienced from the citizens' perspective?

Priedas nr. 1. Informuoto sutikimo forma

TYRIMO INFORMACINIS LAPAS

Esu Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto (VU TSPMI) Politikos mokslų programos IV kurso studentė Justina Vaičiukynaitė. Savo baigiamajam bakalauro darbui atlieku tyrimą „Lietuvos visuomenės politinio elito vaizdiniai“ (darbo vadovė – doc. dr. Inga Vinogradnaitė), kuriuo siekiama išsiaiškinti, kaip Lietuvos visuomenė supranta politinio elito sąvoką, ypatingą dėmesį skiriant asmeninei žmonių nuomonei ir suvokimui.

Prašau Jūsų sutikti dalyvauti tyrime ir šiame interviu. Jūsų asmeninė informacija, tokia kaip vardas, pavardė, telefonas ir elektroninis paštas bus žinoma tik man. Jūs galite bet kuriuo momentu pasitraukti iš tyrimo be papildomų paaiškinimų.

Su šia informacija susipažinau.

Informanto vardas, pavardė

Gyvenamoji vieta

Parašas

Vieta, data

SUTIKIMAS DĖL DALYVAVIMO INTERVIU, JO SAUGOJIMO IR PANAUDOJIMO

	Taip	Ne
– Sutinku dalyvauti interviu, kuris bus įrašytas.	☐	☐
– Sutinku, kad mano žodžiai gali būti cituojami bakalauro baigiamajame darbe, publikacijose, internetinėse svetainėse ir kitoje skelbiamoje tyrimų ir edukacinėje medžiagoje nenurodant mano vardo ir pavardės.	☐	☐
– Sutinku, kad interviu medžiaga bus interviuotojo saugojama:		
• interviu garso įrašas	☐	☐
• transkribuotas interviu.	☐	☐
– Sutinku, kad visuomenės švietimo tikslams būtų naudojamas:		
• transkribuotas interviu ar jo fragmentai.	☐	☐
– Noriu, kad žemiau pateikta informacija būtų viešai neskelbiama ir neprieinama (<i>Įrašyti</i>):		

Kad interviuotojas galėtų naudoti Jūsų pateiktą informaciją teisėtai,

sutinku perduoti man priklausančias autoriaus teises šio tyrimo projekto interviuotojui. ☐ ☐

Informanto vardas,
pavardė

Vieta, data

Parašas

Interviuotojo vardas,
pavardė

Justina Vaičiukynaitė

Tel. nr.

861130504

El.paštas

justina.vaiciukynaite@tspmi.stud.vu.lt

Vieta, data

Parašas

Priedas nr. 2. Anonimizuotas informantų sąrašas

1 lentelė. Anonimizuotas informantų sąrašas, pateikiantis tyrimo dalyvių deskriptyvines socialines charakteristikas

INFORMANTO NR.	LYTIS	UŽSIĖMIMAS / PROFESIJA	AMŽIUS	IŠSILAVINIMAS	GYVENAMOJI VIETA
1.	Moteris	Lektorė	36	Aukštasis	Alytaus rajonas
2.	Vyras	Karininkas	58	Vidurinis	Alytaus miestas
3.	Moteris	Bibliotekininkė	29	Aukštasis	Alytaus rajonas
4.	Vyras	Šaltkalvis	45	Profesinis	Alytaus miestas
5.	Vyras	Bedarbis	19	Vidurinis	Alytaus miestas
6.	Moteris	Pensininkė	63	Aukštasis	Alytaus rajonas
7.	Moteris	Bedarbė, šiuo metu savanoriauja	32	Profesinis	Alytaus miestas
8.	Moteris	Moksleivė	19	Siekia vidurinio	Alytaus miestas
9.	Moteris	Viešųjų ryšių specialistė	26	Aukštasis	Alytaus miestas
10.	Vyras	Krepšinio treneris	23	Aukštasis neuniversitetinis	Alytaus miestas
11.	Vyras	Stalius-staklininkas	21	Profesinis	Alytaus miestas
12.	Moteris	Pensininkė	66	Vidurinis	Alytaus miestas
13.	Moteris	Kaimo bendruomenės seniūnė	46	Aukštasis	Alytaus rajonas
14.	Moteris	Degalinės operatorė	39	Profesinis	Alytaus rajonas
15.	Moteris	Socialinė darbuotoja	42	Aukštasis	Alytaus miestas

16.	Vyras	Ekskavatorininkas- operatorius	35	Vidurinis	Alytaus rajonas
17.	Vyras	Komercijos direktorius	37	Aukštasis neuniversitetinis	Alytaus miestas
18.	Moteris	Neįgaliųjų asociacijos X Alytaus miesto skyriaus pirmininkė	56	Aukštesnysis	Alytaus miestas
19.	Moteris	Moksleivė	18	Siekia vidurinio	Alytaus miestas
20.	Vyras	Bedarbis	48	Vidurinis	Alytaus miestas
21.	Vyras	Smulkaus verslo savininkas	49	Aukštasis neuniversitetinis	Alytaus miestas
22.	Moteris	Socialinė pedagogė	52	Aukštasis	Alytaus miestas
23.	Moteris	Kirpėja	43	Vidurinis	Alytaus miestas
24.	Vyras	Įmonių finansų valdymo specialistas	34	Aukštasis	Alytaus miestas
25.	Moteris	Pensininkė	78	Aukštasis	Alytaus miestas
26.	Moteris	Pensininkė	80	Vidurinis	Alytaus miestas
27.	Moteris	Finansų konsultantė	49	Aukštesnysis	Alytaus miestas
28.	Moteris	Kompleksinių paslaugų centro šeimoms direktorė	38	Aukštasis	Alytaus rajonas
29.	Vyras	Pensininkas	67	Profesinis	Alytaus rajonas
30.	Vyras	Produktų vadovas	43	Aukštasis neuniversitetinis	Alytaus miestas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Priedas nr. 3. Interviu klausimyno gairės

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

1. Ar esate balsavęs / balsavusi rinkimuose? Kokie buvo paskutiniai rinkimai, kuriuose balsavote?
2. Ar domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime? Ar apskritai domitės politika?
3. Iš kur kasdien sužinote apie politiką / politinius įvykius?

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS“

1. Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“? Kas yra politinis elitas (Lietuvoje)? Kodėl?
2. Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas? Ką jis turėtų turėti?
3. Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?
4. Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui? Ko nepriskirtumėte politiniam elitui?
5. Ar priskirtumėte politiniam elitui šiuos žmones:

1) Dalia Grybauskaitė

2) Viktoras Uspaskichas

3) Saulius Skvernelis

4) Vytautas Landsbergis

5) Rolandas Paksas

6) Algirdas Butkevičius

6. Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

1. Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?
2. Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?
3. Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?
4. Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų tikima ir pasitikima?

UŽDAROMIEJI IDENTIFIKACINIAI KLAUSIMAI

1. Galbūt norėtumėte aptarti dar ką nors, apie ką nepakalbėjome?
2. Amžius
3. Profesija
4. Išsilavinimas
5. Nuolatinė gyvenamoji vieta

Priedas nr. 4. Interviu transkribavimo sistema

Transkribuojant interviu garso įrašus:

- 1) praleisti bereikšmiai garsai ar kalbos dalys (pernelyg daug besikartojančių jungtukų, jaustukų, ištiktukų ir pan.), nepilnai ištarti žodžiai, ištaisytos grubios sintaksės klaidos, kliudžiusios suprasti sakinio ar jų tarpusavio reikšmę.
- 2) siekta išsaugoti informanto kalbėsenos unikalumą, todėl tarmiški ar nevertotini žodžiai netaisyti pagal bendrinės lietuvių kalbos standartus.
- 3) pateiktą transkribavimo taisyklių laikytasi transkribuojant visus interviu, taip siekiant maksimaliai užtikrinti transkripcijų nuoseklumą.
- 4) informanto socialinė charakteristika (užsiėmimas / profesija, išsilavinimas) kiekvienos transkripcijos pradžioje pateikiami pagal tai, kaip informantai patys save pristatė.

2 lentelė. Interviu transkribavimo legenda.

Ženklas / simbolis	Reikšmė
<i>[pasviras šriftas]</i>	Neverbalinė informacija, pateikta darbo autorės: emocija, intonacija, kalbėjimo garsumo pokytis, reikšminga pauzė, atsidusimas, etc.
[įprastas šriftas]	Informanto praleisti ar nutylėti, autorės transkribuojant įterpti žodžiai, būtini minčiai suprasti ir perteikti; tikriniai daiktavardžiai ar jų dalys (vardas/pavardė, pavadinimas, etc.); ištaisytos faktinės klaidos
[...]	Praleisti žodžiai, frazė
Pastorintas šriftas	Transkripcijose: interviuotojos užduodami klausimai. Likusiame bakalauro darbe: svarbūs, pabrėžtini žodžiai, žodžių junginiai ar sakiniai.
Įprastas šriftas	Informanto (-ės) atsakymai
<i>Pasviras šriftas</i>	Transkripcijos pradžioje pateikiama informanto socialinė charakteristika pagal tyrime išskirtus kriterijus

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Priedas nr. 5. Kodavimo mazgų struktūra

1 paveikslas. Sukurti motininiai mazgai programos NVivo 12 Pro darbinėje aplinkoje.

Name	Files	References	Created On	Created By	Modified On	Modified By
1. Politinio elito sąvoka	0	0	2019-04-23 17:44	JV	2019-04-23 18:23	JV
2. Pageidautinos politinio elito asmeninės savybės	3	4	2019-04-23 18:06	JV	2019-04-26 19:04	JV
3. Politikos prigimtis	5	7	2019-04-23 18:16	JV	2019-04-25 23:19	JV
4. Žinios	0	0	2019-04-23 18:19	JV	2019-04-23 18:24	JV
5. Viešumas	0	0	2019-04-23 18:15	JV	2019-04-23 18:24	JV
6. Darbai	0	0	2019-04-23 18:16	JV	2019-04-23 18:24	JV
7. Lūkesčiai	5	8	2019-04-23 18:21	JV	2019-04-25 23:30	JV
8. Kita	0	0	2019-04-23 18:22	JV	2019-04-23 18:24	JV

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

3 lentelė. Teksto reikšminių vienetų kodavimas pagal sukurtus mazgus ir jiems priskirtus orientacinius klausimus.

Motininis mazgas	Dukteriniai mazgai	Koduojama, jei (tiesiogiai ar/ir netiesiogiai) atsako į klausimą „Ar teksto segmente kalbama apie...“
Politinio elito sąvoka	Elito kilmė	elito susiformavimą, jo šaltinius?
	Elito cirkuliacija	elito keitimą(si), seno elito pasitraukimą, naujo atėjimą?
	Galios apibrėžimas	tai, kaip informantas suvokia galią?
	Elito-masių skirties suvokimas	elito-masių egzistavimą, jų skirtingumą/panašumą?
	Elito funkcijos	elito atliekamas/privalomas atlikti funkcijas?
	Elito neišvengiamumas	tai, kad politinis elitas egzistuoja kiekvienoje politinėje bendruomenėje?
	Elito nemonolitiškumas	elitų pliuralizmą ir tai, kad elito tarpe galima fragmentacija/susiskaidymas?
	Elitas ir politikai	tai, kad politinis elitas ir politikai skiriasi?
	Rinkiminis ryšys	apie tai, kad politinį elitą išrenka ar kitaip sukuria masės?
	Teigiama-neigiama konotacija	tai, kokią emociją/jausmus informantui sukelia politinio elito sąvoka?
	Tylusis ir garsusis elitas	„tylųjį“ ir „garsųjį“ elitą?
Pageidautinos politinio elito asmeninės savybės	Asmenybė / autoritetas	asmenybę, autoritetą, jų raiškos būdus ir turinį?
	Atsakingumas / atsakomybė	atsakomybę, jos raiškos būdus ir turinį?
	Charizma / vidinis žavesys	charizmą, vidinį žavesį, patrauklumą, simpatiskumą, jų raiškos būdus ir turinį?

	Darbas dėl bendro gėrio	politiko darbą kuriant bendrą gėrį, tarnaujant visuomenei, jų raiškos būdus ir turinį?
	Domėjimasis politika	domėjimąsi politika, jo raiškos būdus ir turinį?
	Drąsa / atkaklumas	drąsą, atkaklumą, ryžtą, jų raiškos būdus ir turinį?
	Pagarba	pagarbą, garbę, jų raiškos būdus ir turinį?
	Gebėjimas dirbti komandoje	komandos svarbą, gebėjimą dirbti komandoje, jų raiškos būdus ir turinį?
	Gebėjimas ieškoti kompromiso, vienyti	gebėjimą ieškoti kompromiso, medijuoti, vienyti, jų raiškos būdus ir turinį?
	Išvaizda	išvaizdą, jos svarbą, raiškos būdus ir turinį?
	Komunikabilumas	gebėjimą bendrauti, kalbėti(s), jų raiškos būdus ir turinį?
	Kultūra, elgesys, etiketas	kultūringą elgesį, geras manieras, etiketą, jų raiškos būdus ir turinį?
	Lyderystė	lyderio savybes, jų raiškos būdus ir turinį?
	Moralumas, moralinis tvirtumas	morale, moralinę stovėseną, tvirtumą, pastovumą, jų raiškos būdus ir turinį?
	Nuoširdumas	nuoširdumą, paprastumą, žemiškumą, jų raiškos būdus ir turinį?
	Pastovumas	pastovumą, tvirtumą, jų raiškos būdus ir turinį?
	Proaktyvumas / iniciatyvumas	aktyvumą, naujų idėjų siūlymą, iniciatyvos prisiėmimą, jų raiškos būdus ir turinį?
	Protingumas	protą, išmintį, sąmojų, jų raiškos būdus ir turinį?

	Sąžiningumas	sąžiningumą, jo raiškos būdus ir turinį?
Politikos prigimtis	Bendras sambūvis	politiką kaip drauge puoselėjamą bendruomenę, to raiškos būdus ir turinį?
	Kūryba	politiką kaip kūrybinį procesą, meną, to raiškos būdus ir turinį?
	Nepažini sritis	politiką kaip atskirą pasaulį, to raiškos būdus ir turinį?
	Purvina	politiką kaip purviną, nešvarų, neigiamą sritį, to raiškos būdus ir turinį?
Žinios	Išsilavinimas	išsilavinimo svarbą?
	Kompetencija	kompetencijų, žinių, išmanymo svarbą, jų raiškos būdus?
	Patirtis	patirties svarbą?
Viešumas	Dėmesio troškimas, skandalai	neigiamai suvokiamą politikams skirtą dėmesį per skandalus, išsišokimus?
	Matomumas / žinomumas	politikų matomumą, šmėžavimą viešajame gyvenime?
Darbai	Nuveikti darbai	nuveiktus politikų darbus, jų raiškos būdus ir turinį?
	Pažadai	duotus pažadus?
Lūkesčiai	„Geriau“	lūkesčius, jog ateityje bus geriau, to raiškos būdus ir turinį?
	Idėjų, matymo	lūkesčius, jog politikai generuoja idėjas, geba strategiškai mąstyti, to raiškos būdus ir turinį?
	Paprastų dalykų	lūkesčius, jog politikai padarys mažus, paprastus dalykus, to raiškos būdus ir turinį?
Kita	Verslininkai politikoje	požiūrį į verslininkus politikoje?

	Metonimija	politinę elitą kaip apie vietą, pareigas, institucijas ir pan.?
--	------------	---

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Pastabos: 1) lentelėje pateikiami tik pagrindiniai mazgai, relevantiškiausi duomenų analizei; 2) dukteriniai mazgai dėl duomenų organizavimo patogumo taip pat galėjo turėti savo „dukterinių“ mazgų, kurie šioje lentelėje nepateikiami; 3) klausimų sąrašas nėra tikslus ir baigtinis, veikiau tai bendro pobūdžio orientaciniai klausimai.

Priedas nr. 6. Interviu transkripcijos

Informantė nr. 1: lektorė, 36 metai, aukštasis, Alytaus rajonas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose?

Informantė: Tai žinoma, visada balsuoju, jei yra galimybė, jei nesu išvykusi. Visuose balsuoju, ir visus agituoju, kad jei ir nežino, už ką balsuot, bet vis tiek yra tokia pareiga.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Taip.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Dažniausiai tai socialiniai tinklai, Facebook'as, ir gal darbo aplinkoj, nes daug visokių diskusijų, pletkų lygio, ir ne pletkų. Ir šeimoj šnekam su artimaisiais, su draugais, bet daugiausia gal Facebook'e informacija.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“? Koks vaizdas Jūsų galvoj iškyla, kai pasakau „politinis elitas“?

Nu tai viršūnėlės mūsų valdžios. Seimo pirmininkas, prezidentė, Seimo nariai gal. Aišku, miesto meras, taryba. Nu bet, aišku, prezidentas jau aukščiausio lygio. Gal labiau nacionaliniu lygmeniu, bet, aišku, ir apie savus ten galima, nors kartais gal prie elito ir nepriskirtum.

O kodėl sakot, kad gal kartais ir nepriskirtum prie elito miesto lygmens politikų?

Nu būna kartais kokių įvykių ar poelgių, kurie netinka tokio rango žmonėm, tai pasitikėjimas krenta ir panašiai. Nebūtina net poelgių, vien tik elgesio užtenka, ar bendravimo kažkokio, tiesiog elitu nekvepia.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas? Ką jis turėtų turėti?

Pirmiausia, tai charizmą turi turėt. Bendravimas su žmonėm paprastais, tarkim. Sąžiningumas, atsakomybė, išprusimas, išsilavinimas. Toks tikrai bendraujantis žmogus, atjaučiantis, toks jau teigiamas labai turėtų būt.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Elitas vis tiek yra toks kaip ir pavyzdys, sakyčiau. Turi turėti įtaką, bet teigiama įtaką, aišku. Įtakingas, reprezentuojantis ar šalį, ar miestą.

Jūs minėjote, kad politinis elitas turėtų būti pavyzdys. Gal galite konkrečiau įvardinti, kaip Jūs tai suvokiate?

Kaip ir darbais, ir kad žodžiai atitinka darbus – ne žada, o veikia. Kad nemeluoja, sąžiningi. Turi įtaką, moka gauti tai, ko reikia žmonėm.

O kaip įsivaizduojate, kaip pasireiškia įtaka?

Įtaka reiškia, kad jis turėtų būt kaip pavyzdys, kad jis turėtų įtakot žmones teigiamai elgtis. Įtaka ir ryšiai įvairūs, tą įtaką irgi galima įvairiapusiškai galvot. Gali bendrauti su visais... Nes yra žmonių, kur ne su visais ten gali, tarkim, bendraut. Nu negaliu papasakot... Labai sunkiai aš šneku tokiais klausimais.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Kad ir Valdas Adamkus, [Vytautas] Landsbergis, [Ingrida] Šimonytė man patinka dabar. Gal šiti tokie ryškiausi, be skandalų, be jokių kompromatų, tokie man jie labiausiai.

O ko nepriskirtumėte politiniam elitui?

Nu tai kokis [Petras] Gražulis, [Vytautas] Šustauskas, tai tikrai, nežinau, tik į šou jiems gal eit daugiau, o ne į politiką. Realių jų tokių darbų tai nelabai...

O kas neleidžia priskirti šitų žmonių politiniam elitui?

Nu tai savo poelgiais, elgesiu. Man elito žmonės... To savo asmeninio gyvenimo skandalų įvairių ten gal [nerodo], apskritai tokių dalykų nevyksta.

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyti, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Priskirčiau, visų pirma, kad žmonės ją išsirinko prezidente, tai reiškia pagarbą, tikėjimą ja. Ir šiaip, manau, jina gerbiama yra, ir kitų šalių atstovų, viso pasaulio.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Nu gal ne. Ne gal. Jis daugiau gal verslininkas. Politika irgi strateginis dalykas, bet jam gal geriau į verslą eit. Irgi tokia labai skandalinga asmenybė, daugiau rėkia nei daro.

Jūs minėjot „skandalinga asmenybė“. Ar dėmesio atkreipimas čia šiuo atveju yra neigiamas dalykas?

Nu žiūrint, koks tas dėmesys. Kai per daug to dėmesio, tai jis tampa neigiamu, iš tikrųjų. Jeigu jis ten... Geri darbai būtų nuolatos, tai gal ne, bet kai ištisai žemo lygio skandaliukai, tai man jau ne.

- 3) **Saulius Skvernelis.** Nu kaip ir prie elito, bet aš jo gal nelabai gerbėja. Vis tiek, aukštos pareigos ir prieš tai, ir dabar. Kažkaip aš jo nelabai pažįstu. Žmonės irgi nelabai gal kaip ir jį mėgsta, pagal reitingus, bet bus matyt po prezidento rinkimų, ar jis ten prie elito. Nu bet ne gal... Gal ir elitas. Nežinau.

O kas tas dvejonės kelias?

Nu man jis antipatiškas kažkoks, šiaip va nepatinka. Nors aukštos pareigos. Kaip aš atsimenu, dar tik pačioj pradžioj jį paskyrė, tai džiaugėsi žmonės, labai palaikė jį, bet dabar kažkaip nelabai. Tai man atrodo, kad turėjo lyg ir gerai jis, geresnio darbo duot daugiau, bet nelabai. Jis man šiaip nelabai patinka.

- 4) **Rolandas Paksas.** Ne. Nors ir prezidentas buvęs, bet kažkaip jau jeigu apkalta buvo, tai nelabai irgi, nelabai kažkaip atrodo. Dėl, ko jis buvo pašalintas... Ne pati apkalta, bet dėl ko ta apkalta buvo iškelta. Ir vis tiek, ten buvo tas procesas, tiesioginės transliacijos apkaltos, svarstymai. Gal tada, kai buvo išrinktu prezidentu, tai būtų jis prie elito, dabar tai ne.
- 5) **Algirdas Butkevičius.** Gal ir nieko, jis toks teigiamas veikėjas, tik gal ne laiku ir ne vietoj buvo papuolęs. Buvo čia užvakar pas mus atvažiuavęs į svečius, bet nebuvo susitikime. Nu nieko toksai, gal ir priskirčiau. Kaip ir be skandalų, nors ten jo šeimoj buvo kaip ir su žentu, berods. Bet atrodo išmanantis politiką, jis daug metų toj politikoj, gal priskirčiau vien dėl to, nors kiti irgi gal ne ką mažiau. Jis toks, dabar neatsimenu, kokioj partijoj, bet jis toks pastovus, nelaksto, ten kažko neieško. Aišku, jeigu iš pradžių ne tose rogėse, ir pereini kažkur, ir užsilieki, tai taip, nu žmonės klysta. Bet kai pradeda nuo vieno, ir eina per visur – tada tikrai ne. Bet tas pastovumas, tai manau, teigiamas bruožas.

Minėjote, kad Dalią Grybauskaitę priskirtumėte prie politinio elito. Tai įsivaizduokim tokią situaciją, kad Jūs turite savo nuomonę kažkokiu politiniu klausimu, ir išgirstate, kad Dalia Grybauskaitę išsako priešingą poziciją. Ar tai Jus priverstų permąstyti savo poziciją?

Tai taip ir būna. Nes tu žiūri iš savo pusės, jina gal mato iš kitos pusės. Nebūtinai kad ir jina, bet būna situacijų tokių daug. Priverčia permąstyt tos situacijos svarbumas, aktualumas. Kartais būni kategoriškai už savo nuomonę, bet pasidomi, kodėl galvoja taip, ar ten turėtų būt taip. Tai gal dėl to. Vis tiek prezidentė, jos svarbi nuomonė, tai įdomu, kodėl, tarkim.

Kaip manot, ar buvimas politiku yra profesija?

Tai čia ir profesija, ir gyvenimo būdas, manau. Nes jau jei politikoj esi, tai 24 valandas per parą. Turėtum ir viskuo domėtis, ir bendrauti su žmonėmis, su tais pačiais politikais, reklamuotis, ir visur dalyvauti. Jau čia tikrai ne tik darbas.

O kitas žodis – „pašaukimas“ – ar tinka politikui apibūdinti?

Tikrai taip. Tikrai pašaukimas, nes jeigu neturi pašaukimo, tai ką ten veikt. Nu galima eit tada į šiaip kažkokias valdiškas pareigas, bet ne į politiką tada. Jei nori ten kažkokių aukštų pareigų, nes politika tai, manau, pašaukimas.

Minėjot „valdiškas pareigas“, tai kaip manot, kuo postas skiriasi nuo politikos?

Postas tai ką žinau, tiesiog dirbi savo darbą, gali tyliai, ramiai sėdėti ir dirbt. Nu politika, tai jinai visokia – ir ta nešvari būna, ir povandeninės srovės įvairiausios, ir ryšiai. Kaip sakau, ten visas gyvenimas. Tas darbas, gali ten nieko labai nenudirbt, bet kiek ten veiksmo. O jau kai eini į valdišką darbą, tai tiesiog dirbi, ir viskas. Tave pakeičia, jei netinki, ir kitur eini ieškot darbo. Ir politikoj, aišku, jei neišrenka tavęs... Bet būna tų, kur ir neišrenka, bet jie vis tiek dalyvauja. Tuo ir skiriasi, kad vieni tik atlieka savo darbą, o kiti gyvena tuo, ir net gal nelaiko savo darbu, tarkim, o gyvenimu.

Kaip manot, ar politikas ir politinis elitas yra tas pats?

Ne, ne. Nes tų politikų tai... Jei jau va vietiniu [lygiu], tai irgi... Kartais kai pasižiūri tuos sąrašus, kas eina, tai Dieve Dieve. Jei visi čia tie politikai tokie būtų... Nes nu elitas, tai jau... To elito ir nėra tiek daug, taip aš įsivaizduoju. Gal nėra apibrėžta, kas elitas, kas ne, bet pagal mane, tai nėra visi, kas politikoj, elitas.

Minėjot, kad politinio elito nėra tiek ir daug, tai kaip Jūs jaučiat tą stygių, kuo tai pasireiškia?

Nu jo gal ir yra daugiau, bet ne visi ten jie per žinias rodomi ir panašiai. Pas mus vis tiek ta žiniasklaida daugiau mėgsta skandalus. Ir pats kai užmeti akį, tai kas skandalinga žiūri, o ne kas ten įstatymą kokį parašė teigiamą, ar dar kažką. Realiai tai gal jų daugiau yra, bet gal per mažai apie tai šnekama. Gal daugiau turėtų apie tai šnekėti kad ir pati žiniasklaida. Nes kitose šalyse kaip tik šnekama apie teigiamus daugiau dalykus, ten pas juos skandalų kaip ir nėra toks vaizdas, o pas mus atvirkščiai, todėl gal taip ir atrodo, kad to elito tiek ir nėra visai, vienas kitas.

O pati „politinio elito“ sąvoka ar Jums sukelia labiau teigiamas emocijas ir požiūrį, ar neigiamą?

Nu jau vien tik „elitas“ suteikia teigiamą, o politinis elitas tai taip, aukščiausio lygio politikai. Žmonės, kurie atstovauja šalį. Teigiamą, aišku.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Nu tai kaip sakiau, sąžiningas, empatiškas, bendraujantis. Lyderis, lyderis... Jau vien tikrai turėtų lyderio savybes turėti. Aišku, vadovaut mokėtų, nes ne visi jie moka vadovaut.

O kaip manot, ar politinis lyderis ir politinis elitas yra tas pats ar ne visai?

Ne, ne visai. Lyderis tai vis tiek daugiau toks vadovas, vadas... Nes negali būti visi lyderiai, vienas, du, keli. O elitas, gali būti elitas tylusis, nebūtinai... Stebėtojas, kažkoks dar tai.

Tai taip išeina, kad politiniai lyderiai nebūtinai yra politinis elitas, o politinis elitas nebūtinai turi būti lyderiai?

Taip, politinis elitas nebūtinai yra lyderis. Lyderiais ne visi gi gali būti, čia irgi yra savybė tokia, bet pageidaujama gal, kad būtų lyderiai, kad būtų pavyzdys.

Jūs minėjote „tylųjį politinį elitą“. Kaip Jūs įsivaizduojat, kaip atrodo ta kategorija žmonių?

Prisikalbėjau ir dabar nežinau, kaip pasakyti [juokiasi]. Jie yra svarbūs, turintys įtaką, bet nelabai afišuojasi, daugiau dirba nei reklamuojasi. Daugiau dirba.... Nu tikrai yra tokių, aš manau. Ir gal jie nebūtinai yra labai žinomi visuomenei. Gal tam sluoksniui jie žinomi, bet, va, paprastai žmonėms

gal nelabai net jie ir žinomi. Nes būna ar ten menininkai kažkokie, tai žino tik tie, kas domisi, kas toj terpėj dalyvauja. Tai gal čia kažkas tokio, taip įsivaizduoju.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Nesitikiu, kad ten bus darbo, ar gyvenimas bus geresnis, mokslas nemokamas, gydymas ar dar kažkas, ką jie ten žada. Tiesiog atlieku savo pareigą, ir viskas. Kartais būna tikrai nėra už ką balsuot, jau išsirenki geriausią iš blogiausių ir eini dėl to, kad atlikt pareigą. Nes tie rinkimai pas mus būna nelabai aktyvūs dažniausiai. Gal kad kuo greičiau Vakarų Europos lygį pasiektumėm. Ne kainom, bet pragyvenimo lygiu, tai gal kažkokią vis tiek įtaką politikai turi, manau. Tikiesi ko geriausio.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politikui būtų pasitikima?

Žmonės gal vertina pagal tai, ką jie šneka, ir ką daro. Ar tie žodžiai tampa darbais. Visi ten žada prieš tuos rinkimus, o paskui ten nieko nebūna. Tai to ir tikisi žmonės, ką jie savo programose rodo, tai kad jas ir įvykdytų.

Informantas nr. 2: karininkas, 58 metai, vidurinis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavęs rinkimuose?

Informantas: Taip.

Kokiuose paskutiniuose balsavote?

Praeitą sekmadienį. Šiandien irgi balsuosiu, grįšiu namo, eisim su žmona balsuot.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politikoj?

Nu, šiaip aš taip paviršutiniškai. Aš kai iš kariuomenės ir mum labai politikuot daug neišeina, tai turim savo kažkokią partiją, kažką tai, ir judam į priekį su ja.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Daugiausia televizija, radijas, internetas. Internetas daugiausia šiaip.

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“?

[juokiasi] Geras klausimas. Nu nežinau, kaip čia pasakyt... Politinis elitas, tai gal kurie žmonės supranta tą politiką, gal jie domisi ta politika. Čia atėjus į kažkokį mitingą rėkt, tai nėra politika, jeigu tu nenusimanai tuose dalykuose. Tai gali rėkt, bet čia ne politika – nori pats susidaryt vaizdą, kad aš politikas, bet jisai, nieko ten jam gero neišeina toj politikoj. O elitas, kurie, partijų vadovai, kurie užsiima ta politika, kurie domisi politika, baigę mokslus politikos, užsieniuose būna pradirbę irgi su politika – va, aš skaitau, kad čia elitas, pas kurį paklausus, jis tau gali pateikt atsakymą. Ne kažką ten, bet normalus turi būt atsakymas. O jeigu sakysiu „uoj, čia aš irgi elitas“, tai pas mane kažko paklaus, ir aš „mik mik“, arba ten kažkokias nesąmones pradėsiu kalbėt, tai čia ne politika ir ne politikas. Tai taip visur, visam pasauly – yra garsūs politikai, yra pradedantys, paskui jau po biškį laiptais lipa į viršų. Tai aš taip įsivaizduoju. Kad elitas, tai kuris baigęs, turi išsilavinimą, politinius mokslus baigę, užsieny pradirbę, prabuvę, matę, gali palygint užsienio politiką, padaryt išvadas kažkokias. Tokių yra ir Alytų. O politikai, tai jam liepė kažkas kažką, eik pakirkyk, ten kažką pašnekėk, tai čia ne politikas [politinis elitas], čia tiktai toks kad va, kur pastūmei, ten nuėjo.

O Jums tas žodžių junginys „politinis elitas“ ar labiau teigiamas ar neigiamas emocijas kelia?

Nu, elitas – labai toks žodis... Reiškia vienetai, ne bendrai. Man tai nežeidžia, bet gal kai kuriem – prie ko čia jie elitas, o mes visai kažkokie kita kasta ar kažkas tai. Man tai normalu, nes yra ne tik politikoj elitas, yra daug tų elitų, tai man kažkaip – aš priimu normaliai.

Jau kelias paminėjote, bet kokiomis dar savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas? Ką jis turėtų turėti?

Nu čia geras klausimėlis [juokiasi]. Geras politikas tai jis kaip ir lyderis, ar savo partijos, ar... Jis turi ne tik politikoj išmanyti, jis turi kažką ir apie visuomenės poreikius [išmanyti]. Jis turi kažkaip domėtis

ne vien politika, bet ir.... Jeigu jis užsiima politika, jis turi domėtis ir savo tautos, gyventojų pragyvenimo lygiu ir panašiai. Aš taip manau. Net tik politika, nes, kaip sako, iš vienos politikos neišgyvensi. Prie tos politikos reikia irgi, kad visuomenei kažką gero padaryt, stengtis, kaip sako, Tėvynės labui. O jeigu tik sau, dėl savęs politikuosi, tai prastas politikas.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus? Ir ar skiriasi?

Tai elitas – juos ir per televiziją, ir per radiją, o paprasti politikai, tai jie... Kol ten kažkur išrenka į aukštesnius reitingus, tai ten miesto savivaldybė kažkur tai ten gali, o jau normalus politikas – ir Europos Sąjungoj būna išrinkti. Nu kaip, žinomas, matomas. O kiti galvoja, kad jie politikai, bet jie niekad netaps, nepakils, jeigu ten paskutinis sąrašas, tai gal paskutinis ir visą gyvenimą. Būna, kad įsivaizduoja žmogus, kad gražiai dainuoja, bet kiti paklauso, tai ten nors... O jam atrodo, kad jis gražiai dainuoja, bet jis kitur negali dainuoti, jis pats sau tik gali dainuoti, tai ir politikoj tas pats [juokiasi].

O kaip Jūs manote, ar politikas yra profesija, kaip ir bet kuri kita profesija?

Nemanyčiau... Nu gal. Tie, kurie baigia mokslus, tai gal, sakyčiau, ir taip. Bet jeigu tu neturi ten jokio išsilavinimo politinių mokslų, tai abejoju. Taip, būna suėjimai, pasitarimai, jie viską apmąsto, apsvarsto, aptaria, bet aš manau, kad jeigu tu baigęs politikos kažkokius mokslus, tai tada sutinku.

O kitas toks žodis – pašaukimas – ar Jums atrodo tai svarbu politikoj?

Taip, yra pašaukimas. Aš pašaukimą turėjau kariuomenėj – aš nuo 1991-ųjų kariuomenėj, tai aš ir galiu sakyti pašaukimą turiu. Taip ir politikas gal. Gal jis nuėjo kažkur, kažkokiam mitinge pabuvo, jam kažkas patiko, arba jam nepatiko – ir galvoja, aš ateisiu, o va jisai taip nedarys, o mes reikalausim, kad jis darytų taip kaip žmonėms geriau, o ne kaip vienam geriau. Tai yra, aišku. [Bet] pas mus Seime, daug iš pašaukimo yra..?

Ką iš Jums žinomų, viešajame gyvenime besirodančių žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Man tai mūs prezidentė labai simpatizuoja ir patinka. Kiek aš girdėjęs ir matęs ją – nes aš ir oficialiai biškį kalbėjęs, nes aš kai kariuomenėj, tai mes ją lydėdavom, buvo tokių atvejų – tai jinai niekur, nei televizijoje, nenusikalbėjus. Ant jos kalba, aišku, daug kas, kam nepatinka. Bet jinai korektiška ir protinga labai politikė. Tai aš manau, kad tokių, kaip Grybauskaitė, dar reiks palaukti. Nes vieni politikai atvirai rodo savo piktumą kitam politikui. Ten, sakykim, aš padariau trigubai daugiau, o tu ten visai nieko, tu ten tik išleidai pinigų, miestui jokio gerbūvio nesukūrei – nu tai jie tarpusavy, tokie politikai vienas ant kito. O politikas turi būt skaidrus ir protingas. Jeigu jis kažką netyčia ir pasakytų, tai jis turi priimt taip, kad – nu taip, aš ten ne taip kažką gal pasakiau. O kiti yra kad, kaip mūsų gerbiamas [Ramūnas] Karbauskis, jis meluoja ir juokiasi meluodamas. Tai čia ne politikas, čia kažkoks tai Naisių merelis.

O ko, pavyzdžiui, nepriskirtumėt, priešingai Grybauskaitei? Atrodo, yra žmogus politikoj, bet galvojat, kad negalėtumėt priskirti prie politinio elito?

Oi daug. Dabar šiais laikais, tai daug, daug. Kad ir premjeras mūsų – kai užduodamas klausimas premjerui, jis taip atsako su šypsenele, ir taip atžargiai atsako, jis neturėtų taip daryt. Čia ne politikas, čia jisai jaučiasi kaip – nepyk, bet – jis jaučiasi kaip senas mentas. Jis tipo aukštesnis už kitus, jis gali kitaip atsakyti. Jei užduodamas klausimas, turi normalus būt ir atsakymas. Yra toj partijoje valstiečių [Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga] nemažai. Nenoriu aš čia tų pavardžių, bet... Yra ir gerų, aš nesakau, yra, ne visi ten. Kad valstietis, tai nereiškia, kad ten kažkoks tai... Bet ir rinkimai rodo, ir visas gyvenimas, kad reitingai mažėja, tai, reiškia, ne ta linkme kažką daro.

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyti, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Viktoras Uspaskichas.** Ne, jis tik gražiai kalba. Nežinau, gal ten Kėdainiuose jį gal kažkas, darbo gal duoda, darbo vietų gal daugiau daro, bet man tai jis ne. Ir jo partija man ne, ne prie

širdies. **O kodėl ne?** Nu jeigu ten visa partija prisidirba ir kelis kartus ten teisinėjasi. Aš nesakau, vėlgi, kad visi ten kalti, bet jeigu partijos vadovas nesureguliuoja savo [partijos], tai čia ne partija, čia kažkoks tai... Nu jis man nežinau, yra tautiečių geresnių nei Uspaskichas.

2) **Vytautas Landsbergis.** Senis? Man prie širdies. Aš sakau, mes nuo 91-ų kai kariuomenėj, tai man teko irgi su Vytautu Landsbergiu daug švenčių, teko ir saugot, ir su vėliavom prie jo, ir visur. Man jisai, kaip politikas... Aš buvau Sausio 13-ąją tada prie Aukščiausios Tarybos, aš girdėjau, ką jis kalbėjo, kaip vadovavo, kaip darė, man tokie žmonės patinka. Tai va, ir pasakiau, kokia partija, išdaviau partiją [juokiasi]. Būdavo, kad ten kažkokiam sambūry žmonių, [sako] „va, čia geras žmogus, čia būt gerai prabalsuot“. Ne, nu gal jis ir geras, bet jeigu tu bėgiosi nuo vienos partijos [prie kitos]. Šiandien ta partija gal kažkiek geresnė, bet jeigu aš pradėjęs nuo tos partijos... Aš ne partinis, bet aš prijauciantis tai partijai, ir viskas. **O kas konkrečiau leidžia priskirti Vytautą Landsbergį prie politinio elito? Ar vien tai, kad Jūs jaučiat simpatiją...** Ne, ne. Jisai, sakykim, nepabijojo, ir tuos aktus nepriklausomybės paskelbė, ir tą viską. Jisai buvo atsakingas už tą viską – ne kiekvienas galėjo... Jisai nevažiavo niekur, nevežė šeimos su kovinėm mašinom, kaip ten kai kurie premjerai vežiojo, ir panašiai. Jisai gyveno, kol viskas tas buvo, jisai parlamente gyveno, su paprastais žmonėm... O kai jau iškovojom laisvę, tada jau visiems lengviau – gali būt ten toks prezidentas, toks... Yra jo nuopelnas didelis dėl to, kad Lietuva gavo laisvę.

3) **Rolandas Paksas.** Ne, man nepatiko, kai jis kabino ordinus, ir net ne Lietuvos piliečiam. Ir man jis išvis keistas. Kaip dar va buvo Maskvoj išvažiavęs, kažkokį interviu davė, nesąmones kažkokias. Čia ne politiko, čia kaip mažo vaiko kažkoks poelgis – čia kažkur nuvažiuot, su kažkuo susitikt, su prezidentu. Ne ne ne.

4) **Algirdas Butkevičius.** Nu, Butkevičius, sakykim, žmogus stengėsi, išbuvo visą kadenciją. Negaliu nei taip nei taip. Normalus, per vidurį žmogus, labai jis savęs nekėlė, pagal situaciją vadovavo. Vis vien biškį pagerėjo gal pragyvenimo lygis kažkoks tai jam vadovaujant. Nu, aišku, ne vien čia Butkevičiaus darbas – ir [Andrius] Kubilius kažką darė, ir visi daro po biškį. Čia ir nuo investicijų pritraukimo priklauso, ir nuo darbo vietų – čia daug, kas ką sugeba, tas tą daro. Dar va paskaičiau, Alytų planuoja statyt baldų kombinatą – kažkas kontaktuoja, ieško, kad anglai statytų Alytų, ir apie 500 jau darbo vietų. Tai labai gerai.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Manau, kad užtenka. Generolų per daug, o politikų kai bus per daug, tai irgi negerai. Nes kaip Lietuvai, tai biškį generolų per daug, ir politikų jeigu būtų per daug...

O kaip Jūs manote, ar politikas ir politinis elitas yra tas pats?

Čia sunku irgi pasakyti. Gal tas politikas yra santūrus žmogus ir jis ten garsiai... Gal jis geriau mąstantis nei tas elitas. Pakalbėtai su elitu, pakalbėtai su tuo, ir galėtum pasvert, kuris čia ar elitas, ar paprastas politikas. Nes kiek va ir balsuoja – „už ką balsuosi?“, „tai už [Gitaną] Nausėdą, jis gražus vyras, tai už Nausėdą“. Jei gražus, tai už Nausėdą tada [juokiasi]. Čia reikia žiūrėt, kad ekonomikoje gaudytųsi, kažkur tai. Taip, jis ekonomistas, bet jisai nedirbęs ekonomisto darbo, jis prie bankų prastritęs visą gyvenimą, jis toje ekonomikoje nemanau, kad jis ten labai paveš kažką tai. O yra, kurie baigę ekonomiką, kurie pastoviai su ta ekonomika reikalus turi. Tai aš manau, toks žmogus geriau negu kažkoks bankininkas ten visą gyvenimą prabuvęs.

O Jūs minėjote išsilavinimą prie politinio elito. Ar galima sakyti, kad politinį elitą nuo politikų skiria išsilavinimas, ar nebūtinai?

Nebūtinai išsilavinimas. Nebūtinai baigt mokslus, bet jeigu geras politikas, jis pats domėsis, tobulinsis ne mokslais, o per kitur, per kitas žinias. Jisai domėsis ir jis bus gal dar geresnis politikas negu kad baigęs tą mokslą politikos. O būna tokių politikų, kad „aš politikas“ ir jis nieko nesidomi.

Jis žino, kad nuo čia Alytų gatvę nutiesė, jau čia gerai, jau čia giria. Bet jis daugiau tos gatvės nieko nedaro, jis netobulėja, jis paprasčiausiai sėdi tuose savo rėmuose. O jeigu normalus politikas, kad ir mokslų neturi, jisai stengiasi, tobulinasi, domisi pasauliu, kas pasauly darosi, kaimynai ką mūsų daro. O jeigu čia politikas tik savo kiemo žiūri, tai tokis niekad ir nebus labai politikas.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Net nežinau. Sakau, mūsų prezidentė, [Barackas] Obama buvęs [JAV prezidentas] – jis niekad neužsikalbėdavo nieko, frazių tokių nemėtydavo, kaip dabar [Donaldas] Trumpas – tai tas jam, tai vėl kažkas tai. Net ir gestais, ir kalbom. Tai čia ne politikas. Nu, aišku, tokios valstybės prezidentas prie politikų, bet jis turi daug patarėjų, ir ten savo nuomonę turėt, neturėt. Arba jeigu paimt Kubos buvusį prezidentą, Venesuelos – tai ar čia politikai. Viskas uždrausta, kaip buvusioj Tarybų Sąjungoj. Nu dar Rusijos – kokia čia politika. Tauta skursta, o jie statosi ten nesąmoningas, visokias vilas. Tai čia, tipo, pas juos irgi politikai, bet čia ne politikai. Kaip sako, taip daro, panašiai kaip Tarybų Sąjungoj – ką vienas sumastė, visi kelia rankas – čia ne politika irgi. Dauguma išrinko, bet vienas pasakė, visi pritaria.

Minėjote, kad balsuojate, ir kad balsuojate už tą pačią partiją visada. Bet gal yra kažkas, pagal ką dar be partinės priklausomybės renkatės, ko ieškote politike, pagal ką renkatės?

Kuris nežada, krūvas pažadų duoda, o nieko absoliučiai... Tik va prieš rinkimus pažadėjo, pažadėjo, pavažinėjo po miestus, pamitingavo – viskas tuo pasibaigė – ir jokio pagerėjimo. Jeigu aš jį renku, tai jeigu pažadi, tai tu ir ištesėk kažką. Aš po pirmo balsavimo susitikau vieną pažįstamą, jį išrinko, antras pagal sąrašą ėjo. Parduotuvėj susitikau, ten šlangų prisipirkęs. Sakau „ką tu čia darai?“, sako „nu, kaip, rinkėjam pažadėjau – turiu ištesėt“. Taip, jis ten kaimo vietovėse, tai visi ten rašo „tas va man sugedo, tas“, jis važiuoja, savo pažadą ištesi. Nes jeigu jis meluotų ten, tai sakytų „argi čia politikas, argi čia kaimynas“. Tai va, nuo to ir priklauso – pažadais sotus niekas nebus, reikia, jeigu pažadi... Jeigu tu programą visą pristatai, tai ją reikia ir vykdyti, o ne kad akis apdumi žmonėm ir tuo viskas pasibaigia.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Tikiuosi, kad žmonės normaliau gyventų. Kad galėtų išvažiuot. O, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus žmogus... Galėtų į užsienį kažkur nuvažiuot atostogų, pailsėt. Lietuvoj paėmus, iš kaimo žmonių, tai jie jūros nematę, o ką šnekėt apie... O kitas leidžia sau penktadienį nusikrist į Alpes, paslidinėt ir sekmadienį vakare grįžt. Tai didelis skirtumas. Tai va, iš politikų norėtusi... Aš nesakau, kad kiekvienas skraidytų į Alpes, ir ten savaitgalį grįžt. Ne, kad nors galėtų mokesčius už butus susimokėt, maisto skanesnio nusipirkt, kad nors tiek užtektų. O jau ten nekalbant apie keliones.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad būtų statomas pasitikėjimas tarp politikų ir tarp rinkėjų?

Reikia, mano čia nuomonė grynai, – nesvarbu, kiek tų partijų yra – bet jos turi bendradarbiaut viena su kita. Jeigu jie ten pjausis, tai nieko gero. Nes vieni „aš gera partija, čia mūsų labai gera partija, čia mes duosim žmogui“. Nieko tu neduosi, nieko ta partija viena neduos, jeigu visi bendrai nieko nedarys. Čia nereikia, kad partija su partija ten kažką pjaunasi, čia reikia sėst prie bendro stalo visų partijų vadovam. Čia nieko daryt nereikia, čia yra pasauly padaryta, tik reikia įgyvendint – paimt kažkokį principą, kuri maža valstybė normaliai gyvena, tai kažką paimt, ir padaryt čia, kad mažiau vogtų kažkas. Dar paimkim pasienį – anksčiau buvo tarnybos daugiau, dar jinai tiek sumažinta. Ir jie čia verkšlena, kad kontrabanda važiuoja. Taip, jeigu vienas pasienietis, jam reikia nueit ruožą, sakykim, kokia 15 kilometrų, tai jie irgi mato – jis atėjo prie savo stulpo, ir eina atgal. Taigi kitoj pusėj sienoj mato, kad jis nuėjo, tai jis per tas kelias valandas, jis ten ką nori... Tai jie daro ne taip – jeigu nori, kad pinigai liktų čia, tai reikia sienas normaliai [saugoti], kad kontrabandos nevežtų, degtinės, ten kažko tai, o jie kažką tai tarpusavy pjaunasi. Gal teko matyt, rodė žemėlapi, kiek

kontrabandos, tai vos ne visa juoda Lietuva. Tai čia reikia pasienį – aš nesakau, kad tikrint žmones, kad eina, nereikia, ten jis nusipirko tų cigarečių, tegul nešasi iš Latvijos, ar alaus vežasi, tegul vežasi – bet čia yra kalba apie kontrabandą. O jeigu pasienietis vienas nuo kito per 15 kilometrų, tai čia ne siena. Nes pro vartus nieks neveža daugiausia – nu, aišku, mašinos veža – bet paprasti žmonės Varėnos krašto su Baltarusija, tai ten gi niekas neina keliais, miškais eina, keliukais. Tai va čia reikia daryt ir neliks kontrabandos, bus surinktas biudžetas. Tai kaip jie sako – jeigu kontrabandos nebūtų Lietuvoj, tai mes gyventumėm kaip Liuksemburge. Jie tik kalba, bet nieko nedaro. Tai va, vėl – jeigu, jeigu. Aš negaliu, arba tu, jeigu pasakysim „davai, padarom pasienį, kad ten tos kontrabandos nieks neįveš, bus legalios cigaretės, degtinė, alkoholis legalus“. Bet visi kalba, bet niekas nieko nedaro, va tame esmė. Ir kiek tam pasieny, kiek ten žmonių, visai mažai reikia. Aišku, techniką jie ten perka, bet technika irgi nieko – tu pastebėsi, bet ką toliau. Tai va, aš apie tą, kad turėtų visos partijos bendrai mąstyti, kad būtų geresnis gyvenimas žmonėm – ne tik Seimo narių geresnis gyvenimas, bet ir pačių miestelėnų, ir kaimo žmonės biškį geriau kad gyventų.

UŽDAROMIEJI IDENTIFIKACINIAI KLAUSIMAI

Galbūt norėtumėte aptarti dar ką nors, apie ką nepakalbėjome?

Tikėkimės, kad ateis ir pas mus šviesi ateitis *[juokiasi]*. Rinksim gal gerą prezidentą nors vieną iš kandidatų, čia labai ko rinkti nėra. Bet po penkių metų gal vėl Dalią išrinksim.

Informantė nr. 3: skaitytojų aptarnavimo skyriaus vyresnioji bibliotekininkė, 29 metai, aukštasis, Alytaus rajonas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose?

Informantė: Taip.

Gal pamenate, kokie buvo paskutiniai rinkimai, kuriuose balsavote?

Paskutinį kartą...Gal prieš du su puse metų. Tai 2016 metų Seimo rinkimuose.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politikoje?

Labai minimaliai. Šiaip domiuosi daug, bet būtent šita sritis man pakankamai tolima. Nesvarbu ar žinios, ar kažkokie straipsniai, portalai. Aš dažniausiai jei per žinias, tai arba neklausau, arba puse ausies ten kažką nugirstu. Nu kažkaip labai mažai domiuosi.

Jau minėjote žinias, naujienų portalus. O kokie dar būtų šaltiniai, kuriais Jus pasiekia kažkokia informacija apie politinius įvykius?

Kažkokios nuogirdos, vis tiek, iš tų pačių portalų, laikraščių – nori nenori vis tiek kažką pamatai. Lygiai taip pačiai per žinias – kažkas tikrai suintriguoja, ten tą vieną reportažą paklausai, bet iš principo viskas. Tai būtų televizija, internetas, diskusijos iš aplinkinių.

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“? Ką Jūs įsivaizduojate, kai išgirstate šitus žodžius?

Kažkokius politikos geriausiuosius. Man kažkaip iš karto [Vytautas] Landsbergis su tuo politiniu elitu, taip pačiai [Valdas] Adamkus. Galbūt kažkiek [Dalia] Grybauskaitė. Iš lietuvių dabar vis dar esančių tai labai minimaliai jų yra. Nes visgi, politinio elito atstovas, jis ir turi būt elitas, o ne taip iš kažkur atėjęs, gavęs politiko vardą, ir nelabai išvis suprantantis, ką jis veikia savivaldybėj, Seime ar tam pačiam Europarlamente.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas?

Visų pirma, tai pačios politikos niuansų išmanymu. Kažkokie bent jau į tą pusę – politikos – turi būt baigti mokslai. Ar ten kažkokia politologija, ar tarptautiniai santykiai. Nes kai ateina žmogus, nulipęs nuo scenos, kaip, pavyzdžiui, Antanas Nedzinskas, nu būkim atviri, ką jisai gali? Nu nieko... Jisai šoumenas, jisai ten cirkus krečia, bet tikrai nėra gero politiko pavyzdys. Tai vienareikšmiškai

išsilavinimas, bendras supratimas, domėjimasis kažkokiom žmonių problemom, įsisavinimas, ko reikia liaudžiai, o ne ko reikia jiems. Kad jau atėjo į Seimą, tai ne pats norėtų pralobti, o kažką gero padaryti.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Galimybė kažką kad ir minimaliai, bet keisti. Visgi, Seime, Vyriausybėje esantys žmonės, jie turi tokią galią. Galų gale, tam ir formuojamos partijos – kažkokia valdančioji dauguma, kuri kažką keisti, kas būtų naudinga mums. Tuo ir skiriasi, kad aš ar jūs, nu tikrai, nuėję į savivaldybę nieko nepadarysim, o būsim išsiųsti. O ten esantys žmonės, jie gali koreguoti elementariai atlyginimus ten kažkokių valstybinių įstaigų. Taip pačiai eisim gatve, pamatysim, kad šaligatvis nelygus. Nu mes neatsinešim kastuvuko ir nekasim, o jie gali kažką siųsti, kas tvarkytų, ir pagelbėtų žmonėms eiliniams. Jie gali kažką keisti, ko negalim mes.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui, kelis jau minėjote?

Dar jeigu taip [žiūrint] į lietuvius, tai galbūt priskirčiau Joną Basanavičių, vos ne visus tuos Nepriklausomybės Akto narius. Nes tai žmonės, kurie įnešė kažką, kažką pakeitė. Ir jie stengėsi šiuo atveju tikrai ne savo naudai, o liaudies – kad būtumėm laisvi, o ne kažkokioj priespaudoj. Aš manau, kad čia ir yra politinis elitas, kuris siekia naudoti ne tik sau, bet ir aplinkiniams, ir tikrai jie stengiasi, ir kažką daro. Galbūt [Antanas] Smetona... Nu nepaisant to, kad jis pabėgo ten po to, bet pats valdymas, nu jis buvo ganėtinai neblogas. [Aleksandras] Stulginskis – visgi, tai yra vienas iš žmonių, kurie sukūrė Lietuvą tokią, kokia ji yra dabar.

Minėjote, Joną Basanavičių. Pagal išsilavinimą jis kaip ir buvo daktaras. Kaip Jūs manot, ar buvimas politikus yra profesija, kaip bet kuri kita profesija, ar nebūtinai?

Čia gal kažkokia yra pašaukimo ir mokslų persipynus gija. Nes dabar paimkim politologą, kurį pastatysim, pavyzdžiui, į medicinos industriją – jeigu jis neturi visiškai kokių žinių, kaip ten medicinoj viskas vyksta, tai būkim atviri, jis irgi nelabai kažką gero padarys. Tai va, turbūt kartais užtenka tikrai išsilavinusio žmogaus, savo srities specialisto, kad jis nuėję į kažkokią ministeriją, tarybą, galėtų kažką keisti teigiamai. Tai va Basanavičius, turbūt, ir buvo vienas iš tokių pavyzdžių, kur žmogus neturėjo to politinio išsilavinimo, bet jis buvo labai charizmatiškas, jis buvo lyderis, ir žmonės jo klausė. Juo labiau, kad jis buvo tikrai protingas, ir jis vedė žmones tos teigiamos pusės link.

Minėjote du aspektus – profesija ir išsilavinimas. Kuris, Jūsų nuomone, yra svarbesnis politikui?

Aš vieno negaliu išskirti. Labai gerai, jeigu jie koreliuoja tarpusavy. Profesija, tai yra labai daug žmonių, kurie gali įgyti tą profesiją, bet jeigu jie neturi pašaukimo, jeigu jie tuo nesidomi, ir jiems apskritai tai yra svetima, tai jis taip pat nebus geras politikas. Tai aš manau, kad tai turi koją kojon eit.

Jūs minėjot charizmą, tai kaip Jūs apibūdintumėt, kas yra charizma?

Pavyzdžiui, [Barackas] Obama. Žmonės visada klausydavo, ką jisai kalba. Iš tikrųjų tai vienas tų žmonių, kuris kai išeidavo kalbėti, visų akys ir dėmesys sukoncentruotas į jį. Dabar paimkim tą patį [Saulių] Svernelį – jis kalba Seime, o ten žmonės kas sau – kas telefonuose, kas kokį laikraštį skaito, kas internete. Vat ir yra žmogus su charizma ir žmogus be charizmos.

O jeigu savybėmis, kas į charizmą įeina?

Iškalba, išvaizda, išsilavinimas. Nes kad ir koks charizmatiškas, jei kvailas, labai trumpai jo klausys. Klausys, bet praktiškai iki poros minučių. Elementariai savęs pateikimas – gestai, savęs kontroliavimas, stebėjimas, kaip žmogus kritinėse situacijose reaguoja. Galvoju, kas dar... Kažkoks sprendimų priėmimo laikas. Labai daug susideda, ir čia, turbūt, ganėtinai subjektyvu. Kas yra

charizma man, galbūt kitam tai nebus charizma. Bet apie daugumą kalbant, tai turbūt ir būtų šitie pagrindiniai.

O ar Jūs charizmą apibūdintumėt labiau kaip ryšį, ar labiau kaip vienpusį dalyką, kuris sklinda tik iš lyderio?

Čia kaip pažiūrėsi. Tai gali būti ir vienpusis dalykas, ir su atsakomuoju ryšiu. Čia žiūrint ko žmogus siekia. Jeigu jis išeina tik pasisakyti, užtenka jo vieno charizmos. Jeigu kažkokie debatai, yra žymiai paprasčiau, kai jis patraukia tų visų žmonių dėmesį, jie nori su juo bendrauti, ir būna šiltai priimti. Aš nežinau, iš tikrųjų. Bet gal užtenka ir tos vienpusės charizmos.

O ko nepriskirtumėt prie politinio elito?

141 žmogaus dabar sėdinčio Seime [juokiasi]. Aš ką išvardijau, kaip politinio elito pavyzdžius, tai vat juos atmeskit, ir liks, ko aš nepriskiriu politiniam elitui. Nu galbūt aš kažką pamiršau, praleidau. Bet iš esmės, kad tu Seime, ir kad tave išrinko, tai dar nereiškia, kad tu politinis elitas, tu turi kažkuo pasižymėti, kažką padaryti, kad juo taptum.

Ar galima sakyti, kad yra skirtumas tarp politinio elito ir politiko?

Mes kaip ir išsiaiškinom, ką turi politinis elitas. O politikas yra žmogus, kurį išrinko į Seimą, bet nebūtinai jis yra tinkamas ten būti. Pagalvokim, kai buvo „Drąsos kelias“ su [Neringa] Venckiene – juos išrinko, bet tai nereiškia, kad jie buvo politinis elitas, ten buvo labiau šou, labiau kažkoks pasityčiojimas. Jie tiesiog pataikė laiku ir vietoj, kada žmonės buvo labai pasimėtę, ten tas skandalas ant bangos, jie gražiai pakalbėjo, ir kažkodėl žmonės, matyt, užniūniuoti tų gražių šnekų, rėkė, kad balsuojam. Ir dabar tas pats, kai pasiklausai, tarkim, apie tam tikrus kandidatus tiek į prezidentą, tiek į merus. Nu žmonės užliūliuoja, jiems gražiai pakalba, o to ir bereikia.

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyti, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Taip. Iš tikrųjų jinais tokia pakankamai universali asmenybė. Ne gėda, kai jinais kažkur važiuoja, jinais sugeba bendrauti, protingai kalbėti, elementariai kalbų mokėjimas. Nu žmogus su potencialu. Jinai, panašu, kad yra ten, kur ir turi būti. Žmogus savo vietoj.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Šoumenas, tikrai ne.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Ne irgi. Jisai kažkaip prasimušė, bet tikrai tai nėra politinio elito atstovas. Čia vėlgi, draugų partijos, komandos narių dėka jis atsidūrė čia, kur yra. Bet, sakykim, jo, kaip politinio elito, tikrai neįsivaizduoju. Pavyzdžiui, elementariai, siunčiant į užsienį, yra sąlyginai gėda, kai jis atsistoja šalia kažkokių tikrai politinio elito vardą turinčių žmonių, ir jisai tikrai, nei šioks nei toks, taip atvirai sakant.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Taip, jau aš jį ir pirmai išskyriau. Jisai iš tikrųjų, po visų šitų 1990-ųjų metų, žmogus yra įnešęs tikrai didelį indėlį į tai, ką mes dabar turim. Elementariai, pavyzdžiui, kai buvo paimtas televizijos bokštas, jis daug padarė, kai kiti tuo metu bėgo ir slėpėsi. Tai čia yra vienas iš politinio [elito] atstovo pavyzdžių.
- 5) **Rolandas Paksas.** Nu kaip ir ne. Po to viso jo nušalinimo... Jau vien tai yra akivaizdus ženklas, kad jis nėra politinis elitas. Bet ir šiaip, iš tikrųjų, jis nepriklausė jam. Jisai galbūt galėjo save priskirti elitui, bet ne politiniam. Mano supratimu, politinio elito atstovas turi būti nesusitepęs, o čia tokia ryški dėmė. Jeigu ten būtų toks niekinis tas jo poelgis, jis būtų atbuvęs tą savo kadenciją, ir viskas būtų tuo pasibaigę. Bet akivaizdu, jeigu jis buvo nušalintas, tai jau yra faktas, kad jis netinkamas būti nei politikui, nei juo labiau prezidentui.
- 6) **Algirdas Butkevičius.** O dėl šito negaliu nieko pasakyti. Negaliu nei ten nei ten jo statyti.

Minėjot, kad Dalią Grybauskaitę, Vytautą Landsbergį priskirtumėte prie politinio elito. Tai įsivaizduokim tokią situaciją, kad Jūs turite susidariusi nuomonę kažkokiu politiniu klausimu,

ir išgirstate, kad Vytautas Landsbergis arba Dalia Grybauskaitė išsako kitokią nuomonę tuo pačiu klausimu. Ar tai Jus priverstų pergaltvot savo nuomonę?

Ne. Čia lygiai taip pačiai, kaip, pavyzdžiui, su draugais kalbant, ir nuomonės dažnai išsiskiria, bet mes saviškės dėl to nekeičiam, o jų nelaikom prastesne, kad nesupranta. Lygiai taip pačiai ir čia: kas jam atrodo vienaip, o man kitaip, tai čia tiesiog nuomonė, natūralu, kad žmonės jas turi. Nemanau, kad pakeisčiau, nebent jau ten būtų kažkokie argumentai nenuginčijami, ir aš akivaizdžiai matyčiau, kad aš klydau, o jis teišus, tuomet taip, bet taip iš principo, tai tikrai ne.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Ne, aš jų tik minimaliai išskyriau, tai akivaizdu, kad jo trūksta.

O kaip Jūs pajaučiat tą stygių, kad jo trūksta? Ar Jūs tai kažkaip matot?

Žinot, pasimato turbūt tada, kai būna kažkoks renginys ar įvykis, ir reikia žmonių, kurie gražiai reprezentuotų mūsų šalį. Tai dabar, nu vis dar yra Grybauskaitė, Landsbergio sveikata jau tokia ant klausuko – jisai kartais tai būna, tai nebūna. Ir iš tikrųjų va tada labai gerai pasimato, kas sutinka svečius, kas mums atstovauja. Ir taip pagalvoji, kodėl tas, kodėl anas, tikrai norisi tokių veidų arti žmonių, kurie stovėtų, ir žinotum, kad jie nepadarys gėdos. Tai va turbūt tokiais atvejais pasimato. Iš dalies mes suteikiame ta reprezentavimo vardą, nes jeigu mes matom, kad jeigu jie yra verti, tai suteikiame, iš kitos pusės jie patys. Čia viskas priklauso nuo paties žmogaus – ko jisai siekia, ką jisai daro, ir kiek jisai pasiekia. Yra tokių, kurie tikrai stengiasi, bet jiems paprasčiausiai nelemta būti, yra tokių, kurie net nesistengia, bet jie ten atsiduria. Iš principo, ir mes, ir jie – toks bendras darbas gaunasi sąlyginai.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Charizmatiškas... Čia faktiškai, ką pirmai pasakojau, tai labai daug kas atitinka. Nu tikras lyderis, kur išeina žmogus pasisakyti, ir akivaizdu, kad jis gali tai daryti, kurio yra klausomasi. Tai vėlgi, išsilavinimas, tos viso lyderių savybės, savęs pateikimas, tai apie ką kalbėjau prieš tai.

O ar tada galima sakyti, kad idealus politinis lyderis yra lygu politiniam elitui iš esmės, ar ne visai?

Sąlyginai taip. Nu, aišku, čia vėlgi nuo žmonių priklauso, ką jie išrenka. Politinis elitas tai yra žmonės, kurie patys to pasiekia, o kartais su tais visais prezidentais būna taip, kaip buvo su Paksu, pavyzdžiui. Arba nu va kaip dabar [Donaldas] Trumpas – nu jis toli gražu nėra politinis elitas, nu jam taip toli, šviesmečiai... Bet va žmonės paėmė ir nejuokingai pajuokavo jį išrinkdami. Nes kai buvo, pavyzdžiui, tie patys rinkimai, tai su kuo bepakalbėdavai ar čia kažką pamatydavai, visi buvo užtikrinti, kad jis tikrai tuo prezidentu netaps, o gavosi atbulai. Elementariai, apie jį kalbant, tie patys jo Twitter'io pasisakymai – nu čia velniškai žemas lygis, dugnas, o taip elgiasi vienos didžiausių ir galingiausių valstybių prezidentas, tai nesuvokiama iš tikrųjų.

Ar aš gerai supratau, kad politinis lyderis kartais gali būti toks tiesiog išneštas kažkieno, o politinis elitas yra kažkaip iškilęs savaime daugiau, ir tai yra skirtumas tam tikras, nes nebūtinai politinis lyderis bus politinis elitas.

Taip, taip.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Sąžiningumas, vėlgi išsilavinimas tikrai labai svarbu. Nes iš tikrųjų visai neseniai varčiau vieną bukletuką šitą politinį, tai toksai nu, kaip komiksas. Ten skaitai tų kandidatų dosjė, ir toks durnas juokas ima, nes vietoj to, kad jis vardintų, ką jis iš tikrųjų per gyvenimą yra pasiekęs, jis rašo, kad va čia mėnesį gitara mokiausi grot, arba pomidorus kolekcionuoja [juokiasi]. Iš tikrųjų, tokie dalykai visiškai niekam neįdomūs. Žmogus turi save iš gerosios pusės pateikti, ir pateikti taip, kad iš tikrųjų norėtųsi už jį balsuoti. Parašyk, ką baigėi, ką pasiekėi per gyvenimą, ir jeigu man patiks, tai, ką aš

matau, kad jisai, sakykim, eina į politiką, ir jis ten kažką bendro su tuo turi – finansai, ekonomika, dar kažkas... Žmogus turėtų būt visų pirma, sąžiningas, išsilavinęs. Tarkim, eini, tai kad kokia ekonomika, finansai, bent jau į tą pusę, kad tikrai jisai būtų vertingas atėjęs į Seimą, į tarybą, ar dar kažkur. Netgi ir ta išvaizda daug lemia, nes kaip bebūtų, turi žmogus mokėt pateikt save, nes niekada nežinai, kur atsidurs. Vėlgi, kažkokia bent minimali charizma.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

To, ką pažada. Nes jeigu už jį balsuoji – tą pakeisiu, aną ir panašiai – tai už jį ir balsuoji būtent dėl to, kad tikiesi, jog jis ten imsis kažkokių reformų, kažkokios kaitos. Tai čia, turbūt, ir yra didžiausias lūkestis – kad jis nenutoltų nuo savo pažadų prieš rinkimus, ir po to ką jisai daro po rinkimų.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų pasitikima?

Tai vat labai paprasta, kad jis darytų tai, ką žadėjo daryt, o ne, sakykim, žada viena, ateina, ir radikalčiai keičiasi jo požiūris, dar kažkas.

Informantas nr. 4: šaltkalvis, 45 metai, profesinis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavęs rinkimuose?

Informantas: Taip, esu balsavęs. Visą laiką balsuoju, tas nuo senų laikų. Tėvai sakydavo, kad reikia visą laiką balsuoti. Ir pats kažkaip, vis tiek aš buvęs savanoris... Pilietiškumas. Reikia. Nėra taip, kad praleisčiau. Jeigu būnu kur išvažiuavęs, tai prieš tai balsuoju.

Ar apskritai domėtės tuo, kas vyksta politikoje?

Aišku, žinias visą laiką žiūriu, tokias informacijas, viskas įdomu. Vis tiek tu žmogus turi domėtis, turi būt įdomu. Domiuosi daugiau ta politika, kur sprendžia tokias problemas kaip centrai, sporto klubai, nes tai man aktualu. Kaip remia sporto federacijas, tokiais va daugiau. Aišku, ir politika įdomu paklausyt. Nu ten tie politikai, kurie vienas ant kito... tai tas neįdomu. Daugiau įdomiau svarbesni dalykai.

Minėjote žinias, kas dar yra iš tokių kanalų, iš kur gaunate informacijos apie politinius įvykius?

Taip, žinias žiūriu. O daugiau tai iš sporto klubų, nes vadovai dalyvauja ten, važiuoja į federacijas, tai tas visas politikas, viską sužinau. Aišku, kaip užsiimančiam sportu, būna susitikimai su valdžios atstovais, su tais pašneki, pabendrauji. Ne tik Seimo, bet va miesto.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIO SAVYBĖS”

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“? Ką Jūs įsivaizduojat išgirdę šitus žodžius?

Tas politinis elitas man asocijuojasi su tuo, kad jie aukščiau daug, bet norisi, kad tas elitas biškį prisėstų. Nes kaip suprantu, tas politinis elitas... Visi mes esam žmonės, galėtų biškį... Visą laiką, vadovas ar kas nors, visą laiką bus aukščiau, taip nebus, kad jis lygus.

O kaip Jūs suvokiat tą buvimą aukščiau?

Žmogiškąja esme. Ne paslaptis, politinis elitas, vis tiek jie mokslu irgi aukščiau būna. Gal tas suvokimas. Vis tiek jie daugiau žino. Gal ir mes, paprasti žmonės, daugiau žinom irgi... gal ne taip tik kad išsimokslinę. Bet gal jie daugiau žinojimo [turi], vis tiek daugiau žino negu mes. Įstatymais daugiau žino, valstybės konstituciją, negu paprasti žmonės, kurie, pavyzdžiui, mažiau žino.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Jie daugiau įsigilinę į tai, kas yra politika, į įstatymus, į tą visą tvarką, konstituciją. Nes paprasti žmonės, vienas kitas yra... Nes, pavyzdžiui, man konstitucija... gal rūpėtų, bet man kažkaip... Toks kaip mano pasakymas yra – politikas, jisai dirba savo darbą. Aš galiu gal pasakyti savo nuomonę, išreikšt, bet jis dirba savo darbą. Tas pats kaip negali vadovauti meistriui, arba aš jeigu nemoku būt elektrikas, tai aš samdau kažką. Tai ir politikas tas pats – tu nemoki politikuoti, o žinai, kad tas žmogus moka, tai tu gali jam išsakyti savo nuomonę, o jis ar priims ar nepriims...

Ar aš gerai supratau, kad politikas yra kaip ir profesija?

Taip, taip *[užtikrintai]*. Aš suprantu, kad politika kaip ir profesija. Nes politiku, man atrodo, neįmanoma gimti. Turi baigt kažką. Nes politikas tai ne kiekvienas gali būt. Man atrodo, to išmokstama. Nes ir tas politikas... Ateina, pavyzdžiui, jaunas politikas, jis tikrai 100% nemoka visko, nes reikia praktikos. Kaip aš suprantu, vis tiek turi būt kažkokios praktikos. Kaip sportininkui reikia praktikos, kaip vairuoti reikia praktikos, taip ir politikui. Baigi, išsimokini, tai suprantu, mokslas yra mokslas, bet, man atrodo, 70% reikia praktikos. Vis tiek, žiūriu ir Seimo kartais, ir matosi, ateina naujas politikas, jisai atsineša savo dalį, bet tie, kurie sėdi seniai, ten irgi yra Seime kažkokia sienelė. Kad patiks tavo nuomonė, tai gal kažkaip, o jei ne, tai visą laiką sakys, tau dar reikia užaugt, Seime dar pabūt kelis metus. Aš taip savo akim matau, kad vyksta.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitai? Ką jis turėtų turėti?

Svarbiausia yra žmogiškumas, sąžiningumas. Gal sąžiningumas kaip...žmogiškumas. Pagrindė dalykas yra žmogiškumas, negali būt aukščiau žmogiškumo.

O kodėl žmogiškumas Jums atrodo svarbus politiniam elitui?

Todėl, kad neišėjini iš tos ribos, nepakeli savęs virš to žmogiškumo. Nes kai pakyli, tu tada jau negalvoji, tada kažkas kitas jau svarbiau, vis tiek mąstysena yra kitokia. Jeigu galima, įterpsiu tokį [pavyzdį], panašiai kaip būtų šaudymas iš lanko – mum visą laiką treneriai sako – ateina japonas ar kinietis, jisai per tas tris-keturias valandas tikrai vieną šūvį padaro, o visą kitą [laiką] jis medituoja, jis būna laisvas – žiūri, dairosi, paskui padaro šūvį, ir išeina namo. Tai kad ta galva būtų tuščia, kad tu būtum tuo žmogum, kokiū esi, tai man atrodo svarbiausia. Nes ir mes, va kai šaudau, jeigu į treniruotę ateinu su kažkokiom problemom – visai kitas dalykas, nepataikai. Tai man atrodo ir politikoj tas žmogiškumas – tu turi būti savim, kad galėtum realizuoti... O jeigu tu ten aukščiau savęs, tai reiškiasi tu savęs nekontroliuoji.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Aš visąlaik vertinau buvusį prezidentą Valdą Adamkų. Jis visada buvo savimi. Gal jam padėjo žmona Alma [Adamkienė]. O labiausiai aš bendravęs esu su amžinatilsį buvusiu prezidentu [Algirdu Mykolu] Brazausku. Aš kažkuo juo buvau patikėjęs tikrai... Aišku, mes visi žmonės ten nenorėjom, vadinom, kad „komunistai komunistai komunistai“. Bet kai man teko su juo pabendrauti, mes šnekėjomės, tai pas jį tas...paprastas žmogus, tas pats kaip dabar būčiau su jumis, sėdim ir šnekam. Taip sėdėjom, kalbėjom, iš pradžių buvau įsitempęs, jisai pasakė „baik, mes paprasti žmonės, čia neoficialiai“. Dar žiūriu, be apsaugos, be nieko. Gal buvo kažkur apsauga, nežinau. Keista kažkaip, pasišnekėjom....

O ko nepriskirtumėt politiniam elitui?

O tokių, kur nereikalingi, negalėčiau [priskirti politiniam elitui], gadina mum tą visą politiką, tai ne paslaptis – [Petras] Gražulis, ten daug... nevardinsiu. Tikrai daug yra Seime, kur tikrai gadina. Aš, pavyzdžiui, nenorėčiau, kad jie būtų. Bent jau man keista, kodėl jie papuola į tokius dalykus.

Pavyzdžiui, minėjote, Algirdą Brazauską, Valdą Adamkų kaip politinį elitą, tai kuo jie skiriasi nuo Petro Gražulio? Kitaip tariant, ką jie turi, ko Petras Gražulis neturi?

Išsišokimo nėra. To nėra „aš tai aš, va aš tai tą“. Tas pats kaip būtų pop žvaigždės – priblėso, daro kažkokį tai... Tai tas pats ir Seime vyksta. O va pas Adamkų ir pas Brazauską tų dalykų nebuvo, neprisimenu tokių. Dirbt savo darbą, kaip tu darai, tai žmonės atsirinks, bet nereikia to cirko.

Ar priskirtumėte politiniam elitui šiuos žmones:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Penkiasdešimt ant penkiasdešimt, jeigu aš lyginčiau pagal Adamkų ir Brazauską, aš lyginsiu pagal tuos žmones. Man atrodo, kad daug darbo daro, bet kažkur...jinai irgi žmogus, irgi suklysta, yra gerai ir...nėra taip, kad 100%, nes yra... Taip, tvirtai viskas, gražu, bet irgi klystantis žmogus. Ne tiek gal tik pas Grybauskaitę, bet ir pas Adamkų buvo tas pats, ir pas Brazauską, pas visus prezidentus, kiek buvo... Man atrodo, per mažai biškį

galios yra tos, kad galėtų... Nes įstatymai neleidžia jiems biškį tvirčiau... Įstatymai leidžia jiems ir klysti. Biškį reikėtų viduj tvirčiau, nes kai pasižiūri... Suprantama, ne visai prezidentinis valdymas čia yra, bet reikia to, kad kaip vadovas tu vis tiek turi tvarką padaryti.

- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Ne, aš jo niekada politiku nemačiau. Net ir kaip jisai buvo Seime, vyriausybės vadovas, tai ne. Ne ne ne ne. Ne, nes netinka... Kaip sakiau, kad elitas yra mokslo ir praktikos 70%, bet kiek man žinoma, tai mokslų... Man atrodo, politika turi būti taip, kad turi mokytis, studijuoti, mokytis, o čia, ateit in politiką, kad tu ten firmos vadovas, ar verslininkas buvęs, biškį man nepatinka tokie, kai verslininkas veržiasi. Čia kažkur skaičiau, buvo labai geri žodžiai, kad ko ten eit į politiką, jeigu tu ir taip gerai gyveni. Kaip Uspaskichas yra žodžius pasakęs „man nuostolis, aš politikoj dėl žmonių, nes man tep tai nuostolis yra“. Tai ko tu ten eini, jeigu tau nuostolis? Dėl žmonių? Nu nesimato, kad dėl žmonių eit, nu nėra to.

Ar Jūs manot, kad verslo turėjimas trukdo būt politikoj?

Mano nuomone, trukdo tik dėl to, kad tu priištasi. Dabar įstatymas – sprendžia, pavyzdžiui, dėl mokesčių mažinimo, kaip pavyzdys, ir sėdi buvęs verslininkas, ir sprendžia, tai jis automatiškai sprendžia savo. Nuo to nepabėgsi. Ten sako va, žmonai pervedžiau ten visą valdymą. Tai tu su žmona gyveni! Vis tiek kalbatės. Aš manau, kad tikrai trukdo, nes politikas turi būti 100% atsidavęs tam darbui, negali būti ir sportininkas, ir verslininkas. Jeigu propaguoja sportą, tai turi propaguoti vieną, kad rezultatas būtų.

Tai ar gerai supratau, kad tai yra suvaržymas, o politikas neturi būti suvaržytas?

Taip, politikas, mano nuomone, negali būti suvaržytas. Jis turi būti žmogus sąžiningas, savimi, jis negali būt suvaržytas, o iš tikrųjų tep yra, jie visi yra suvaržyti. Mes renkam politikus, mes atsakingi [už išrinkimą], bet pagal viską, tai jis atsakingas už mumis visus, ne tik už žmones, bet ir už viską – valstybę, už žmogų. Nuo politiko priklauso visi įstatymai, ne nuo žmonių.

- 3) **Saulius Skvernelis.** Nu, Skvernelis kaip ne paslaptis, atėjęs iš policijos, jis mėgsta tą tvarką. Bet politikoj tą tvarką bandė [įvesti], bet jam neišėjo, nes yra senbuviai, jis negali, neleidžia senesni. Bet galima sakyti, kad penkiasdešimt ant penkiasdešimt. Nes politika yra suskirstyta – jaunimas, viduriukas, ir senieji, tai va Skvernelis gal į viduriuką, jis negali elite būt. Jis daugiau pritaiko vadovavimą tokį, dabar gal jau biškį nusiraminęs, bet jis bando vadovauti kaip policijoj vadovavo, taip vyriausybei, bet yra žmonės, kurie stabdo tai.

O ar Jūsų nuomone ta tvarka teigiama ar neigiama?

Netinka, kažkaip turi kitaip. Netinka, nes negali... Netinka. Net nemoku išsireikšt. Panašiai kaip turi šeimą – aš tėvas ir auklėju savo vaikus – tai va mane perkeltų į kitą šeimą, ir savo tvarką įvesčiau, tai iškart vaikai sutriktų, šeima sutriktų. Negalima iš to perkelti tos tvarkos į naują sritį, vis tiek kažką turi mokėt. Gali kažką [keisti], bet minimaliai, kad nesijaustų, o čia labai jaučiasi. Reikia tą savo tvarką įvesti, kad nesijaustų, gražiai, o čia kažkaip labai jaučiasi – atėjo, aš vadovausiu, toks išsišokimas. Nes, mano nuomone, ministras pirmininkas ir viršininkas tai du atskiri dalykai – viršininkas, tai gali išsišokti, pasakyt pavaldiniam taip ar taip, o valdžioj tu negali taip išsišokti, jeigu vedi tvarką, tai turi vesti taip, kad nematyti, nejaustų, nebūtų išsišokimų.

- 4) **Vytautas Landsbergis.** Viskas gerai, bet, mano nuomone, gal viskas būtų buvę gerai, bet labai nukrito į tokius kraštutinumus: savanoriai, partizanai, laisva Lietuva, bet ką padarė Sąjūdžio laikais, tik ant to ir liko, jis ir dabar tik tą [kalba]. Bet palaukit, suprantam, mylim savanorius, partizanus, pirmą Nepriklausomybę, bet jau reikia....viskas, baigėsi, reikia žiūrėti į ateitį. Jis dar vadovaujasi senatim, o neina [toliau]. Paliksiu kaip Dalios Grybauskaitės [atveju] – penkiasdešimt ant penkiasdešimt. Taip kaip jis pradėjo, taip ir vyksta iki šių dienų.

Yra jaunimas, keičiasi viskas. Aš buvau savanoris, aš stovėjau, aš tą visą politiką mačiau, man tėvai viską aiškino, ir tėvai daug kartų bausti buvo per mano tą vaikystės žinojimą. Bet dabar žmonės jau žino, tai viskas, palikt tą reikia, ir ieškoti kitų kelių, kad jaunimą pakelt. Jau jaunimas suprato, ką reiškia tarnauti Lietuvai, ir reikia kelt jaunimą, o ne pasakot jam apie tai, kas buvo kažkada. Jaunimas žino – tam yra mokyklos.

5) Rolandas Paksas. Rolandą Paksą pažįstu seniai, iš pradžių kai prezidentas buvo. Ne, nes per daug gerai pažįstu, ne. Net kartais pagalvoju, kodėl jį žmonės rinko, net nesuvokiama. Kai pažįsti per daug gerai, nežinau, kodėl žmonės jį rinko. Apie jį nenoriu nieko kalbėt, tik galiu pasakyti, kad per daug gerai žinau, ir nesuprantu, kodėl jį išrinko. Pasikeitimų norėjo? Nesuprantu, kodėl jį rinko, nes matosi akivaizdžiai, nes viskas matosi, vėl jis veržiasi... Matosi, kad žmogus netinkamas būt, va dabar matosi, o kodėl anksčiau žmonės to nematė, nežinau, apie tai nenoriu kalbėt.

6) Algirdas Butkevičius. Aš jį prilyginčiau su Brazausku, bet jis per lėtas, jis vedžiojamas už virvutės kažkieno. Jis turi savo nuomonę, bet jis bijo pasakyti savo nuomonės, jis klausinėja visų, ar gali pasakyti savo nuomonę. Aš jam duočiau gal 40%, dėl to, kad jis savo nuomonės neturi. Šneka, kad turi, bet matosi, kad neturi, bijo ją pasakyti. Gal turi, bet bijo pasakyti.

Ar gerai supratau, kad tvirtos ir aiškos pozicijos turėjimas yra svarbus politiniam elitui?

Taip, svarbu, nes tu savo nuomonę turi pasakyti, turi drąsiai pasakyti. Nereikia nebijoti – netiks ta nuomonė, kažkas netiks, tai spręs žmonės, vis tiek ne vieno žmogaus sprendžiama, spręs daug žmonių. Arba kad ir šeimoj, šeima kaip ir Seimas – ne vienas žmogus sprendžia, sprendžia visi, tai ir čia tas pats. Tą nuomonę turi drąsiai sakyti, ir nebijoti, nes tu kuri, o ne paprasti žmonės, ne mes įstatymus pasakom, kad tu padaryk taip, tu padaryk taip. Turi išsakyti savo nuomonę tvirtai, nes vieną kartą nepasakysi, kitą kartą nepasakysi...

Minėjot, kad Valdas Adamkus Jums yra politinio elito pavyzdys. Tai įsivaizduokim situaciją, kad Jūs turit savo nuomonę kažkokiu politikos klausimu, ir išgirstate, kad Valdas Adamkus išsako priešingą, nei Jūsų, nuomonę, tuo politiniu klausimu. Ar tai Jus priverstų kažkaip pergalt savo nuomonę?

Aš toks žmogus esu, kad aš labai savo nuomonę, ar jinais teisinga, ar ne, aš peršiu, išsakau. Sakau sakau sakau, vos ne įperšiu, ir draugas sakydavo „gerai, gerai, tu teisus“, jis pasako savo nuomonę, ir aš vis tiek savo užmetu, ir paskui po kiek laiko pagalvoju, kad aš gal neteisus. Man atrodo, gal ir nesikeistų niekas, gal man ir patiktų, kad aš tau vis tiek įrodysiu, kad tu neteisus, vis tiek turi kalbėtis, šnekėtis, ginčytis, nes kitaip teisybės nerasi. Adamkus kad ir pasakytų savo nuomonę, aš vis tiek turėčiau įrodyti gal. Gal iš pradžių ir pagalvočiau. Bet, man atrodo, būtų dar įdomiau pakovoti.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Gal užtektų, bet norisi, kad to elito daugiau būtų, kurie tikrai baigę mokslus, kurie tikri politikai, ne verslininkai, nes tie verslininkai. Man norisi daugiau tikro politiko.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Jis turi turėti tvirtą savo nuomonę, savo komandą. Biškį būti lankstus, nebijoti suklysti, nebijoti išklausti kitų nuomones, ir viską sudėjus tvirtai nuspręsti. Ir nebijoti suklyst, suklydai – kitą kartą [pasiseks], vis tiek žmogus, visi suklysta. Nebijoti išklausti kitų, priimti visą informaciją, ir tada lyderis turi nuspręsti, bet lankstumo jis turi turėti. Negali sugalvoju, ir va padarysiu aš, turi lankstumo turėti.

Ar tai, ką pasakėt apie idealų politinį lyderį, taikoma ir politiniam elitui?

Pagal viską taip ir turi būti, nes neskirstoma geras suvirintojas-blogas suvirintojas, geras darbininkas-blogas darbininkas, skirsto pagal tai, ką tu padarei, koks tavo lygis, kaip tu iškilai, kaip tu pasirodei politinėj arenoj. Ar tu tvirtas, ar tu tikrai gali. Kaip pavyzdys Grybauskaitė – politiniam reitinge, pasauly jina labai stipri, kol kas gal net ir Adamkų lenkia, jina tikrai stipri. Tai kitaip ir žiūri į ją, bet jina turi, kaip sakiau... Lietuvos įstatymai jeigu leistų jai čiut čiut daugiau, tikrai būtų gal tvarkingiau, ir Seime gal būtų tvarkingiau. Vyriausybė, aišku, irgi nuo jos priklauso, bet vis tiek įstatymai ją varžo, bet jeigu leistų, dar norėtųsi, kad vadovas įeitų biškį ir in Seimą, kad padarytų tvarką, kad nebūtų to burdako. Nes Seimas man dabar yra tikrai burdakas, yra tokių, kad nevertėtų tokių leisti, kur patys nežino, ko nori.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Turėt savo nuomonę, nebijoti suklysti, nebijoti priimti pasiūlymų daug – gali būt tas pasiūlymas ir nieko vertas, bet vis tiek. Prisileisti žmogų arčiau, ir nekurtų pasakų rinkiminių. Nors nuo seniai gal tas, nežinau, iš kur tas atsiradęs, nes žmonės supranta, nėra taip, kad žmogus nesupranta. Jie rinkimų pasakas kuria, o tu žinai, kad to gyvenime nebus. Norėtųsi, kad nekurtų pasakų.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Aš nesitikiu, kad mes ten gyvensim geriau ar dar ten ką. Bet norėtųsi, kad jie protingiau ir atsakingiau, net ne protingiau, bet atsakingiau darytų savo darbą. Tik šito, nes to trūksta. Pavyzdžiui, spręstų, nes kai pasižiūri į Seimą, susirenka tiek ir tiek, vyksta kažkoks įstatymų priėmimas, susirenka ten 50 žmonių. Aš suprantu, vieniems ten reikia važiuot, kitiems į komandiruotes, bet tikrai mažai. Tas pats kaip būtų nori eiti į darbą, nori neiti. Va tokios tvarkos. Tave išrinko, tai tu dirbk, žmogau. Turi tas apygardas... apie tas apygardas.... Renka apygardos, renka apygardos... Aš šitų dalykų tai nesuprantu. Prezidentę renka visa Lietuva, Seimą renka apygardos vienmandatės, arba pats išsikelia, bet man tas biškį netaip. Man atrodo, tas apygardų pavadinimas – [juo] net ir naudojasi. Va, aš turiu važiuoti, jie mane išrinko, aš jiems turiu atstovaut. Palauk, tu Seimo narys, tu atstovauji visai Lietuvai, ne tai apylinkei [apygardai]. Tas irgi dviveidiškumas gaunasi – tu negali ant dviejų kėdžių sėdėti – apygardai ir Lietuvai. O kaip keista, prezidentę ar prezidentą tai renka visa Lietuva, bet galios pas ją mažai, o Seimą renka apygardom, bet jie galių turi daug ir valdo visą Lietuvą. Va šito va nesuprantu.

O Jūsų nuomone, ar kažkuo skiriasi politinis elitas, apie kurį mes kalbėjom, ir politikas?

Politis elitas yra tas politikas, kuris atidirbęs, žino, ką darė ir daro, jis yra aukščiau, nei politikas. Politikas baigia mokslus, kaip praktiką dirba savo darbą. Paskui, kai atbūna kelias kadencijas, ar atbūna iki galo, iki senatvės, pas jį jau bagažas yra didelis, tada jau jį po biškį galima vadinti politiniu elitu. Nes elitas, jis turi būti kaip pamokantis, jis jaunam politikui turi neleisti išsišokti.

Ar aš gerai supratau, kad politinis elitas yra žmogus su patirtim būtinai?

Gal daugiau žmogus su patirtim. Pavyzdžiui, politikas jaunas, jis bijo ar suklyst, ar ką, kad reikia patarimo – susirinkt, pasikalbėt – kad [jaunas politikas] neišsišoktų, kad nebūtų tokio burdako. Tokią tvarką [palaikyt]. Ne tokias komisijas darytų, kur ten svarsto vienas komitetas, antras, bet kad būtų koks vienas komitetas, kad tvarkytų tuos jaunos, neleistų tokiems išsišokimam, burdakam... Va tokio reikėtų, o ne ten dešimt, dvidešimt tokių, kur ten tik pasėdi jie, nieko ten nesvarsto. O elitas, kur sėdėtų rimti žmonės, kurie tikrai supranta tą darbą, ir neleistų jaunam politikui išsišokti per daug, vestų į tą tikrai politinį kelią, o ne kad aš kadenciją pabuvau, aš jau politikas, vos ne žvaigždė. Kad tas jaunas politikas siektų toliau, o ne kad pabuvęs, čia neišrinko, išmetė, ir viskas. Man geriau, kad jis eitų toliau, nes jis tikrai gali būt politikas, jis tą mokosi, tą gyvenimą savo...

Ar galima sakyti, kad nuo politiko iki politinio elito kaip ir užaugama?

Mano nuomone, taip, užaugama.

Ar metai čia svarbūs? Ar gali būt tokia situacija, kad žmogus yra jaunas, bet jis kažką turi, kad jis gali būti politiniu elitu, ar tai ateina su metais?

Ne kiek su metais, bet su patirtimi. Kiekvienas žmogus, jisai su patirtimi aukščiau kyla. Metai...negalima sakyti, kad jaunas negali būti [politiniu elitu], negalima to atmesti. Jis gal greičiau, jis gal net po vienos kadencijos gali būti aukščiau už tą elitą. Čia negali pasakyti, kad tau metų mažai, tu dar pasėdėk, patrink tą kėdę Seimo, kad būtum elitu. Bet tas elitas... turi matytis.

O kas jauną politiką gali taip išskirti, kad jis net ir neturėdamas daug patirties, taptų politiniu elitu?

Toks labai geras pavyzdys – aš prie kompiuterio atsisėdęs, aš bijau sugadinti, o jaunas vaikas – jis nieko nebijo, jis eina į priekį, jis daro beleką, jis sugadino, kažką padarė, vėl pasitaisė, jis nebijo. Ir aš taip skaitau, kad jaunas politikas, jis turi nebijoti nieko, eini ir eini, ir viskas. Tu mokeisi, tu baigei, tu eini in priekį, viskas, atgal tu negali dairytis. Va tas ir yra, kad jaunimas drąsus. To ir reikia – drąsiai, bet tikrai reikia kad prilaikytų, kad per daug neišsišoktų, neišbėgtų per daug. Man atrodo, būtų geras Seimas, valstybės vadovai. Nes jaunimas nebijo, va ta savybė – reikia išnaudoti, kad jie nebijo, bet reikia ir prilaikyti.

Koks politikas, Jūsų nuomone, nusipelno pagarbos?

Pagal viską, visi, kas politikoj, kas vadovauja, turėtų būti gerbiami. O tas, kad vyksta tas gerbiama-tas negerbiamas, tai čia ne žmonės, čia patys [politikai] tą padarė, kad žmonės nekęstų. Žmonės išrinko, o žmogus išrinko, tai jis tikisi... Bet politikas padarė tą, kad jo nekęstų. Nes žmogus negali, kad išrinko, ir sakyti „aš jo nekenčiu“.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų tikima ir pasitikima?

Sąžiningumas, žmogiškumas, ir jeigu atėjai į politiką, turi būti politiku, o ne pašaliniu....

Informantas nr. 5: bedarbis, ruošiasi atlikti savanorišką karo tarnybą, 19 metų, vidurinis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavęs rinkimuose?

Informantas: Ne, bet turiu balsavimo teisę, [ją gavau] prieš metus.

Ar planuojate balsuoti šiemet, kai bus rinkimai?

Ne, nes mažai domiuosi politika, nežinau, už ką balsuoti. Tai jau geriau nebalsuoti, negu balsuoti už tai, ko nežinai. Visiškai nesidomiu politika, net gėda, kaip nesidomiu, palyginus su tuo, kaip domisi kiti. Sunku su Lietuvos politika, labai sunku.

Kad ir nesidomite, vis tiek – tyčia netyčia – pasiekia kažkokios žinios apie politiką, iš kur dažniausiai jos ateina?

Iš artimų, iš draugų, televizija, reklamos – visam mieste iškabinta dabar prieš rinkimus.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums siejasi žodžiai „politinis elitas“?

Neįsivaizduoju... Tai gal tie visi aukščiausieji iš politikos. Tie, kurie tikrai pretenduoja, matosi, kad jie gali pasiekti tam tikrus rezultatus, galėtų gauti tam tikrus rezultatus. Čia gal aukščiausi valstybės mastu, gal ir miesto mastu. Politinis elitas, tikriausiai tie, kurie užima postus kažkokius svarbesnius, kaip aš suprantu.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Jais labai tiki, nes galvoja, kad jie gali padėti visuomenei, bet viena galva negalvos už šimtą galvų. Žmonėm svarbu ne kad juos valdytų, bet kad kažką pasiūlytų, turėtų ką pasiūlyti, kad būtų gera žmonijai.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

[Saulius] Skvernelis labai minimas šiais laikais. Nebūtinai gal geruoju žodžiu, bet jis labai daug minimas reklamose, kad ir Facebook'e, iš jo net tyčiojamasi, ar taip ar taip jis kažkaip gauna tą reklamą. Jis dabar šiuo metu yra vienas iš elitų.

Ar priskirtumėte politiniam elitui šiuos žmones:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Taip, nes vis tiek prezidentė, yra išrinkta. Man tai ji realiai netrukdo politikoj, gal kitiems ten ir trukdo, aš kai nelabai ja domiuosi, tai... Man jinai atrodo vis rami tokia, nedaranti kažkokių kosminių dalykų gal, bet atrodo ramus žmogus, kuris priima tokius sprendimus, kad nei gerai nei blogai. Tai jo, gal priskirčiau.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Ne, bet nežinau, kodėl.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Aš jį priskirčiau gal. Nu jo labai daug kas nemėgsta, bet vis tiek priskirčiau. Man patinka tai, kad tas žmogus gauna daug reklamos. Jis savo valdymu... Jis turi kažką, kad gauna daug balsų, turi kažką tokio, kad juo domėtusi žmonės, būtent į jį yra nukreipta viskas.

Minėjote, kad Skvernelis yra politinis elitas, nes jis gauna balsų, sugeba gauti reklamos. Tai ar būtų galima sakyti, kad viešumas yra politinio elito bruožas?

Tai taip, viešumas. Vis tiek ar taip ar taip kalbi prieš visus, turi sakyt monologus prieš žmones, viešumas yra svarbus. Jis [Saulius Skvernelis], vien tik dabar gaudamas tam tikrą diskriminaciją prieš jį, jis vis tiek žino, kad žmonės domisi manim, jie nori, kad kažkokią klaidą padaryčiau. Jis tą žino. Jis jeigu [klaidą] padarys, tai nelabai nustebės žmonės, ir toliau žiūrės taip, kaip žiūrėjo anksčiau. O tas viešumas tai kaip vienas iš pagrindinių [bruožų]. Nebijot save parodyt prieš minią, nebijot kalbėt, pasakyt kažkokią klaidą, nukrypt nuo temos.

Svarbu mokėjimas parduot save. Turiu omeny parduot... Nu jo, parduot. Jie turėtų gražiai kalbėt, kad būtų įdomu klausyt. Jeigu ten kalbės tokiais aukštuomenei suprantamais žodžiais, kaip Seime kalba, tai taip, ten labai sunku kartais gal suprast, bet tie, kam reikia, supras. Ausiai gera, kai taip šneka, o ne kasdiene kalba. Jie bando parduot arba save, arba savo mintį, [tuo] skiriasi nuo kitų profesijų. Politiko pagrindinis bruožas ir yra, kad jie paaiškina žmonėms, kaip tai padarys, kaip prieis prie tam tikro tikslo, kurį mes visi pasirinkom. Ir tas kalbėjimas yra baisiai svarbus, nes reikia paaiškinti visai visuomenei, kokią sprendimą priėmė. O kitose profesijose gali kalbėt ką nori, nelabai kas klauso, o politikoj baisiai svarbu mokėt paaiškinti. Ir kad žmonės suprastų, dėl ko čia viskas vyksta.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Per daug. Facebook'e yra labai daug tų vadinamų meme'ų iš pačios politikos. Visur, kur tik eini, tas tą padarė, tas tą padarė, jis čia blogai vadovauja, blogus įstatymus leidžia. Baisiai per daug. Net nesvarbu, ar geri, ar blogi įstatymai, apie tai labai daug kalbama mūsų šalyje. Daug kas kalba apie tai, visi realiai domisi – mažiau ar daugiau – ir visi supranta, kad vadovybėj sėdi tokie žmonės, kurie baisiai nervina...baisiai nervina. Bet ką mes? Mes nieko nedarom. Mes tylim, mes klausom, va nuėję su draugeliais pasikalbam, bet mes tylim. Nėra tokių dalykų kaip manifestai. Būtų tokie dalykai, mažiau būtų elito, mažiau kalbėtų, nes baisiai nervina tokie dalykai.

Minėjote, kad kai kurie nervina. Gal galite šiek tiek praplėsti, paaiškinti?

Nežinau, čia gal būna kartais melagystės šiaip reklamai. Bet kartais būna tokių nutarimų, kur 15min arba Delfi rašo, kad nuspręsta, kad nuo šių metų bus svarstoma kebabų produkcija Lietuvoje. Nu tai čia nesąmonė. Ir tas va nutarimas, ar leist valgyt, naudot kebabo produktus tokius Lietuvoj, tai čia durna. Tai davai, viską uždrauskim. Davai uždrauskim tas visas kokakolas, dantim labai kenkia, traškučius, viską uždrauskim realiai. Viską uždrauskim absoliučiai. Tai tie visi įstatymai labai nervina. Atrodo, gerai, tu čia nesidomi ta visa politika, bet kartais, kai pagalvoji... Ar čia būtent jie [politikai] taip, nes nesu tikras, kaip ten veikia tie Delfi. Nu tai čia gal žiniasklaida mėgsta perfrazuot. Nu bet vis tiek, ar taip ar taip tai yra susiejama su įstatymais, o įstatymus Seimas leidžia.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Jis turėtų mažiau pripasakot visko, prisiekt ten visko. Šiais metais mačiau vieną tokį, į miesto merus bandys [kandidatuoti]. Nespėjo dar rinkimai prasidėt, o, va, išrinkit mane, ir rodo foto – sporto rūmai, prie sporto rūmų su kompu padaryta prijungtas vandens parkas ir ledo arena – va išrinkit ir aš jum padarysiu tą tą tą. Nu ir tas labai nervina. Tai reikia, kad nedaug prisiekinėtų, tyliai ateitų, pagal tam tikrą instruktažą... Bet iš pat anksto rodyt gerus darbus [klausiamai]. Aišku ten aukso neprižadėt, bet ateinant biškį blaiviau mąstyt. Nes kartais tos kalbos ir prižadėjimai labai erzina. Bet ant žmonių tai veikia, jie patiki, prabalsuoja, ir vsio. Gali net nesiūlyt pradžia nieko – tiesiog daryt gerus darbus iki rinkimų. Jeigu išrinks... Nebandyt įrodinėt, kad aš tą tą darysiu. Tyliai, paimi, praneši, kad vieną dalyką padarysi, padarai, kitą praneši, irgi padarai. O ne iš karto ten dėliot, žiūrėk, išrinko, jau neturiu laiko, nėra lėšų.

Pagalba visuomenei, visai šaliai irgi svarbu. Partnerystė su užsienio šalim. Ir šiaip reikėtų Lietuvai daugiau pagalbos tiems visiems senjoram, invalidam, vaikų namam. Mes jos nemažai gaunam, bet vis tiek. Daugiau pagalbos. Daug kas skundžiasi, kad nėra darbo, reikia lėkt į užsienį. Bet man dėl algos, tai čia... man ta minimali alga yra normali pagal būsto nuomą ar dar kažką, turiu omeny, prekės prieinamos. Nu taip, mum atrodo brangu, bet turiu užsieniečių draugų, atvaro į Lietuvą, pasako, kad čia pigu, palyginus, tai jūs čia pigiai gyvenat. Aišku, ir už mažai dirbat, ir dirbat tiek pat, kiek užsieny... Man labiausiai tai ta partnerystė tarp šalių ir pagalba pačiai Lietuvai, tiems mažesniems sluoksniams, kur reikia tikrai pagalbos. Realiai vis tiek priklausom NATO, tai vis tiek pagalba tarp šalių, visa partnerystė ir skaitosi, kad aš tau padedu, tu man. Čia mano nuomonė asmeninė, kad užsienis daug ką gali padėt. Kitos šalys, kultūros, daug naujovių. Mes gi nauja šalis, visai jauna palyginus su kitom, dar netaip judam palyginus su kitom, tai tikrai galim įgaut tam tikrų aukštumų jų pagalba pasidalinant mintimis. Nežinau, man tai užsienis visą laiką buvo aukščiau nei mūsų šalis. Europoj, tai Prancūzija, Italija, Ispanija, Vokietija, pagal mane tai jos aukštesnės visur.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Aš ne per seniausiai žiūrėjau, ant durų buvo politinis lapas [rinkiminis plakatas], ir aš vis tiek užstrigau prie jauno žmogaus, kuris atsako už jaunimo kažkokius interesus. Aš vis tiek prie jo užstrigau, nes tai man priimtina, nes aš esu jaunas, tai gal už jį balsuočiau. Bet realiai tai čia tik perskaičius dvi eilutes – už ką jis atsakingas ir koks vardas, pavardė, ir kad parašyta jaunimui priklauso, ir pats jaunas. Tai todėl užstrigau. Bet iš tikrųjų pasidomėčiau, rinkčiausi, kas pačiai valstybei ar miestui labiau nusipelnęs. Kuris labiau mėgstantis bendradarbiaut su kitom šalim, kuris tikrai išmano kitas užsienio šalis, patyliui veikia, bet matomi labai dideli rezultatai.

Kaip Jūs įvertinate, ar politikas nusipelnęs, ar nenusipelnęs valstybei?

Rezultatai patys parodo. Mes iš jo kažko tikimės, jis sako negaliu padaryt to, nes per brangu, negaliu padaryt taip, nes negaliu, bet padarysiu taip, kad bent jau minimumas matytųsi tam tikro rezultato. Kad aš jų klausau, ir neveikiu vienas. Būtent tas rezultatas, jis vis tiek ar taip ar taip bus matomas. Nes kai tuos visus politikus, tos visos reklamos, žurnalistai, paviešina juos pačius ir jų darbus, juos labai greitai pastebi. Aišku, geresnių mažiau pastebi negu blogesnius, taip jau yra. Bet ateina laikas, kai vis tiek visi pastebi. Nebūna taip, kad aš čia tą paveikiau, ir vapsie niekas nemato. Nežinau, mūsų tėvynė labiau pripratus žiūrėt į labiau neigiamus dalykus. Bet jeigu tas dalykas yra baisiai geras, paimsim, jį išviešinsim, gal nebus jis populiariesnis už blogą darbą, bet vis tiek kas nors pamatys, paskelbs.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikitės?

Aš būtent nieko. Sunku paaiškint. Aš, pavyzdžiui, sau, tai nieko nelaukiu, nes jis dėl manęs nieko negali padaryt. Jis gali padaryt dėl mūsų visų, dėl pačios valstybės. Dėl manęs vieno tai nieko. Vis tiek mes visi renkam jį, visi kartu sudedam tuos visus rezultatus, ir gaunam vieną. Dėl manęs, tai nieko man nereikia, man dabar viskas gerai. Man kaip yra, kaip bus, taip gerai. Nepatiks, aš paimsiu,

išvarysiu iš čia, rasiu, kur geriau. Jeigu tai man būtų įdomu, tai aš ir domėčiausi, už mane jie nieko negali padaryti, aš ir nesidomiu, nes nėra man tolko. Vienas balsas – jis gali daug ką pakeisti – bet man jau geriau nieko nebalsuoti, negu balsuoti už tai, ko iki galo nežinau. Nes kiti sako, kaip geriau vapsie nebalsuoti? Vienas draugas manęs šito paklausė – kodėl nebalsuoji? Aš sakau, nesidomiu. Jis sako tai tu ta avis, kurią mes varinėjam. Aš sakau ne, aš nesu ta avis, kuriai įstatymus leidžia, o aš vykdu. Aš gyvensiu iki tol, kol man bus gerai, nebus gerai – aš išlėksiu. Jis klausia, bet tai ar tu nenori padėti kitiems išrinkti tą geresnį? Aš sakau – tau tai jis geresnis, o aš tai nesidomiu. Jis pradėjo vardinti, ką jis yra padaręs, bet tai čia jam, o jis tai man nėra nieko padaręs, man nėra jokio tolko mąstyti taip kaip tu, jeigu aš nenoriu. Man jis nieko nėra padaręs... Šaliai, kitiems žmonėms, mum visiems, gal...Bet kad atskirai tai ne, ir tai nieko nepakeis, ar aš balsuosiu.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politikui būtų tikima ir pasitikima?

Ryškesnių rezultatų, pagal mane. Gal juos ir sunku ten kažkaip įrodyti. Tarkim, yra vienas, kuris paima, daro mažus dalykus, bet efektyviai. Gal tai atrodo labai maži dalykai, bet padaryta nuo A iki Z, ir jau matosi, kad žmogus stengiasi, nors ir tai yra baisiai maža, bet kai kam gal turi labai didelę reikšmę. O kiti bus tie, kurie ateis, sakys darom A, B, nu šitą praleidžiam, D, E, nu ir šitą praleidžia, ai nebeturim lėšų, laiko, tai dėkim Z, paliekam taip, atrodo, bus gerai. Bet žiūrėk, kaip gavosi – užtai ir nespėjom – reikia daug pinigų, laiko, lėšų... Tai čia jau ne, jau geriau dirbt po mažai, bet efektyviai, iki galo. Tas gali parodyti, kad juo gali pasitikėti. Bet jis atsižiūri į visuomenę, kad tau turėtų reikšmę tai, ką jis daro. Dažniausiai pasitiki tuo, kuris gal netoks populiarus, bet jis padaro taip, kaip reikia. Gal ir mažesnis dalykas, bet labai reikšmingas visuomenei.

UŽDAROMIEJI IDENTIFIKACINIAI KLAUSIMAI

Galbūt norėtumėte aptarti dar ką nors, apie ką nepakalbėjome?

Labai diskriminuoja mūsų šaly, kai nežinau, dėl ko balsuoti rinkimuose. Tau čia tiek metų, tu nežinau pagrindinių pavardžių. Nu taip, nežinau, nes aš nesidomiu. Yra tikrai tokių žmonių, kurie nesidomi, nes mum neįdomu. Jeigu jum įdomu, tai jūs ir darykit, išrinkti tą gerą. Sako, jūs avelės, nes nesirenkat, paliekat tiem durneliams rinkimuose dėti balsus už vapsie nesveikus žmones, kurie iškelia juos į aukštumas. Ir sako jūs avelės būsit. Ne, nebūsime...gerai, būsim, bet tos avelės, paims, nuklys nuo tos bandos, nepatiks – jos pakeis bandą, jos tęs kažkur kitur. Nereikia taip diskriminuoti, kad tu čia nesidomi politika ar ten nesąmonės šneki, nes nežinau, ką šneki. Tiesiog išsakom savo mintis, ir viskas, o jei nepatinka, tai ir nepatinka.

Informantė nr. 6: pensininkė, 63 metai, aukštasis, Alytaus rajonas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose?

Informantė: Aš visuomet balsuoju ir visuomet iš anksto žinau, už ką reikia balsuoti. Niekada taip nebuvo, kad aš blaškyčiausi kažin ar už tą ar už tą. Galbūt todėl, kad esu sena kaip šimtmetis [juokiasi]. Bet aš visuomet žinojau, ko aš noriu, kur aš einu, ir už ką balsuoti tikrai žinau.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Nu nepasakyčiau, kad esu labai besidominti politika, bet aš akį užmetu, aš visas žinias klausau, man pagrindiniai serialai yra visos žinios, tai nori nenori kažką žinai. Nu neįmanoma šiuo laiku nedalyvauti kad ir stebėtojo pozicijoje – toks jau laikas dabar yra, kad prieinama visiems.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Aš labai lankau renginius visus, iš ten labai daug sužinau, ir iš laikraščių, spaudos, interneto. Nu kaip gi žmogus šiandien gali taip jau viskuo nesidomėti, aš ir futbolu domiuosi, ir daržais, toks jau mano būdas.

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS”

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“?

Gal ir apmaudu, bet tariamas tas politinis elitas man asocijuojasi su tuštybe ir su medžiokle – tai labiausiai man nepatinkantys dalykai. Elitas tai visuomenės viršūnė, geriausias, rinktinis, ir aš sutinku, kad politikai yra rinktiniai, bet ar elitiniai, tai dar reikia pamąstyti. Ir kadangi politinis elitas liečia ir mane, kaip vieno visuomenės žmogaus gyvenimą, aš politiniam elitui keliu aukštesnius reikalavimus negu, tarkim, futbolo žaidėjų ar trenerių elitui, kultūros elitui. Sakoma, kad kokia visuomenė, toks ir elitas, manau, kad taip pabrėžiamas faktas, kad nepriklausomos Lietuvos elitas dar nesusiformavęs per šiuos dešimtmečius. Pažvelkim į praeitį – Lietuvos politinis elitas koks formavosi. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, aš kai istorija truputį pasidomiu, tuomet politinis elitas daugiausiai buvo iš bajorų, jų išsilavinimas buvo labai aukštas, visi buvo karo tarnybos, mokėjo keliomis kalbomis kalbėti, mokėjo šokti, asistuoti damom, mokėsi gerų manierų, ir, kas svarbiausia, vyravo garbės kodeksas, laikymasis duoto žodžio. Arba imkim [Antano] Smetonos laikų politinį elitą – kalbėjo ne viena kalba net ir prezidentas Antanas Smetona, jis mokėjo lotynų ir graikų kalbas, o užsienio reikalų ministras Augustinas Voldemaras apskritai buvo gebėjimų žmogus – be vertėjo susikalbėdavo bet kokia kalba. Arba dar inžinierius Petras Vileišis, kuris daug aukojo Lietuvai, skiepydamas aukštesnes vertybes, ir filantropija – šiandien faktiškai jos nėra Lietuvoje. Ir man labai patinka kažkurio mecenato žodžiai – „tas, kuris miršta turtingas, miršta pažemintas“.

O kalbant apie dabartinį Lietuvos elitą, tai jei neužvaldęs to elito narių turtėjimo troškulys, tai jau pasitenkinimas viršenybe, pranašumu, tai jau tikrai būna juos užvaldęs. Ir dar norėjau pasakyti tokį liaudišką, dzūkišką vertinimą politinio elito, kuris man labai patinka – dzūkai politikus, ir apskritai visus žmones, skirsto į tris grupes: nuo Dievo, padėk Dieve, ir neduok Dieve. Tai va nuo Dievo politikų elite – elitas jau aš čia dabar formuoju kaip visi politikai, kurie yra viršūnėse – tai nuo Dievo yra vienetai, padėk Dieve – nu, dauguma, kuriems reikia truputį palinkėti, kad jiems Dievas padėtų, o neduok Dieve tai irgi yra [juokiasi], nu bent dešimt tai tikrai politikų.

Jūs minėjote, kad politiniam elitui keliate aukštesnius reikalavimus negu kultūros elitui ar kitam elitui. Kodėl?

Todėl, kad tai liečia ir mane. Futbolą aš galiu žiūrėti, galiu nežiūrėti, į renginį galiu eiti, galiu neiti, bet politika tai ir mane liečia, ir mano gyvenimą paliečia. Tai kas reguliuoja – kad ir netiesiogiai – mano gyvenimą, tai jis turi būti vertas to elito.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas? Ką jis turėtų turėti?

Pirma, tai pilietinė pozicija. Pilietinė moralė ir galingos žinios, nes nu be žinių... Žmogus žinių turi siekti kasdien, ir ypač politikas. Aštrus ateities matymas ir mąstymas, aktyvumas ir atsakomybė prieš Kūrėją. Vis tiek, lietuvių tauta yra tikinti tauta, ir mes turėtume jausti kažkokią atsakomybę – ne tik politikas, bet ir kiekvienas – prieš Kūrėją.

Minėjote pilietinę moralę, kaip Jūs ją apibrėžtumėt?

Aš įsivaizduoju, bet net nežinau, kaip čia dabar pasakyti... Nu vis tiek turi būti atsakingas už žmogų, turi žmogų gerbti, išklausyti, būti toks moralus, šeimą gerbti. Svarbiausia gerbti tuos pamatinius dalykus, nes mūsų visų šaknys yra kažkur giliai giliai, ir mes turim tai, ką paveldėjom, gerbti. Nesivaikyti kažkokių kūniškų malonumų, netenkinti, o kažkur giliau žiūrėti į gyvenimą. Būti moraliais...

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Jei moralės atžvilgiu, tai visi turim būti tokie... Čia vėl vedu į tai, kad jis tos masės, visuomenės reikalus tvarko, mūsų yra rinktas, tai jis ir turi tą elito vardą nešti, pateisinti. Nors to elito čia pas mus nėra...

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui? Ko nepriskirtumėte politiniam elitui?

Hm... Pirmiausia, prezidentą Valdą Adamkų, prezidentę Dalią Grybauskaitę, Vytautą Landsbergį, europarlamentarę Laimą Andrikienę, Ingridą Šimonytę, [Eugenijų] Gentvilą. O daugiau nelabai matau tokio, kur aš tikrai galėčiau pasididžiuoti.

O kodėl būtent šitas žmones priskyrėt?

Sakom, kad idealų nebūna, net ir pasaulio Kūrėjas, atlikęs savo vaidmenį yra pasakęs „labai gerai“, aš va visuomet... Ir jeigu rimtai, tai Vytautas Landsbergis tikro elito atstovas. Aišku, jis neišvengė klaidų, bet ta jo drąsa žavėjo, ir net pakiliai pasakysiu, nu jis tikrai labai šauniai, labai drąsiai tą mūsų Lietuvą vedė į laisvę, į Europą. Ir labai liūdna, kad dalis mūsų visuomenės nesugeba matyti jo to atlikto darbo visumos, ir kažkur užsiciklina ties vienu ar kitu kažkokiu nelabai pavykusiū darbu. Ir apskritai, aš noriu padaryti tokį ekskursą į tą užsiciklinimą – dabar madinga užsiciklinti ir pjauti žmogų – ji penkių vaikų mama, jis vaikų namų auklėtinis, ji augo be tėvo, lyg ta penkių vaikų mama neturėtų kitų gebėjimų, kitų savybių ir nieko kito nemokėtų padaryti. Tai man tas užsiciklinimas prie vieno ar kito akcentelio ir tos va atliekamų darbų visumos, gebėjimų nematymas.

Tos asmeninės savybės... Tie politikai, kuriuos aš paminėjau – prezidentus Adamkų ir Grybauskaitę, Vytautą Landsbergį, Laimą Andrikienę, Ingridą Šimonytę – aš gal labai jau čia feministiškai kalbu, bet man moteris, ir mes moterys už moteris turim būt... Tai jų išsilavinimas yra, ir dar yra toks „vidinis žavesys“, ir jeigu žmogus jo neturi, tai aš manau, kad nieko verti kiti jo gebėjimai, jei pas žmogų nėra žavesio. Dar prie žavesio – dažnai ir politikui pasakau, kodėl jisai kalba žiūrėdamas sau į batus, jisai sako „toks mano būdas“, tada aš sakau „jeigu jūsų toks būdas, tai yra kursų, seminarų, viešojo kalbėjimo studijos, jeigu nori atstovauti visuomenei, būk geras, pasimokyk, kaip bendrauti su savo rinkėjais, auditorija“. Patikimumas, nuoseklumas, mokėjimas dirbti visuomenės gerovei, jie nebijo tiesos, šilti, paprasti ir nesavanaudiški.

O ko nepriskirtumėt prie politinio elito?

Nu [Petras] Gražulis, mano tautietis, mes kartu mokėmės vienoj mokykloj, aišku, jisai jaunesnis. Argi toks gali būti politikas, ir dar tokiam poste. [Mindaugas] Puidokas, [Rolandas] Paksas...nu argi čia mūsų atstovai gali būti tokie. Va šitie man. Aišku, ten yra ir daugiau. Nes jų nepagarba gimdo ir mūsų, rinkėjų, nepagarbą jiems. Jie gi negerbia mūsų.

Kaip, Jūsų nuomone, ta nepagarba pasireiškia?

Aš gal pradėsiu nuo tokio seno pavyzdžio. Dar Sąjūdžio laikais, Alytaus sporto rūmuose buvo susitikimas su Sąjūdžio elitu. Ir parteriai, ir balkonai pilni žmonių, ir vienas atsistojęs prelegentas kalba: „tas žmogus, tas žmogus stabdo, neleido ten kažkokio renginio organizuoti“, kitas irgi „tas žmogus, tas žmogus“, trečias irgi „tas žmogus, tas žmogus“. Dabar išėjo iš salės AB „Snaigė“ vadovas tuometinis Antanas Andriulionis, ir sako: „aš esu tas žmogus, kurio niekas čia nenori įvardinti“, ir jis prisistatė apsisukęs. Nu man taip patiko jo ta drąsa, nu tikrai, ir visi tada nuščiuvo, ir baigėsi tos kalbos apie „tą žmogų“. Tai čia tokį ekskursą padariau. Dar prisimenu, kai Rolandas Paksas, tuo metu, kai norėjo būti prezidentu, buvo Alytuje. Miesto savivaldybėje vyko tas renginys, ir kažkaip aš įsispaudžiau kažkur iš arčiau pažiūrėti į jį. Ir girdžiu, vienas atėjęs sako „Rolandai, ar galim pažadėti jiems ten kažką jaunimui? Žadėkit“ „ar galim ten senjorams kažką pažadėti? Žadėkit“, o paskui jis atsisukęs ir sako: „ko jie prašo, žadėkit, žadėkit ir žadėkit“. Nu ar čia politiko kalba? Būsimo prezidento..? Nu nepasverta. Ir viskas, kažkaip nuleidau rankas, apsisukau, nes jau nėra ko bendrauti su tokiu politiku, kad jis... Bet ką žadėkit, ko prašo, žadėkit. Bet kokia kaina prie to lovio lindimas. Ir apskritai, kai žmogus vieną kartą prisidirbo būdamas politikoj, liaudiškai sakant, apsidegina kopūstais burną, jau jis turėtų pūsti ir pro tą daržą kopūstų eidamas, nu bet jis vis tiek lenda prie lovio, nu nesuprantu tokio dalyko.

Ar priskirtumėte politiniam elitui šiuos žmones:

- 1) **Viktoras Uspaskichas.** Oi aš atsimenu tokį vaizdelį Strasbūre – sėdi, visi kostiumuoti, o jis su tokiu baltu megztiniu *[juokiasi]*. Ir aš galvoju „tu, Viktorai, turbūt sėdi ten su baltu, kad išsiskirtum, kad tave atvažiavę lietuviai iškart pamatytų“. Jis kaip žmogus, kaip mecenatas, tai aš jį gerbiu. Aš jau labai labai seniai buvau pas tėvą Stanislovą – ir aš jo klausiu: „iš kur jūs tų pinigų, kas čia jus taip remia?“ Tada apie Viktorą Uspaskichą nebuvo jokios kalbos. Jis sako: „o čia yra toks vienas kuklus, paprastas milijonierius, kuris tikrai turės ateitį, ir kuris labai negaili pinigų visiems“. Ir pasirodo paskui, kad čia yra tas pats Viktoras Uspaskichas. Jam irgi reikia truputį susirinkti. Ir aš manau, kad jis dabar jau ir pradeda taip truputį, jau jis netoks. Galbūt šlovė jį apakino kažkada prieš keleta metų, bet dabar... Nu jis jau atranda save, ir gal ateity ir viskas bus gerai su juo, jam nedaug trūksta. Jis yra geros dūšios, tokios slaviškos, ir lietuviškai kalba, ir pašokti moka.
- 2) **Saulius Skvernelis.** Jam reikia kaip toj trijulėj iš dzūkiško folkloro, kur išvardinau, jam reikia paprašyti, kad Dievas padėtų, jis turi savybių, ir gali būti į elitą, bet jį dar reikia truputį stuktelti, kad jis ten įeitų. Truputį kartais liežuvį prilaikyti. Pagarbos moteriai. Čia aš kalbėjau apie Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę, kai buvo mokomi pagarbos, asistavimo damoms, nu nereikia galbūt tokio kaip tuomet buvo, bet jei yra prezidentė, vis tiek moteris, reikia gražiai. Politinės abėcėlės politikoj jam trūksta. Jis turi sumanymų, drąsos, galbūt ir išsilavinimas jo yra... Arba tas kalbų nežinojimas...Nu vis tiek eini į politiką, žinai, kad turėsi ryšį su Europa, nu išmok tą kalbą, nors pademonstruok kažkiek kažkur. Vis tiek aš [Algirdą] Butkevičių gerbiu, kad jis ten šaudė ir šaudė angliškai, bet jis nors bandė *[juokiasi]*. Nors dabar sakau, kai jau aš tris kartus Strasbūre buvau ir Briusely, tai ten viską verčia, tų vertėjų ten gal dar daugiau nei tų politikų yra. Bet žmogaus vidus, orumas reikalauja, kad tu turi mokėti kažkiek. Nesakau, kad idealiai, bet nors parodyk galų gale, kad stengiesi išmokti.
- 3) **Algirdas Butkevičius.** Ne. Jam labai nebetoli reikia, gal jam reikia tik tokios drąsos ir išdidumo, nes jis toks besimėtantis kartais. Nes ryte tokia nuomone, per pietus jau jis kitaip kalba. Nu jam tokio reikia ryžtingumo. Galbūt jam reikėtų kaip aš darau tokiu atveju – susikaupiu, trenkiu į stalą kumščiu, ir sakau „ne, aš dabar būsiu drąsi, aš pasakysiu, nenutylėsiu“. Jam reikia save susirinkti, jis dabar truputį dabar išsibarstęs, jeigu jis susirinktų save, tai tada tikrai viskas būtų šaunu, nes jis duomenų tų reikalingų elitui turi.

Jūs įvardijote Dalią Grybauskaitę, Vytautą Landsbergį kaip politinį elitą, ir dabar įsivaizduokim tokią situaciją, kad Jūs turite nuomonę kažkokių politikos klausimu, ir išgirstate, kad, pavyzdžiui, Vytautas Landsbergis išsako kitą poziciją šituo klausimu. Ar taip Jus priverstų permąstyti savo poziciją?

Nu, kad, aš turiu savo poziciją, mane sunku iš mano vėžių išstumti. Aš nemėgstu, kai man primeta. Aš esu iš tų, kur gal ir ilgai svarstau, bet nepasiduodu. Aš turiu savo, ir aš nebijau kritikos.... Apie [Aušrą] Maldeikienę neklausit? Nu man jinai turi cinko... Aš ja žaviuosi. Kada Maldeikienė, tai aš metu viską, ir jos klausausi *[juokiasi]*.

Neplanavau klausti, bet kad jau užsikalbėjom, tai kodėl ja žavitės?

Jinai turi labai gerą užtaisą. Gal jinai ir rėksnė, karštakošė, gal ten visokie jos asmeniniai bado ir trukdo ten. Bet ją truputį –ten kažkokius kursus palankius, jinai būtų prezidentė labai gera. Nes jinai dantim ir kojom. Žmogus apsiskaitęs, nu aš labai akcentuoju žinias, man žmogus turi mokytis kasdien ir kasdien, o jei politikas nepaskaito dokumento nuo A iki Z, nu koks jis politikas, jei jis tik pabalsuoja. [Robertas] Šarknickas, jau man jis įkyrėjo. Sėdžiu vieno poeto renginy ir nervuojuosi, nes eilėraščiai nu tragiški, ten nei rimo, nei ritmo, ten apskritai nėra nieko. Atsistoja Šarknickas ir sako: „jūsų, ponas, Albinai, poeziją aš lyginu su Justino Marcinkevičiaus poezija“. Aš ir į dešinę, ir į kairę, ar aš tikrai taip girdėjau...? Nu jau rankos nusviro, nu kam meluoti? Nu pasakyk! Nu mes

nemokam pasakyt tos tiesos, reikia žmogui pasakyti tiesą. Aišku, aš kai pasakau, ir [Juliui] Sabatauskui pasakau – tai jis pyksta baisiausia – kad politikas neturi vėluoti. Politikas turi taip susidėlioti, kad tie vėlavimai turi būti minimalūs. Dabar laukia 10-15 minučių Sabatausko, nu tai ar taip turi būti? Turi būti kaip žvakė va šitaip atėjęs. Arba ta ponija [Rimantė] Šalaševičiūtė [juokiasi]. Nu bet sakau, Šalaševičiūtė, tai tik gali pasijuokti iš jos tų visokių išsidirbinėjimų. Anąkart girdžiu po kažkokio vaiko teisių svarstymo, pasibaigia, jinai visiems mandagiai padėkoja, o paskui sako „kaip man nusibodo šiti vaiko reikalai“, nu va, žurnalistas ir įrašė. Nu tu neturi taip sakyti, tu kažkam ten savo kaime mamai gali pasiguost, kaip tau nusibodo. Bet pas mus va tas... Tie politikai nemoka išlaikyti... Tu turėtum būt pasitempęs. Jeigu jau tave išrinko ten kuriam laikui, tu turi krūtinę į priekį ištempęs atstovėti. Man jau kai postas, kėdė pakeičia žmogų... Aš vis tiek ten matau žmogų nuo žagrės, ir nors tu ką, kad jis jau ten ir kasdien plauna galvą, ir bangą padaro, ir kokį kuodą pakelia, jis vis tiek yra nuo žagrės. Toks jau čia labai negražus palyginimas, kai mano dėdė – dar mano vaikystės metu – kai kurie sakydavo „mano dukra bus daktarė, mano dukra bus mokytoja“, o mano dėdė sakydavo „nu bet vis tiek jinai“ – taip grubiai – „šika“. Viskas pasakyta – kuo tu gali keltis, vis tiek tu esi tik žmogus, o ne kažkoks ten Dievas.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Kaip čia pasakyti, mano manymu, neužtenka to elito. To tariamo elito, to save įsivaizduojamo elito, jo yra. Bet jeigu visi 141 seimūnas, ministrai, ten visokie prezidentės patarėjai, visi ten tie pavaldume politiniam, net ta visa šventoji, kaip aš sakau, trijulė – prezidentas, pirmininkas ir premjeras – būtų su tuo Dievo padėjimu pastūmėti, va tada užtektų, o dabar tų tikrųjų nėra. Neseniai apie tokius tyrimus paskaičiau – buvo atliktas tyrimas, paimta 100 skruzdėlių, ir stebėta – 50 labai darbščiai dirbo, 50 tinginiavo, tas tingines išmetė iš to skruzdėlyno, paliko tik 50 darbščiausių. Žiūri, kad tik 30 dirba, 20 jau tingi. Tai gal ta ir esmė yra, kad dalis mūsų bet kokiam kolektyve mėgsta pasislėpti už tų darbščiausių, ir jeigu yra tie našiai dirbantys, tai kiti nori ir patingėti šalia. Mes visi negalim dirbti, ir galbūt ir Dievo ne visiems duota labai jau čia našiai dirbti. Gal kitados esam ir sustabdomi, jeigu jau įsibėgėjam, dėl mūsų pačių. Jei nemoki pailsėti, tai tau duoda pailsėti.

Jūs minėjot, kad to tariamo elito kaip ir yra, bet to tikrojo ne. Tai kuo tariamas skiriasi nuo tikrojo?

Tos tingios skruzdėlės... Yra tas, kuris dirba, visur maišosi, rodo save visiems, su pilietine morale, tom galingom žiniom, aštrių ateities matymu, aktyvumu ir Kūrėjo gerbimu, jie ir yra [tikrasis elitas]. O kiti gi.. Ir tas Gražulis, dabar paimkim, iš tokios dvasingos šeimos, Kūrėjo negerbia visiškai. Nei žinių jis ten turi. Šaukti „už Lietuvą, vyrai“, nu neparodo meilės nei Lietuvai, nei mums visiems. Pagarba turi gimdyti pagarbą, iš jo nepagarba mums, ir iš mūsų tiesiog eina nepagarba jam.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Man prezidentė – gal, kad moteris. Aš labai mėgstu palaikyti moteris, stumčiau jas ragais nagais į priekį, kad tik eitų jos. Nu man prezidentė... Ir aš va matau [Ingridą] Šimonytę. Nu man Šimonytė... Žmogus turi turėti ir humoro jausmą, mokėti ir net norėti pasijuokti iš savęs. Kada žmogus neturi humoro, labai yra sudėtinga su juo. Ir va to mokėjimo pasijuokti neturi tas [Gitanas] Nausėda. Aš žiūriu į jį ir galvoju, nu neduok Dieve, jeigu jis bus prezidentu, tai nu kokį nūdą turėsime, nu kokį nūdą, tik plaukelius berankiojantį nuo savęs. Ne, žmogus turi būt toks, kad... Ir paprastumas turi būt, ir noras, toks kažkoks užtaisas, nu va tas žavumas. Man kai žmogus turi vidinio žavumo, oi kaip gražu, kaip malonu šalia jo, bet toks nesuvaidintas, bet taip iš vidaus kylantis tas žavumas.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Nu tai kad aš jau čia gal viską išsakiau. Žinios, žavesys, kad aš juo patikėčiau, tas nuoseklumas, noras dirbti visuomenei, ne noras sau, savo kažkokiai gruputei, savo partijos nariams, bet mums, visiems

– mes gi tave išrinkom! Ir šiltumas, ir paprastumas, turi dalintis viskuo. Jo darbai neturi skirtis nuo žodžių, jis privalo įgyvendinti rinkėjams duotus pažadus. Turi mokėti tarnauti savo šaliai, ir varge, ir džiaugsme būti šalia jų. Mes kiekvienas turim turėti tą savo atstovą kažkur šalia, dabar mūsų atstovai kažkur toli. Aš išrinkau Petrą Valiūną, nu aš jo nematau. O jeigu man būtų bėda, aš jo neprisišaukčiau, tai ar čia Seimo narys, kur jis dingęs? Dar kas svarbu, tai kad politikas turi auginti komandą savo. Nes vienas politikas jis ne politikas, jis turi kažkaip turėti savo bendraminčių, nes vienas kaip vienas... Ir dar turėtų dalintis savo geraisiais pavyzdžiais, darbais. Jie kažkokie kartais būna slapukai, išmeta kažką reikalingu momentu, neturėtų lenktynių būti, jie turėtų kažkur vienoj linijoj...

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Mano tas jau amžius, kad aš daug ten iš jų nesitikiu. Bet man visą laiką labai norisi, kad rinkėjai būtų išmintingi. Bet, turbūt, rinkėjus išmokyti išminties, tai misija neįmanoma. Jie nemąsto, kad reikia pamąstyti, pasižiūrėti... Nu kartais žmonės nori ir kažkokių tokių skandalingų žmonių, jiems patinka. Mes dar nemokam atsirinkti tos žmogaus vertės, suprasti, pažiūrėti, ko jis vertas. Renkam kažkaip... Nežinau, pagal ką renka tuos žmones, o paskui sako „va jie čia nieko nedaro, va ne tuos išsirinkom“. Ir va dabar šiandien jau prasidėjo rinkimas išankstinis, žmonės dar nežino nei kandidatų, nei partijų, nei komitetų, jie nieko nežino. Sakau, šitiek informacijos, šitoks pliūsnys informacijos, jie šiandien visiškai atsipalaidavę. Ir va tas nenoras eiti rinkti. Jau aš kaimynus kalbinu kalbinu, „nu, gal nueisim, gal nenueisim“. Visos sąlygos, ir tas išankstinis, jei tu nenori sekmadienį, tai aš va šiandien po darbo eisiu su dukra. Nu čia mūsų pareiga, taip kaip mes valgom, prausiamės, nagus kerpam, mes turim ir tai atlikti.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų tikima ir pasitikima?

Politikas turi visus šitus kriterijus, kur aš išvardinau [atitiktį], tai tada aš juo ir pasitikėsiu. Jei jisai pažadą įvykdys, jei pasakys: „atleiskit, nu man vat niekaip nepavyksta va to“. Mes tingim kalbėti, politikai tingi kalbėti savo rinkėjams. Jie turi kalbėti, jie turi bendrauti, jie turi atvažiuoti, o ne kažkur į renginį pasveikinti. O kokios jų kalbos – atvažiuoja į renginį, jie labai mėgsta, atveža gėlių, ir pasako „sveikinam. Jau jau jau viskas, mes dabar važiuojam, negalim būti“. Nu pakerta kojas! Kaip tu atvažiavai..? Pažiūrėk to koncertėlio, paklausk, pabendrauk, susiplanuok laiką taip, kad tam žmogui skirti. O dabar, pasveikinti, pasirodyti, tai ar čia politikas, nu pabūk jau, kaip jau dabar. Aš nematau, kad jie neturi laiko, bet jie bijo nepatogių klausimų, gal kažkas paklaus kažko. Mes neturėtume bijoti, mes esam žmonės, ne dievai; kai klausia, nu atsakyk: „taip, išėjo, nepavyko man, aš stengiausi, bet man neišėjo“, tu kalbėkis su tuo rinkėju savo.

Informantė nr. 7: bedarbė, šiuo metu savanoriauja, 32 metai, profesinis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose?

Informantė: Taip, esu balsavusi, nuo pilnametystės, labai man patinka šitas reikalas [juokiasi]. Nelabai esu politiškai išprususi, bet jei kažkam prijaučiu, kažkas atitinka mano vertybes ir nuostatus, matau kažkokius vizinius pažadus, kurie gali būti realizuoti, tai aš nešu savo balsą, pilietišką pareigą atlieku.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Turbūt ganėtinai. Kad labai giliai knisčiausi tenai ir archyvuočiau ar kažką tai... Tiesiog kas eina iš žiniasklaidos, vietinės žiniasklaidos, kiek iš asmeninių santykių [sužinau]. Nu ta politika yra visur ir kasdien jinai liečia – ar tu eisi į parduotuvę, ar į mokyimo įstaigą, ar dokumento tvarkytis, visur yra įstatymas, visur ta politika yra.

Kokiais kanalais, šaltiniais dar Jus pasiekia informacija apie politinius įvykius?

Gana nemažai laiko praleidžiu tokiuose puslapiuose internete kaip Socialinės apsaugos ministerijos, Lietuvos ryto... Tai ar tai daugiau žiniasklaida, ar tiesioginė politika, bet kažkokie įvykiai, kuriuos

viešai paeskaluoja Lietuvos mastu, ar iš draugų kažkas kompanijos. Esu alytiškė, tai dabar va ypatingai šitas laikotarpis, visi su savo agitacijom, renklamom, veidais, ir, tarkim, asmeniškai tą žmogų pažįsti, ir jisai deklaruoja savo politinius siekius, ir tu žiūri, ar sueina tie politiniai ir asmeniniai kažkaip tai... Bet šiaip džiaugiuosi, kad Alytų jauna politikų karta kažkaip eina.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIOS SAVYBĖS”

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“? Kai pasakau „politinis elitas“, tai koks vaizdas Jums iškyla prieš akis?

Tvarkinga, švari, nekorumpuota, be korupcijos, tokia, kur galima rast kompromisą tarp partijų, kur galima rasti labai gražų bendrą sprendimą valstybės gyventojų naudai arba pačiai šaliai išnešti save kažkokiam tarpšaliniam maste, kas yra gražu, va tai, aš skaitau, yra elitas. Kada mes pasitempę, išsirinkę be kažkokių tai ginčų, be kažkokių tai kraujo kovų, tada mes galim vykti į tarptautinius susirinkimus, konferencijas, ambasadorius turėti. Man atrodo, kad tai yra elitas.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas?

Dėl žmonių... Be kažkokių užslaptintų pasipelnymų į kažkokį asmeninį kapšį, bet grynai indėlis į ateitį, ateities kartoms, palikimą po manęs, kad tai taptų istorijos dalis, kuri tikrai pakeistų situaciją kažkaip į gera, kažkaip išlaviruotų... Kad būtų kažkoks pastebėtinas rezultatas, o ne vienkartinis mastu žiūrint, kad „ai, aš čia šitą kadenciją pabūsiu, pasėdėsiu, pamalsiu, gal savo veiduką parodysiu“, tai ne. Kad kur yra gilesni tikslai, dešimtmečiu, šimtmečiu kur yra... Ir šių dienų pastebėjimo, aktualijų, ne tik tai tie žodžiai, kad čia mes pakelsim, padarysim. Atvirai kalbėti su žmogum, su visuomene – pripažinti, kad gal biudžete atsirado skylės, gal kažkur suklydom, gal ne ten paskirstėm, dėl to šita sritis [apleista]. Kad nebūtų kažkokia saujelė tarpusavy užsidarę knabždasi, o tu žmogau, jeigu nugirsi, jei nenugirsi, tai pajausi... Kad politikai ir visuomenė būtų bendra politinė tokia.... Jeigu jau mes renkame politikus, ir mes tikimės, tai mes turim sulaukti ne tik tai tų pažadinių tokių, bet ir tų nepasisekimo situacijų. Man atrodo tada būtų daug lengviau ne tik tai piliečiui, bet gal sumažėtų net ir to priešiško ir to „tai ten tie melagiai, tai ten tie vagys“. Kad ir politikai susižemintų truputį ir sakytų „nu jo, mes čia dirbom, kitai šaliai šitas pavyzdys tiko, nu mes neįgyvendinom“.

Jūs minėjot, kad mes bendrai gyvenam politinėje bendruomenėje, kokį vaidmenį, Jūsų nuomone, politinis elitas atlieka politinėje bendruomenėje?

Sklandumas tas toks. Tarp partijų, tarp skirtingų polių, vis tiek turi išnešti tą susitarimą gražų, o ne kaip ten kokie konservatoriai su kokiais krikščionim susipriešino, o vis tiek rasti tą kompromisą ir jį atiduoti... Kad kuo mažiau to mėšlo, to purvo tokio būtų, kad elitiškai būtų svarūs ir tie rinkimai. Nu aš čia idealistiškai turbūt piešiu, bet aš tikiu, kad dauguma taip ir daro. Čia kaip su tuo „visi vyrai kiaulės“ – nu ne, ne visi ir politikoj ten... Kitą gal suvalgo, jis ateina gal į tą švarų elitą, bet jį aplinka...

O ar Jūsų nuomone politinis elitas ir politikai skiriasi?

Tai turėtų būti tas pats, turėtų būti tas pats, turi būt bendras vienu metu. Tu jau eidamas į politiką turi jaustis elitu, nes tu eini už šalį, dėl šalies, jau vien tas. Man kažkas panašaus kaip eina savanoriai į karinę tarnybą. Nenoriu aš laikytis to minios nusistatymo, kad tik tai dėl lobizmo, tik tai dėl kažko... Aš tikiu gerais žmonėm, meile ir stebuklais [juokiasi], gal dėl to taip. Bet man atrodo vis tiek, žmogus yra išsimokslinęs, jis domisi daugeliu dalykų. Kartais sako „koks kvailys ten, anokis, va jis čia nuėjo“. Nu bet vis tiek žmogus kažkur yra švietėjiškas, gal jis ten baigė ūkio kažkokią karvių akademijos pakopą, bet jo gal samprotavimas yra tikras elitinis.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Paprastas žmogus irgi gali būti politiku savo aplinkos, kaip sako keisti pradėk nuo savęs. Pats pilietis visų pirma turi būti pilietiškas, eiti rinktis, pasidomėti, nesilaikyti išankstinių nusistatymų, galų gale yra vykdomi atviri pokalbiai, susitikimai su tais politikais – jeigu tau [politikas] patinka – nueik, jeigu nepatinka – juo labiau nueik, pasižiūrėk. Gal truputį reikėtų tą kalbėjimo meną surrealistinti, nešnekėti

labai aukštom pažadinėm frazėm, realiai matyti valstybės padėtį, valstybės biudžetą, valstybės skurdą, vidinę, išorinę politiką. Čia reikia labai daug mąstyti, o ne tik tai kad kaip čia mūsų partija kad laimėtų šitai kadencijai, o toliau po mūsų... Ne tik tai kad čia mes turim tikslą nusitiest geležinkelio ar asfalto ten iki kokios gatvės 100 kilometrų. Ne.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Va tikrai kur žmogaus asmeninės tokios vertybės, kai sako „dėl žmogaus žmonių vardu“, tai dabar net nustebau iš asmeninių pažinčių, kad eina į politiką, galvoju, ten tave gal suvalgys, tu ten per geras. Dėl kito, dėl miesto kažkaip mąsto, nori. Sako tiek žmonių turim, kad kiekviena bent ten po kokį suoliuką, o jeigu dar kiekvienas žmogus savo kieme ten su šluota po metrą apsišluotų. Va su tokiom vizijom, aš jau nuo čia matau politiką. Yra tokių, švarios sąžinės, blaivaus suvokimo ir gražių labai idėjų. Ir politikui, man atrodo, tikrai reikia turėti ne suvaidintą šeimą, ne dėl to, kad reikia turėti šeimą, bet reikia turėti šeimos suvokimo vertybę, žinoti, kas tai yra šeima, o ne tik tai sakyti, kad va čia mano šeima. Tikra šeima nėra, kad turi keturis vaikus, ir deklaruoji, kad čia mano šeima. Šeima yra toks vidinis resursas. Tu visų pirma gali būt geras politikas vien dėl to, kad turi didelę šeimą, ir supranti visus jos... Dauguma jų yra iš aukšto mokslo, eina tiesiai į tą elitinę politiką, jie gal nesusidūrę su tais žemesniais pragyvenimais, bet jeigu [tai] praeitų, tai gal tie įstatymai irgi kažkaip... Tiesiog reikia būti tikru tuo ūkininku. Nu tikrai, kodėl senieji politikai buvo visokie nuo fermų, ūkių, kolchozų, kurie atėjo iki šių dienų. Kurie išlikę, kurie augo kartu su Lietuva, va tie šimtmečio politikai. Tai va šiandieninei jaunajai kartai aš labai linkėčiau mąstyti dar 200 metų į priekį, ir nekirst Labanoro, ir negalvoti tik apie šiandien.

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyti, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Prie politinio elito galima priskirti šiai dienai, nes jinai jau atidirbo kadenciją, tarptautiniu mastu kaip ir nieko. Kažkaip gal labai nepasižymėjo, bet tvarkingai, ne skandalingai, kažkur ten neužkliuvo. Bet irgi, nėra sūnaus, kuris ten kažkur su mašina nuvažiavo, vyras ten kažkur neužfiksuotas. Bet šiaip, kaip moteris, džiugu, kad stipriavalė, nes iš tikrųjų atlaikyti tai ant savo moteriškų pečių, ta mėsma eina... Kalbos mokėjimas, išprusimas. Nereikia ten labai žvalgytis, kas ten buvo jaunystėj... Bet kol kas tai yra visai gera mūsų Lietuvos kortelė – Grybauskaitė.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Taip, stiprus, mąstantis apie kitus, daug darbo vietų. Nėra gal jau ten labai švarūs kai kurie [darbai], bet irgi nėra gal dėl to, kad jis kovotojas, norintis, maksimalistas, aš galvočiau taip, bet gali jis įeiti į elitą. Nors gal jau truputį nežinau, kaip ten su tuo amžium, bet jis prie žmogaus, politikas, bet jis yra va tas prie žmogaus.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Su didžia pagarba, bet kažkaip trūksta jam. Politikoj, jis gal ir galėjo čia būti, bet nelabai jis politikoj, o į elitą net neskiriu. Ačiū, kad jis eina į tas pareigas, kad jis siekia, kad persikvalifikavo, bet kai kur aš taip... Kažko trūksta. Galų gale, trūksta tokio vyriško valdingumo, konkretaus braižo tokio, kažkaip jo lyg ir nėra, abstraktumas.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** O, tai va jau čia tas ir yra, kur užaugęs su Lietuva. Mes jau jį ne vien tik dėl jo amžiaus, bet dėl visų Lietuvos einamų pakopų, visų buvimų ir nuveikimų, suvokimų, patarimų ir įrodymų, kad politika yra visas gyvenimas. Taip.
- 5) **Rolandas Paksas.** Nu jau jo gal laikai praėjo. Ne. Gal kažkada. Ne, negalėčiau. Kažkaip ar aš čia juo nesidomėjau, ar aš jo nemačiau paskutiniu metu, bet kažkur pradingęs. Gal jis dirba labai didelius darbus, gal jis švarus politikas, kuris ten kažką mąsto, kaupia, bet jau ne.

6) Algirdas Butkevičius. Čia tas [juokiasi]? Tegul jis būna santūresnis, aš sakyčiau. Susilaikau, nelabai man imponuoja, nelabai matau. Matyt, kažkokios vertybės prasišlenkia. Greičiausiai nepriskirčiau.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Jo labai mažai. Politikų, norinčių įeiti į politiką, politikuojančių, primetančių politikus, taip, bet tikrųjų politikų norisi, kad būtų daugiau. Tikiuosi, po šių rinkimų kažkas pasikeis, ateis kažkas naujo, bent keturi tegul būna, tai jau galėsime siūsti už sienos.

O kaip Jūs pajaučiate, kad politinio elito mažai? Kaip tas stygius pasireiškia?

Nu va kad ir per tas žiniasklaidos, informavimo priemones – tie politinių partijų kiviščiai. Normalu, kad jie ten taip, nu bet vis tiek kažkaip nedaeina jiems visiems, kad tai dėl tėvynės [pabrėžia].

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Kad turėtų savo tikrus, užsibrėžtus tikslus. Kad jo tikslas nebūtų dėl asmeninių tikslų. Siekis suburti, kad kuo mažiau šalyje būtų to susipriešinimo, tokio priešiško. Kad jisai būtų toks autoritetas, kad „ooo, žinau...“. Tu iškart matai jo darbus socialinėje srityje, mokslo kažkokioje, kad visur. Kad nebūtų vien kažkokios srities ir ten tie parankiniai, kad su visais jisai taip kažkaip dirbtų, kad visi jam paklustų. Sumanus, tai čia reikia proto, iškalbingo, aišku, mokslus turi baigt, bet ne per seną, aš įsivaizduoju kokių 45 metų. Aišku, turi būti ta pati šeima. Ir gražus, man atrodo, žmogus turi būti. Ir kažkodėl įsivaizduoju vyrą. Nors moteris kaip ir atrodo taip, bet man prezidentas turi būti vyras. Tikrai turim pasaulį daug gražių – [Angelos] Merkel, visų kitų – pavyzdžių. Bet va šiai dienai negaliu dabar pasakyti, kad va, pavyzdžiui, matau prezidentą naują, nu nematau. Partijose, taip, matau tų pavienių, kurie tikti į savivaldybes, kurie vietoje ten kažką nuveiktų, rajonelyje, turi tas galimybes, ryšius, savo užsibrėžimą. Bet va šalies mastu, kažkaip, neišlindo. Gan nemažai, sakyčiau, purvo tokio, tai gal tiesiog nelindę kai kurie, kas ir galėjo.

Jūs minėjote vyrą, kaip įsivaizduojate, kodėl vyras labiau tinkamas prezidento postui? Ar dėl kažkokių savybių?

Ne dėl to, kad vyras, bet tiesiog. Net pats įvardis ar kas čia – prezidentas. Nu ką žinau, įsivaizduokim, ar papilnot... Kur vyras veda šeimą... Jeigu tu jau vedi, išlaikai savo vaikus, šeimą. Vyras apskritai veda moterį, vyras turi vesti ir šalį, pas mane toks va kažkaip. Gal lanksčiau gali, kartais griežčiau, šalčiau. Moteris turi intuityją, bet to šaltaprotiškumo vyrai, man atrodo, turi daugiau. Ir kariuomenė, dabar, pavyzdžiui, ateina... Ateina moteris, nu tai dar gerai, čia prezidentė atrodo – petukai, viską turi, nu bet jeigu ateina, pavyzdžiui, prezidentė ir kariuomenė – ir jinai jau čia aiškina, vyrai, ginkim tėvynę, savanoriaukim. Šitoje srityje jau biškį nelabai, o kur ateina toks biskis, ir dėl... vizualiai.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Tarkim, pastebėjau, kad jo jau buvo įvykdyti pažadai, o ne kažkokiais ten per dideliais užmojais... Kaip tas bajeris, kad visiems BMW padovanosim, padvigubinsim pensijas, apvaisinsim nevaisingus nemokamai [juokiasi].

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs iš jo tikėtės?

Kad mano mieste tikrai pajudėtų tam tikri sustingę reikalai, kad pajudintų kitus. Sakytų „šitiek metų sėdėjom ir nematėm, gi panosiai pas mus nesutvarkytas reikalas, čia jam visai nedaug reikėjo – pora pasibeldimų, kelių valandų projektėlio rašymo, dar pora mėnesių naglo paliepimo“, ir žiūrėk, darbai pradeda vykti, o dešimt metų dabar stovi ten kažkur užgriozdinti. Tiesiog, kad pajudėtų. Tai nebūtinai statybiniai kažkokie, nelabai, kaip sakau reikia čia tų šildymų, vandens karšto, čia kažko... Tiesiog nevokim medžių. Darykim iš tikro miestui – tebūnie po tą suoliuką vieną. Nesvarbu, kuri partija išeis, bet kad ji suvoktų, kad ji dirba ne sau, ne dėl savęs, bet kad ji yra išrinkta miesto, ir kad ji turi tarnauti miestui. Kad būtų garbė, kad „o, Alytų, va čia šitie, gerai čia“. Ir kad negalvotų, kad ateinu vienai

kadencijai ir čia pasiplėšyt. Nu gerai, atėjai vienai, bet tada darbus užmesk taip, kad... Neprisifantazuot, neprimeluot, bet matyt save realiai. Geriau du darbus per keturis metus negu prižadėt keturiolika ir nei pusės nepadaryt.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų pasitikima?

Tas ir ateina, kai jį visur gali būt matęs. Bet tai nereiškia, kad „Be tabu“ jį daug kartų matei, ne – tu jį matei, kai vyko kažkokia labdaros akcija, kaip su žmonėm valgė blynus, kaip jis apgynė, suorganizavo kažkokį labdaros renginį, suagitavo mieste kažkokią akciją, kuri tapo tradicija. Kad stovėdamas parduotuvėj natūraliai linktels galvą... Tiesiog tarp žmonių, jis aukščiau už tuos žmones, bet jis juos mato. Jis neužlipęs jiems ant galvų, ne pats iškėlęs galvą, bet jis mato žmones.

UŽDAROMIEJI IDENTIFIKACINIAI KLAUSIMAI

Galbūt norėtumėte aptarti dar ką nors, apie ką nepakalbėjome?

Visas interviu buvo toks labai susimąstymui ir gražus. Mano tie lūkesčiai kažkokie dėl miesto. Nu kas nors... Aš ir pati esu linkus, ir daug savanoriauju, ir daug tokių neatlygintinų darbų, ir daryta viskas dėl miesto. Kad žmonės nesipeštų, kad gerbtų savo miestą, kad sakytų „nu, nenoriu girtis, bet aš iš Alytaus“. Aš esu labai lojali, labai myliu Alytų ir net nesiruošiu... Man 32 metai, nei pirmyn nei atgal aš iš čia. Nors būta ir tų sunkių dienų, ir baisiai sunkių dienų, ir visas gyvenimo pakopas, turbūt, perėjus, ir nekeiksnoji ten tos politikos. Yra taip, kaip yra. Aišku norisi, ir kai kur tikrai yra neteisybė, ir padarytos didelės žaizdos, kad viena sritis yra pervertinta, pergausinta viskuo, o kita visai tarsi net nepastebėta, ir dar nustekenta ten iki visai. Kad visos sritys būtų... Ypatingai norėčiau, kad paliestų, kas ateičiai, ne tik infrastruktūros, į tą jaunimą, į tą švietimą, žmogui kažkaip dėl to mokslo, galimybės kažkokios. Aš noriu būt protingas, aš noriu mediciną studijuot, bet nu ne.... O aš galėčiau kiek Lietuvai, kiek išgydyčiau... Koks tikrai geras, profesionalus onkologas, kiek gyvybių, kiek tautos žmonių išneščiau, bet nu negaliu įstot aš į tą kursą, neturiu aš ten tokių pinigų. Tai va, ką aš noriu pasakyti, kad dėmesio... Jaunimas – nepaleiskim jo, neleiskim išvažiuot.

Informantė nr. 8: moksleivė, 19 metų, šiuo metu siekia vidurinio, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose?

Informantė: Ne, dar nebalsavau, neturėjau 18 metų, ir neturėjau galimybės.

O ar planuojate balsuoti ateinančiuose rinkimuose?

Planuoju, tik nežinau už ką, nes dar nesidomėjau kažkaip tai niekuo.

Kaip pati įsivertintumėt, ar apskritai domitės politika?

Ne, visiškai nesidomiu.

O jeigu Jus – tyčia ar netyčia – vis tiek pasiekia kažkokia informacija apie politinius įvykius, per kokius kanalus tai dažniausiai nutinka?

Perskaitau kokį nors straipsnį internete, pavyzdžiui, Delfi. Tiesiog pamatau žiniuose elementariai.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIOS SAVYBĖS“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politiką?

Gal idealus politikas turėtų būti toks, kuris daugiau atsižvelgia į šalies gyventojų nuomonę negu į savo kolegų nuomonę. Nes politikai, manau, kad yra ir skirti tam, kad valdytų šalį, kad darytų kažkokį gėrį žmonėms. Tai gal didžiausias ir būtų kriterijus, kad išklausytų gyventojus, o ne tiesiog tarpusavy tartusi, ir kad žmonės net nežino, apie ką jie kalbasi. Dauguma žmonių ne visada supranta, kas vyksta politikoje, nes ten būna labai daug įvairių terminų, kurių jie nesupranta. Tai kad kalbėtų aiškiai, kartais net buitiškai, taip, kad visus žmonės galėtų pasiekti ta informacija, ir kad jinai visiems būtų suprantama. Politinis lyderis galėtų sakyti tas visas idėjas, kaip, pavyzdžiui, tėvynės meilė, ir taip toliau, bet jis pats turėtų būt labai didelis patriotas tam, kad uždegtų kitus. Labai geras oratorius, kad įkvėptų kitus. Nežinau, kol kas tai atrodo šitie pagrindiniai dalykai. Nes kol kas dabar labai trūksta vieno to stipraus

lyderio. Ir jis turėtų būt labai charizmatiška asmenybė, kad iš savęs spinduliuotų tą tokią jėgą, norėjimą daryt, nes žmonės labai nepasitiki politikais ir netiki, kad jie kažką gali padaryt.

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“? Koks vaizdinys šauna į galvą išgirdus šiuos žodžius?

Kadangi „elitas“, tai kažkas yra aukštai, tai gal pati grietinėlė, partijų vadovai, prezidentė toj viršūnėj turėtų būt.

O kodėl įvardinate būtent šitus žmones, šitose pozicijose esančius žmones?

Kadangi žodis „elitas“ asocijuojasi su tuo, kad kažkas turėtų būti aukščiau kitų, kažkokia viršenybė, kaip vadovai.

O kaip apibrėžtumėte viršenybę?

Kad jie yra atstovaujantys... Tarkim, partijų vadovai, jie atstovauja tai partijai, jie yra tokie kaip vadovai jos. O prezidentė, kadangi jina yra šalies vadovė. Man atrodo svarbu, kad atstovauja...

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprastų žmonių?

Čia dar sunkesnis klausimas [juokiasi]. Politinis elitas daugiausiai priima sprendimus. Aišku, gali būt ir kitaip, aš nežinau. Bet manau, kad tuo ir skiriasi – jie vadovauja, ir dauguma kaip ir seka jų nuomone, dėl to jie ir yra tas elitas, ta viršūnėlė, o paprasti žmonės neturi galimybės, jie neturi tų sekėjų.

O kaip įsivaizduojate ryšį tarp tų, ką seka, ir tų, kurie seka?

Yra kažkoks žmogus, kuris yra kaip ir autoritetas kitiems, kurie turi juo sekt, ir tie žmonės gal ir turi savo nuomonę, bet dažniausiai jų nuomonė susilygina su to viršesniojo nuomone. Nes daug yra žmonių ir jie visi skirtingi, skirtingos nuomonės, bet vis tiek yra priimamas vienas sprendimas, tai vadinasi daugiau nulemia tas, kuris yra viršiausias. Kiti kaip ir paklūsta, nes jis yra vadovas, tai jie jaučia tą... norėčiau sakyt pagarbą, bet ne tiek pagarbą, kiek jaučia tą jo autoritetą, nori į jį lygintis. Esmė tokia, kad jie nori juo sekt, ir dauguma taip ir daro. Gal ir tikisi, kad įsiteiks, kad gaus poziciją.

Ar sekimas autoritetu yra savanoriškas veiksmas?

Aš labai esu optimistė, ir labai norėčiau, kad tai būtų savanoriškas... Bet dažniausiai tai yra iš kažkokio išskaičiavimo, iš to pačio noro pasiekti daugiau, kažkur aukščiau, prie to pačio elito atsistot, daugiausiai dėl tokių dalykų, dėl asmeninės naudos.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Dabar dažniausiai elitas yra tie, apie kuriuos yra daugiausiai kalbama. Aš manau, kad Lietuvoj yra susidaręs toks labai klaidingas požiūris, nes daugiausiai kalbama apie tuos, kurie kažką ne to daro. Tarkim, ir tas pats [Saulius] Skvernelis. Buvo skandalas, kad jis nekalbėjo anglų kalba, bet jis yra labai viešas asmuo, ir visi apie jį kalba, ir visi apie jį žino. Man irgi šovė iš pradžių Skvernelis... Bet aš iš tikrųjų nežinau. Nežinau atsakymo į šitą klausimą. Bet kažkaip, pirmiausiai į galvą šovė tas pats Skvernelis, nes apie jį labai daug kalbama, ir jis yra labai viešas.

O gal yra tokių žmonių, apie kurių pagalvojate, ir galvojate – jis irgi yra viešas, bet negalėtumėte jo priskirti prie politinio elito?

Iš tikrųjų labai sunku sugalvot, kadangi nesidomiu. Galbūt yra tokių žmonių, kurių prisimenu veidus, bet neprisimenu jų pavardės, nes retai girdžiu. Yra politikų, kurie dažnai pasirodo televizijoje, bet jie yra tokie paslaptingesni, jie dirba tyliai, ir galbūt todėl jų neišeitų priskirti tam elitui. Nes žmonės juos rečiau mato, galbūt jie daro daug, bet žmonės juos rečiau mato.

Dar grįžtant prie politinio elito bruožų, ar galima taip sakyti, kad viešumas yra skiriamasis politinio elito bruožas?

Galbūt aš taip ir pasakyčiau, kad viešumas yra pagrindinis bruožas, kadangi žmonės daugiausiai žino tuos [viešumoje esančius politikus].

O ar yra dar kažkokių bruožų, ką politinis elitas turėtų turėti?

Jie gal turėtų būt vieši asmenys, bet jie turėtų rodyt gerąsias Lietuvos puses. Kaip ir tą kalbą mokėjimą, ko nebuvo, turėtų rodyt. Kad jiems rūpi tai, kas vyksta Lietuvoje. Kad nebūtų, kad kažkas nemokėjo, kažkas suklydo, kažkas dar kažką padarė. Turėtų būt kažkokios gerosios savybės, kad į tą politinį elitą būtų priskiriami tie žmonės, kurie tikrai veikia... Kaip ir tie „tylūs“ žmonės, kurie daug daro, galbūt jie turėtų daugiau iškilti į viešumą. Bet, aišku, dabar žmonėms labai neįdomu, kas sudarė ryšius su užsieniu, kas dar kažką padarė, jiems yra įdomu, kas suklydo, kam nepavyko...

Ar priskirtumėte politiniam elitui šiuos žmones:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Taip, jinai yra politinio elito atstovė, nes ji yra Lietuvos prezidentė, pati viršūnė, pati didžiausia valdžia Lietuvos.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Jis gal anksčiau buvo, nes apie jį labai daug girdėdavau, dabar apie jį tų žinių yra mažiau. Šiuo metu ne. Anksčiau buvo bumas, kad apie Uspaskichą buvo daug laidų, jis labai reiškėsi visuomenėje, kažkas buvo su agurkais, tik neprisimenu, kas [juokiasi]. Tai tokie dalykai. O dabar tai net nežinau, ar jis yra Seime, nes negirdžiu. Tai užtai ir nepriskirčiau, nes apie jį nėra daug informacijos.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Priklauso vien dėl to, kad apie jį yra daug kalbama, jis yra visų žinomas.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Aš jį priskirčiau, nes apie jį yra rašoma, yra kalbama, jis nusipelnė Lietuvai. Jis yra žymus žmogus. Dar yra jo sūnus [anūkas] dabar, jaunasis [Gabrielius] Landsbergis, kuris tą Landsbergių pavardę garsina, todėl yra prisimenamas ir jo tėtis [senelis]. Tai priskirčiau dėl to.
- 5) **Rolandas Paksas.** Nepriskirčiau, nes labai mažai žinau.
- 6) **Algirdas Butkevičius.** Čia irgi labai mažai žinau.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Čia irgi toks klausimas, kad kokio to politinio elito... Ar tokio, kuris labai daug reiškiasi, ar to, kuris iš tikrųjų daro. Nes politinis elitas...jeigu jis būtų tikrai gerai apibrėžtas, tada aš pasakyčiau, bet dabar yra labai sunku pasakyti, nes dar nevisai suvokių, koks jis turėtų būt, ir koks jis dabar yra.

Tai kaip supratau, Jūs sakote, kad politinis elitas yra ir tie, kurie yra žinomi, bet ir tie, kurie kažką realiai daro. Ar čia yra dvi kažkaip grupės? Kaip Jūs tai suvokiate?

Aš matau spragą tame, kaip pateikiama informacija, kas yra pateikiama žmonėms, matau klaidą tame... Nes yra kaip ir dvi atskiros grupės to politinio elito, tas „tylusis“, ir tie, kurie yra labai „garsūs“. Jeigu būtų įmanoma suderinti tai, tada būtų labai gerai, bet manau, kad šiuo metu tai yra tiesiog dvi atskiros grupės.

Gal galėtumėte plačiau pakomentuoti, kaip suvokiate „garsųjį“ ir „tylųjį“ elitą?

„Garsusis“ yra politinis elitas vien dėl to, kad jie pasirodo, ir žmonės juos mato. Žmonės tuomet mato, ką parodo jiems, tai jie mato, kas vyksta toje pačioje politikoje. Tokie žmonės kaip aš, kurie tikrai nesidomi, jie įsijungia elementariai žinias, jie gali sužinoti, kokį sprendimą priėmė, jie irgi gali dalyvauti tam politiniam gyvenime. Arba pagyvenę žmonės, kurie irgi abejoju, ar labai domisi – jie irgi įsijungia tas pačias žinias, jie gali sužinoti apie tuos, kuriuos televizija, radijas ar straipsniai garsina.

O „tylieji“, kaip juos suvokiate?

Tie „tylieji“ iš tikrųjų daro darbus, dėl to jie ir yra politinis elitas. Jie kažkaip nusipelnė... Tik aišku blogai, kad jie išlieka tie tylūs, nes mažai kas [juos] žino. Gal kažkas papasakojo, gal kažkas...bet mažiau. Bet jie vis tiek – jie daro darbus.

Jūs sakote daro darbus, kaip įsivaizduojate tą „darbų darymą“?

Tiesiog „tylusis“, jie kažkaip garsina Lietuvą. Kai kuriose šalyse Lietuvos vardas yra labai nusmukdytas, kas yra labai blogai, galbūt vien dėl to, kas yra transliuojama per televiziją. Tas

„tylusis“, jie garsina Lietuvą, jie iš tikrųjų sėdi Seime ir tikrai galvoja, priima įstatymus, tai jie tuo ir nusipelno.

O kuo yra svarbūs to „tyliojo“ elito darbai?

Aš dabar galvoju, [Vytautas] Landsbergis. Aš žinau, kad jis yra profesorius, ir kad apie jį yra labai daug kalbama, ir kalbama iš tos istorinės Lietuvos pusės. Tai jis tuo ir garsina... Jis vien tik savo pasirodymu, ta jo figūra, kadangi jinau buvo ir 1990-aisiais, ir jinau yra dabar, tai jinau kaip ir neleidžia pamiršt nepriklausomybės. Tos didžios Lietuvos dvasios, kai žmonės kovojo, kai žmonės tikrai siekė. Tai jis tą patriotiškumą, tą tokią lietuviškumą išsaugo, tai jis todėl nusipelnė politinio elito vardo. Jis yra svarbus žmonėms, nes jis apie kažką primena. Aišku, bent jau tiems „tyliesiems“ yra labai sunku patekti į tą politinį elitą, nes jie turi padaryti didelius darbus. Galbūt anksčiau niekas labai ir nesusimąstė, kad, tarkim, dabar Landsbergis būtų tokia didelė asmenybė, nes tada... Taip, atgavo nepriklausomybę, bet tai buvo tų laikų įvykis, o dabar šiom dienom, kadangi tas patriotiškumas labai streikuoja Lietuvoj, tai yra didelė asmenybė, nes jinau padeda prisiminti. Žmogus gali tapti politiniu elitu tik po kiek laiko, nes jo anksčiau padarytas darbas jį išlaiko tame politiniame elite. Tie visi prisiminimai, ta visa atmintis.

Kaip manote, ar galima sakyti, kad buvimas politiku yra profesija, kaip bet kuri kita profesija?

Iš esmės tai yra profesija. Bet jeigu giliau pamąsčius, tai ne kiekvienas galėtų būti politiku. Tai negalėtų būti profesija, nes profesiją kaip ir gali išmokyti. O politiku būti – turi turėti asmeninių savybių, kaip ir tas charizmatiškumas, be kurių... Gal politiku galėtų būti tas, kuriam nuo mažens buvo skiepijamos tos visos vertybės lietuviškos, ir taip toliau. Bet koks žmogus negalėtų būti politiku.

O pašaukimas? Ar tai politikui svarbu?

Taip, politikui tai turėtų būti svarbu. Nes kaip ir sakiau, pats noras tarnauti Lietuvai, nes politikai tai ir turėtų daryti, jie turėtų daryti viską, kas būtų šalies labui, tai jie tikrai turėtų turėti pašaukimą. Nežinau, kaip išsireikšt... Darydamas tik iš reikalo visa tai, jis niekada nepadarys to gerai.

Kaip Jums atrodo, ar politikas ir politinis elitas yra tas pats, ar skiriasi?

Tai vis tiek kažkuo skiriasi, nes politinis elitas yra kažkokia viršūnėlė, o politikų yra daug. Aš įsivaizduoju tokią schemą: tarkim, kažkoks ratas, ir politinis elitas yra branduolys, o politikai tiesiog aplinkui išsidėstę tokie kaip pėstininkai, jie yra eiliniai elementai. Tiems politikams trūksta žinomumo, nes politinis elitas turi būti matomas, o politikai – jų yra daug ir jie yra pėstininkai vien dėl to, kad jie užima žemesnes pareigas dažniausiai nei politinis elitas, ir nėra kažko garsaus padarę, o tai irgi yra susiję su žinomumu.

O kažkokios savybės, ar jos skiriasi politiko ir politinio elito atveju?

Politikai dažniausiai būna tylūs, jie atėję dirba savo darbą, jie nesireiškia, jie dirba savo darbą kaip ofise. O politinis elitas daugiau figūruoja viešajame gyvenime, ir jie kažkaip labiau reiškia savo nuomonę, tuose pačiuose Seimo posėdžiuose. Dauguma nori kopti karjeros laiptais, tas žinomumas, savęs iškėlimas vėliau jiems padeda pasiekti kažko daugiau. Kadangi artėja prezidento rinkimai, galbūt jie anksčiau buvo pėstininkai, vėliau tapo elitu, ir dėl to savo žinomumo jie dabar gali balorituotis į prezidentus, nes dauguma žmonių juos žino, žino jų darbus. Nes dauguma žmonių pastebėjau, kad [sako] „žinau, šitas žmogus padarė tą ir tą“. Ir kas svarbiausia, aš jį žinau [pabrėžia]. Jie siekia aukštesnių pareigų, kažkokių didesnių laipsnių, kažko daugiau negu dabar turi.

Ar tai yra siekimas iš kažkokių asmeninių paskatų?

Negalėčiau pasakyti, kad visi siekia dėl asmeninių paskatų, bet... Kiek esu pastebėjęs, dauguma siekia dėl asmeninės naudos. Nes vien tik atėję į politiką dauguma asmenų pradeda kurti kažkokį verslą ar dar kažką, nes jie turi pajamų tam. O, aišku, kildami karjeros laiptais aukščiau, jie gauna pajamų dar daugiau, ir jie gali dar daugiau padaryti. Tai manau, kad dauguma ir siekia dėl to asmeninės naudos.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Pagrindinė turėtų būti meilė tėvynei. Kad tikrai matytųsi, kad spinduliuotų – kad tikrai žmogus myli Lietuvą. Kad nebūtų to, kad „ai čia šita šalis bloga, čia bloga ekonomika, čia dar kažkas blogai“. Kad tikrai mylėtų Lietuvą... Nežinau, kaip išsireikšt.... Kad nebūtų pasikėlę. Kad tiesiog jie būtų ta politikos viršūnė, bet jie tokiais nesijaustų. Kad rodytų, kad jie yra lygūs su visais žmonėmis, ir jie yra tarp žmonių, ir jie dirba dėl tų žmonių. Čia turėtų būt labai pasiaukojantis žmogus, kadangi jisai beveik visą savo laiką atiduotų kitiems. Bet pagrindinė ta savybė ir turėtų būti meilė pačiai Lietuvai.

O kodėl manote, kad būtent tai, ką išvardijote, yra svarbu?

Nes jeigu žmogaus vertybė būtų meilė Lietuvai, meilė kitiems, jis tikrai tuomet nepriimtų sprendimų, kurie būtų palankūs tik jam vienam, jis tuomet stengtųsi dėl tų žmonių. Nes jeigu to nėra, tai žmogus [pauzė], ką jis daugiau myli? Jis gali mylėt save, gali mylėt savo šeimą. Ką myli, dėl to ir stengiasi.

O kaip manote, šitos vertybės, apie kurias mes pakalbėjome, būtų labiau taikomos politiniam elitui, ar politikam?

Turėtų būti taikomos labiau politiniam elitui. Nes jeigu tokias vertybes puoselėjantys žmonės būtų garsūs – kadangi politinis elitas dažniausiai būna garsus – tada ir patys lietuviai pamatytų, kad Lietuva nėra bloga šalis gyventi, ir kad tie politikai nėra patys blogiausi žmonės. Ir galbūt ir patys lietuviai pradėtų labiau stengtis dėl savo šalies, ko dabar nėra, nes niekas nepasitiki politikais. Gal pamatę tą jų [politinio elito] geranoriškumą, jie pradėtų tikėt, kad tikrai įmanoma padaryti kažką gero.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikitės balsuodama?

Pirmiausiai norėčiau atsižvelgt, ar jisai kažką darė jau prieš rinkimus, nes dažniausiai prieš pat rinkimus tai visi žada labai daug ir viskas yra labai gražu. Dar pasižiūrėčiau, ar žada realius dalykus, ar nežada aukso kalnų, ir nežada, kad viskas taps gerai, nes tai yra nerealų. Tiesiog gal labiau atsižvelgčiau į tai, ar visą laiką stengiasi, ir ar žada realius dalykus, kurie yra įgyvendinami šiuo metu. Nes galima pažadėt labai gražių dalykų, bet nereiškia, kad taip bus.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų pasitikima?

Reikia daugiau kontakto su žmonėmis, bet ne tik prieš rinkimus. Reikia kontakto su žmonėmis visada. Ir nereikia to perdėt, nereikia stengtis iš žmonių ištraukt tos meilės. Nes prieš rinkimus labai dažnai būna taip, kad jie patys lenda, eina, patys įkyriai bando įgaut palankumą. Tai labai dirbtina. Labai lengva yra atskirt, kada žmogus tai daro dirbtinai. Reikia stengtis visada. Kelis kartus galėtų susitikimai būt, į Alytų galėtų tiesiog atvažiuot ir padaryt susitikimą, kad galėtų išklaust žmonių, atsakyt į žmonių klausimus. Tiesiog kad būtų tas didesnis kontaktas su žmonėmis, galbūt tada tikrai daugiau būtų pasitikima valdžia. Nes dabar valdžia atrodo dideli ir paslaptingi asmenys, kurių niekas niekada nemato, ir jie tiesiog sau tam branduolėly priima sprendimus už visą Lietuvą, kaip mes gyvensim toliau. Tas kontaktas, kai jie atsistoja, pasako, ką mes planuojam daryt, ir ką mes padarėm, tai yra toks kalbėjimas iš aukšto. Jie tiesiog save išsikelia – aš padariau tiek, ir dar padarysiu tiek. Bet tas žmogiškas kontaktas, kai kalbi su žmonėmis labiau ne iš auditorijos, bet kalbiesi tiesiog kaip eilinis žmogus, tai padeda labiau pasitikėt. Padeda pamatyt, kad tas žmogus yra tam pačiam lygmeny kaip mes, kad jis supras tas problemas, kurios vyksta mūsų gyvenime, ir kad jisai galės pagelbėt. Nes kai žmogus kalba iš aukšto, iš auditorijos, jis atrodo didesnis ir tolimas labai.

Informantė nr. 9: viešųjų ryšių specialistė, aukštasis, 26 metai, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose?

Informantė: Nuo 18 metų nė vienu rinkimų dar nesu praleidus, kiek atsimenu save.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Apskritai, manau, palyginus, Lietuvos politika tai tikrai domiuosi, užsienio gal šiek tiek mažiau, labiau bendrai, o Lietuvos tai taip mėgstu ir pasigilint kartais į tuos vykstančius įvykius.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Tai aišku internetas, visokie naujienų portalai, nors juos vertinu labai subjektyviai, bet vis tiek mėgstu pasiskaitinėti, po to skaitau žurnalą „Valstybė“, labai mėgstu, mano vienas iš mėgstamiausių žurnalų. Ir žinias, aišku, paklausau, per televizorių.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums siejasi žodžiai „politinis elitas“? Kai pasakau „politinis elitas“, tai koks vaizdinys Jūsų galvoj iškyla?

Pirmiausiai tai iškyla toks, kad Lietuvoj politinio elito mes nelabai turim, turbūt, tokio. Kaip užsienio pavyzdžiai, tai iškyla Barackas Obama su savo žmona, Angela Merkel, va man jie tokie, sakyčiau, politinio elito pavyzdžiai, tie asmenys, kuriuos galėčiau pavadinti. O Lietuvoj tai gal arčiausiai tokių būtų koks Valdas Adamkus su [Alma] Adamkiene, kad galėčiau sakyti, kad jie gal irgi arti to politinio elito. Tai man politinis elitas gal tie žmonės, kurie nebūtinai mes juos išsirenkam į valdžią, o politinis elitas, kur iš tikrųjų atstovauja žmonėms, iš tikrųjų nori jiems padėti... Pas mus pusė išrinktų gal nelabai siekia pagerinti tų paprastų žmonių gyvenimą.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas? Ką jis turėtų turėti?

Pirmiausiai, turėtų būti baigęs politikos mokslus. Nes pas mus dažnas politikas baigęs kokią fiziką, chemiją, aš vis dėlto galvoju, kad turėtų pirmiausiai būti baigęs politiką, arba bent jau kažką labai artimai susijusio. Aišku, turėtų būti nekorumpuotas, sąžiningas, neturėtų jokios kriminalinės praeities, turėtų remti visus fondus, kur padeda žmonėms, užsiimti mecenatyste, būti politiškai aktyvus, rūpintis žmonėms, dalyvauti visur, važiuoti į tuos susitikimus su paprastais žmonėmis, išklausti jų rūpesčius, nu toksai.... Ne vien apie save galvoti.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Paprastas žmogus gal nelabai turi tos tokios galios kažką pakeisti, o politinis elitas turi gan didelę galią padaryti, kad mums visiems iš tikrųjų būtų geriau gyventi, kad iš tikrųjų taptume laimingų, patenkintų žmonių valstybe, o eilinis žmogus nelabai turi tų galių.

O Jūs minėjote galią, tai kaip Jūs suvokiat, iš kur ta galia kyla?

Tai kadangi mes patys juos išrenkam, tai jie kaip ir yra mūsų atstovai, ir mes juos įgalinam, kad jie mus atstovautų, ir turėtų laisvę, teisę kažką keisti, priimti įstatymus, kurie būtų, aišku, mūsų, žmonių, naudai, o ne ten kažkieno – verslo kokio. Tai per tą išrinkimą, atstovavimą, jie atstovaujamoji valdžia.

O kaip Jūs manot, kaip pasireiškia ta galia? Kaip Jūs kasdien tai jaučiat?

Nu, aišku, užtenka iš dalies perskaityti kokius naujienų portalus, pamatai, kas vyksta valstybėj, ir supranti, kad nuo paprastų žmonių dažnai daug kas nepriklauso. Sprendimus priima tie, kurie turi tą galią, ir tu jį [sprendimą] sėdi, skaitai, ir supranti, kad tu ten daug kam gal nepritari, nesutinki, bet žinai, kad nelabi gali kažką pakeisti. Nes kad ir tu balsavai už visai vieną asmenį, bet kiti nubalsavo už kitą, išsirinko tokią ir tokią valdžią, supranti, kad tu nepritari jos pažiūrom, nepritari tiems sprendimams, bet toks kaip ir jautiesi bejėgis kažką padaryti. Tai tas gal labiausiai užkliūva, tada pasijaučia, kad ta galia tai tų kažkurių kitų rankose.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Iš Lietuvos gal dar Dalia Grybauskaitė, iš tikrųjų. Ne visiems jos sprendimams pritarčiau, bet apskritai paėmus, tai vis tiek jinau pakankamai išsilavinus, gerai supranta užsienio politiką, gerai atstovauja Lietuvą užsienio šalių susitikimuose, tai jinau man irgi galėtų būti vienas iš tų gerųjų pavyzdžių, koks turėtų būti politikas apskritai. Iš užsienio dar gal galėčiau paminėti – jie nelabai politikai, bet tokie asmenys, kurie man įstrigę – tai Microsoft įkūrėjas Billas Gates, po to Warren Buffettas, kur užsiima labai labdara didele ir padeda žmonėms. Jie su politika gal tiesiogiai nėra susiję, bet aš juos vis tiek priskirčiau tam gerajam elitui, kuris rūpinasi žmonėmis, kažką siekia pasauly pakeisti, padaryti geriau. Jie kažkiek atstovauja visuomenės interesus, stengiasi pragyvenimą pagerinti ne tik sau, bet ir kitiems.

O ko nepriskirtumėt prie politinio elito?

Lietuvoj tai turbūt labai daug būtų tokių pavyzdžių, bet jeigu iš tokių ryškiausių, tai gal [Viktoras] Uspaskichas, [Valentinas] Mazuronis, [Petras] Gražulis, kur visiškai nutolę nuo politinio elito, ir ten net sunkiai suvokiama, ką jie veikia toj politikoj, nes jie man, sakyčiau, labiau šou žmonės, bet tikrai ne politikai. Man tas jų atstovavimas visuomenės interesams, tai labiau gal bandymas save parodyti, sau pasidaryt kažkokią reklamą, rūpintis savo verslais, o ne žmonėmis. Nors jie gal save laiko elitu, bet jie tikrai labai nutolę...

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyti, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Kaip ir priskiriu. Man jina tokia savo pasaulėžiūra tai labai artima ir Barackui Obamai, ir Angelai Merkel, ir man jos patinka požiūris, kad su ta Rusija stengiasi... Kiti labai nori palaikyt draugiškus santykius, kad va čia su Rusija reikia labai gražiai, draugiškai. O man patinka, kad jina moka išlaikyt tokį, kad nenusileist, kad šiek tiek atstumas toks. Jeigu ten Rusija kažką padarė, kad reikia ir tas sankcijas taikyt. Nu tokia matosi, kad tą užsienio politiką tikrai gerai supranta. Ir kažkaip tai kiek rodo per televiziją ar rašo straipsniuose, tai kai būna tie susitikimai su kitais aukščiausiais vadovais, tai tikrai visada labai puikai pasirodo, niekada nėra, liaudiškai sakant, pridarius *sarmatos* Lietuvai. Tokia pati iš savęs labai... Ir politiškai korektiška.
- 2) **Saulius Skvernelis.** Nepriskirčiau. Visų pirma, kad nemoka anglų kalbos, čia tikrai didelis minusas. Kaip premjeras turėtų ją mokėt ir net labai gerai turėtų mokėt. Ir jis kaip buvęs tas policininkas, viršininkas, ant jo labai matosi. Jo tas intelektas toksai ir yra maždaug policijos lygio, jam kažkaip dar iki politikos to išsilavinimo tikrai trūksta. Vien tas, kad labai dažnai keičia nuomonę, toks neapsisprendęs. Bando lyg sakyti tą, ką žmonės nori girdėt, po to apsigalvoja. Ir šiaip man jis toks... Atrodo, kad premjeras turėtų turėt savo tvirtą nuomonę, bet aš sakyčiau, kad už jo stovinti partija tai tiesiog tampo jį už virvųčių.
- 3) **Vytautas Landsbergis.** Priskirčiau. Gal ir ne su visais preaeity priimtais sprendimais galima būtų sutikt, bet apskritai, tai Lietuvai tikrai nusipelnęs žmogus, tikrai stengėsi, padarė daug gero. Ir dabar, kiek vyksta renginių, tai jo tos kalbos tokios labai protingos, įkvepiančios, kad Lietuvai reikia nepasiduot, ypač Rusijai nepasiduot. Tai tikrai patinka man jis kaip asmenybė.
- 4) **Rolandas Paksas.** Nepriskirčiau. Net ir dėl to, kad buvo nušalintas nuo prezidento, tai čia jau labai rimtas jo minusas. Ir šiaip ten kiek žinau, tai ta jo praeitis tokia nelabai politikui tinkanti. Ir jis man irgi tokio panašaus lygio kaip Viktoras Uspaskichas. Toks labiau ne politiku jam tiktų būt.
- 5) **Algirdas Butkevičius.** Gal nepriskirčiau. Gal jis būtų toks artimiau politiniam elitui, bet irgi turi spragų su anglų kalba didelių, tai dėl to. Ir irgi toks – kaip ir atrodo norėtų padėt žmonėms, bet už jo stovi ta partija, ir kažkaip matosi, kad labiau orientuojasi į tai, ką jo partija sako, kad reikia daryt.

Minėjot, kad Dalią Grybauskaitę priskirtumėte prie politinio elito. Tai įsivaizduokim tokią situaciją, kad Jūs turite nuomonę kažkokiu politiniu klausimu, bet išgirstate, kad Dalia Grybauskaitė išsako priešingą nuomonę tuo klausimu. Ar tai Jus priverstų permąstyti savo poziciją?

Būna tikrai kartais, kad, atrodo, kažkuo artimas tas politikas, ar jo idėjos, ir tikrai būna, kad pasisako kažkokiu vienu klausimu visiškai kardinaliai [priešingai] nei tu galvoji. Bet tada kaip tik gerai, priverčia tave susimąstyt, gal kartais ir tu pats buvai neteisus. Tada pradedi daugiau domėtis, perskaitai kitus šaltinius, ir tada jau gal net pats šiek tiek pakeiti savo nuomonę. Ji nėra tokia solidi ir

nenuginčijama, tai aš kažkaip labai teigiamai į tai žiūriu – kaip į galimybę pasidomėti ir sužinot daugiau. Dėl vieno fakto ar nuomonės tai tikrai ne. Labai normaliai sureaguočiau.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Ne. To tikrojo politinio elito neužtenka. Tų, kurie apsimeta, kad yra politinis elitas, tai socialiai ir dar per daug. Bet tų tikrųjų, kurie galėtų atstovauti Lietuvą užsienio sąsiekose susitikimuose, tai yra mažai, ir norėtųsi, kad būtų daugiau. Norėtųsi, kad rinkėjai būtų labiau apsiskaitę, labiau suinteresuoti per rinkimus išrinkti kažką, ką būtų galima priskirti tam politiniam elitui.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Turbūt išsilavinęs, baigęs bent kelis mokslus būtų geriausia. Ne vien politiką, gal ir kažką šalia. Turėtų, aišku, mokėti tas pagrindines užsienio kalbas. Būt iš savęs toksai... Mokėti bendrauti su žmonėmis, žiniasklaida. Toksai subtilus – mokėti ir patylėti, ir pasakyti savo nuomonę. Turėtų ir su paprastais žmonėmis bendrauti, į kažkokius susitikimus gal važiuoti, ne vien tik užsidaryti savo kabinete, ir apsimesti, kad dirba. Turėtų rūpintis visais fondais...

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Sąžiningumas, užsispyrimas, atkaklumas, nebijojimas savo nuomonę pasakyti ir apginti. Aišku, išsilavinimas, bendravimo erudicija. Kažkiek gal ir išvaizda, nes vis tiek politikas viešas žmogus, tai jis turi ir savo išvaizda būti priimtinas žmonėms.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Gal kad per daug nenutoltų nuo tų visų savo visų pažadų. Vis tiek, kai eini balsuoti, perskaitai tas visas rinkimines programas, daugmaž išsirenki kažkokią artimą, tai ką jau ten aprašė toje programoje, tai būtų gerai, kad bent jau plius minus kiek įmanoma stengtųsi tą įgyvendinti. Aišku, gal ten ne viską išeis, bet bent jau kad būtų kažkokie bandymai tą padaryti. Kad stengtųsi žmonės atstovauti, ne kažkokiam verslui, ne tam kitam elitui, bet kad orientuotųsi į žmones, kaip Lietuvą padaryti geresne šalis...investicijas užsienio.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politikui būtų pasitikima?

Gal kad neturėtų visų pirma iš praeities tokių visokių...nesitemptų. Kaip kai kurie politikai turi, kad ten su kriminaliniu pasauliu buvo susiję, ir su korupcija. Kad nebūtų tokio neigiamo šleifo, nesivilkėtų. Daug įtakos turi kokiai partijai priklausyti, su kokia kitomis partijomis bendrauja, irgi labai į tai atsižvelgiu. Gal kaip ir patiktų tas politikas, bet jeigu jis ten artimai bendrauja su kažkokiu kitu, kuris gal nelabai patinka, tai jau irgi susimąstai, iš kur ten pas juos tie ryšiai, ir ką tie ryšiai gali reikšti. Kas čia dar...? Gal kad nebūtų tokių nepatikrintų faktų apie tą politiką, kaip kad dažnai būna, kad pradeda kelti į viešumą visokius jų verslus, kad jie gal nevisai skaidrūs, ir po to kaip ir nieks nei paneigia, nei patvirtina – ir tokie va kabo klausukai, tai atrodo, geriau tokių irgi vengti būtų.

Informantas nr. 10: krepšinio treneris, 23 metai, aukštasis neuniversitetinis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavęs rinkimuose?

Informantas: Esu balsavęs.

Kokie buvo paskutiniai rinkimai, kuriuose balsavote, gal atsimenate?

Po teisybei nežinau, kuriuose rinkimuose paskutiniuose balsavau, nes kaip ir buvau nuėjęs, bet kaip būna piliečiai tiesiog sugadina lapelį, tai tas pats buvo iš manęs, bet jei neklystu, tai paskutiniai buvo Alytaus mero.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Iš tikrųjų esu nusivylęs šitu reikalu ir per daug nesidomiu tol, kol nepamatau tikrai realaus kandidato. Jei tikrai realus kandidatas, kuris sudomina – bet šiai akimirkai tokių vienetai – tada domiuosi, bet jei nematau jokio realaus kandidato, tai nėra ko ir domėtis.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Naujienos, Delfi, internetas, Facebook, iš naujienų portalų.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“? Kai pasakau „politinis elitas“, ką Jūs įsivaizduojate?

Politinis elitas – tai aukščiausio rango politika. Ką turiu omeny, tai valstybės, ne Alytaus, ne Marijampolės ir ne Mažeikių, o pačios valstybės aukščiausi žmonės.

O kokie konkrečiai būtų aukščiausi žmonės?

Prezidentas, ministrai ir taip toliau. Seimo nariai, nes jie atstovauja valstybę, ne Kauną, ne Vilnių, ne Alytų.

Bet jie yra, pavyzdžiui, rinkti miestų apygardose. Ar tai netrukdo juos priskirti prie politinio elito?

Nu tai kaip pavyzdys ir alytiškis [Robertas] Šarknickas, tas pats [Tautvydas] Tamulevičius – kol jie buvo čia [Alytuje], jie nebuvo politinis elitas, jie dabar priklauso Seimui, jei neklystu, tai kaip ir aš pavadinčiau, kad tapo elitiniais politikais.

Tai taip suprantu, kad politikai tampa elitiniais politikais, kai įeina į nacionalinio lygmens politiką?

Taip, taip, taip.

O kuo jie išsiskiria iš kitų?

Vien tas išsiskiria, kad jie atstovauja visai valstybei, o ne Kaunui, ne Vilniui, ne Alytui, ir ne Marijampolei. Jie valdo valstybę. Elitas reiškia, kad valstybės, tuom ir skiriasi, kad yra visos valstybės, o ne atskirų miestelių ir miestų.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas? Ką jis turėtų turėti?

Nors tai neįmanoma, bet sąžiningumu, noru, žingeidumu valstybę kelti į viršų, o ne palaikyti tam pačiam laipsni ar net gramzdinti į dugną. Noras ryškinti valstybę, atrasti bendrų ryšių su tautom, tai irgi turi atlikti elitas vadinamas.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Vien tuo, kad paprastas žmogus neturi tiek teisės į valstybę, kiek turi politinis elitas. Bent koks žmogus gatvėj priėjęs negali padaryti tų dalykų, kurie susiję su valstybe. Nepasakysi, kad va aš einu, noriu uždrausti alkoholį, noriu uždrausti dar kažką. Politinis elitas tai gali, manau, laisvai ir lengvai padaryti. Aišku, ten vyksta daug dalykų, vienas veikėjas politinis irgi negali to padaryti, bet grupė veikėjų tai jau gali drąsiai padaryti. Tai tuo ir skiriasi, kad turi tam tikras teises, o paprastas eilinis žmogus tų teisių neturi. Jie turi galimybę. Jie kontroliuoja, jie valdo valstybę, jie teikia pasiūlymus. Aišku, pasiūlymus teikti gali ir eilinis žmogus, bet kur pateiks eilinis žmogus, o kur tas vadinamas elitas, tai yra du skirtingi dalykai. Žmogaus pasiūlymas gal net nebus išanalizuotas.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Ką galėčiau, tai man dabar labai įstrigęs [Petras] Gražulis, kuris kandidatuoja į prezidentus. Tai jau yra garsus veikėjas. Iš ankstesnių laikų visokie: Uspaskichas, tas pats Šarknickas, Tamulevičius. Jie nėra per daug žinomi Lietuvos mastu, bet jie mum kaip mūsų miesto atstovai yra puikiai žinomi. Jie toj elitinėj politikoj yra gal ir mažuma, bet vėl, viskas su laiku.

O gal yra kažkas, ko negalėtumėte priskirti?

Nu mano nuomone, jeigu jau esi tenai, tai ir esi elitinis politikas. Tai, mano nuomone, tokių nėra.

Ar priskirtumėte politiniam elitui šiuos žmones:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Tai žinoma. Todėl, kad jau dvi kadencijas ji yra mūsų šalies prezidentė. Nesvarbu, kaip ji atlieka funkcijas, kaip gyvenimas eina į priekį ar atgal, bet jina vis dėlto prezidentė, tai jina yra elitinė prezidentė.

- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Irgi taip.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Taip.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Taip, tai yra buvęs žmogus, kuris yra nusipelnęs Lietuvai tam tikrais dalykais. Nežinau, vieniems nusipelnęs, kitiems ne, bet jis visoj toj virtuvėj dalyvavo. Ir tas pats Valdas Adamkus. Jis egzistuoja, jis yra, ir jis ilgus metus buvęs šitoj visoj virtuvėj. Nors ir eks-, bet politikas elitinis.
- 5) **Rolandas Paksas.** Taip.
- 6) **Algirdas Butkevičius.** Taip, irgi priskirčiau.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Užtekt užtenka. Gali būt ir du žmonės, jeigu jie mokės atlikti savo pareigą sąžiningai, taip kaip priklauso, o ne kaip dabar, nežinau, kiek ten jų yra, šimtas, du ar trys, bet vis tiek valstybė neatsistoja ant kojų. Faktas, kad ne skaičių esmė, aš visada sakau, kad ne kiekybė, o kokybė. Man gali būt ir vienas žmogus, bet jeigu jis viską sukontroliuos, sutvarkys, tai kodėl gi ne.

O tada ar nemanote, kad politinio elito yra per daug?

Kad per daug, tai gal ir per daug. Sakau, viskas atsiremia į darbus, gali būt ir tūkstantis, bet jeigu viskas bus normaliai – nors tai nerealu, nes kuo daugiau galvų, tuo daugiau nuomonių, jos išsiskiria, kartais gera nuomonė užima viršų, kartais bloga.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Idealus politinis lyderis turi sąžiningai, protingai valdyti valstybę. Ne paslaptis, kad papuolę į valdžią žmonės praranda savo sveiką protą, tai tiesiog nepamest to protelio, ir dirbt kaip priklauso. Ne dėl savęs, o dėl visų. Nes jei mes einam su požiūriu dėl savęs, tai čia niekada nebuvo ir nebus tvarkos.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Sąžiningumu, žingeidumu, noru ir teisingumu. Aš išvardinčiau tokius keturis.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Jei būtų nusistovėjus tvarka, tai sakyčiau, kad noriu, kad atėjęs žmogus ir toliau palaikytų tvarką valstybėj, ir aš už valstybę. Gal pasakysiu šlykščiai ir negražiai – kokie jie yra savanaudžiai, toks norėčiau būt ir aš. Ką tuo noriu pasakyti, tai kad rinkčiau tą žmogų, iš kurio tikėčiausi kažkokios galbūt naudos ir sau. Pavyzdžiui, darbo srity, aš priklausau valstybiniam sektoriui ir esu priklausomas nuo visų tų valstybinių, tai jei Alytaus mastu, dabar irgi rinkimai bus, tai remčiausi į tuos žmones, kuriais tikrai tikiu, kurie nekiš kojos. Nu kaip pavyzdys – krepšinis ir futbolas – vienas žmogus myli ir krepšinį ir futbolą, ir žinom, kad jis padės ir ten ir ten, kitas myli futbolą, ir krepšinį nustums į šoną – tai čia yra neteisybė. Ir ką, mes priversti balsuoti už tuos, kurie yra parankesni mum. O jeigu būtų toks žmogus, kuris absoliučiai visus sektorius prižiūrėtų, viskas tvarkoj tada, renkam tokį žmogų, bet šiais laikais tikėtis tokio žmogaus labai naivu.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų pasitikima?

Penkiasdešimt metų įdirbio. Nes šiais laikais, kad ir koks ateitų nuostabus žmogus, visiems piliečiam jau yra suformuotas toks mentalitetas viso to reikalo, kad tai bet koku atveju nebus gerai. Jau metai iš metų padarytos klaidos, neatitinkami žmonės. Tas pavyzdys kaip 1991-ais metais visi stovėjo prie televizijos bokšto, šiais laikais nei vienas neitų. Nu nesakau, kad nei vienas, bet to nevyktų ir to nebūtų. Kodėl? Todėl, kad nuo tų laikų prasidėjo klaidos, ypač, kai tapom nepriklausomi. Nežinau, kodėl, bet viskas eina taip, kad eilinis žmogus nepasitiki tais žmonėmis. O kodėl? Todėl, kad ir žiniasklaidoj, ir naujienų portaluose matome karts nuo karto, kad tas tą apgavo, tas tą padarė, anas kažką vėl, tai iš kur gali būt pasitikėjimas. Kai dešimt metų nebūtų nė vienos naujienos, kad kažkas įvyko, tai, manau, kad tas pasitikėjimas politikais atsirastų. Pavyzdžiui, Alytus labai tikėjo [Vytautu] Grigaravičiumi, dabartiniu meru. Ar juo tiki dabar, po ketverių metų, žmonės? Bent jau ką man teko

sutikti, paklausti, tai toliau Grigaravičiaus nežada rinkti. Žmogus buvo tikrai gerbiamas kaip policijos vadas, ir tikėjosi, kad ta griežta ranka atėjusi sustyguos viską, bet mano požiūriu nesustygavo nieko.

Ar manote, kad tas pats griežtos rankos modelis kaip policijoje tinka ir politikoje?

Aš pats į viską žiūriu griežtai – aš pats esu krepšinio treneris – jei tu vaiką glostysi, tu jam pataikysi, tai tu rezultato neturėsi. Taip pačiai su miestu ir valstybe – tu išklausyt turi kiekvieno nuomonės, bet sprendimą priimt turi tu. Ir jeigu eisi, glostysi visus iš eilės, visiems vaidinsi, kad tu geras, tai irgi neprives prie gero. Turi sveiku protu įvertinti padarinius ir atlikti teisingus sprendimus. Vėl, į tą vietą neatsisėda kažkoks žmogus, kuris nieko nesupranta, ir darys tik tą, ką jam palieps. Manau, pareigas turi užimt žmogus, kuris išmano šį reikalą. Kaip ir Grigaravičiaus griežta ranka turėjo, manau, sustyguoti viską ir padaryti teigiamai, bet per tuos visus metus ką aš pamačiau, tai tik kažkokius trumpus prisistatymus per miesto šventes ir panašiai, tai nėra valdymas, tai yra, kaip negražiai įvardinsiu, papuošalas kėdėj. Mum papuošalo nereikia, mes pasipuošt miestą galim ir patys.

Ar tvarka ir griežta ranka, kurią minėjote, politiniam elitui svarbu?

Taip, žinoma. Vėl, tų labai kvailų sprendimų... Nu, aišku, man labai juokingai skamba, kad visi pergyvena ten, alkoholio [pardavimo laiko] sutrumpinimas.... Bet ne taip viskas turi vykti. Statistiniai duomenys rodo, kad čia alkoholikų šalis panašiai, reikia dviem valandom sutrumpinti [pardavimo laiką]. Nežinau, gal aš kvailas, ir nesuprantu šitų reikalų, bet ar dviejų valandų sutrumpinimas turi kažkokios įtakos alkoholio vartojimui? Čia skatinimas... Nusipirk anksčiau daugiau. Kaip pavyzdys kaimyninė šalis Lenkija – alkoholis pardavinėjamas visą parą, ir statistiškai alkoholikų šalim nevadinama. Tai pavyzdys, kad tai neturi įtakos šitiem reikalams. Tai ar turi būt griežta valstybė? Taip, turi būt griežta, bet ji turi būt protingai griežta, visi politikai turi būt protingai griežti. Nes jeigu tokius kvailus sprendimus priiminėt, tai čia tiesiog noras parodyti, kad kažką darau, o „kažko“ daryt nereikia, reikia daryti tai, ką reikia.

Informantas nr. 11: stalius-staklininkas, 21 metai, profesinis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavęs rinkimuose?

Informantas: Taip.

Kokiuose paskutiniuose rinkimuose balsavote?

Mero ir savivaldybės [tarybų].

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politikoje?

Nelabai. Nelabai aš tokiais dalykais...

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Per internetą, per televiziją arba per internetą.

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitą“? Koks vaizdas Jūsų galvoje iškyla šitus žodžius išgirdus? Ką tie žodžiai sako?

Nelabai ką sako.

Visiškai joks vaizdas neiškyla?

Ne, ne kažkaip.

O kaip įsivaizduojate idealų, labai gerą politiką? Ar apie tai lengviau kalbėt?

Idealų politiką... Tai kad būtų tvarka, nežinau net. Kaip įvardint... Kad normaliai...Ai, nežinau net. Kad normaliai valdytų viską.

O kaip Jūs įsivaizduojate, ką jis turėtų turėti tas politikas, kad normaliai valdytų?

Nu išsilavinimą ir protingą galvą.

Kuo politikas skiriasi nuo paprasto žmogaus, ir ar skiriasi kuo nors?

Nu aš manau, kad nelabai. Nes, nu, išsimokslini ir gali kiekvienas būt politiku. Aš manau, kad ne.

Kaip manote, ar buvimas politiku yra profesija?

Ne.

O kodėl ne?

Nu kaip čia pasakyti... Nes čia tikrai darbas, o profesija tai yra visai kita specialybė.

O toks kitas žodis – pašaukimas – ar tai svarbu politikui?

Jo, taip. Nes jei turi tą gyslelę, ir nori būt politiku, - tu tikrai juo būsi. O jei tavęs tas visai netraukia, gali daryt ką nori.

O kaip labiau apibūdintumėt buvimą politiku – ar kaip profesiją, ar kaip pašaukimą?

Pašaukimą.

Kaip manote, ar politinis elitas ir politikai yra tas pats?

Manau, kad tas pats.

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyt, ar priskirtumėt jį prie idealių, labai gerų politikų, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Nelabai. **Kodėl?** Man jinai nepatinka, jos valdymas, nežinau. Yra tikrai geresnių žmonių, kurie geriau sugeba valdyt negu Grybauskaitė. **O kuo jinai nepatinka?** Nu cenzūra gal, kalbėjimu gal, inteligentiškumu.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Už, man jis patinka, nežinau.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Ne. **O kodėl?** Nu, jis buvęs policininkas, tai jis labiau kaip su policija elgiasi. **Tai kažkas jo elgesy nepatinka?** Jo jo... Jo toks išsišokimas, jo turi būt tvarka, pagal jį viskas turi būt. **Ar manote, kad tokia tvarka, toks elgesys netinkamas politikoje?** Iš dalies tinkamas, nes kartais reikalauja tokių dalykų. Tokių yra 50 ant 50 – ne ir taip. Abipusiškai... **Kuo tas išsišokimas netinka? Kaip Jūs jį paaiškintumėt?** Jis tokis grubus, grubiai jis taip viską daro.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Neee [nutęsia]. Jis toksai jau gan... Jo senelis irgi toksai... Nežinau, kaip čia įvardint geriau. **Čia Vytautas, senelis...** Ai, čia senelis. Tai jis man irgi ne. **O kodėl irgi ne?** Nu, jisai toksai, sau viską nori, viską sau, jis žiūri, kur ką pasipelnyt kažką, kažką kažkur padaryt. Žiūri savęs, o ne valstybės.
- 5) **Rolandas Paksas.** Už. Nu jis man patinka, jis toksai inteligentiškas, bent jau mano nuomone.
- 6) **Algirdas Butkevičius.** Prieš. Nes irgi, kaip minėjau, nelabai... Nelimpa.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka gerų politikų?

Taip.

O ar jų nėra per daug?

Šiaip iš dalies galima, jo, galima atsisakyti dalies. Nes ten užtenka ne tiek, kiek yra, o kelių. Nes jie ten tikrai vietą užima.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Minėjote, kad balsuojate. Kai renkatės už ką balsuoti, pagal ką renkatės?

Aš žiūriu, kad jis darytų tvarką, kad jis būtų protingas. Protingai mąstyti, darytų tvarką valstybėj, o ne žiūrėtų tik savęs ir savo šeimos narių – kad jiems geriau būtų – o žiūrėtų visų bendrai žmonių. Aš pasidomiu tuo žmogum, ką jisai gero buvo padaręs, ką jisai blogo, nu ir įvertinu, pamąstau, ar vertą už jį balsuoti ar ne.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikitės?

Kad darytų gero valstybei.

O kaip Jūs pamatuoju tą gerumą – per save...

Apskritai per visus, per Lietuvą.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad būtų pasitikėjimas tarp politiko ir tarp žmonių?

Bendro susišnekėjimo ir tiesiog nutarimo be pykčių. Kiekviena partija nori sau naudingo varianto, o ir kita partija nori sau naudingo varianto...ir dėl to pyksta, ir barnis gaunasi, o galėtų normaliai susitarti. Aš taip manau. Laiko švaistymas. Išsilavinę žmonės, o šitaip elgiasi. Seime turi rodyti pavyzdį kitiems, o ne daryti blogus dalykus.

Nors sakėte, kad politinio elito sąvoka Jums nieko nesako, bet dabar taip pamąstant vietoje – minėjote Seimą – ar Seimo narius priskirtumėte politiniam elitui?

Nelabai net priskirčiau. Yra tokių žmonių, kad labai nepatinka.

O ar Jums politinio elito sąvoka – iš tokios jausenos, emocijos – labiau siejasi su kažkuo teigiamu ar su neigiamu?

Neigiamu.

Informantė nr. 12: pensininkė-valytoja, 66 metai, vidurinis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavus rinkimuose?

Informantė: Taip, paskutinį kartą turbūt mero rinkimuose.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Nu domiuosi, įdomu tiesiog, kas valdys miestą, kas valdys šalį, ką išsirinksim.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Aš esu judėjimo „Už Alytų“ narė, tai mes ten susirinkę bendraujam, aptariam, kas kaip. Dar internetas, spauda, tai ir yra tos informacijos.

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“?

Asmenybė. Aš nežinau, ar pas mus Lietuvoje galima sakyti, kad mes turim politinį elitą. Aš manau, kad mes jo neturim. Nes žodis „elitas“, tai aš taip suprantu, kad tai yra žmogus atsidavęs, jeigu jisai pasakė, kad jisai galėtų, jis savo žodį ištesė – pas mus šito nėra. Prieš rinkimus pažadai, o po rinkimų ašaros. Nes pažadėjo pažadėjo, tik tiek, kad pažadėjo, prikalbėjo, o faktas nulinis lieka – kaip ėjom tuo pačiu keliu, taip einam, nesimato to pagerėjimo. O prieš [rinkimus], tai tikrai kad kai kurių kandidatų kai pasiklausai, tai norisi taip ir pasakyt „žmogau, tu pagalvok, kokius tu žodžius sakai visuomenei“, nes čia yra tikras blefas. Kaip ir dabar [Viktoras] Uspaskich – „padarysiu nemokamą transportą visoj Lietuvoj“. Nu palaukit, už ką jisai padarys, iš ko jisai sumokės, kas vežios nemokamai. Čia yra tiesiog protu nesuvokiama tokie pasakyti žodžiai. Bet va, jisai eskaluoja šitus savo žodžius ir jam atrodo, kad jis jau čia nežinia kas. Nors gal yra tokių fanų, kurie tiki labai, ir gal jis šitokiu keliu prisitrauks, kad už jį kažkas balsuotų.

Jūs minėjote, kad politinis elitas tai asmenybė. Kaip Jūs apibrėžtumėt tada, kas yra ta asmenybė, kaip ji turi atrodyti?

Aš manyčiau, kad vis dėlto rinkimų maratone šitam turėtų būti ne partijos, bet žmogus, kad aš galėčiau balsuoti už žmogų kaip už asmenį, ir tada aš galėčiau iš jo pareikalauti. O dabar jis eina, daleisikim, su konservatoriais, jie nevisai pateko, socialdemokratai – vėl ten kažkiek balsų jiems trūksta – jau jie suėjo į bendrą krūvą, ir jau jie dabar dėl tų savo vietų. O dabar, pavyzdžiui, žmogus balsavo vienas už socialdemokratą, kitas – už konservatorių, žmogus liko tuščioj vietoj, duobėj tiesiog liko, tai aš nesuprantu šito. O kad būtų už žmogų, už asmenybę [balsuojama], tada galėtum pareikalauti iš jo – „brangusis, taip sakei, tai prašau, daryk, kodėl tu to nedarai?“ Tai aš taip įsivaizduoju. Ir, aišku, kad jis būtų nesusitepęs, liaudiškai sakant, švarus. O dabar, kai jau praeina visą maratoną šitą balsavimo, apsižiūri, kad jis tai kažkokį teistumą turėjęs kažkada, tai kažką tai nelegaliai pasistatęs. Tai va šito dalyko aš niekaip nesuprantu.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Praktiškai sakyčiau, kad turėtų niekuo nesiskirti. Tiktai kad jis paskum jau kai iškyla aukščiau.. Bet jis iš tos pačios darbininkų klasės, jis pakyla, kai jį išrenka, tai jis jau pasidaro kaip ir elitas. Bet, pavyzdžiui, aš nežinau, ar mes Lietuvoj tokį žodį galim naudoti, bent mano nuomone, mes jų tikrai neturim tokių. Aš nematau tokio žmogaus, kuris būtų [politinis elitas]. Daleiskim, ar kaip Lietuvos valstybės vadovas elitas. Nematau aš tokio žmogaus. Pavyzdžiui, nei mero nematau aš kaip pavyzdžio. Gal kituose rajonuose, miestuose, gal kas kartais yra. Bet kaip, pavyzdžiui, savo mieste, aš nematau.

Jūs minėjot, kad žmones išrenka, ir tada jie kaip ir turėtų būti politinis elitas, bet nemanot, kad tokią sąvoką išvis galima vartoti. Tai ko trūksta, kad galėtumėt sakyti „taip, čia politinis elitas“?

Aš net nei nežinau, ko trūksta. Matot, tas žodis „elitas“ yra labai plati sąvoka. Ir net nei nežinau, kaip jį įvardinti. Pas mus yra labai įprasta „elitas elitas“, bet gal reikėtų naudoti kitus terminus vietoj elito. Atrodo „elitas“, tai čia jau viršūnė, kurios mes negalim pasiekt... Praktiškai dabar taip ir yra, tas elitas – mes, darbininkai, jo nepasiekiam. Mane išrinkot, aš esu Dievas, o jau jūs visi man po kojom, ir turit lakstyt aplink mane. Nemanau, kad čia tokį žodį būtų galima naudot ir save taip aukštint. Aš skaitau čia pats žmogus save taip išsikelia, čia jo niekas neiškelia, arba tiesiog partijos iškelia, kaip jau dabar madinga. Aš sakyčiau daugiau ne tai, kad „elitas“, bet daugiau kaip „lyderis“, bent man taip atrodo.

Tai Jūs keistumėt politinis elitas į politinis lyderis?

Taip, taip. Mes matom, pavyzdžiui, atėjo į rinkimus meras, mes jį išsirinkom, jis dirba ir mes matom, ką šitas duoda dabar, ką anas davė, ir mes turim tokį palyginimą. Tai aš nenorėčiau sakyt, kad jau jis čia elitas. Jis paprasčiausiai yra išrinktas žmonių lyderis, ir jis dirba darbą, gal šitas geriau negu anas, gal vienoj srity vienas davė daugiau, šitas gal duoda kitoj.

O kaip Jūs įsivaizduojat idealų politinį lyderį?

Man atrodo, mes tokio tikrai neturim ir neturėsime, nes idealaus žmogaus nėra. Net pats gyvendamas su savim tu negali sau pasakyt, kad esi idealus, vis tiek kažkokių trūkumų mes kiekvienas turim. Vienas žmogus visko negali padaryt, turi apie save komandą turėti, ir su ta komanda dirbt, nes vienas nieko nepadarysi, tikrai nieko nepadarysi, ir lyderiu tikrai nebūsi. Gal tikėtų „labai geras“ arba „geras“, su kuriuo ir komandai lengva dirbt, ir jis dirba visuomenei, duoda kažkokį darbo vaisių miestui, kad žmonėms būtų geriau, kad pramonė vystytųsi, kad nebūtų tos korupcijos, kuri dabar išvešėjus labai.

Kokias savybes Jūs sudėtumėt į tą „gerą politinį lyderį“?

Nu aš nežinau, negali pasakyt. Net nežinau, kaip čia dabar apibūdinus tokį dalyką. Faktas, kad vienas jis tokio dalyko nepadarys, čia jo visos komandos darbo vaisius. Ir ta pati komanda dirbdama su juo atsirenka, ir gali pasakyt „jis davė tą ir tą, padarė tą ir tą, mes nesumelavom rinkėjui, mes ištesėjom savo duotą pažadą“. Praktiškai tai yra atlikti darbai, kaip ir miestui, kad būtų ir gatvės, ir namai renovuojami, kad dėl tos renovacijos būtų kažkoks kompleksinis darbas. Reikėtų, kaip aš sakau, kad būtų sąrašas, ir pagal tą sąrašą visus tuos darbus daryti. Kad ir poliklinikoje ar ligoninėse, kad nereikėtų laukt, kaip dabar pažada, kad nebus eilių, nieko. Kaip už pinigus yra vieta, kaip šiaip, žmogus laukia 3-4 mėnesius. Tai, jeigu žmogui su širdim bloga, tai jam už 3 mėnesių gydytojas gali būt jau nereikalingas. Darbo vietos, jų kūrimas, išdraskyt išdraskėm lengva ranka, o dabar nėra taip lengva sukurt. Aš skaitau va šitaip reikėjo, kad paprastas tas eilinis darbininkas, eilinis gyventojas, pensininkas, jis pamatytų nors kažkokį judėjimą į gerumą, kad būtų geriau. Mes dabar stovim vietoj, stagnacija, mes nieko gero nepadaram, mes tik griaujam. Išgriaut išgriovėm, bet pastatyt nepajėgiam. Paprasčiausiai sąžiningumas, darbštumas, turi žmogus būt apsiskaitęs, kad galėtų kažkaip... Aišku, nu meras gal nepapuls su paprastu žemu išsilavinimu, bet kad būtų nors kažkoks aukštasis išsilavinimas, nes vis tiek baigęs aukštąjį mokslą žmogus yra kito intelekto. Nors kartais yra, kad ir iš senos kartos – mano – mes gal ir su technikumais, bet yra tikrai žmonių kompetentingų, o kitas yra aukštąjį baigęs, bet kas iš to aukštojo – jis tik tiek kad baigė, bet jis nesidomi, neina koja kojon.

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyt, ar pavadintumėt tą žmogų politiniu lyderiu, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Nu ne. Aš tai skaitau šitaip – jeigu tave išrinko tauta, tai tu negali atstovauti kažkokiai partijai. O dabar ją valdo, jina kaip marionetė. Kaip jau tėvelis pasakė, taip mamytė daro, tai man šitas dalykas ne. Jeigu tu jau nori būt vadas, kad tave gerbtų, tai tu turi turėt savo nuomonę. Jeigu pasakei, tai kad kitaip jau ne. O ar Jonas ar Petras pasakys, kad tu ne taip, Dalia, darai, reikia šitaip... Galima pasitarti, turi patarėjus, prieš pasakydama, taip, pirmiausiai turi pažiūrėt kiek yra „ne“, ir tada pasakyt, kad tavo tas žodis būtų svarus. Bet aš jos kaip lyderio tai tikrai nematau.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Nu čia pažadukas, daugiau aš nieko neturiu pasakyt. Nu ką jau, politinis lyderis, aš jo į merus nerinkčiau, koks čia lyderiavimas. Čia yra grynas melas dabar kaip – kam juokinti žmones, mes ir taip to juoko turim.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Nu nežinau, su tuo Skverneliu tai irgi ten. Matot, kai ateina iš tokių struktūrų žmonės, jie labai save kažkaip „kas tai aš“, bet aš jo irgi nematau kaip lyderio.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Nu jau Vytautui Landsbergiui tai reikėtų gal eit į pensiją ir nesikišt į tokius visokius reikalus. Kaip piliečiui tai man gėda prieš jo visą šeimą, šiaip pinigų nėra, o kaip marčiai tai yra, ir darželiui pinigų ir viskam. Nu kam šitaip daryti, koks tu lyderis. Jeigu tu lyderis, tai turi būt sąžiningumas pirmiausiai, o kur tavo sąžinė. Rėkt ir vaikas moka, jis rėkia, nes jis nori, o čia irgi tas pats. Aš, pavyzdžiui, Lietuvoj tokio gal kaip lyderio tai ir nematau, arba yra kur nors pasislėpęs, nenori rėkti, žmogus tyliai dirba. Jis nerėkia taip kaip šitie visi „kas tai aš, kad aš tą padarysiu, tą padarysiu“, iš ko tu padarysi, kad tu turi tik penkis pirštus ant rankos.
- 5) **Rolandas Paksas.** Nežinau kaip čia su tuo Rolandu. Jis labai trumpai pabuvo, palyderiavo, gal jis kažką būtų ir davęs, gal būtų iškilęs, jeigu jam būtų leista. Nes nu čia, reikia laiko, viskam reikia laiko. O kaip iš tikro būt buvęs, tai būtum pamatęs. Kad jisai negauna žodžio, Dievuliau, jeigu ką, tai jam tiktai teistumas ir viskas, burną užgniaužia, ir jis nieko negali. Nepadirbęs, nepamatęs žmogaus negali pasakyt taip arba ne.
- 6) **Algirdas Butkevičius.** Bent jau man aš nematau kaip lyderio. Kaip ir su Skverneliu – jeigu tu šiandien atsistojai į tokį postą, tai mažiausiai jau nors anglų kalbą reikia mokėt, kaip mes mokėjom rusų. Dabar mūsų antra kalba turėtų būt anglų, rusų turėtų mokėt, o ne juokinti žmonių. Ir Butkevičius, kur jis čia buvo išvykęs. Mes patys iš savęs juokiamės, o paskui norim, kad kažkas mus vertintų, kad kažkas mus liaupsintų, nu tai pirmiausiai reikia pradėti nuo savęs – pirmiausiai reikia savęs paklausti „kas aš esu? ko aš noriu? ko aš siekiu? ir ko aš pasieksiu?“, o jeigu tik tiek, kad kėdė...tai čia nieko gero.

Kaip ir minėjot, kad politinio elito Lietuvoje nėra. Kaip Jūs jaučiate politinio elito stygių, ar tai kažkaip Jums pasireiškia?

Gal reikėtų, jeigu tokio norėt kaip lyderio, tai kažkokio išsilavinimo, kad specialiai kokioj aukštojoj būtų, kad paruoštų tuos žmones. Nes jis dabar eina iš euforijos – „mane išrinko, ir aš va čia jau esu lyderis“ – bet reikia pagalvoti, nuo ko tu pradėsi, kaip reikės dirbti. Kažkokius gal kaip yra viešieji ryšiai, per ten kažkur, nes dabar pasikeitęs tas mūsų mokslas, tai aš negaliu pasakyt, bet kažkur reikėtų gal pasimokyt kažko, pasisemt tų žinių. Kad kažkas paaikšintų, kad va tas galima, iki tiek galima, to negalima, kaip tą dalyką pasiekti. Nu aš va tai taip suprantu. O dabar atėjo institutą baigęs, nu tai kas, kad tas institutas baigtas, bet jis baigtas prieš 40 metų. Dabar visiškai naujos technologijos, visiškai nauji reikalavimai. Technologijos, viskas eina į priekį. Reikėtų kad kažkas kažkiek juos paruoštų

tokiam darbui. Arba kad kai išrinko, kad kažkokius kursus praeitų, kad kažkokį paruošiamąjį laikotarpį gautų.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI”

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Pavyzdžiui, dabar kaip miesto mero rinkimai, tai mes norim, kad miesto meras būtų gaspadorius, liaudiškai tariant. Kad būtų ir miestui, ir kad visur tikėtų, nenutoltų nuo žmogaus, kalbėtis su žmonėmis. Vis tiek žmonės turi tokio iš senesnių... Dabar ateina jaunesnės kartos žmonės, tai vis tiek kažkaip įsiklausyti į tą žmogų. Bet vėl, įdomu, kokia komanda išeis per tuos rinkimus. Čia gali norėti daug ko, bet ką išrinks, kas stos prie vairo, ir ką jis aplink save išsirinks, bus matyt.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Nu tikimės, kad bus geriau. Tikėti reikia. Kaip sako liaudies patarlė – viltis durnių motina, o mes jos vaikai. Kiekvienas norim, kad vaikam būtų tas mokslas nemokamas, nors bakalauras, magistrą, tai jau gali dirbt. Ir tas gydymas prieinamas, ne tokios eilės, ir darželiai kad būtų, kaip, pavyzdžiui, dideliuose miestuose. Norisi, kad nors tas darbo vietas pradėtų kurti, kad jaunimas nesišlaistytų gatvėmis, kad būtų priverstinis [mokslas] kaip mūsų laikais bent 8 klases, jau dabar tas 10 klasių baigt. Kad nereikėtų jaunam žmogui palikti šeimą ir išvažiuot kažkur tai laimės ieškot. Tai va to kažko tikimės, o kaip bus, tai laikas parodys.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politikui būtų tikima ir pasitikima?

Sąžiningumo ir nesisklaidyti aukštom frazėm, bet prieš pasakydamas pagalvok, ką sakai, ir ar tikrai taip įvyks. Nes kalbėjimas – žodis kaip žvirblis, išskrido ir jisai daugiau nebegriš, o žmogaus ausys ilgai dar tavo žodį girdės – „va jisai taip sakė“ – tai pagrindas, turbūt, sąžiningumas, be sąžiningumo nieko nebus.

Informantė nr. 13: kaimo bendruomenės seniūnė, 46 metai, aukštasis, Alytaus rajonas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose? Kokie buvo paskutiniai rinkimai, kuriuose balsavote?

Informantė: Taip, visada basluoju. Paskutiniai buvo Seimo ir savivaldos rinkimai.

Ar domitės tuo, kas vyksta apskritai politiniame gyvenime?

Anksčiau domėjausi daugiau, dabar tikrai mažiau. Dažnai vartoju netgi sąvoką, kad esu apolitiška. Iš vienos pusės atrodytų esu apolitiška, iš kitos pusės ne visai yra taip [juokiasi]. Nes, sakykim, vis tiek prieš rinkimus domiesi tendencijom kažkokiom, tais žmonėm, kurie eina, vis tiek pasidomi kas yra sąrašuose, kokie žmonės, kokios jų vertybės. Tai esu apolitiška ta prasme, kad aš vengiu pati dalyvauti politikoje...Kviečiama esu nuolatos, vos ne nuo 19 metų, kai tik pradėjau dirbti, esu kviečiama į įvairias partijas, ir visada atsisakau, nes man atrodo, kad tai nėra tai, ką norėčiau daryti. Gal ne dėl to, kad va kaip kai kurie žmonės sako nešvarus tai [politika] reikalas, tiesiog tai ne mano.

Iš kur kasdien sužinote apie politiką/politinius įvykius?

Tikrai nerenku vat iš žmonių. Nu va, kad ir šiandien ten pasakė „toks ir toks yra vagis“. Ar autobuse girdi žmonės šnekasi, [kad] vagis. Man tai nieko nesako, ką jis pavogė, žmonės gal tik galvoja, kad jis vagis, gal jis nieko nepavogė. Tai iš tikrųjų nerenku žinių iš žmonių, kažkokių apkalbų ir šnekų. Bet žinios yra vienas iš šaltinių. Nors irgi žinau, kad jis irgi gali būt pakreiptas vienaip ar kitaip, nes teko [studijų metu] tam tikrus dalykus, kaip tai daroma, sužinoti. Tai irgi gali būti ir užsakovieji straipsniai, ir visi kiti dalykai... Tai tikrai nėra man ten kažkokios asmens ar vertybės, ar ten kažkokie nusikaltimai, žinios apie jį, kad galbūt jis padarė kažką, o niekas paskui nesiaiškina, ar jis padarė iš tikrųjų – tai tie dalykai neįtakoja mano sprendimų balsuojant. Bet aš daugiau domiuosi visu turiniu to... Tarkim, man svarbi šeima, šeimos vertybės, ir pasidomiu, ką ta partija, jeigu taip konkrečiai, ką jinai siūlo, ar jinai iš tikrųjų domisi vertybėm. Vėlgi, tai gali būti pritempta, susikurta prieš rinkimus,

kad mes tą darysim ir tą. Ir kartu žiūriu ir gyvenimą, taip sakykim. Vat vienas žmogus, kuris pasirašęs, kad jam labai svarbi šeima, o jis savo šeimoj nepriima įsipareigojimų, jis neveda savo žmonos, gyvena taip sau, ir jisai eina į politiką. Ir aš galvoju – tas prieštarauja tam. Ir niekas nedeklaruoja [šeimos vertybių], tik jisai... Ot jisai jau vienas, tai labai jam šeima... Čia jis pažįstamas yra, tas žmogus, ir žinau aš tuos dalykus, tai kartais ir tai sueina. Tiek gal į tą klausimą, daugiau žinios, bet ir tai su tam tikra atsarga, atranka.

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“?

Politinis elitas... Reikėtų išvis „elitas“, pirmiausia pradėt nuo to žodžio, nes labai [*pabrėžia*] iškreipta sąvoka, stereotipinė. Sakykim, gyvenu kaime, ir yra ale elitas, kuris kažką veikia, daro. Tas elitas yra lyderiai kaime, ar ten bendruomenės pirmininkas, seniūnaitė, ar moteris, kuri visai neturi to pavadinimo [elitas], bet jinai veikia, per ją viskas vyksta, jinai suburia žmones. Yra tam tikrų dalykų, sako: „va tu turi įtraukt tą, nes jinai elitas“, taip pasako. Ir aš galvoju: „palauk, o gal aš noriu įtraukt tą pensininkę moteriškę, kuri joks elitas...“ Tai dažnai tas elitas toksai, kad tarsi žmogus matomas, žinomas, bet kartais ir neaišku, ar jisai... Gal, sukurtas dirbtinai. Tai va, tas „elitas“, man visai tas žodis nepatinka.

O „politinis elitas“, tai išvis neįsivaizduoju. Jeigu tai yra žmogus, kuris eina į politiką, tai jis pirmiausiai yra lyderis, turi charizminių savybių, turi savo matymą, žinojimą kažkokį, ko jisai nori, tai jis ir yra elitas, ypač, jeigu jis jau patenka į politiką. Kai kurie tampa tuo elitu, iškyla. Sakykim, [Linas] Kukuraitis, aš jį žinau nuo Carito laikų, nes pati esu daug metų Carite savanoriavusi, ir jis užėmė postą. Ir man atrodo gerai, kad toks elitas ateina – nežinau, ar jis elitas – kai jis nuo žemai, jis pats buvo caritietis ir viską matė, paskui generalinis direktorius Carito. Bet jis supranta tuos poreikius žmonių, ir tampa tų reikalų administruotoju. Negu kad kai ateina žmogus visiškai nieko apie tą sritį nežinodamas ir kažkur iš viršaus išdygsta.

O tas elitas tai nežinau, kas jį padaro elitu: ar tai, kad žmogus garsiai šaukia, rėkia, visur matomas, ar elitas tas, kur tyliai. Pavyzdžiui, Kukuraitis, jisai tyliai... Vieną ministrą atleido, antrą, trečią, ketvirtą, o jisai tyliai, nors aplinkui blogybės, su vaikų teisėm, su viskuo, o jisai kažkaip laikosi... Tai va ir galvoju, kodėl, kaip tai vyksta.

Tai nežinau, kas tas elitas... Man elitas yra ne tas žmogus, kuris matomas visur, prieš rinkimus tai čia visi jau jie dabar... Tas politinis elitas, jisai, aišku, neša našą, nes jis visiems neįtikis. Elitas tai tarsi tas, kuris jau ilgesnį laiką laikosi, kuris išbūna kadencijoj ilgesnį laiką, ar kažkaip pasižymi.

Jūs minėjot, kad politinis elitas neša našą...

Nu tai neša našą tą, kad ir žiniasklaidos, ir to matymo, turi visur save kišti, propaguoti, kad taptum tuo elitu. Bet tas elitas tai yra dirbtina, kaip žvaigždė. Būtų gerai, kad jie taptų [politiniu elitu] nuosekliai dirbdami, laikydamiesi vertybių, bet, man atrodo, tai nelabai yra.

Jūs minėjot tęstinumą...

Savo vertybių tęstinumas. Jeigu tu pasakei, kad šeima yra vyro ir moters santuoka, ir atėjo kažkokios liberalios pažiūros, sakančios, kad gali būt jau vyras ir vyras santuoka, šeima. Tai jeigu prieš tai sakei, kad aš laikysiuosi šitų vertybių, ne Europos Sąjungos priimtų standartų, kur septynios lytys turi būt įteisintos, tai, man atrodo, kad turi laikytis nuosekliai vertybių. Ne tai, kad savo asmeninių vertybių, nes jos gali keistis – gal aš šiandien labai siaurai žiūriu, nes esu katalikė, bet aš susiduriu su dešimt skirtingų religijų, ir mano požiūris gali keistis – tai ne apie tas asmenines vertybes kalbu, bet apie tai, kad turi būt nuoseklumas tam tikruose žodžiuose, veiksmuose. Aš, pavyzdžiui, šiandien nežinau, kas yra tas liberalas, socialdemokratas, konservatorius, o kažkada buvo labai aišku – konservatoriai laikosi tokių šūkių, tie tokių, o tie tokių – ir aš pagal tai renkuosi. O šiandien tai nėra aišku, nes ir tas

įsirašo, kad jam šeima svarbi, ir tas įsirašo, bet jeigu jis liberalas, tai jo šeimos sąvoka gali būt visai kitokia nei konservatoriaus.

Ar teisingai suprantu, kad moralinė pozicija yra svarbi politinio elito sąvokoje?

Taip, man atrodo, kad labai svarbi. Nes aš pati asmeniškai laikausi moralės vertybių, manau, kad tai yra kiekvieno žmogaus esmė, ir svarbu, kad ir politikai to laikytųsi. Ir gal praeityje buvo žymiai daugiau į tai kreipiamas dėmesys, kaip žmonės gyvena – santuokoje ar ne santuokoje – net tokie dalykai buvo svarbūs, negalėjo išsiskirti bent dėl įvaizdžio. Šiandien tai ne, šiaudien yra visiškai laisvė, ir niekas nekreipia dėmesio, kaip kas ir su kuo gyvena.

Kokiomis savybėmis dar turėtų pasižymėti politinis elitas? Ką jis turėtų turėti?

Nuoseklumą ir nuveikti darbai [svarbūs]. Nes jis sakys „aš laikausi ten tų vertybių“, bet tą turi liudyti darbai jo. Dabar visur tie šūkiai. Pavyzdžiui, šiaudien ryte, va čia kabo [rinkiminė reklama] „Mes jūsų pusėje“. Ką reiškia mano pusėje? Jis net nesuvokia, ką reiškia būti mano pusėje, jis tikrai nestotų į mano pusę, nes aš turiu tam tikrų dalykų, kur pusė žmonių sakys „ne, mes kitokie negu tu“.

Arba vėl, ta moralė pasirodo elite, kai žmogus išlieka savo vertybėse, bet nežemina kito vertybių. Vat kodėl aš paminėjau ir tą Kukuraitį – jeigu jis nežino, tai jis sako „nežinau“, ir tep ir pasirodo, toksai visiškai...stovi, beviltiškai ir žiūri į kamerą, ir jis nevaidina, jis ten neišmokęs tų žodžių, kai ten „bla bla bla“, ir nesupranti to sakinio, ką politikai išmoka vėliau. Tai jisai nežemina kito, lieka savo vietoj, savo pozicijoje. Nesvarbu, kad jisai gali dėl to nukentėt.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Jis turi būti charizmatinė asmenybė, lyderis, nes jis kitaip ir neitų į politiką. Aišku, pati politika ieško tokių asmenybių, nu, sakykim, partija į sąrašus tai neįtraukia šiaip sau žmonių, o įtraukia tuos, kurie matomi, kurie partijų viešins, darbus viešins, arba lyderį aukščiau už juos.

Vėlgi, jie [politinis elitas] dažnai ateina iš paprastų žmonių. Jie gi negimė kažkokiu elitu nė vienas. Tai, manau, drąsūs žmonės, mėgstantys riziką, iššūkius, matomi žmonės, norintys būti matomi, nes kitaip neitų niekur. Jie yra neeiliniai žmonės, jie nėra eiliniai, paprasti žmonės, nors iš eilinių paprastų žmonių. Jie išsiugdę tam tikras savybes, kurių reikia. Jie nuo paprastų žmonių pirmiausiai skiriasi drąsa, nes kiekvienas paprastas žmogus gali to paties pasiekti, jeigu drįstų rizikuot. Nes [tapus politiniu elitu] tu būsi apšauktas, apjuoktas, apšmeižtas, ir visaip kitaip su tavim bus pasielgta, tai tam reikia drąsos.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui? Ko nepriskirtumėte politiniam elitui?

Kukuraitis – jis man elitas todėl, kad aš pažįstu tą asmenį nuo paprasto žmogaus, koks jis buvo...

Aurelijus Veryga – nuo 1990 metų ėjau į visus jo seminarus blaivystės tema, tai mano sritis, kuo aš domiuosi, darbas su priklausomybėm ir t.t. Jis pasiekė to, ką deklaravo iki tol...jis atėjo į politiką ir tai padarė. Tai tikrai yra elitas, nes nepaisant pasipriešinimo, jis viską, ką 20 ar 30 metų prieš tai deklaravo, jis viską atėjęs įgyvendino, tai man tai yra didelis žmogus ir tikrai elitas. Ir tai yra matoma sritis. Pavyzdžiui, kitas koks nors ten deklaruoja, jis yra matomas, bet aš nematau jo darbų realių, o šito žmogaus [darbus] aš matau. Gal kas sakys, kad geria vis tiek pakampiais. Gal pakampiais ir geria, bet viešai negali. Tai man tai yra pasiekimas... Geriančių tai jau nesustabdys, bet tuos, kurie nepradėję, kurie dar gali rinktis, kurie nėra priklausomi, jie tikrai pagalvos, ar verta, nes jau sunkiau tai padaryt, reikia sukt, galvą, kaip to šnapso nusipirkti.

O ko nepriskirtumėt?

Labai asmeninis tai santykis, kaip matot, ir mano – iš asmeninio kažkokio santykio. Aš jau žinojau, kad tas žmogus tiek metų tai darė ir pasiekė atėjęs į politiką, arba nepasiekė... Šiaip viena asmenybė, kuri tikrai nepadėjo, jis tada buvo su švietimo sritimi susijęs, tai buvo Eligijus Masiulis. Tai irgi buvo

asmeninis tikėjimas ir santykis, kad jis gali kažką padaryti, bet jo darbai, jo veiksmas, kas ir kaip apie jį sukasi...man tai nėra politinis elitas. Nėra nuoseklumo.

Ar priskirtumėte politiniam elitui šiuos žmones:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Taip. Jeigu prezidentė jau ne elitas, tai kas tada elitas..? O šiaip aš manau, kad jinai ganėtinai tvirta ir stipri savo pozicijose. Ir kai vetuoja kažkokius klausimus... Nors daug kas sako, kad prezidentas neturi įtakos ir galios, bet turi.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Ne. Aš mačiau tą jo... Tas žmogus [politinis elitas] turi išlikti korektiškas visur. Ir kai žmogus varo ant kitų, nemandagus, švelniai tariant, o jis yra matomas, žinomas... Tai jis jau nėra elitas tada. Jis nėra man elitas... Ir kad dingęs jis dabar, aš tai jo nematau net ir nežinau. Tai jeigu jis elitas, tai jis ir toliau nuosekliai tame veiktu ir dirbtų. Na, ir susikompromitavęs, aš manau, yra.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Labai sunku pasakyti. Pagal tą žinomumą, kaip jisai matomas, sakyčiau, taip. Pagal nuveiktus darbus, man sunku kalbėti, dėl to, kad kažkaip per mažai laiko jį matau. Gal man trūksta žinių. Ir kažkaip labai daug iš žmonių „tik ne Skvernelis“. Nežinau, kas po tuo slypi, ką žmonės mato. Gal man trūksta žinių, nes šiuo metu tikrai nežiūriu, ką jis ten... Ką žinau, jis man atrodo atėjęs iš niekur, ir kaip atėjo iš niekur, taip ir dings. Gal čia daugiau nuojauta negu asmenybės darbai kažkokie.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Taip, tai yra elitas, tikrai. Vis tiek darbai pasako, kurie įvyko... Kad ir Sausio 13-osios įvykiuose, kur reikėjo atstovėti, išstovėti – va tada ir patikrinam, kas yra kas. Ir dabar jisai nesimėto, jisai laikosi savo pozicijos, yra matomas, žinomas, į jį kreipiamasi, jis ir šiandien yra patarėjas tam tikra prasme. Tai vienareikšmiškai elitas.
- 5) **Rolandas Paksas.** Manau, kad ne, nes kaip atėjo, taip išnyko, tai, manau, kad nėra elitas. Ir nežinau, ar buvo jis tas elitas, ar ta tvarka ir teisingumas įvyko, tai tikrai ne, čia nerealūs dalykai, čia išvis nerealus šūkis, nes kiekvieno tiesa kita, o tvarka vėl priklauso nuo kiekvieno mūsų. Tai, sakyčiau, kad žmogus, kuris tuo metu gal buvo, bet šiandien ne.
- 6) **Algirdas Butkevičius.** Turbūt taip, nors negalėčiau pasakyti, kodėl ir ką jisai daro. Bet gal tame nuoseklume. Gal man irgi trūksta žinių, bet yra žinomas, matomas, tai sutampa su darbais. Jis daro, ne tik sako.

Jeigu kuris nors iš žmonių, kuriuos įvardijote politiniu elitu – minėjote, pavyzdžiui, Vytautą Landsbergį – išsakytų priešingą nei Jūsų nuomonę kuriuo nors politikos klausimu. Ar būtumėt linkusi persvarstyti savo nuomonę tuo politiniu klausimu?

Ar tai mane paveiktų, klausimas kyla... Aš visose srityse labai daug gilinausi, o šitoje srityje [politikoje] aš nesigilinu, todėl aš save ir laikau apolitiška, nes nesigilinu. Nes jeigu čia aš įpulčiau, įstočiau į kokią partiją ir pradėčiau gilintis, tai įsisukčiau aš ten 100%, nes visus darbus taip darau. Jeigu būčiau į kažką įsigilinus labai, ir jeigu aš būčiau įsitikinus, kad tas žmogus taip mano, o staiga išgirsčiau, kad jisai...ką jisai čia – gėjų santuokas įteisinti nori – tai aš nepakeisčiau savo nuomonę šitu klausimu, o pakeisčiau nuomonę to asmens klausimu. Kad jis nenuoseklus, ir aš jį laikiau elitu, o pasirodo jisai irgi taikosi, ir lojalus yra ten, kur reikia. Tai pakeistų ne mano požiūrį į tą dalyką, bet į tą asmenį. Bet jau čia tam tikrose vertybėse. O jeigu tai būtų koks nors [klausimas], ar reikia ten kokią jėgainę statyti, ar griauti, tai aš vis tiek pasitikiu elitu, nes aš nesu tos srities žinovė, kad žinočiau taip ar kitaip geriau. Net nežinau, koks tai turėtų būti klausimas, kad aš persvarstyčiau savo kažkokį dalyką, bet čia reikėtų gilintis, o aš to nedarau. Tai kaip ir kartu pasitikiu, bet kartu ir ne tam tikruose klausimuose. Tai vis tiek yra žmonės, kurie gilinasi, turi patarėjus, tai yra sritys – energetika ar dar kažkas – kur tie žmonės... tai ir čia taip pačiai, gal ir jie [politinis elitas] pasitiki, kad jų tas patarėjas žino, ką jiems siūlo, nes jie [politinis elitas] gi irgi ne visų sričių specialistai, ir gali priimti neteisingus sprendimus. Kaip ir buhalterė, o aš nesu buhalterė, ir aš galiu kažkiek įsigilinti, bet ne tiek, kiek jinai

įsigilins. Tai čia tas pasitikėjimas daugiau iš to, kad jis, atrodo, turėtų daugiau gilintis toje srityje būdamas, jeigu jam neaišku, kviesti gal referendumus ar apskritus stalus kviesti, priklausomai nuo lygio.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Gal jaunimo trūksta. Nu dabar Gabrielius Landsbergis dar iš to elito, bet jis yra opozicijoje, tai jam labai gerai oponuoti – oponuoti mes visi mokam, kad tas blogai, tas blogai. Jis visada kitą nuomonę pasakys, atstovės. Jeigu jis taptų kitoj pusėj, va tada ir pasirodytų, ar jisai yra elitas, ar jisai išbus tame, ką jis propaguoja, vertina, skelbia, deklaruoja... Tai va, sakyčiau jaunų žmonių trūksta.

Be Gabrieliaus Landsbergio, tai aš ir nežinau, kas dar būtų tas elitas [iš jaunų žmonių]. Nu, dar, sakykim, [Laurynas] Kasčiūnas, lyg ir kažkur matomas, girdimas, ir savo darbus daro. Jaunų žmonių tikrai reikia...

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Idealių žmonių nėra, tai čia jau kitas klausimas, tai ir idealaus lyderio nėra, nes jis yra klystantis. Lengva, kai esi kažkokioj savo siauroj srityje, ir kai tu esi tokioj didelėj srityje [politikoje]. Pastatei jėgainę, staiga apsižiūrėjai, kad tavim pasinaudojo, jėgainė sprogo ir visa Lietuva nuėjo. Tai čia rimti sprendimai, čia ne kažkokis paprastas klausimas. Tai idealus lyderis būtų tas, kuris nepaisydamas rizikos, priima sprendimus. Aš dabar tik mokausi priimti sprendimus, nes būna labai daug abejonių, ir sukiesi tose abejonėse, kai jau reikėjo priimti sprendimus, ir praėjo tas laikas, tada galvoji, kodėl aš to nepadariau. Tai idealus lyderis yra tas, kuris nebijo rizikuoti, priima sprendimus, net ir neteisingus. Nes jeigu jis nepriima sprendimų, tai jis negali nei klaidų ištaisyti, tai jis nieko nedaro, tai jis ir ne elitas. Jis turi priimti sprendimus, gal ir nepalankius, jie nebus visom pusėm palankūs.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Kaip įvardijau nuoseklumas, bet sąžiningumas čia būtų. Ne ta prasme, kad jis nemeluoja, visada teisybę sako, mes visi gi pameluojam, tai neįmanomas dalykas. Tas sąžiningumas tame, kad jeigu deklaruoji tas vertybes, tai to ir laikaisi, o ne taip, kad šiandien vienoj partijoje, rytoj kitoj, trečioj, penktoj, arba būdamas savo partijoje, o deklaruoji visai ne tos partijos vertybes. Tai tas nuoseklumas, sąžiningumas ir atsakomybė, nebijojimas priimti sprendimus, tai svarbiausios vertybės, kurias turėtų turėti lyderis. Ir kultūra tam tikra, nes kai žeminamas kitas asmuo... Jeigu jis lyderis, jam to nereikia daryti, jis neturi bijoti kitų žmonių.

Kokie politikai, Jūsų nuomone, nusipelno pagarbos?

Ta pagarba gali būti tokia [kylanti] iš amžiaus žmogaus – tai va tai būtų Vytautas Landsbergis, kur tam tikra pagarba dėl to asmens darbų, su istorija susijusių dalykų, ir gali būti pagarba iš kito konteksto – pavyzdžiui, Gabrielius Landsbergis – jis net oponuojant... Nėra to tokio įžeidinėjimo, žeminimo, tai tarsi nuomonė iš šalies. Ir ta laikysena...kad žmogus ateina į politiką išvis, kad jis drįsta, tai netgi dėl tų savybių.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politikui būtų tikima ir pasitikima?

Jis turi laikytis to, ką deklaruoja. Žinau ne vieną žmogų, kuris buvo greitai išmestas už savo nuomonę pasakytą iš partijos, iš politikos, dėl to, kad jis deklaravo savo vertybes. Iš vienos pusės kaip toks žmogus gali atsilaikyti, bet matom, vėlgi, pagal Aurelijų Verygą, kad gali. Kad Aurelijus Veryga – jam irgi galėtų būti pagarba dėl to, kad ką prieš tai jis skelbė...net savo gyvenimu, būdamas blaivus, ir to siekdamas.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Tikrai nesitikiu, kad jie sutiks su visom mano vertybėm, kad jie tikrai duos viską, ką žada, kad jie tris kartus, kaip rašo, daugiau skirs finansavimą tai sričiai ar kitai. Vienas dalykas, tai ne jie skirsto, finansavimą gauna ne visai tiesiogiai jie, tai tie afišavimai tokie...yra lozungai.

Ko tikiesi... Vis tiek aš einu į tuos rinkimus, tai tikiuosi, kad aš išrenku tą žmogų. Jeigu niekas neisim, tai vis tiek kažkas kitas išrinks, ir tada tikrai jau išrinks žmogų, kuriam nei pagarbos aš neturiu, ar ten kažkas kitas. Tai vis tiek tikiesi, kad tas žmogus įgyvendins tam tikrus savo partijos nusimatus dalykus, arba bent nepakenks Lietuvai ar ten asmeniui... Aš vis tiek tikiu, kad žmonės gali pakeisti, ir vienas žmogus gali pakeisti politiką, aš tikiu tuo. Nors pati neinu į politiką, nes žinau, kad tai yra nežmoniškai sunku... Kaip ir sakiau, Aurelijaus Verygos pavyzdys yra, kad ir vienas žmogus lauke karys. Tai aš vis tiek tikiu, kad galima parinkus žmogų...ir pasikeis tam tikri dalykai Lietuvoj. Bet ne lozungais, kad ten jie sutaisys visus kelius per metus...gal ir sutaisys kelius, čia lengviausias būdas, matomas. Kai kurie nuo to ir pradeda – užlopė duobes, va koks geras, bet iš ko jis užlopė, kad kitais metais vėl reikės perlaupt. Bet tai nereiškia, kad čia kaltas kažkoks aukštai sėdintis žmogus, gal čia tas, kas žemai buvo visai neteisingai dirbo, blogai darė, neteisingai patarė. Ir, pavyzdžiui, man ne keliai svarbu, man svarbiausia vertybės, kažkokie esminiai dalykai Lietuvoj pakeisti, o ne keliai sutvarkyti.

Informantė nr. 14: degalinės operatorė, 39 metai, profesinis, Alytaus rajonas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose?

Informantė: Taip.

Kokie buvo paskutiniai rinkimai, kuriuose balsavote?

Mero ir [savivaldybių] tarybų.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Šiaip iš tikrųjų įdomu, bet kad labai domėčiausi, tai ne. Nu taip, įdomu, kas prezidentas, bet ten daugiau tai kažkaip nesigilinu.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Televizija, internetas.

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“?

Prezidentūra – man tai taip. Nežinau, kodėl.

O kodėl įvardijote prezidentūrą?

Nu jina, mūsų prezidentė, pavyzdžiui, daugiau atstovauja užsienio politikai, jina mano manymu, labai tinka. Jina tokia...tokia tikra prezidentė.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas? Jūs sakote, pavyzdžiui, kad prezidentė tinkama, tai kuo ji pasižymi?

Nu jina tokia griežta, tokia, net nemoku pasakyt... Galbūt nėra tokia lanksti, bet turi savo nuomonę, kurią jina išreiškia garsiai.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Skiriasi viskuo. Valdžia.... Skiriasi viskuo nuo iki... Galia jų, atlyginimai, viskas. Sprendimai.... Galų gale, jų sprendimai įtakoja visus mus, žmones.

Minėjote galią, kaip Jūs suvokiate galią politikoje? Kaip Jūs ją jaučiate?

Paprasti žmonės prieš politikus yra nežinau... Bent jau kiek rodo viskas... Ką politikai nusprendžia, ar įstatymai, ar kas, nu tai taip ir būna. Tai taip ir yra, ta galia. Pavyzdžiui, išėmė iš degalinių degtinę, po kažkiek tai metų išsiaiškino, kad taip net neturėjo būti pagal viską. Bet, aišku, kažkodėl tai niekas nesugrįžta atgal.

O ar dar kuo nors politinis elitas skiriasi nuo paprastų žmonių?

Nu jie vis tiek priiminėja svarbesnius sprendimus negu mes. Mes tai ką nu, koks mūsų sprendimas – susimokėt mokesčiai reikia, dirbu-nedirbu sprendimas. Nu kas dar? Nu viskas. Mes gyvenam paprasčiau. O jų darbas toksai, iš tikrųjų, yra.

Sakote, kad jų darbas toksai. Kaip manote, ar galima sakyti, kad politikas yra profesija kaip ir bet kuri kita profesija?

Taip. Aš manau, taip. Nes jie politikuoja, bet daugiau nieko ir neužsiima, nebent knygas rašo.

O kitas toksai žodis – pašaukimas. Ar Jums atrodo, kad svarbu tai turėti politikui?

Gal ir būtų svarbu, tik neaišku, kiek su pašaukimu dirba. Pašaukimo tai nežinau. Niekas kažkaip man taip nekrenta į galvą, kad būtų kažkas, dirbtų su pašaukimu. Gal susidarius tokia nuomonė visuomenėje, kad jie tokie tikrai kad ne iš pašaukimo dirbantys žmonės. Nes šitos kadencijos, man taip atrodo, kad jie daugiau kažkaip... Nelabai pasiteisino jų sprendimai.

O jeigu iš šitų dviejų žodžių – profesija ir pašaukimas – reikėtų pasirinkti apibūdinant politiką, ką rinktumėtės?

Profesija, tikrai profesija.

Ką iš viešajame gyvenime besirodančių žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Man gal [Valdas] Adamkus. Man jis toksai... Va gal buvo [tas], kuris dirbo iš pašaukimo. Adamkus tai jo, iš tikrųjų... Sugrižt į Lietuvą ir ten kažkokį politinį gyvenimą pradėt. [Dalia] Grybauskaitė man irgi patinka. Nežinau, kodėl, bet jinai man patinka. Adamkus, Grybauskaitė tokie iškilesni, o ten daugiau tie tai...Kur jau ten, Dieve, elitas. Kas antras baustas, tai jau nemanau.

Kaip manote, ar politinis elitas ir politikai yra tas pats?

Tai gal čia yra tas pats, tik kaip yra darbininkai ir vadovai, tai ir ten taip pačiai – politikai ir politinis elitas. Kažkas panašaus. Man elitas tai yra prezidentūra. O ten tie, kiti...Nu jo, yra darbuotojai, kurie ten kažką sprendžia, kažką ten...

O ko neturi politikai, ką turi politinis elitas?

Neturi tokio veido. Ta prasme, jie nori kažką, bet jiems neišeina, neįsimintini, darbais nepasižymi. Man tai va taip va asocijuojasi. Politinis elitas gal turi paskutinį žodį, lemiamą kažkokį.

O kaip manote, politinio elito ar politikų Lietuvoj daugiau?

Politikų, aš manau. Gal kaip kas jaučiasi. Gal mum jie politikai, o jie gal galvoja kitaip, atvirkščiai [juokiasi].

O ko nepriskirtumėte prie politinio elito? Atrodo žmogus rodosi viešajame gyvenime, bet kažkas neleidžia jo priskirti.

[Andrius] Kubilius visoksai. [Aurelijus] Veryga. Siaubo filmas kažkoks – jisai visiškai neišraiškingas, visiškai... Nu toks...nu toks va kaimas, nežinau... Ir šiaip, iš Verygos, iš jo pateiktų sprendimų šaiposi – ar Facebook'e, ar kažkur tai. Daugiausiai šaiposi iš jo priimtų sprendimų, jo pateiktų, ir po to tie, kas užbalsavo. Bet, iš tikrųjų, jisai pateikia, ten užbalsuoja, pasitvirtina. Tai kodėl jie visi palaiko jo tas nesąmones. Toks ratas, ir tas ratas užburtas. Bet jisai tai, pavyzdžiui, absoliutus be veido politikas, absoliutus. Bent jau man tai. Kubilius tai išvis nežinau. Tas Karbauskis irgi... Labai aš iš tikrųjų apie šitą [Saulių] Skvernelį – tai kažkaip aš tikėjausi iš jo daugiau. Jis ten ir policijai lyg vadovavo, ką jis ten darė. Tai taip kažkaip tikėjausi tikrai daug daugiau iš jo. Sakau, net anglų kalbos nemokėt... Jau čia išvis absurdas politikui – išvažiuot į šalį ir nesusikalbėt su kitais, kur jau čia, atrodo, pagrindas... Ir ne visi jų poelgiai suteikia žmonėms pasitikėjimo jais. Jie turi būt mūsų valstybės veidas.

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyti, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Viktoras Uspaskichas.** Šiaip tai iš tikrųjų labai įdomus žmogus. Nu šiaip, jisai gal būtų ir protingas, bet kad jam labai nesiseka [juokiasi]. Jis labai daug priešų turi, jo labai nemėgsta. Bet šiaip aš jį, iš tikrųjų, buvau atsiminus. Nežinau, ar jis daugiau politikuoja, ar elitas. Manau, nelabai.

2) **Vytautas Landsbergis.** Šiaip iš tikrųjų tai jisai yra senai toj politikoj. Bet ar jo visi sprendimai buvo priimti teisingi šaliai, tai kažkaip nežinau. Ten jį visi labai dievina, gerbia, bet jau gal XXI amžius, gal jisai jau biškį pasenęs, atsibodęs, jau reikia naujų gal.

3) **Rolandas Paksas.** Absoliučiai ne. Ne, ne, ne. Silpnas, mano nuomone, jisai silpnas. Nežinau, prisidirbt ten taip, kad ten... Nežinau, ar nekaltas žmogus gali gauti apkaltą. Ne, tikrai.

4) **Algirdas Butkevičius.** Butkevičius ne ne... Nežinau, kodėl jisai buvo tuo premjeru. Ne.

Minėjote, kad Dalia Grybauskaitė, Valdas Adamkus Jums yra politinis elitas. Įsivaizduokim tokią situaciją, kad Jūs turite kažkokią nuomonę politiniu klausimu, ir išgirstate, kad Dalia Grybauskaitė arba Valdas Adamkus išsako visiškai priešingą nuomonę tuo klausimu. Ar tai Jus priverstų pergaltvoti savo poziciją?

Jie gal arčiau dalyvauja to sprendimo priėmimo arba kažkokiam pakeitimui. Nu o mes tik balsuojam ir tie mūsų balsai gali labai skirtis – vienas už tą, kitas už tą. Galbūt pagalvočiau, kodėl jie taip pavertė, bet jeigu aš turiu savo nuomonę apie tą įvykį, tai turiu.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Aš manau, tikrai užtenka, pilnos akys, dar ir per daug. Gana.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Savim pasitikintis, patikimas, mokantis anglų kalbą. Nu kad būtų patikimas – kad juo būtų galima pasitikėti, kad jo žodžiai, pažadai būtų įvykdyti.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Aišku, žiūrint, apie kokius rinkimus mes kalbam. Jeigu, pavyzdžiui, apie prezidento rinkimus, tai vis tiek žinai, kokie žmonės kandidatuoja. Bent jau kažką apie jų buvusias darbovietes, ką jie tenai dirbo, ką ten nuveikė, nu vis tiek kažkaip pasidomi. Pagrindinis mano kriterijus būtų, kad būtų žmogus matomas ta prasme, kad turėtų ir savo nuomonę ir viską... Ir tie pasisakymai būtų protingi. Nes kartais kai pradeda vapalioti bet ką, tai bet kas ir gaunasi. Kad reputacija bent jau būtų normalesnė. Pavyzdžiui, kodėl išrinko [Vytautą] Grigaravičių? Todėl, kad jis buvo ne politikas. Todėl kad jis buvo ne [pabrėžia]. Jis buvo neprisidirbęs, jis turėjo labai gerą reputaciją, tikrai. Ir atsiliepiamai, ir visa kita. Tai dėl to žmonės ta politika mažiau gal ir pasitiki, tais, kurie labiau dalyvauja tam politiniam gyvenime.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Šiaip iš tikrųjų žmonės gal labai jau prifarširuoti tais pažadais ir žmonės nelabai jau tiki.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų tikima ir pasitikima?

Jų yra vienintelė klaida, kad jie eidami į rinkimus, į tą politiką, jie labai daug žada. Ir paskui atėję viską pamiršta, dėl to žmonės paskui ir nepasitiki. Aš dabar galiu pasakyti, prezidento bus rinkimai, tikrai [Gitanas] Nausėda... Nu nežinau, kiek duodu procentų. Nausėda, tikrai bus jisai. Todėl, kad jis, kaip pasakyti, iš žmonių atėjęs. Kodėl [Arūno] Valinsko partija laimėjo? Nes jie buvo atėję iš žmonių. Aišku, paskui viskas pasikeičia tenai kažkodėl tai. Nežinau, kažkaip jiems reikėtų gal biškį nusileisti ant žemės. Esam praskolinti, praskolinę visi po tris kartus...trys kartos praskolintos. Niekas neįsisavinta, niekas nepalikta. Tie žmonės tam ir yra išrenkami, kad jie dirbtų žmonėms, bet jie įeina į tą pastatą, ir jie viską pamiršta. Dėl to ir nėra to pasitikėjimo. Kad ir tas balsavimas – tu atsiverti, tu nežinai, tu renkiesi iš tų blogų patį geriausią variantą – nu taip kažkaip. Niekas netiki, tie pažadai visi kažkokie nesąmoningi. Dėl to, kad nepateisina lūkesčių, nu nei vieno lūkesčio nepateisina. Kalba daug ir garsiai, bet darbų, bent kažkiek tai, nu nėra.

Informantė nr. 15: socialinė darbuotoja, aukštasis, 42 metai, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose?

Informantė: Tikrai taip.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Šiaip tai politinių laidų praktiškai nežiūriu, žiūriu tikrai žinias, tai kaip „Tėvė mūsų“ kiekvieną dieną. Žiūriu žinias tikrai, ir stebiuosi kiek tenai tų politinių...kiek kažkas kažkur tai vyksta... O šiaip tai man politika neįdomu.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Telefone, meta 15min, visos tos programėlės, kažkas pasidalina, labai daug telefone, jei kažkas vyksta kur. Dabar tai vien apie rinkimus tikrai visi šneka paskutiniu metu.

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“?

Man šitas klausimas ir yra labai sudėtingas. Nes kas yra elitas, viskas aišku, o kas politinis [*pabrėžia*] elitas..? Vienur sako „politinis elitas“ yra tai, kas valdo, valdančioji jėga, kitur jau vėl kitaip verčia. Man tai politinis elitas yra tas, ką vertini. Ta valdančioji tokia jėga, kaip pas mus va dabar [Dalia] Grybauskaitė, [Viktoras] Pranckietis. [Valdas] Adamkus kai buvo. Kažkada labai [Rolandas] Paksas man patiko, paskui labai gailėjausi, kad net už jį balsavau vienais metais.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas?

Pirmiausia turi būti moralė, šitas pirmoj vietoj. Aišku protingas, išmintingas žmogus turi būti be galo. Bet čia gal visiems politikam, tam būtent elitui... Ta iškalba visa, sektinas pavyzdys turi būti žmonėms. Jeigu žmonės išrinko, tu jį pasirinkai, tai jis turi būti sektinas pavyzdys tau, tavo vaikam. Mes nei vienas nesam politikai, ir labai jau retai kuris domisi. Vis tiek yra, kad tu pasižiūri, ir kad va tau tas žmogus...va kaip Pranckietis, atrodo, kiek jį parodo. Bet jis buvo pas mus atvažiavęs, teko susitikti su juo, tai man jisai tokį gerą įspūdį padarė. Toks geraširdis, natūraliai geraširdis. Ne taip kai atvažiuoja kiti, ir ten visa meilė trykšta per...nu, matosi, nenatūraliai. O jis man tokį labai gerą įspūdį [paliko]. Nebuvau susitikęs su kitais, bet būtent Pranckietis tai man labai patiko. Tas natūralumas, nuoširdumas toks, kai kalba tas žmogus. Tas nežadėjimas kažkokių kalnų nesąmoningų. Kai dabar merą Alytaus mes turim rinkti, kai paskaitai... Tai kitur nu juokas ima. Tai toks turėtų būti, - kad ir mažai žadėti, bet tas pažadas turėtų būti realus. Čia mes turbūt visi iš tų politikų taip tikimės, tikrai kažkaip jie įpratę, kad kalbėt kalbėt, ir bet ką kalbėti. Kiti žmonės užsikabina už to bet ko kalbėjimo, bet reikia realiai žiūrėti, kiek tas kalbėjimas yra įgyvendinamas.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Paprastas žmogus, tai paprastas, aš esu paprastas žmogus, o politinis [elitas] ir yra, kad jisai politikoj vartosi. Aš tokių dalykų neišmanau, ir jeigu aš renku politiką, tai aš manau, kad jisai turėtų atstovauti. Jis ir įstatymus tvirtina, ir valdo, ir kažkur su užsienio politika, jisai turi padaryti tai, ko aš nepadarau, ko aš nesugebu. Aš gi nesugebu, aš nenusimanau daugely dalykų, o čia yra tas žmogus, mano atstovas, mano išrinktas, kuris mane atstovauja. Mes gi negalim nė vienas būti viską išmanantys. Tikėjimas, kad jisai padarys, kad man būtų gerai, mano vaikam būtų gerai, ir ateinančiai kartai gerai. Tik tiek, kad labai pas mus lėtai viskas žengia. Tikiesi to, tikiesi to, o tos nuoskaudos žmonių... Aš irgi turiu daug nuoskaudų, atrodo vienoj daly ten nuoskauda, kitoj, va politikai galėtų taip. Bet politikas, jisai visos valstybės, jisai turi daug žmonių, daug nuomonių, ir kažkam patiks, kažkam nepatiks. Bet tegul bent jau jie ką pažada, tą įvykdo, ir jau viskas bus tada gerai.

Jūs minėjot, kad Jūs nesuprantat, nežinot, o tikitės, kad politikas sugeba, moka, žino. Ar galima sakyti, kad buvimas politiniu elitu yra profesija?

Kad gal taip. Mes patys renkam, bet pagal viską, tai kaip ir toks...galima sakyti, kad taip. Vis tiek, kol jis į tą politiką įžengia, jis daug etapų praeina. Va dabar aš gi nepasidarysiu nei prezidentė, nei Seimo narė, aš turiu praeiti daug etapų, o tai yra mokymasis, tas tobulėjimas, žinių įgijimas yra etapis.

O kaip manot, toks žodis kaip „pašaukimas“ tiktų politiniam elitui apibūdinti?

Pašaukimas visada yra gerai. Vis tiek žmogus jaučia, kad tai yra jo arkliukas. Nes jeigu tau tas dalykas patinka, tu tuo domiesi, tu tame gyveni. Taip turėtų būti. Tai turėtų būti profesija su pašaukimu, atskirti nelabai eina. Ta profesija, kad ir siuvėjas, tu siūsi, bet jeigu tu turėsi pašaukimą, tu tą suknelę padarysi tokią vau, o jeigu ne, tai tu prijuostę pasiūsi. Tai čia ir politikoj tas pats. Turėtų būti abudu jie kartu, kad būtų rezultatas tinkamesnis, geresnis. Tik kad pas mus tie politikai su pašaukimu... [abejoja]. Daugiau naudos sau. Bet kaip aš sakau, tegul tą naudą jis gauna, kiekvienam žmogui vis tiek sau naudos reikia – vienam daugiau, kitam mažiau – vis tiek mes žiūrim į tą naudą, reikia pragyvent, bet kad būtų ir kitiems žmonėms. Kad ir sau pasiimi, bet kad gautų ir kiti, o ne taip kad tik tai sau, o miestui ar valstybei nėra. Kažkur nuplaukė, kažkur kažkas kažką pasidarė. Tų lėšų labai daug Lietuva gauna, bet jos kažkaip tai praskysta. Ir žiūrėk per televiziją, tai ten kažkur, tai ten. Užtai ta moralė, tas sąžiningumas politikui labai svarbu, kad jis nebūtų iš vidaus supuvęs, bet kad sunku atsirinkti, kuris ten tas žmogus. Vienas labai gražiai moka kalbėti, taip užglaisto, kad oho, kitas žmogus gal labai geras, bet jis nemoka to išsakyti. O tuo labiau, kad politikoj irgi kaip kare, trauko vienas kitą kaip nori, ten irgi reikia išsilaikyt – aš bent taip įsivaizduoju.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Alytuj tai man kiek čia tų visų merų buvę, tai nėra kažkaip nieko. Mum Alytuj nesiseka su merais. Man dabar visai nieko [Visvaldas] Matijošaitis, paskui Druskininkų meras [Ričardas Malinauskas]. Ten televizijoj labai daug ko, bet aš matau kaip Druskininkai, turiu druskininkiečių draugų, kai pasakoja, kaip viskas. Tikrai ne taip kaip Alytuj, kad kalba tikrai, kad investicijas pritrauksim – ten tikrai pritraukia, matosi, kaip tas miestas auga. Nors va dabar skaičiau neseniai, kad Druskininkuose labai didelis nedarbas. Atrodo, kaip ir pramogom miestas auga, o patiem druskininkiečiam nėra darbo. Sakau, kaip nori, taip ir paversi. Iš mūsų prezidentų, tai man kažkaip [Valdas] Adamkus visada labai patiko, [Dalia] Grybauskaitė man patinka.

O kodėl būtent šitus žmones įvardijot?

Pagal nuveiktus darbus, bet sakau...Nu va Druskininkai, atrodo, iš vienos pusės gerai, iš kitos vis tiek išlenda kažkas tai. Bet nė vienas mes nesam tobulas, tų klaidų pasitaiko, visiems neįtiksi, bet tam miesto augimui... Dabar Grybauskaitė vėl, jinai jau kelias kadencijas, patinka man jos ir užsieny tas atstovavimas kaip kalba, ir tas požiūris. Man nelabai patiko, mano asmenine nuomone, su ta kariuomene, su tuo sukarinimu, man neatrodo, kad taip yra būtina. Bet valstybės mastu, matyt, yra kiti dalykai. O Adamkus tai man išvis patinka. Ir kaip su užsienio politika dar seniau, tai jis labai stiprus buvo, ir išvis kaip žmogus jis man labai patinka. Gal daugiau žiūri į asmenines savybes, daugiau asmeninės savybės Adamkaus atveju sužaidžia. Toks nuoširdus pokalbis, gerbimas kito žmogaus nuomonės, tolerancija tokia, nu toks jisai... Aš niekada negirdėjau, kad jis ten kitą įžeistų, jis visada gražiai. Aš įsivaizduoju, kad toks diplomatas politikas ir turi būt – pavyniot, bet gražiai išsisukt iš padėties, pateikti tą faktą gražiai, kad ir kaip būtų ten negerai. Tai ne policijos atstovas, kuris konstatuoja faktą – kaip yra, taip ir yra. Ne taip, tai turi būti gražiai įvyniota ta tiesa, gražiai pateikta.

O ko nepriskirtumėt?

Tikrai ne [Česlovas] Daugėla. Tikrai ne, man jisai labai nepatinka. Čia tai grynai nuveikti darbai. [Rolandas] Paksas – kažkada labai jis man [patiko], o paskui... Čia grynai tie nuveikti darbai, kur jau tu turi apčiuopiamą rezultatą, tada matai, kad jis nepatinka. [Saulius] Skvernelis, kažkaip tai man jisai nelabai irgi. Kad jau taip grynai kategoriškai, tai šitie. Čia tie žmonės, kurių aš nenorėčiau matyti pas mus politikoj. Paskui Landsbergio anūkas [Gabrielius Landsbergis], kai kalba per žinias, tai man jisai kažkoks slidus labai, ir jis man nekelia pasitikėjimo, bet būtent iš kalbėjimo man nekelia pasitikėjimo. Nenorėčiau aš jo matyti politikoje. Paskui aktorė [Asta] Baukutė. Man ten tie maitinimai vaiko...toks kažkaip į save... Tai, aišku, natūralus dalykas, bet Seime, kur yra toks rimtas reikalas, man irgi

nepriimtina. Paskui kai buvo [Arūnas] Valinskas... Jeigu tu esi vienoj srity, tai tu toj srity būk, o ne lįsk į politiką, kur tau nepriklauso. Nu kaip tu gali būt visur, jeigu tu esi vienoj srity, tau sekasi, tai tu turi ta linkme ir eiti, o ne landžioti į politikas. Kaip pernai pas mus, dabar [Alytaus] miesto [savivaldybės] taryboj irgi yra dailininkas. Nu koks jis gali būt miesto tarybos narys, kas jį sieja su politika. Tai yra kažkoks absurdas. Miesto taryboj yra daug žmonių, kurių tikrai nepažįstu, bet yra keleta, kuriuos tikrai pažįsti asmeniškai, tu žinai, kad ta politika tam žmogui yra svetimas dalykas, ir eit į miesto tarybą, ir atstovaut miestui yra kažkoks absurdas. Tai kiek aš pažįstu, o kiek aš nežinau, o kiek jų išvis yra. Bet kaip tiem žmonėm, Dieve, atsirinkt. Jei tu nepažįsti, tai pagal tai, ką jisai kalba, tu ir renkiesi. Tai pagal tai, kokią iškalbą politikas turi, pagal tą žmonės ir renkasi. O paskui jau tie nuveikti darbai vėl kalba, po kiek metų žmogus jau vėl mato realiai apčiuopiamą.

Jūs minėjot, kad, pavyzdžiui, dailininkas negali būt politikoj. Kodėl Jūs taip manot?

Nebūtinai dėl to, kad jis dailininkas. Esmė tame, kad jis nesidomi politika, jis gali būt politiku, bet kokios specialybės žmogus gali, jeigu jam tai aktualu, patinka, jis domisi. Aš ir iš savo rato žmonių pažįstu – dirba visai kitą darbą, bet jis domisi politika, tu jo paklausi, jis žino, kur ką kokia partija kalbėjo. Yra arkliukas, pašaukimas toks neišnaudotas. O čia tai žinai, kad žmogus, kai buvo rinkimai, jis buvo [rinkiminiame] sąrašė, ir papuolė su tuo sąrašu, ir va dabar jisai yra [miesto taryboje], tai čia yra pajuoka. Politika labai daug yra savo domėjimasis ir pastebėjimai.

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyti, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Taip. Prezidentė jinai yra, labai svarbus Lietuvai žmogus. Man yra kažkaip tai pagarba. Jinai mūsų vadovas, atstovas visose šalyse.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Tikrai ne. Vien dėl jo visų šitų darbų, kur jo visi ir teismai, ir visi šiti reikalai, kur iškelta į viešumą. Jo partija su visa policija, su viskuo. Jeigu tu eini į politiką, esi svarbus politikas, vis tiek tave kapsto visi, ir žiūri, ką tu prisidirbęs. Va ta moralė... Tai pas jį tos moralės, man atrodo, labai tik likučiai likę. Nes yra kiti, gal ir kažką daro slapta, o jis jau paviešintas, jau atskleistas. Gal yra ir kiti politikai, mes tiesiog nežinom, bet jis jau yra iškedentas ir parodytas viešumoj, tai negali laikyti, kad elitas. Koks jis elitas, jeigu pas jį jau viskas išsklaidyta.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Nežinau, visi kalba „policininkas, policininkas“. Pas jį yra labai toks kaip policininko... Kaip sakiau, kad turėtų būti viskas gražiai suvyniota, pateikta, tai pas jį viskas eina taip tiesiai, kitą kartą net jis turėtų kažkaip tai... Bet čia gal jau žmogaus toks būdas, jis taip įpratęs. Turėtų jis gal būt prie politinio elito, o ar jis man patinka ar nepatinka, tai čia jau mano nuomonė. Bet vis tiek aš jį priskirčiau.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Kažkada Landsbergis buvo labai ant bangos, dar aš buvau paauglė, kai buvo nepriklausomybės kūrimas. Tai mano senelis buvo labai prieš, nes jisai gyveno, kai buvo nepriklausoma Lietuva, ir sakydavo, kad ateis toks laikas, kad parduotuvės bus pilnos prekių, bet neturėsit už ką nusipirkti. Mes neįsivaizdavom [tokios situacijos], nes rusų laikais viskas buvo tuščia. Ir tikrai atėjo toks laikas. Ir jisai labai spjaudė tą nepriklausomą Lietuvą, jam tai buvo labai blogai. Nežinau, kodėl, jau daug metų amžinatilsį numiręs. Bet dabar ta nepriklausomybė aš tai matau, kad gerai. Yra ten tos parduotuvės pilnos, žmogus kiek gali, bet jis turi pasirinkimą, jis gali nusipirkti, gali išvažiuoti mokytis, dirbti laisvai. Tai va už šitą, aš šitą žmogų [Vytautą Landsbergį] gerbiu. O ten daugiau kiek ten irgi visokių kalbų apie jį, čia vėl kiti reikalai. Bet tą indėlį jis padarė didelį, tai jį galima priskirti prie politinio elito.
- 5) **Rolandas Paksas.** Iš pat pradžių man jis patiko labai. O paskui kai jį nušalino nuo tų prezidentų, tai jis negali būt politinis elitas. Nes jeigu būtų politinis elitas, tai būtų toliau valdęs, ir viskas būtų tvarkoj. Dabar mačiau, kad ir dukrą jis jau įtraukęs į politiką. Nu kokia

ten ta dukra politikė, Dieve, Dieve. Atsistojus barbė, kažkokia išjuoka. Ir kai jisai kalba, tai nu man nepatinka jisai. Bet politinis elitas čia ne nuo mano nuomonės priklauso, ne aš renku jį, bet vien dėl tų žmogaus darbų. Tai jeigu jis jau iš tų prezidentų buvo numestas, tai reiškia jisai nėra politinis elitas tikrai.

O kokie darbai nulemia, kad žmogaus negalima priskirti prie politinio elito?

Tai jeigu jisai valstybei kenkia, yra įrodymai, kad jis valstybei padarė žalą, tai tas ir darbas toks. Valstybė tai yra ne tavo šeima, ne tavo draugai ir artimieji, tu atstovauji labai daug šeimų, tai jeigu tu darai valstybei tokius dalykus, kad kenkia, tai koks tas darbas..?

6) Algirdas Butkevičius. Aš apie jį nelabai daug ką žinau. Tik kiek žmonės kalba aplinkui, kad ten nieko gero, apie jį nuomonė labai bloga, ir nė vienos [nuomonės] negirdėjus, kad gera. Tai aš negaliu jo nei priskirti [politiniam elitui], nei nepriskirti.

Jeigu kuris nors iš žmonių, kuriuos įvardijote politiniu elitu, išsakytų priešingą nei Jūsų nuomonę kuriuo nors politikos klausimu, ar permąstytumėte iš naujo savo poziciją tuo konkrečiu klausimu?

Tik pasakymas, kad jo nuomonė skiriasi nuo mano, tai ten nieko... Va dabar kaip Grybauskaitė, man nepatinka jos tas karinis, tas toks karinis akcentavimas. Ta mūsų valstybė kaip spirgutis, nu kokios čia mum tos kariuomenės reikia stipriausios. Nors kiti kaip tik sako, kad reikia. Bet tai nepakeičia mano požiūrio, tai gali visiškai skirtis, jinau daug turi dalykų, ir kad vienas ar kitas dalykas man nepatinka, tai nereiškia, kad tai yra blogai, nuomonės skiriasi daugeliu klausimu. Vienas ar kitas dalykas esmės nesudaro.

Man pačiai tai jokios įtakos nedaro. Aš išgirstu [kitokią nuomonę], aš esu gal tolerantiškas žmogus. Va kažkada Grybauskaitė šnekėjo, ten žygiuoja kariuomenė, jinau taip kariškai kalba. Pasižiūrėjau, nu... pasižiūrėjau nu ir praleidau, ir viskas. Nelabai man ten patiko, nu bet praleidau, ir viskas.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Nežinau, čia Seimo narius jau jie krapšto, bando mažinti. Tas skaičius yra tikrai didelis, aš manau, tokiai mažai valstybei. Tuo labiau, kad čia mūsų gyventojų sumažėjo, tai tikrai tas skaičius galėtų mažėti. Bet čia yra mano, žmogaus, kuris nedalyvauja ten [politikoje], [nuomonė]. Gal aš tenai virčiau toj košėj, gal man atrodytų kitaip, gal tikrai tada sakyčiau, kad reikia, kad nespėja žmonės, daug darbų. Gal jo [politinio elito] užtenka. Kiek čia tų politikų gali būt... Kur tik pasisuki, visur politikai, susidaro tokia nuomonė, kad jeigu žmogus eina į politiką, tai ten aukso kasyklos, ir taip jie visi nori [stebisi]. Tai va aš nesuprantu, ar ten iš to tokio pašaukimo, iš to noro, ar čia daugiau ta asmeninė nauda. Nes, tikrai, jie taip visi nori... Pasižiūriu, ten tie sąrašai baisiniai. Nejaugi jie visi tokie iš pašaukimo, ir besidomintys ta politika. Turbūt ten daugiau kiti dalykai. Ir kai žiūri va Seime, ten net miega kitas. Tai jeigu tu tikrai [domiesi], tai tu stebėsi, būsi aktyvus, o ne snausi, žiūrinėsi kažkur. Turbūt ne skaičius lemia – ar jų daugiau, ar mažiau – tą rezultatą. Turbūt kartais dešimt gerų žmonių atstos penkiasdešimt, čia turbūt ne skaičių esmė.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Idealus tai turėtų būti protingas, išmintingas, iškalbus, turi moralę būti to žmogaus [aukšta], kad va pastatei, pasižiūri, ir... Kaip moteriai, tai turėtų būt gal ir išvaizdus vyriškis [juokiasi]. Turėtų būt toks pasitempęs, kad nedarytų gėdos kaip [Jurgis] Krasnickas su savo žodynu baisiu. Išsilavinęs turėtų būti žmogus.

Kokiom vertybėm turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Visi labai dabar politikai akcentuoja ir rodo šeimą. Šeima, vaikučių ten tiek augina, ir šeima man didžiausia vertybė. Jeigu tikėt, tai labai gražu, nes žmogui labai didelę įtaką sudaro šeima, artimieji, ir jeigu žmogus tikrai kreipia į tai dėmesį, tai labai pagirtina. Tikrai neaišku, kiek ten tos tiesos yra.

Paskui paklausai, kai tie politikai ir ten tų vaikų prisidaro, ir ten ta šeima toli gražu ne šeima. Ir kai prieš rinkimus rodo, jei vyras eina, tai ten ir žmonos ir taip ir taip... Bet man sakau, jeigu politikas atsižvelgia į šeimą, tai man labai gražu, jeigu jis tai pabrėžia kaip vertybę. Sąžiningumas, stiprus atsakomybės, pareigos jausmas, nes tu esi atsakingas, [už] tai, ką darai, tu esi atsakingas. O ne melavimas ir pažadų skleidimas. Paprastas žmogus, taigi tu nežinai ten tų smulkmenų politinių, bet jeigu pasako politikas, kad Alytaus mieste vežios visus nemokamai viešuoju transportu, nu tai... Ten jis gali būti prirašęs, daug ko apie save prisakęs, bet jau vien ta eilutė, kad vežios visus miestiečius nemokamai viešuoju transportu, nubraukia visa tai, ką jisai prieš tai pasakęs. Ar ten ledo areną statys [Alytuje], kai Kaunas neišsilaikė, ten išdraskyta viskas, o Alytų statys areną, vandens parką. Ar ten kalba apie patyčių prevencijas, kai tose mokyklose nuo seno tos patyčių prevencijos, ir dar rašo „atsižvelgsim į patyčių prevenciją. Tai kam tokius nuvalkiotus dalykus sakyti, mes tokių nuvalkiotų dalykų daug turim. Bet tai tu sakyk tiesą, ką tu konkrečiai [padarysi]. Kad ir mažai, tris punktus, bet pasakyk juos ir įgyvendink. Sakau, kai pasiėmiau tą knygelę žalią paskaityt, tai juokiausiu atsisėdus. Tai ką daryt žmogui, kuris jau pensininkas, kuris išvis nieko nesiorientuoja, o Alytų labai daug senyvo amžiaus žmonių, tai paskui ir sako, kad ten daug [politikai] prišneka.

Slidus reikalas su politika, nėra apčiuopiamo dalyko, kad va paėmei, apčiuopei... Jeigu statybininkas namą pastatė, tu gali vertinti, tu matai konkrečiai, o politikas... toks neapčiuopiamas dalykas. Paskui kiekvienais metais girdžiu tą patį, kiek tų rinkimų vyksta, kad „nežinau už ką balsuot, kaip šiemet nėra už ką balsuot“. Atrodo, kad prieš kelis metus buvo už ką balsuot. Tai vis tą patį girdi, ir atrodo, kad tas žmogus dar negimė, kad jis ateitų. Nes tiesiog žmonės nemato to apčiuopiamo rezultato, kad būtų apčiuopiama. Kodėl va Grybauskaitė vienais metais buvo, po to [rinkėjai] mato, kad žmogus gal pateisino [lūkesčius], tada jau renka antrą [kadenciją], o dabar, kai jau negali rinkti, tau reikia į naujus vandenį [bristi], ir tu vėl pasimetęs.

Jūs minėjot atsakomybės jausmą. Kodėl manot, kad stiprus atsakomybės jausmas toks svarbus politikoj?

Taigi tu atstovauji žmones. Tu atstovauji ne savo šeimą, o visą Lietuvą, visą. Ir tavo kiekvienas priimtas sprendimas, tu už tai atsakai pats, nes rezultatai tai pajaus žmonės. Atsakomybė kiekvienam darbe svarbu, bet politikui tai ypatingai, nes tu esi atstovas, tu žaidi kitais žmonėmis.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Jeigu Alytaus mastu, tai aš norėčiau, kad tie žmonės [politikoj] sugalvotų, kad tas jaunimas iš Alytaus nebėgtų, nors čia yra visur, kad į tuos didelius miestus iš mažesnių žmonių kraustosi. Aš esu rinkimų komisijoje, nešiojau lapelius, tai tų senelių, tikrai labai daug senyvo amžiaus žmonių [Alytų]. Ir tas Alytus, sako, merdintis. Taip, jisai kai buvo pramonės miestas, ir ta pramonė užsidarė, automatiškai viskas taip ir pasidarė, bet kažkaip tai sugalvoti, kad tam jaunimui... Kažkaip tai sugalvoti, tam žmogui kažką tai veikti. Dabar jau padarė tuos dviračių takus, bet juos praplėsti toliau, tą fizinį aktyvumą žmonių skatinti. Apšvietimu sakė žmonės skundžiasi, mašinų aikštelės – tokie paprasti dalykai. Mum nereikia ten kažko tai labai sudėtingo, bet tokius paprastus dalykus. Tas pasirinkimas laisvalaikio. Dabar koks laisvalaikis – nueiti į „Dainavos“ kino teatrą, į kavinę pasėdėti – viskas, mūsų visas laisvalaikis, ypač žiemą. Vasarą dar gali į gamtą, pasivažinėti dviračiais, pavaikščioti. Tai va kažką tokio. Kaip tą vandens parką... Aišku, tai būtų labai gerai, bet tai yra nerealų. Mes neišsimokėsime už tą vandens parką, taigi reikės mokėti visiems miestiečiams. Bet kažką tokio, kad žmonės turėtų tą laisvalaikį, kad nereikėtų jiems kažkur važiuoti, nes ne visi turi galimybę. O valstybės mastu tai aš nežinau išvis. Pensijos..? Čia toks neišsprendžiamas reikalas su pensijom, atlyginimais tais juokingais. Ir kažkaip neišsprendžia pas mus niekaip tos problemos, kur didmiesčiuose tai taip, kyla tos algos, bet mažuose miestuose... Kaip sako Vilnių, Kaune kelia darbdaviai atlyginimus, tai čia dideliuose miestuose, bet Alytų. Žmogui reikia pragyvent iš tokios algos, ir niekas jos nekelia,

visi šaukia, kad negali. Verslas, kaip matau Alytų, parduotuvės – tik atsidarė, ir užsidarė, nes neišsilaiko. Nu tai kažkas su tuo verslu, kažkokie mokesčiai labai dideli. Tokius va apčiuopiamus dalykus, kur kiekvienam mirtingajam būtų suprantama. Ten aš nesikišu į tas užsienio politikas, ten ir taip būtina, nes esu mažas žinovas, tik žinau, kad noriu, kad nebūtų karo, nes labai baisūs šiti dalykai.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų tikima ir pasitikima?

Realių darbų, realių pažadų. Ką pažadėjai, tą nuveikt, jei negali nuveikt, nežadėk. Gali būti iš pažadų vienas, kurio tikrai nepasiekei, gali būti gi trukdžių visokių, bet ne dauguma, tokių nesąmoningų. Jeigu dabar tu matai, kad jau jis neįgyvendinamas bus. Gyvenimo realybė, o ne fantazijų pasauly, ir to giedojimo gražas.

UŽDAROMIEJI IDENTIFIKACINIAI KLAUSIMAI

Galbūt norėtumėte aptarti dar ką nors, apie ką nepakalbėjome?

Norėčiau pasižadėti domėtis politika pradėti, bet kad aš negaliu. Aš įsijungiu kokią laidą, mane erzina, aš negaliu. Mano kantrybės nėra, aš visiškai netolerantiška pasidarau. Tai aš sau vis linkiu pasidomėti, ir man labai gražu, kai žmonės savo nuomonę turi. O aš neturiu nuomonės, ir galvoju, kas čia per žmogus, man labai gėda, aš turėčiau žinoti, bet kai aš paimu ir tą bandau sužinoti, tai man nesigauna nieko. Man neįdomu, aš pašaukimo neturiu, ir iš manęs su politika kūdi reikalai. Bet aš vis tiek norėčiau, kad žmonės išmanantys savo darbą dirbtų, norėčiau ir to, ir to, ir to, tai kažką eisiu, balsuosiu. Sakau, esu [apylinkės] rinkimų komisijoje, renku parašus, bet pati už ką balsuosiu, nežinau iki šiol. Bet, sakau, girdžiu daug nuomonių, kad Alytų nėra už ką balsuoti. Yra keli, kur dar dar, bet kiti kai prirašę ir pričiulbėję, tai graudu, kad jau nuo pat pradžių muilina. Nu vis tiek reikės kažką rinktis.

Sakau, kažkada Krasnicką mačiau, dar jis nebuvo meru, ir kai jisai keikėsi, galvoju Dieve, Dieve... Galvoju, kokia žmogaus kultūra. Jau nereikia ten apie jį nei kaip apie gydytoją, vien kaip apie vyrą, kaip apie žmogų, kažkas baisaus. Ir še tau, paskui turim. Taip kad čia nesuprasi, pagal ką žmonės renka, ir aš nelabai suprantu. Pagal tuos, turbūt, pažadus, kuris pakalba, kuris pavažinėja. Va kaip šitas Alytaus rajono meras [Algirdas Vrubliauskas], važinėja po tuos žmones, prišneka, tie žmonės patiki. Kitas neatvažiavo, o va šitas atvažiavo, ir už jį balsuoju. Nes tas susitikimas su žmogum labai didelę reikšmę [turi]. Kur pasiskaitai apie žmogų, o kur susitinki tiesiogiai.

Informantas nr. 16: ekskavatorininkas-operatorius, 35 metai, vidurinis, Alytaus rajonas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavęs rinkimuose?

Informantas: Jo, esu. Ir Lietuvoj, ir Norvegijoje, nes kai esamą Seimą [rinkom], aš jau balsavau gyvendamas Norvegijoje. Tiktais va, galvojau, kad bus geresnė [valdžia], pasirodo, nieko gero. Pirmas gal kartas, kai gailiuosi, kad už šitą partiją balsavau. Buvau tikras, kad bus pakeitimai ženklūs ir žmonių naudai, bet su šita partija, čia gaunasi policinė valstybė, žmonėms tai nieko gero. O dabar tai, aš gyvenu kaime, bet geriau, kad gyvenčiau mieste, nes miesto geresnis yra variantas ir kandidatas į merus negu rajono. Nes, pavyzdžiui, [Česlovas] Daugėla. Visi sakė vagis, ten tas anas, bet jisai daugiausiai padarė Alytaus miestui, o kuris daugiau buvo padaręs? Nei vienas iš visų merų, tik tai vienintelis iš visų daugiausiai. Gerai, padarė tiltą, nu kažkiek tai sau – čia normalu yra, nes visi šiti politikai yra verslininkai. Ar vienaip ar kitaip jie visi sukasi į savo pusę. Bet va vienintelis žmogus, kuris daugiau darė miestui: sportrūmis sutvarkytas, Naujoji gatvė padaryta, tiltas stovi, Pramonės susisiekimas puikus. Iki tol nei vienas nepadarė nieko. Ir viskas apčiuopiama, ką padarė.

Kaip pats įsivertintumėt, ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Aišku, kaip ir kiekvienas turėtų domėtis... Gal ir ne tiek, kiek reikėtų, bet, manau, kiek man reikia, kad žinočiau bendrą situaciją. Tiek, kiek galima, tiek domiuosi, o taip politikuot...aš labai nelendu.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius, kokie būtų pagrindiniai šaltiniai?

Pirma gal internetas, o paskui jau visokios vakaro žinios. Bet pagrindė internetas. Pasižiūri Delfi, pasižiūri Lietuvos rytą, Alfa.lt, pasiskaitai, paskui apibendrini.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums siejasi žodžiai „politinis elitas“? Ką Jūs įsivaizduojat, kai pasakau „politinis elitas“?

Politinis elitas, aš manyčiau, tai yra visas valdantis aparatas. Ministrai, prezidentė, tai va šiti va tokie. O ten tie, kur klapčiukai visi, tai ten jiems dar toli iki to. Vienintelis gal sakyčiau, politinis elitas, tikrai prezidentė. Nes anie... Pas mus nėra tikrų politikų normalių, visi verslininkai.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas? Ką jis turėtų turėti?

Hm, kaip čia pasakius. Reikia pagalvot gerai. Gal daugiau atsižvelgti į žmonių interesus ir užsienio politiką. Ne taip kaip Lietuvoj dabar vyksta. Dabar kažkoks tai... Rusofobija ir daro tai, kas ką liepia. Nes nėra Lietuvoj tokių politikų, kurie sutartų, arba pasiginčytų dėl Lietuvos. O ten kažkas pasakė, ir Lietuva vykdo. Kaip pavyzdys, kaip buvo su žydais. Jie pasakė, kad mes ten gyvenom, buvo mūsų turtas, vokiečiai ir jūsų žydšaudžiai viską išvogė, jūs mum turit grąžint tiek ir tiek milijonų – nu tai gerai, grąžinsim. Nu tai tegul įrodo, kad Lietuva tą auksą pasiėmė. Vokiečiai pasiėmė, taigi ne Lietuva juos naikino, bet va niekas nesiginčina. Nes niekas politiškai nebendruoja, tiktais vykdo, tai koks čia elitas. Nėra tokių pas mus žmonių, kur galėtų kažką tai vienareikšmiškai, kaip tolygūs žmonės. Nežinau gal, maža šalis – ką pasakė, tą darom.

Jūs sakėt nėra politiškai bendraujančių, tiktai vykdančių. Kaip Jūs įsivaizduojat tą politinį bendravimą?

Turėtų tartis, turėtų ne vien tik pritart, turėtų ir prieštaraut, o dabar tiktai pritaria. Pasakė priimt iš Sirijos žmones – priimsim, pasakė reikia koki įstatymą pakeist – pakeisim. Kas čia per politika? Sakytų ne, nes mum bus blogai, o visą laiką „mum gerai bus, pasakysit, ir gerai bus“.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Aš manau, kad politinis elitas tai yra žmonės su patirtim, o ne taip kaip pas mus – sodininkai sueina. Tai ar čia elitas? Kad jisai dabar iš sodininko užima aukštas pareigas, tai jis čia elitas? Nieko jis čia ne elitas. Arba verslininkai suėjo, pabuvo keturis metus, per tuos keturis metus pasistengė sau prasukt koki nors įstatymą. Gal jie save ir laiko elitu, kas greitai patenka.

O kodėl manot, kad patirtis politiniam lauke reikalinga?

Kaip pavyzdys, dabar Seimo pirmininkas, tas profesorius gėlininkas, sodininkas. Tai ar jis turi patirties? Jį pastatė žaliųjų partija [Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga], o paskui... Jisai va tik toks tik pastumt, jis nieko negali pasakyt. Turėtų patirties kažkokios, tai ar vienaip ar kitaip sužaistų politiškai. O dabar pasakė, kad eik tu čia pabazarinsi, bet iškelsim į prezidentus kitą, o paskui iš jo dar ir pasijuokė.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Visai sakyčiau [Algirdas] Butkevičius, kažkaip va jie man visai patiko. Jis jau kiek, kokia 10-20 metų politikoj. Jie ir vienur pabūna, ir opozicijoje, ir pagrindinėse... Ką žinau, man tai jie labiau patiko negu dabar esantys.

O ko nepriskirtumėt politiniam elitui?

Sakyčiau gal tiktai vienetai, kuriuos galėčiau priskirt. O čia visus šitus... Nėra Lietuvoj. [Saulius] Skvernelis? Ne politikas, policininkas. Neįsivaizduoju, nieko gero dabar nėra. Nieko gero šiuo metu nėra.

Ar Jūs manot, kad buvimas politiku yra profesija? Kaip bet kuri kita profesija?

Lietuvoj sakyčiau, kad jeigu patekai į politiką, tai čia yra verslas. Čia jau nei gyvenimo būdas, nei profesija. O gal, keičiu profesiją, einu į Seimą? Kai buvo, kai visi dainininkai ir visa [Arūno] Valinsko chebra suėjo. Gal čia labiau gyvenimo būdas. Ne, čia labiau gyvenimo būdas.

O jeigu kitas žodis „pašaukimas“. Ar manot, kad reikia pašaukimo politikui?

Kai būna žmonės, kurie mėgsta kalbėt, bendraut, o kiti būna tokie neištrauksi nei žodžio. Gal šiaip tai turėtų būt, kaip žmonės į kunigus eina su pašaukimu, tai gal turėtų būt į Seimą tokie. Tik pas mus eina visi į Seimą be pašaukimo, su paskaičiavimu.

O kuris žodis labiau tiktų – profesija ar pašaukimas?

Turėtų, manau, būt pašaukimas labiau negu profesija, bent jau aš taip manau.

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyti, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Mūsų prezidentė. Aš tai manyčiau, kad jina turėtų būt, nes šiuo metu jina vienintelė gal kariaujanti, kažkiek tai užstojanti liaudį, tik, aišku, jina neturi jokių galių. Ir Strasbūre jina buvo, ir prezidentė jau antra kadencija. Turi politinės patirties dar nuo tarybų, čia dar buvo Sovietų Sąjunga, jina ten buvo, visą gyvenimą yra politikoj. Tai va manau su tokia patirtim – visas tavo gyvenimas nuo iki ir visą laiką čia... Va kai buvo [Algirdas Mykolas] Brazauskas...Visi ten tie, kurie atėjo jauni dar visai, ir dabar jau miršta būdami politikoj. Tokie va politikos gigantai.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Čia verslininkas, čia ne politikas, nes koks politikas sakys „išrinkit mane miesto meru, aš visoj Lietuvoj padarysiu nemokamus autobusus“. Nu nebent autobusus padarys nemokamus, kad atvežtų ir balsuotų už jį, tada gal, o taip tai ne [juokiasi]. Jis verslininkas, ne politikas, ne elitas. **O kodėl verslininkas negali būti politikas? Nes iš to, ką pasakėt, susidaro vaizdas, kas taip negali būt.** Nes jau ne vienas buvo. Reikėdavo koki nors... Pravaryt fūras su cigaretėmis per sieną. Čia pažiūrėjo, ar tokį kiekį galima, sako, kad mūsų įstatymai neleidžia, nu, pakeisim įstatymą. Arba koki nors, regioniniam parke galima statyt namus? Negalima, nu, pakeisim įstatymą. Pasistatė, paskui vėl grąžino, paskui niekas negali prisikabint, nes namai buvo statyti prieš įstatymą.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Policininkas čia, ne politikas. **O kuo netinka policininkas?** Mes turim du variantus – va Alytaus meras ir ten. Vienas daro policinę valstybę, kur žmonėms mažai kas galima jau... Dar palikit jam vieną kadenciją, arba į prezidentus, tai tada čia taip padarys, kad nieko net negalėsi šnipštelt. Va, dabar buvo su vaistais, kad panaikina vaistus, kurie buvo geri, veiksmingi, nefinansuoja, o visokie ten tie, finansavimą daro... Nes jau buvo daėję iki to, kad jeigu tiktai sukritikuosi, jau taikyt baudžiamąją, nes jau kaip ir kažkas panašaus į sukilimus. Čia tai dabar visi sėdi Seime, ir šitus visus, mediciną, viską, taigi šito...žaliųjų dabar stovi. Tai iki ko einam? Kad žmogus negalės apie vaistus pasakyti, kad blogi, paskui apie maistą negalės pasakyti, kad blogas, tuoj nieko negalėsi pasakyti. **Tai ar gerai suprantu, kad tokia tvarka kaip policijoje netinka politikoj?** Ne, nemanau, nes viskas eina į valdymą valstybės. Tuoj žmogų pradės varžyt, o mes kažkaip tai visą laiką sakėm, kad laisvi esam.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Landsbergis, jisai jau daug metų... Iš dalies kaip ir galėtume. Nes jis irgi jau nuo Sovietų Sąjungos, kiek žinau. Ir čia Lietuvoj prabuvo. Aišku, visi kaltina, kad sugriovė fermas, tuos kolūkius. Iš pradžių todėl, kad davė tą laisvę tokią žmonėms – atsikratom viso rusiško palikimo, atsiimam žemes. Nu galima ir priskirti, nes visi norėjom, kad būtų laisvė, nu ir davė laisvę, ir patys susinaikino.
- 5) **Rolandas Paksas.** Čia pilotas. Skraidai danguj, tai čia nėra ką veikt. Ne. Tas pats kaip dabar aš eičiau į politiką. Kaip jis buvo statytas... Į Seimą buvo statytas... Susikūrė partiją, kur palaikė draugai, o paskui statė irgi su Rusijos [parama]. Čia vienas yra kur statytiniai, o kur žmonės, būdami daug metų Seime, parlamente, kurie eina ratu iš kartos [į kartą], tai aš suprantu, kad jie gali. Bet ne taip iš karto, kad čia skraidė skraidė, ir jau jisai į Seimą ir prezidentu, ir ten kyla. Nemanau, tegul subręsta, tada gali bandyt.

Minėjote, kad Dalia Grybauskaitę galima priskirti prie politinio elito. Tai įsivaizduokim tokią situaciją, kad Jūs turite nuomonę kažkokiu politikos klausimu, ir išgirstate, kad Dalia Grybauskaitė išsako visiškai priešingą nuomonę tuo pačiu klausimu. Ar tai Jus priverstų permąstyti savo poziciją?

Tai jeigu jinai sako priešingai, tai jinai vis viena kažkuo tai pagrindžia. Neisiu aiškintis, kodėl tu čia va taip va. Bet va, pavyzdžiui, kaip ministrai ten tie visi, tai jie turėtų bendrauti, o ne čia pasakiau, jinai čia užprotestavo, nu dar pora kartų pasiūlysim, jei ne, tai tada tegul daro, ką nori. Bet tai tu eik, aiškinkis, derinkis, daryk bendrą kompromisą. O dabar visi nori tiktai arba iš mano partijos, arba visai nieko. Tai yra, su kuriais jie jungiasi. Galų gale, jei iš tavo nieko, taigi yra tų žmonių, kurie yra tame. Tegul ieško, o čia visi sau sau sau, pakišiu tą, tai va man bus busis vėl.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Negalėčiau atsakyti. Aišku, kad būtų normali valstybė, tai gal ir reiktų daugiau. Dabar ten kažkaip visi verslininkai yra. Nes aš kiek girdėjau, aš neįvardinsiu jų ten konkrečiai, bet kiek domėjausi, ten jau vienetai likę, kurie normalūs politikai. Nes visi arba tą turi verslą, arba ten verslą, nu visi verslininkai.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Mano idealus gal būtų, kuris nebijotų ir tuose strasbūruose, ir kai būna ten visi tie susirinkimai, Lietuva gal neįeina į tuos G10-ukus, Lietuva dar žemam lygy, bet va tokie, kad susitikimuose... Kad galėtų ginčytis, pasakytų arba mes darom, arba mes nedarom, mes nesutinkam. Va, pavyzdžiui, [Donaldas] Trumpas, jis irgi verslininkas, bet va pasakė konkrečiai. Gal kai jo šalis didelė, išsivysčius, tai lengviau kalbėt, nes pagrinde tokios tiktai išsivysčiusios, didelės šalys tam visam arba pritaria, arba nepitaria. O tokios kaip mūsų – Dievo pamiršti kampeliai. Bet šiaip jeigu normalus politikas, tai turėtų nors kažkokį savo balsą turėti. O dabar...nieko.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Tai čia kaip ir visi – va jeigu padarys į mano gatvę asfaltą, tai ir balsuosiu. Ne, nu aš manau, kad turėtų kažkaip tai kelt Lietuvos ekonomiką, pas mus tiktai griaua. Va dabar CocaCola buvo Alytų. Pakėlė mokesčius, žurnalistai nuvarė paklaust, sako bėga, žmonės bus be darbo. Sako – ai, nu gerai, tegul jie ten bėga, nes vis tiek kenksmingą gėrimą gamina. Paskui norėjo BMW kompanija ateit į Vilnių statyti, ieškojo žemės. Pamatė, kad didelė kompanija, tai sklypui op, kainą sukėlė. Nes būtų buvę, ten daug žmonių būtų dirbę. Tai tiktai džiauks tu. Bet ne va, galinga firma, gali sumokėti, kainą pakelsim. Nes jeigu norėjo pirkti sklypą, tai žinojo, kokios kainos sklypų, o čia šast ir užkėlė kainą. Ir pas mus daug tokių variantų yra, mes patys neįsileidžiam, čia mūsų politika neįsileidžia verslo. Pavyzdžiui, Mažeikių nafta, taigi gamykla gaminanti patį einamiausią produktą, o čia, parduodam, ir kai tik koks nors minusas, mes susimokėsime. Nėra to politinio tokio...iškart matosi, kad per politiką – visko atsisakom, jeigu kažkas bando, iškart kainą [pakeliam], niekas nežiūri į priekį.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikitės?

Aš balsuosiu asmeniškai už [Algirdą] Vrubliauską, nes aš, aišku, žinau dėl ko. Bet visiems taip yra. Jeigu išrinksim jį, jis jau daug metų Alytaus rajono meru, ir jis kaip ir savo darže. Ir jis tvarkosi, ir darbų, objektų paduoda. O dabar pasikeis...Ta dainininkė, kur su Radžiu, Agnė [Petravičienė], nu išsirink tu dabar ją, kas ten iš jos bus. Paskui kalėjimo tas pavaduotojas direktoriaus, nu ką tokį išsirinksi. Tai jau geriau pasilikti šitą. Aš jau neatsimenu, nuo kada jis. Gal keturios ar penkios, kaip [Aleksandras] Lukašenka jau gal sėdi rajono meru. Nes Alytų nelabai yra ką rajone, nelabai kas čia eina. Jeigu į miesto merus balsuočiau, tai balsuočiau už [Česlovą] Daugėlą, nes Daugėla daugiausiai padaręs iš visų buvusių.

Kokie politikai, Jūsų nuomone, nusipelno pagarbos?

Net reiktų gerai jau čia taip pagalvot. Gal praleidau tokius politikus ir nesidomėjau. Šiaip kaip pagarbos, tai gal kaip [Vytautas] Landsbergis. Bet yra ir vienas ir kitas. Pavyzdžiui, kai buvo ten tie 1990-1991, tai į Maskvą su tais visais prašymais išeit iš Tarybų Sąjungos, važiavo Brazauskas, o tam visam valdymui valstybės iki prezidento rinkimų, valdė Landsbergis. Tai čia net būtų sunku pasakyti, kas iki to davedė. Aš manau, kad jie abudu – negali išskirti nei vieno nei kito. Nes vienas važiavo, derino tuos visus klausimus, o kitas vedė šalį iš tos sovietinės į laisvą Lietuvą, į demokratinę, prezidentinę.

Informantas nr. 17: komercijos direktorius, 37 metai, aukštasis neuniversitetinis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavęs rinkimuose?

Informantas: Taip, balsuoju. Dabar buvau savaitgalį mero ir tarybų.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Kad labai domėčiausi, tai nepasakyčiau, bet kažkokiam bendram išprusimui, kad žinot kažkokius bendrus dalykus, veiksmus, tai taip, pasidomiu.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Televizija, laidos žinios, debatai kai vyksta, tai pasižiūriu. Televizija daugiausiai.

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“?

Seimas... Tiesiog Seimas.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas? Ką jis turėtų turėti?

Žinias turi turėti, išprusimas. Aišku, labai svarbu sąžiningas, bendravimas su tais paprastai žmonėm, rinkėjais labai svarbu.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Hmmm, įdomus klausimas. Gal tuo išprusimu, kad paprastas žmogus, kartais net ir patys politikai, manau, jie ten kai kalba... Kad tas paprastas žmogus ten nelabai net ir supranta tai visais terminais. Kad jų [paprastų žmonių] išrinkta valdžia, ir jie kaip ir turi jais rūpintis, o paprastas žmogus tiesiog, nežinau... Nėra tiek išprusęs, kaip turėtų būti išprusę tie žmonės, kurie ten eina, nors atvirkščiai būna, aš manau.

O kodėl įvardijote būtent išprusimą? Ir ar tai turėtų būti kažkoks specifinis išprusimas?

Manau, vis tiek ekonominis kažkoks tai turi būt išprusimas, įstatymų suvokimas, dar kažkas. Vis tiek negali taip būt, kad paprastas darbuotojas dirbo, dabar jis ten pateks, nemanau, kad per pačius tuos posėdžius ten daug ką supras, kas ten šneka, apie ką šneka, kaip ten šneka. Turi būt kažkokie politiniai mokslai ar kažkas tokio.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Prezidentė, kas šiaip imponuoja kaip verslininkas, politikas, tai man [Visvaldas] Matijošaitis, jis protingas ir žino, ką daro. Taip labai daug kažko, kad imponuotų, tai nežinau...

Jūs sakėte „imponuoja“, ką Jūs sudedat į tą žodį „imponuoja“?

Žmogus ką kalba, tai matosi, kad jisai supranta, ką kalba ir apie ką kalba, o ne tiesiog ten kažkokį tekstą išmokęs ir visiems tą patį šneka, o būna užduoda kažką į šoną, ir jisai tas nelabai gaudosi. O tie pora asmenų, ko paklausi, jie kažkaip tai turi atsakymą, ir protingą atsakymą.

O ko nepriskirtumėt politiniam elitui?

Kad ir premjeras mūsų. Man kažko, atrodo, jam trūksta. Jis ten kalba kalba, bet nelabai suprantu, ar jis supranta ten, ką kalba. Nes aš ten labai daug nesidomiu, ten tų pavardžių nežinau, bet yra tokių asmenų, kad kalba kalba, juos ten kažkaip ir išrenka, bet jis man ten nelabai.

Ar priskirtumėte politiniam elitui šiuos žmones:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Taip, prieš tai europarlamentarė buvo. Šiaip, sakau, juokinga, kai politinis elitas nemoka sakinio angliškai suregzti, tai pirmiausiai nuo to reikia pradėti. Išsilavinus, visur laisvai kalba, su užsieniu bendrauja, tikrai stipri moteris, ir ne veltui šitam poste.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Čia taip sudėtingai jįsai... Aš, tarkim, net nesuprantu, ko jis išvis čia bando dabar grįžti ir eiti. Jis buvo ir nudegęs stipriai, ir visokių buvo reikalų, ir dabar jis vėl bando grįžti, tai aš nesuprantu. Kad jis išsilavinęs, gudrus, protingas, tebūnie, bet net nežinau. Nei taip nei taip, nesuprantamas jįsai man.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Ne, manau.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Taip. Dėl istorijos... Visą žinantį, įdomiai analizuojantis. Aišku, daug informacijos, kad jis gerai ar blogai, bet jis apsišvietęs, labai protingas žmogus.
- 5) **Rolandas Paksas.** Kaip ir neturiu nuomonės apie jį. Sakyčiau, ne.
- 6) **Algirdas Butkevičius.** Butkevičius... Sakyčiau, taip. Kartais jo pasisakymai atrodo tokie visai protingi, jis nepasimetęs. Tiesiog sakyčiau taip. Nelabai galiu argumentuoti daug, nes nelabai žinau, bet iš nuojautos sakyčiau, taip.

Jeigu kuris nors iš žmonių, kuriuos įvardijote politiniu elitu, išsakytų priešingą nei Jūsų nuomonę kuriuo nors politikos klausimu, ar permąstytumėte iš naujo savo poziciją tuo konkrečiu klausimu?

Išklausyčiau, aišku, jų, ir arba pasilikčiau prie savo, arba linkčiau link jų, nes tikrai jie kur kas stipresni, tikrai daugiau žino, supranta negu aš. Tai tikrai linkčiau ten, kur jaučiu, kad protingiau būtų. Jie daugiau turi žinių ir viso kito kai kuriais klausimais negu aš.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Manau, kad galėtų būti daugiau.

O kaip Jūs pajaučiat tą stygių?

Tiesiog manau, kad politikoj yra daug verslininkų. Ir po kiek laiko sužinai, kad jie ten per vieną pusę, per kitą stengiasi savo verslam padėti, ir ne rūpinasi visais, kaip turėtų būti, o žiūri savo giminaičių ar ten kažkieno gerovės. Tai, manau, tokių turėtų būti mažiau, turėtų būti daugiau pasišventusių, nes per daug yra tokių, kurie tiktai sau verslą tiesiog pasidaro, susikuria sau reikalingus įstatymus ar apėjimus. Tai nemanau, kad jis tada politikas geras, ir elitas tada skaitosi.

O kaip manote, ar politikas yra profesija?

Taip turėtų būti..?

O pašaukimas ar svarbus politikui?

Manau, be pašaukimo tai irgi nieko nebūtų. Turi tikrai mėgti tą dalyką, neisi dirbti jo kaip paprasto darbo, turi pašaukimo turėti.

O kas iš šitų dviejų Jums atrodo svarbiau?

Pašaukimo daugiau, manau. Turi degti, o ne eiti į darbą, atsėdėti... Manau, kad pašaukimas daugiau.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Tvirtu charakteriu, tas pats pašaukimas, žingeidumas, kai kuriuose atvejuose ir lankstumas.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Kažkaip man tas bendravimas su visais, sąžiningas turi būti, išsilavinęs. Būna, kai sueina aktoriai, muzikantai, sportininkai, kur nemoka sakinio pasakyti, o paskui priiminėja sprendimus.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Kad nebūtų to blogiau, tik tiek šiai dienai. Nes tendencija tokia, kad kažko tikėtis šiai dienai, logiškai mąstant, neįmanoma. Visi vis tiek darys ten savo pataisas, įstatymus, po to vėl kiti. Tik kad nebūtų blogiau, tik tiek. Kadencijos turėtų būti ilgesnės, ko gero, nežinau. Daugiau jaunesnių žmonių

priiminėt, o ne šitus ilgamečius senus laikyt. Nes ten visi, visi susiję per tuos metus, visi kalba, ir vis tiek viskas taip pačiai lieka. Daugiau, manau, jaunų protų reikėtų, tada va kažkas gal keistųsi... Vertybės kitos, ta prasme, vis tiek visi jauni žmonės... O ten tie patys kur nuo tarybinių laikų – kalbos ir kalbos.

Koks šiuo atveju yra jauno žmogaus pranašumas?

Mąstymas kitoks, šiuolaikiškesnis mąstymas, energetika visai kita, plačiau jisai žiūri, jam lengviau ir bendrauti ir visa kita. Platesnės pažiūros pas jaunesnius žmones.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politikų būtų pasitikima?

Tas pats bendravimas, sąžiningumas, ir kažkoks iniciatyvos rodymas didesnis. Ne tik ten sėdėt ir spaudinėt klavišus, bet kažkokių projektų rengimas, siūlymas. Su tais pačiais žmonėmis kad bendrautų, o dabar tiktai per televiziją pamatė. Nes vis tiek, pas mus Lietuvėlė, žmonės paprasti, daug yra vyresnių, kas irgi nelabai gerai, nes juos daug paprasčiau užkalbėt. Tiesiog, toks bendravimas – atrodo, paprasti dalykai.

UŽDAROMIEJI IDENTIFIKACINIAI KLAUSIMAI

Galbūt norėtumėte aptarti dar ką nors, apie ką nepakalbėjome?

Tie politiniai žaidimai baisiai juokingai atrodo. Kai jau prieš rinkimus, tai vieni bando kitus apjuodinti. Ne kažkokius darbus daryti, kad va aš kažką gero padariau, bet rodo, kad kažkas tai padarė blogo. Va tas dalykas atrodo labai juokingai, tas viešas skalbinių skalbimas, politiškai negražu kažkaip. Neįdomu net. Turi daryti kažką gero, o ne kalbėt visą laiką apie tai, kad kažkas kažko nepadarė. Keist, į priekį eit, o ne knaisiotis kažkur tai.

Informantė nr. 18: pensininkė, 80 metų, vidurinis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose?

Informantė: Taip, visą laiką. Tik tarybiniais laikais buvo, kad neidavom, o dabar visą laiką.

O kodėl neidavot tarybiniais laikais?

Nemylėjom valdžios... Nenorėjom, kad ta valdžia būtų. Nugi už ruso, tai vajejau kaip... Ir dar bijojom, buvo jėgų, katros gąsdino, tai neidavom. Paskui ant pabaigos, tai kada jau su tais miškais, su viskuo jau atėjo galas, tai balsuodavom, užtai kad valdžia liepdavo. O kai buvo tas pats gūdumas, tai baisu buvo, ir nekenčėm ruso. Taigi būdavo randa – aš tai nemačiau – bet rasdavo prilipdyta lapelį prie kokio medžio „šiandien balsuosi, rytoj nedūsiosi“. Gąsdinimai tokie ėjo iš miško pusės, o valdžia reikalavo, bet prievarta tai nevertė.

O kokie paskutiniai rinkimai buvo, kuriuose balsavot, gal pamenat?

Kad man atrodo kaip Seimą rinkom dabar paskutinį 2016 metais, o į Europarlamentą ir tie referendumai visokie, tai man atrodo, anksčiau buvo.

Kaip Jūs pati įsivertintumėt, ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politikoj?

Labai... labai.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Radijas, televizija. Aš tai nesinaudoju tais internetais, viskuo... Bet radija pastoviai, nuo ankstyvo ryto įjungta būna pas mane, ir televizija. Žiūriu įdomiausias laidas, tie visokie forumai, viskas išklaudyta mano. Vyras kai buvo, tai mes abudu buvom vienodai, politika buvo mūs jau... Labai buvo įdomu kaip jie čia kūrėsi, mes gi viską atsimenam, kaip buvo anksčiau, kokia laisvė buvo, ir kai viskas keitėsi, tai čia buvo stebuklai... Tai kaip čia gali nesidomėt. Jau jie vaikai va užaugo, tai jie tik šitą mato, o mes matėm viską nuo pat pradžių. Kap kūrėsi tos valdžios, kap pykosi, kap šmeižė vieni kitus. Viską matėm.

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums susisieja žodžiai „politinis elitas“?

Politinis elitas, nu tai valdžia vyriausia, ar ne taip? Prezidentas, premjeras, Seimas, partijos, va šitie visi dalykai, opozicija.

Jūs sakot partijos, tai visa partija, visi žmonės, kurie yra partijoj, juos galima vadint politiniu elitu?

Ne, man atrodo, kad tik tie, kurie valdžioj, kurie vadovauja, partijos taigi kitos nepapuola in tą... Čia kurie valdo. Vienais rinkimais laimi vieni, kitais kiti, nu tai tas ir elitas, kurie tuo laiku valdžioj. Jei pavardėm, tai prezidentė [Dalia] Grybauskaitė, premjeras dabartinis [Saulius] Skvernelis, partijų vėl vada, iš tų vadovaujančių, tai man atrodo jie jau vyriausi.

Kokiom savybėm turėtų politinis elitas pasižymėti?

Uoj nu tai... Visi nori tik kad gerai būtų, kad būtų sąžiningi, kad rūpintųsi žmonėm, kad darytų, kad žmonėm būtų gerai dėl atlyginimų, dėl darbo, čia visas gyvenimas... Mes tam ir renkam, kad jie gerai mum darytų. Kad taika būtų, kad nekariautų.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprastų žmonių?

Jie turi teisės didesnes, paprasti žmonės tai tik gyvena, o jie [politinis elitas], tai mumis rūpinasi. Jie vadovauja, kuria įstatymus, jie viską numato, jų rankose visa valdžia, man atrodo elitas – tai patys vyriausi.

Ar priskirtumėte politiniam elitui šiuos žmones:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Elitas, didžiausias. Jinai turi dideles teises, jau už ją nėra nieko aukštesnio, viską reguliuoja – ir užsienio politika jos galioj ir... Grybauskaitė, tai jau už ją nėra nieko svarbesnio. **O kas jai suteikia tas galias?** Konstitucija. Pagal Konstituciją. Kas eina pagal Konstituciją... kas pažeidžia Konstituciją, tai jau tie gali būt ir teisiami, o kas laikosi Konstitucijos, tas yra elitas. Čia visiems galioja ir paprastiem žmonėm, ir visai valdžiai, bet jau aukščiausia valdžia yra prezidentas, pagal mane.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Nu jis yra... Kap jį pavadint. Aš nežinau, ar jis politinis elitas [abejoja]. Jis tik partijos vadovas buvo, Darbo partijai vadovavo. Buvo laikas, kad gal jis ir skaitėsi elitas, kada jis buvo valdžioj. Buvo ministru jis net, tai va tuo laiku jis buvo elitas, o kada ne, tai ne.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Saulius Skvernelis – premjeras, jau jisai man atrodo po Grybauskaitės [pagal svarbumą].
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Vytautas Landsbergis tai jis yra mano akim pagrindinis žmogus Lietuvoj. Jis buvo ir Atkuriamojo Seimo pirmininkas, jis viską atkovojo galima sakyti. Tai čia kap kas supranta, pavyzdžiui, mano akim tai jis yra didelis žmogus, o katrie nekontė jo, tie norėjo kitokios valdžios, tai tiem jis nepatiko.
- 5) **Rolandas Paksas.** Rolandas Paksas buvo prezidentas, jis buvo ir premjeru, ir prezidentu, bet jį atstatė, jis pažeidė Konstituciją, ir tada Konstitucinis Teismas ištyrė visą tą jo veiklą, ir jam buvo apkalta. Jis buvo politinis elitas, buvo prezidentas, savo laiku jis buvo politinis elitas, o dabar... Ir dabar dar jis europarlamentaras, tai irgi gal skaitosi dar ir dabar [politiniu elitu].
- 6) **Algirdas Butkevičius.** Algirdas Butkevičius irgi elitas buvo, dabar tai jau gal ne. Bet jis buvo premjeru, ministru Susisiekimo.

Jeigu pavyzdžiui, Dalia Grybauskaitė išsako nuomonę kuriuo nors politikos klausimu, ar tai Jums padeda susiformuoti savo nuomonę?

Tai aišku ir tada aš... Jo, padeda. O kap jį gerai, kad tep būtų, kap jį sako, atrodo. Tikrai, padeda. Aš matau gyvenimą, kap sako, pavyzdžiui, kad nebūtų karo... Kap jį važinėja visur, kap jį dalyvauja, pavyzdžiui dėl Ukrainos... Ji formuoja nuomonę. Kadangi aš ja pasitikiu, tai aš jai pritariu, o kurie nepitaria... Pavyzdžiui, daug gi kas yra dar gailisi kap sako to ruskio laikų. Tai jei tu Grybauskaitės nemyli, tai ir jos nuomonės nemyli – dėl Ukrainos, dėl tų visokių dalykų.

Tai jeigu Jums patinka žmogus, tai tada kažkokią įtaką jis daro susiformuojant nuomonei?

Daro, daro įtaką, jei teisingai [kalba]. O kas nori kitokios valdžios, tai tada jau [Grybauskaitė] pavyzdžiui nepatinka.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Užtenka. Čia jau išdiskutuota, numatyta, čia pagal Konstituciją [numatyta], pagal žmonių kiekį, pagal viską, ir sudaromi įstatymai, ir tiek ir būna. Pavyzdžiui, dabar bus referendumas dėl Seimo narių skaičiaus mažinimo. Aš, pavyzdžiui, balsuosiu prieš. Man atrodo, kad gerai [tiek, kiek dabar yra]. Dabar išdiskutuoja ten viską, o paskui pritruks [Seimo narių], tai greitai tuos įstatymus prastums neišnagrinėtus, užtai kad bus mažai žmonių [Seime].

O ar, Jūsų nuomone, nėra per daug tada to politinio elito?

Yra, kurie paskambina [į radijo laidą], sako, koki nuostolį valstybė patiria iš europarlamentaro, ir kai jų daug, jie blogai dirba, ir kiek jiems išmokėta, jie turi ten ir tarnybinius visokius pinigus, ir viską. Viena moteriškė sako, kad jie [europarlamentarai] turi tuos tarnybinius pinigus, perka mašinas geras, ir dabar daro sąlygas, kad paprastiem žmonėm – jie gi pinigų tai mažai turi, turi senas mašinas – tai nori panaikinti [tas mašinas], kadangi teršia aplinką. Žmonės sako „o mes tai negalim nusipirkti [naujų mašinų], o jie [europarlamentarai] tai turi pinigų“. Nu va tokie klausimai eina pastoviai, žmonės turi nuomonę dėl jų. O aš, kaip aš suprantu, tai man atrodo ne tokie jau čia tie jų atlyginimai dideli palyginus su kitom valstybėm. Pamėginsim kai bus mažiau, tai pažiūrėsime kaip geriau, ką čia žinai.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Lyderis idealus tai, pavyzdžiui, mano akim Landsbergis buvo. Jau šitiek grūmėsi jis ir su tuo [Michailu] Gorbačiovu dar tais laikais. Ir nebijojo, grėsė pavojai gyvybei ir viskam, [o] jis darė viską. Nu idealus žmogus visais atžvilgiais. Grybauskaitė irgi man irgi patinka. O dabar kaip kalbėjome va Uspaskichas... Kas iš jo? Jis tik maišo.

Kuo pasižymi tie žmonės, kad jie yra idealūs politiniai lyderiai? Kas padaro juos idealiais politiniais lyderiais?

Tėvynės meilė, man atrodo. Jie nori Lietuvai gero, jie nori, kad visiems būtų gerai, tai ko daugiau reikia iš tokio žmogaus? Jie daro viską, kad visiems būtų gerai. Ir kada jau būna dauguma tokių žmonių, ir tuos įstatymus gerus išleidžia, ir visiems gerai.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Kaip ir visiems žmonėm, būk teisingas, geras, draugiškas, supratingas... Nu yra gi daug tokių. Va tokius stengiamės ir renkam, jauti, kad jis tau padarys gerai – ir tuos įstatymus gerus sugalvos. Tokius ir renkam. Kurie būna negeri, jie paskui atkreipta, jų jau nerenka daugiau. Čia pagal mane tai viskas priklauso nuo žmonių paprastų, ir rinkimų, kaip išsirinksi, taip turėsi.

Kokie politikai, Jūsų nuomone, nusipelno pagarbos?

Kaip ir minėjau, Grybauskaitė, Landsbergis, kas čia daugiau... Yra tokių ministrų, kad labai gerai, o yra tokių, kad nesugeba, daro savo naudai.

O kas sukelia pagarbos jausmą?

Kito tai va tik klausyk ir klausyk, kaip jis pasisako, kaip jis padaro gerai, tai ir gerbi žmogų tokį. Neišduoda...

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

To paties... Kad visiems būtų gerai, kad vaikai mokytųsi, kad darbus... Kap ir kiekvienas žmogus, kiekvienas nori gerai. Tų įstatymų, kur jie leidžia, kad būtų teisingai viskas.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų tikima ir pasitikima?

Žiūrėti jo darbų, kaip jis save veda. Kartais dar ir nežinai, ir apsirinkti bevertindamas. Nori, kad būtų visiems gerai.

O kaip Jūs įvertinat darbus?

Nu tai įvertini, kaip, pavyzdžiui, pensijos kyla. Kas kam konkrečiai reikalinga. Aš noriu, kad man būtų didesnė pensija. Dabar aš suprantu kaip neteisingai darom pagal mane – sugalvoja įstatymus, kad tai pagal stažą, tai... Norisi, kad būtų gerai, kad teisingai įvertintų. Dabar įvedė tas valstybine pensijas ir paprasto žmogaus, tai kiti gauna po kelias pensijas, taigi matosi, kad sukčiauja.

O kaip jūs įsivaizduojat, kas būtų „geriau“?

Tas gerėjimas, tai kiekvienas pajunta. Buvo taip, o dabar dar geriau. Padidino pensiją, pavyzdžiui, ar atlyginimą pakėlė, ar vaikam vėl ten ką nors sugalvojo... Dabar jau vėl girdžiu, kad vaikai gauna nemokamus pietus. Mano vaikai, pavyzdžiui, [kai] ėjo [į mokyklą], mokėt reikėjo viską. Tai va ir yra gerovė tokia, čia kiekvienam žingsny, arba taip, arba ne. Pavyzdžiui, sugalvoja va tokią [sistemą], kad jeigu tėvų atlyginimas va toks, tai gaus vaikai nemokamai valgyt, o jei va jau keleta desėtkų ar ten kiek eurų daugiau, tai jau jis negauna. Tai dabar jau girdžiu, kad jau visi gaus. Visokių yra vargšų, yra vaikų, kur vienos motinos augina, arba kur toji antra pusė būna negera, alimentų nemoka...

Informantė nr. 19: Neįgaliųjų asociacijos X Alytaus miesto skyriaus pirmininkė, 56 metai, aukštesnysis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esat balsavusi rinkimuose?

Informantė: Taip, paskutinį kartą balsavau mero rinkimuose.

Ar domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Domiuosi, tikrai, pakankamai, nebūna taip kad ir žinių nepasižiūrėčiau.

Iš kur kasdien sužinote apie tai, kas vyksta politiniam gyvenime?

Facebookas visagalys, Alytaus miesto savivaldybės neįgaliųjų komisijai priklauso, tai ten karts nuo karto kažką vis pakalbam apie tai.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“? Kai išgirstat žodžius „politinis elitas“, apie ką pirmiausiai pagalvojat?

Apie visą grietinėlę, aukščiausius – prezidentas, premjeras, savivaldybių merai. Visi kiti ten tik pagalbiniai. Man Lietuvoj prie elito tikrai prezidentė [Dalia] Grybauskaitė. Jinai man taktiška, atrodo, tinkama atstovaut visą Lietuvą, ir tai lemia, kad ją galima vadint politiniu elitu.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas? Ką jis turėtų turėti?

Turi stipriai atstovaut Lietuvą, turi laikytis savo duoto žodžio, kad nebijotų tart tvirtesnio žodžio.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Nuo paprastų [žmonių] aš nemanau, kad kažkuo žiauriai skirtųsi. Tą patį daro kaip ir mes. Tik tai kas užima aukštesnes pareigas, tai daugiau žodį turi lemiamą. Kaip ir prezidentė, jinai ten ir Briusely tarė žodį už mus, ir vis vien kažkaip tai. Nu [ji yra] valdžia, klauso jos, kaip bebūtų ten tie mūsų... Kad ir kaip spardytųsi ar ten premjeras, ar [Ramūnas] Karbauskis, vis vien jie jos turi klausyt, nes jinai kaip ir, kaip ir mama Lietuvos, ir viskas tuo pasakyta. Žmonės išrinkę ją kaip prezidentę, reiškia žmonės ja pasitiki, ir visi kiti turi kreipt dėmesį į tai, ką jinai pasako. Jeigu mes ja pasitikėjom, tai turim eit iki galo.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Kažkaip čia vieną minutę galvoji, kad jie galbūt [politinis elitas], bet kai jie tik pasiekia tam tikras viršūnėles, labai padaro negerų dalykų, tai aš geriau pasiliksiu šitą klausimą sau. Nes taip ne kartą: pasitiki tuo žmogum, bet paskum žiauriai nuvilia per kažkurią sritį. Įvardint nenoriu nieko konkrečiai, bet taip yra.

O tai gal bendrais bruožais tada galėtumėt apibūdinti [politinį elitą]? Kas sukelia nusivylimą, nepasitikėjimą politiku?

Nuvilia va tas va melas. Nepakenčiu žiauriai melo, gal dėl to [pauzė]. Nu kažkaip žmonėm suteikia viltį kažką tai pažadėdami, ir po to žiūrėk, kaip burbulas tik sprogo, ir nieko nebeliko. Kažkaip net sunku gal būtų įsivaizduot, daleiskim, vat kaip ir iš mūsų miesto, galėtų atstovaut tam elitui... Sunkiai [atsidūsta]... Sunku įsivaizduot, neišsivaizduoju idealo, nes nėra tokio favorito, už kurį tikrai galėčiau dėt galvą, kad jis tikrai yra tas žmogus, kuris galėtų kažkur tai kažką... Galbūt aš dar nesutinku tokių žmonių. Šiaip yra labai daug gerų žmonių, kaip ir pas mus tiek savivaldybėj, tiek socrūpyboj, bet kaip eiliniai žmonės man vat, o ne kaip elitas kažkoks politinis. Gal ir per mažai žinau tos politikos.

Tai ar teisingai suprantu, kad neturėjimas konkretaus pavyzdžio, trukdo ir įsivaizduot kaip turėtų būt...

Taip. Nes šiuo metu neturiu konkretaus favorito, už kurį aš galėčiau... [pauzė]

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyt, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Tai jau taip.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Nu ne. Nu va ir dabar čia jo ta rinkiminė kalba, tai ir juokina kažkaip, kaip jis ten žada kalnus, ir transportas visiems nemokamas. Taip nebūna, taip niekur nėra, tai kuo čia Lietuvėlė skiriasi. Pažadai jo nerealūs. Jis čia žodžio žmogus tipo. Nu duok Dieve, kad jisai kažką čia padarytų tokio, bet šiuo metu aš jo nepriskirčiau, kad aš juo pasitikėčiau, ir jis man būtų elitas. Mano nuomone, svarbu pasitikėjimas.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Nu koks elitas [atsidūsta]. Nu man jisai, atsiprašau. Dirbo gerai jis toj policijoj, jam ten reikėjo ir pasilikti. Jis man politikoj išvis neimponuoja kažkaip, jis man ten netinkamas. Man policijoj jisai tinkamas, buvo savo vietoj, o dabar jisai ne savo rogėse. Tas pats kaip buvo [Arūnas] Valinskas. Nu vat atėjo jisai į tą politiką, ir apsidirbo žmogus, grįžo vėl atgal į savo sritį, jis vėl aukštumose, tai aš tą patį galiu pasakyt ir apie šitą žmogelį. Jis gal per ilgai pabuvo toj policijoj, o čia [politikoj] jisai toks kaip [Vladimiras] Žirinovskis, „pasakiau ir taip turi būt“, tiktai su šypsenele. O politikoj reikia skaitytis su kitų žmonių nuomone, ir ne tik su žmonių, bet ir tam pačiam Seime – 141 narys – tai kažkaip tai turėtų bendru sutarimu jie tuos sprendimus priimt.

O ar tada galima sakyti, kad politikai reikia kažkokio pašaukimo?

Pagal mane tai taip. Politikoj vis tiek žmogus turėtų ekonomikoj kažką nusimanyt, nes jinai svarbi. Vis vien reikalingos tokios žinios – teisininko, ekonomisto.

O ar galima sakyti, kad politikas yra profesija?

Jeigu žmogus turi tą pašaukimą, ir nuo jaunystės studijuoja politologiją, kažką tokio, tai, manau, kad gali ir profesija būt tokia, kaip politiko. Gal nėra dar tokių kažkokių mokslų, kad būtum grynai politikas, bet iš visų tų – ekonomika, teisė, politologija – kažkas tai turi vis tiek risti. Atvirai pakalbėkim, nu virėja kažkokia tai nenueis į tą politiką, nes vis vien turi būti patraukimas, viskam ribos. Ir jeigu eini tik dėl kažkokių principų į politiką, tai čia nebus geras politikas. Vienas be kito neapsieitų – ir profesija, ir pašaukimas.

Aš kaip galvoju, dabar pas mus Lietuvoj labai daug protingo jaunimo, super protingo, ir jau čia reikėtų tam mūsų Seimui kardinaliai keistis, tada galbūt susitvarkys Lietuvėlė. Nes dabar kai pasižiūriu, dažnai juk rodo tą jaunimą, ir tie teisininkai, kaip jie gudriai kalba. Man atrodo, užleiskit tas savo vietas, nėra ko sėdėt pensijinio amžiaus. Vis vien, pažiūros, viskas jau pasenę, čia viską kardinaliai pas mus reikia keist toj politikoj, nes tikrai yra daug jaunimo, kurie yra labai protingi. Ir su tom visom technologijom dirba naujom. Mąstymas vis vien daug ką reiškia. Kur dabar naujai žmonės apie viską galvoja kitaip, ir kur tie vat seni įkritę į tas savo vėžes, ir jie tą patį per tą patį, jie ten sėdi, tik krapštinėjasi, pasroviui jie ten teka.

Ar gerai supratau, kad tiek jaunas, tiek senas gali būti politiniu elitu?

Kodėl negali būt jaunas žmogus? Jeigu jis parodys, kad jis tikrai yra veržlus, atsakingas, tai kodėl jisai negali būti politinis elitas? Gali. Kaip tie mados visokie elitai būna, taigi neina seneliai kažkokie, eina veržlūs, jauni žmonės. Tas pats ir politikoj – jeigu tu veržlus, nusimanantis, norintis dirbti politikoj... Aš tai balsuočiau tik už jaunimą. Kaip va dabar, pavyzdžiui, ta Aplinkos [ministerijos] ministrė – tos trisdešimtmetės mergaitės nepatvirtino. Nu galbūt jai trūksta dar žinių, bet leiskit žmonėm dirbt, o gal jūm tik atrodo, kad jai trūksta tų žinių. O gal jina taip atsisėdus padarytų, kad ohoho, seneliai! Nu argi ne? Nu kodėl neleido? *[su priekaištu]* Man tai biškį jos gaila buvo. Galbūt prezidentė geriau mato, bet iš mano pusės žiūrint, nu leisk dirbt jaunimui, jie blogiau nemanau, kad padarys negu visi šiti seneliai susirinkę. Čia vėlgi mano nuomonė, nemėgstu sėdėti įsikibus tos kėdės. Tegul eina jaunesni, veržlesni. Ta patirtis ateina su metais. Nesakau, kad kasmet keist ant jaunesnių, bet, manyčiau, kad metai čia nieko nereiškia, tiek politikoj, tiek visur.

- 4) **Vytautas Landsbergis.** Jis nekvailas yra žmogus. Gal kažką ir netaip kažkada padarė, bet... Aš dabar jo irgi dažnai paklausau pasisakymų, jis gan taip atvirai viską pasako, ir gan protingai. Galbūt priskirčiau politiniam elitui, jis galėtų atstovauti politinį elitą. Nežinau dėl kokių savybių, bet jis man imponuoja. Gal ten šone jo ir yra kažkokių nelabai kokių darbelių, bet pas ką nėra tų blogų darbelių. Bet žmonės jį palaiko. Jau jo anūkui, man atrodo, dar toli iki jo, kad ir jaunas. Nu dabar tikrai tokios dviprasmiškos mintys [kyla].
- 5) **Rolandas Paksas.** Jis man tai nepatiko niekuomet. Nežinau, kodėl. Bet nelaikyčiau aš jo politiniu elitu, mėtosi kažkaip žmogus, neimponuoja. Kaip politinis elitas...nu ne.
- 6) **Algirdas Butkevičius.** Aš apie jį išvis nieko negaliu pasakyti. Aš apie jį neturiu tvirtos nuomonės. Bet taip ne link elito labiau jis man. Kažkodėl jis man ne. Negaliu net paaiškinti, kodėl, bet nepatiko.

Minėjot, kad Dalia Grybauskaitė būtų viena iš politinio elito atstovų, Vytautas Landsbergis. Įsivaizduokim tokią situaciją, kad Jūs turit kažkokią nuomonę susidariusi politiniu klausimu, ir kažkur viešojoje erdvėje išgirstat, kad Dalia Grybauskaitė arba Vytautas Landsbergis išsako kitokią nuomonę negu Jūsų. Ar tai Jus priverstų permąstyt savo poziciją?

Galbūt apmąstyčiau bent jau. Pergalvot, nežinau, ar stipriai ten mane paveiktų, bet apmąstyčiau tiek vieno, tiek kito [nuomonę]. Susimąstyčiau, vis tiek įsiklausyčiau į tuos žodžius, o galbūt aš klaidingai galvoju. Bet jeigu aš pagalvočiau, kad vis vien aš pagal save [galvoju], tai mano nuomonės niekas nepakeistų.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Kad politikų užtenka, tai tikrai su kaupu, o kad politinio elito, tai kad aš nelabai čia ką priskirčiau prie to elito taip jau stipriai. O politikų tai su kaupu. Dabar nori sumažinti [Seimo narių skaičių] dvidešimčia, tai aš galvoju čia šešiasdešimčia kokia sumažinti, tai būtų labai gerai, nes pusė salės visuomet sėdi.

Minėjot, kad politikų kaip ir užtenka, o politinio elito kaip ir trūksta. Ar Jūs matot skirtumą tarp politikų ir politinio elito?

Aš kažkaip iš šitų dabartinių visų politikų neturiu ką per daug priskirti prie politinio elito, kaip aš galvoju. Viskas priklauso nuo jų. Jūs pažiūrėkit kaip ir per tą televiziją rodo, kaip jie riejas vieni su kitais, elitas taip neturėtų daryt, pagal mane. Jie kasasi kiekvienas po kaimynu savo ten tuo, tik sau naudos kažkokios ieško *[atsidūsta]*. Kad ir kaip gerbiu tą [Remigijų] Žemaitaitį, daleiskim, jis ten už teisybę, už viską, bet jis man vis vien kažkaip neimponuoja kad būtų elitas, kaip mano supratimu sąvoka ta. Man nepatinka tas va knaisiojimas jų kiekvieno po kiekvienu, elitas taip neturėtų daryt. Elitas [turėtų būti] išlaikytas, santūrus, besilaikantis savo žodžio, korektiškas.

O kažkokios kompetencijos ar yra svarbios?

Man atrodo, tas nuo to neatsiejama [kompetencijos ir žmogiškumas]. Ir žmoniškumo jei pas tave nebus, žmonės tavęs negerbs, nemylės, su tavim nesiskaitys, tai nemanau, kad ten kažkas gausis ir iš to elito tuomet, turi viskas eit bendrai. Užtai aš sakau, kad prezidentė – ar jina prie mažo prieis, ar prie seno, ar prie įgalaus, ar neįgalaus, jina prie kiekvieno prieis. Jeigu reikės ir atsitūps, jeigu reikės ir pašoks, jeigu reikės ir apsikabins. Nu va tokis išlaikytas... Ir žmoniškumas tas va faktorius pas ją imponuoja.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Mylintis tautą, atstovauti ne savo interesams, o visos tautos interesams. Tas žmoniškumo faktorius turėtų būti labai svarbus. Ir mylėti savo darbą kas be ko. Jeigu eini į politiką, tai čia tavo darbas – tu turi jį mėgti, tu turi atsikelti su ta mintimi, ką čia padaryti – jeigu eini į tokią sritį – ir atsigulti su ta mintimi dar galvodamas [pauzė]. Nes politika yra toks jau... Sakau, čia virėjas nenueis iš karto nuo puodų prie jos, čia reikia turėti pašaukimo, išmonės apie daug ką.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Nežinau net ką pasakyti, nes dabar tiek į prezidentų tuos rinkimus eina – bet kas. Nustebino čia vakar ir tas Petras Gražulis, ir tas Tomašovskis [Valdemaras Tomaševskis. Tas pats ir savivaldos rinkimuose – dar taip gal nebuvo, kad dešimtys eitų. Ir tada pradėti galvoti, ko jie eina tie žmonės – ar čia kažkokie principai, ar čia sau kažkokios naudos norėjimas. Ir tada pasimeti išvis tame visame procese, nes ne tai, kad juokinga, jau graudu. Ir aš, pavyzdžiui, iš visų šitų [kandidatų], neturiu nė vieno favorito – nei savivaldoj, nei prezidento rinkimuose. Ir artėja tie rinkimai, ir aš nė vieno nematau, dar man taip gal net nebuvo. Ar jau per daug nusivilta tais visais žmonėmis, ar kaip čia yra. Tas žmoniškumo faktorius turėtų būti, tas noras dirbti, kad jaustum, kad tas žmogus tikrai dirbs.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Nu kad kažkas tai žmonėms bus geriau. Aš apie save nekalbu, aplamai kalbu apie žmones, kad kažkoks tai bus... Nors palengva gerėja čia tas gyvenimas kaip ir. Labai nuvilia tas, kad viena ranka duoda, kita atima iš žmonių. Kažkokio stabilumo norisi aplamai gyvenime, nes daug žmonių šiuo metu jaučiasi nuskriausti. Vėl mintis dabar kilo su tom pašalpom. Nu kodėl neateina tokia valdžia, kad nu naftą, nubraukt tas pašalpas, tegul eina dirba, tegul eina už minimumus dirba, galbūt tada visiems bus panašus tas pragyvenimo lygis, o dabar... Žmonės tingi, vienas dalykas, jiems neapsimoka, antras dalykas, eit dirbti ant minimumo. Tai kažkokios valdžios reikia, kad visą tą pažabotų. Dabar, daleiskim, moteris dirbus kažkokiam gelžbetony, 40 metų darbo stažas, jos pensija 320 eurų. Ir tos, kur niekur niekada nedirbė, arba 3-5 metus turi darbo stažą, jų dabar kelia, kelia tas pensijas vis, kad prisilygintų prie tos moters, kuri sunkiai 40 metų pradirbus. Tai man va iš valdžios norėtusi to tokio, kad ateitų kažkas labai protingo į tą valdžią, ir pažabotų tą šitokią netvarką, neteisybę tarp žmonių. Bet vėl, čia reikia komandinio darbo ir stipriai užsiimti šituo. Ir čia elitas ar ne elitas, nepriklauso, čia turi būti visų politikų noras kažką tai pakeisti gyvenime, o ne kad viena ranka duoda, kita atima. Ir su tais mokesčiais tokiais nestabiliais... Reikia protingų, užtai ir sakau, reikia jaunimą leisti, kurie gal kažką kitaip išskaičiuos, kažką kitaip truputėlį darys, formules gal naujas sugalvos, išspręs visas lygtis. Nenoriu vardinti pavardžių ir sakyti, kas nepatinka iš tikrųjų, bet neturiu ką ir pasakyti, kad patinka.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politikui būtų tikima ir pasitikima?

Nu rašo tas programos. Jeigu tu nusprendęs eidamas į rinkimus, kad tą, tą įvykdysi, tu pasistenk kažkaip tai, bent jau parodyk, kad stengiesi ir vykdai tas programos, o ne paskutiniaisiais metais kažką tai atsimena „ojetau, čia nieks nepadaryta“. Ir tada jau griebiasi už šiaudo, stengiasi kažką tai pradėti daryti, bet, aišku, per tuos paskutinius metus jau ten nieko nepadarys, ir liks kitai kadencijai, kiti atėję vėl tą patį darys. Užtai ir nusivilia visi žmonės. Kol viskas vyksta, kol jie [politikai] daicina iki tam

tikros kėdės, būna daug pažadų. Man labai svarbu pasitikėt žmonėm. Jeigu pasakiau, tai stengiuosi padaryt iki galo, o jeigu ne, tai jau geriau nežadėt.

Informantė nr. 20: moksleivė, 18 metų, šiuo metu siekia vidurinio, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose?

Informantė: Ne. Dar negalėjau, nes neturėjau 18 metų.

Ar planuojate balsuoti rinkimuose, kurie netrukus bus?

Nežinau. Šiaip net nežinau, už ką balsuot, tai galvoju net, ar verta iš tiesų. Nes aš realiai ta politika beveik nesidomiu, man tai yra visiškai neaktualu, nors turėtų būt, bet manęs tai visiškai nedomina. Labai mažai domiuosi, nebent išgirstu iš draugų, kurie tuo domisi, arba iš televizijos, arba šiaip internete paskaitau. O kad pati tai nelabai. Dažnai vis tiek naršai kokiam Facebook'e, Instagram'e, mano draugė eina į JKL [Jaunųjų konservatorių lygą], tai vis tiek susiję kažkiek su politika, tai va kiek su ja bendrauju, papasakoja, kas vyksta. Dar televizorių, jei kartais žiūriu, bet labai retai žiūriu.

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politiką?

Dabar kiek girdėt, tai politikai daugiau rūpinasi savim, savo padėtim, savo postu, tai galbūt, manau, kad politikas turėtų atsižvelgti į tai, už ką jis yra atsakingas. Politikai visą laiką yra atsakingi už žmones, tai turėtų atsižvelgti į žmonių nuomonę, į jų poreikius, ne tik į savo.

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“?

Galbūt kažkokie žmonės, kurie užima aukštas pareigas valstybėj, kurie vadovauja daug. Gal dar koks turtingas. Ir toks... kažkas aukščiau negu paprasti žmonės, atrodo.

O Jūs sakote „aukščiau“, tai kaip Jūs suprantate, kuo jie yra aukščiau nei kiti?

Tai savo postu galbūt, jie gali vadovauti. Paprastas žmogus negali ateit ir pasakyt „to nebus, to nebus“. Žmogus neturi galios priimti tam tikrų sprendimų dėl pačios valstybės ir dėl visko. O politikas – aš įsivaizduoju politikus ten kokius Seimo narius ir panašiai – tai jis vis tiek turi kaip ir galią tokią, svarumą, kad jis gali priimti sprendimus, ko paprastas žmogus negali. Paprastas žmogus gali tik pasiūlyt, o jis [politikas] jau priims ir aptars su kitais.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas?

Atsakingas, lojalus, punktualus visą laiką, orus, protingas ir gal turintis kritinį mąstymą, kad galėtų priimti tam tikrus sprendimus tam tikru metu. Ir jis turėtų domėtis visais dalykais.

O kodėl paminėjote būtent šias savybes?

Nes tas žmogus užima aukštą postą, turi karjerą, tai kad ją išlaikytų, jis toks turi būt, kad nesusimautų, nepadarytų kažkokio blogo sprendimo, kad jo aplinkiniai žmonės nesmerktų.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Nuo paprasto žmogaus pagrinde skiriasi, kaip minėjau, postu, jis skiriasi savo vieta, ta jo vieta yra tokia kitokia. Politinį elitą žino daug kas, o paprasto žmogaus – dideliu mastu jo daug kas nemato. Politinis asmuo yra šiek tiek aukščiau, daugiau žmonių jį mato, daugiau žmonių jį žino, kad jis toks egzistuoja. Kiti žmonės kito paprasto žmogaus nežino, kad jis egzistuoja.

Jūs minėjote, kad „politinis elitas“ yra aukščiau. Gal galite paaiškinti plačiau, kaip suprantate tai, jog politinis elitas yra aukščiau?

Kad jis yra šiek tiek aukščiau ir labiau matomas, tai padaro žiniasklaida, manau. Nes vis tiek, kai užimi aukštas pareigas, esi svarbus, į tave daug kas kreipia dėmesį. Ir tie patys žurnalistai, filmuoja, daug kas jį [politinį elitą] žino, o prie paprasto žmogaus tai nieks nekimba taip gal.

Ko nepriskirtumėte politiniam elitui?

Nu aš tą galiu pasakyt apie savo draugę – jinai nėra politikė, jinai tikrai nėra politinis elitas.

Ar priskirtumėte politiniam elitui šiuos žmones:

1) **Dalia Grybauskaitė.** Taip, nes ji yra valstybės prezidentė, kaip ir užima aukščiausią poziciją valstybėj, yra už daug ką atsakinga, už visą Lietuvą, toks yra jos darbas. Ir jinai irgi priima sprendimus dėl pačios valstybės.

Minėjote, kad tai yra jos darbas, tai kaip įsivaizduojate, ar galima sakyti, kad buvimas politiku yra profesija?

Sakyčiau, kad taip, jeigu tu esi tikrai atsidavęs tai profesijai. Kiti ten tiesiog sėdi, kad gautų pinigų, kad tiesiog kažkur būtų, o yra žmonių, kurie aktyviai mąsto, ką padaryti geriau dėl pačios valstybės ir panašiai, todėl aš manau, kad tai yra profesija.

O kitas toks žodis būtų pašaukimas. Ar Jums atrodo, kad politikas tai turėtų turėti?

Manau, kad turėtų. Tas žmogus jaučia, kad jisai gali, kad supranta ir jis ten tikrai nori būt, ir tai yra jo pašaukimas. Kitų [žmonių] atžvilgiu, jie domisi kitais dalykais, jiems tai yra neįdomu, ir nemanau, kad tai yra jų pašaukimas.

2) **Viktoras Uspaskichas.** Taip, nes jis yra garsus, daug kas jį žino vis tiek.

3) **Saulius Skvernelis.** Irgi priskirčiau, nes jis dalyvauja šioj srity, jis labai aktyvus, dėl to ir priskirčiau.

4) **Vytautas Landsbergis.** Taip, nes jisai kažkada buvo aktyvus, dėl to galėtų būti priskirtas.

5) **Rolandas Paksas.** Irgi.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Manau, kad užtenka. Nes palyginus su kitomis valstybėmis, bent jau kiek aš esu girdėjęs, kitur yra žymiai mažiau tų politikų, ir priimami geresni sprendimai. O čia yra ta didelė masė žmonių, kad ir toje vienoje salėje, yra labai daug skirtingų nuomonių, jie neranda nieko bendro, tada tiesiog ekspromtu priima bet kokius sprendimus. Manau, kad politinio elito yra per daug, kai kurie tiesiog naudojami ta pozicija, jie ten nieko gero nedaro realiai. Kai kurie ten būna, kad gautų būstą, automobilį, pinigų, ir jie nieko ten gero nepriima, jiems nerūpi, ką ten daro. Jiems nesvarbi jų užduotis, jiems svarbu kaip išlaikyt save, ką daryt dėl savęs ir galbūt dėl sau artimų žmonių. Aš kažkaip manau, kad ten turėtų būt išimti keli žmonės, ir sumažinta.

Jūs minėjote, kad jie ten nieko gero nepriima. Kaip Jūs įsivaizduojate gerą sprendimą iš politiko pusės?

Galbūt toks sprendimas, kurį priimtų visi piliečiai, kuris visiems tiktų ar bent jau daugumai. Kuris būtų logiškas, tikrai daugumai naudingas sprendimas.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį norėtų balsuoti?

Galbūt tautiškumas. Kad žinotų savo šalį... Nežinau, kaip atsakyt į šitą klausimą.

Nors minėjote, kad nesidomite politika, bet, visgi, kokie Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Gal kad kažkokių idėjų duotų, kažką keistų, ne tik rinktis pinigų sau ir užsidirbti, bet kad ir darytų kažką gero. Nes vis dėlto jis eina į tą vietą, kur reikia įdėti darbo. O ten jeigu nueisi, nieko nedarysi... Jis turėtų tiesiog būti aktyvus, manau. Turėtų būt daugelio sprendimų, idėjų siūlymas, kažką inicijuoti, keisti, skatinti.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų tikima?

Vykdyti savo pažadus, nes dauguma visko prižada, o paskui viskas taip ir lieka nuošaly, nieks neįvykdyta. Tai, manau, kad turėtų, ką pasižada, tą ir padaryt. Nes būna žada labai daug prieš rinkimus, o paskui po rinkimų nieko nepadaro. Gal įtaigiai kalbėti, kad įtiktų piliečiams, kad įgautų jų pasitikėjimą.

Informantas nr. 21: bedarbis, 48 metai, vidurinis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavęs rinkimuose?

Informantas: Per kiekvienus rinkimus beveik balsuoju. Savivaldybių gal praleidęs esu, bet Seimo, prezidentės tai ėjęs. Nuo 1992 ar nuo 1991 gal balsuoju, tai į visus nuo tada ėjęs.

O savivaldos irgi balsavot dabar, kur buvo?

Balsavau, dabar net nežinau, ar balsuosiu, nes kandidatas nepapuołė mano. Tai dar nežinau, ar balsuosiu.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politikoje?

Nu taip labai konkrečiai, glaustai, gal ir nesidomiu, bet, aišku, pasidomiu, kartais ir giliau, kartais taip paviršutiniškai, visaip būna. Bet kartais ir giliau.

Iš kur kasdien gaunate daugiausiai informacijos apie politiką?

Tai iš interneto, iš įvairių apžvalgininkų. Delfi, 15min, lrytas.lt. Per televiziją žinių gal mažiau žiūriu, ten labai ištęsta būna, ten kriminalai tokie kaip būna. Man trumpesnė informacija gal geriau patinka.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“? Kai aš pasakau „politinis elitas“, koks vaizdas Jūsų galvoj iškyla?

Oi aš net... Matyt, aš irgi gal dar nelabai taip įsigilinęs. Politinis elitas – premjeras, prezidentė, Seimo pirmininkas, įtakingi... Pavyzdžiui, dabartinis [Ramūnas] Karbauskis – jis ten tokių [aukštų] pareigų neužima, kiek žinau, Kultūros komiteto pirmininkas, bet jisai įtaką savo išlaikęs kaip partijos [lyderis], iš šalies matosi – ten jie visi jo ir klauso. Pasako ir už ką balsuot ir viskas taip – tai skaitau, čia elitas. Dabartinė prezidentė, premjeras, Karbauskis, gal opozicijos vadovas koks – [Gabrielius] Landsbergis – čia elitas dabar. Per kitus Seimo rinkimus ką išrinks, tada bus vėl tas elitas. Aišku, daug yra užkulsinių dalykų, kaip dabar [Eligijaus] Masiulio byla, tai va... Čia gal įtaką daro, gal ten kas sėdi, mes nežinom. Tada irgi niekas nežinojo – Masiulis buvo labai populiarius politikas, dabar ką. Aišku, negali taip sakyti, dar nuteistas, bet įtarimai pareikšti. Tai čia mes galim sakyti, kad jei daro politikams kažkas įtaką, tai ir tie įtakingi politikai.

Jūs minėjote įtaką...

Nu tai dėl įstatymų. Buvo anksčiau čia, prieš 20 metų gal atgal, [Artūras] Zuokas buvo ten labai Vilniuj, darė ten dėl šildymo kainų. Net dabar gerai neatsimenu... Dėl šilumos ten tų ūkių, su Rubikonu ten buvo susiję, nu įtaka va taip. Kiekvienas verslininkas kaip ir visur – daro įtaką politikams, dėl įstatymų. Dabar kaip išlenda iš MG Baltic bylos, dabar gal irgi jam tokie kaip ir įtarimai, buvęs Seimo narys, kad jis norėjo labai prastumt dėl greitųjų kreditų įstatymą. Kažkas norėjo sugriežtinti, o jis ne, jis norėjo, kad liberaliau būtų. Nes kiek žinau, tai labai ten ir turtų daug praranda dėl tų greitųjų kreditų. Aišku, ne už dyką, per pažįstamus, per tarpininkus toks dalykas daromas. Tai čia visam pasauly taip pat. Visur, aš galvoju, daugiau mažiau visose šalyse.

O Jums tie žodžiai „politinis elitas“ daugiau teigiamą ar neigiamą reikšmę turi?

Nu jis visur, mes be jo neapsieisim. Teigiamą – neigiamą? Nu dabartinis tai man toks... Idealaus gal niekada nebus, netgi pagal 80-90%, kai kas gal teigiamesnis, kai kas neigiamesnis, bet, manau, kad jau labai blogai irgi nėra. Apie 50, per pusę gal taip, procentų. Nesam mes dar Skandinavija kokia, kur jau ten tos tradicijos susiklostę, tai mūsų valstybei, tokiai jaunai, tai nėra blogai. Nes yra kai kur ir blogiau. Pavyzdžiui, Ukrainoj. Su tokiu draugeliu dabar per Facebook susisiežm, tarnavom mes dar rusų armijoje, sovietinėj toj, tai aš jo paklausiau, palyginau, tai pas mus dar kaip ir gerai beveik. Ten išvis palaida bala, kaip sakoma. Žmogus vietoj mato, tai baisu, kas darosi.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Daugiau atsakomybės – jie visur matomi, daugiau apie juos rašo, taip ir turi būt. Apie mane, pavyzdžiui, nerašys, aš niekam neįdomus. Arba kur gatvėj eina žmogus. Visam pasauly taip, kai kur

dar daugiau rašo. Anglijoj ypač apie karališką šeimą, nors dabar susilpnėjo tos karalienės įtaka, valdžia, bet apie ten tą šeimą išvis rašo kiekvieną smulkmeną – kokia suknelė, koks kaklaraištis. O pas mus – aišku, tas domėjimasis yra. Kartais gal per daug išpučia tokius dalykus, bet čia kaip ir žiniasklaida, tai čia jau turi taip būt, visur taip. Kai kur dar ir daugiau yra to domėjimosi.

Ar gerai supratau, kad politinis elitas yra tas, kuris yra kažkokiose valdžios pozicijose?

Nu taip. Bet, sakau, čia gal yra ir užkulsinių veikėjų, bet mes ne viską žinom. Kaip dabar Masiulio byla parodo, kad ten darė kažkas įtaką. Aišku, dar niekas neįrodyta, niekas nenuteista, bet įtarimai yra. Bet, man atrodo, visi žmonės jaučia. Kaip ir dabar teisėjų ta byla, tai viskas yra... Aišku, politinis elitas, pagal pareigas, pagal tą visą, tai tie – prezidentė, premjeras, Seimo pirmininkas, aišku, Karbauskis, kur dabar valdančiųjų partijos. Aišku, kad jisai elitas. Net aš galvoju, kad jis didesnę svorį ir įtaką turi nei koks [Viktoras] Pranckietis. Tas pats ir [Saulius] Skvernelis su juo tariasi, matyt. Prezidentė ten gal kur šone labiau. O kas ten judina juos ir kaip ten, tai gal kada sužinosim, o gal ir ne. Tai irgi tie – gal ne elitas politinis, bet nuo jų valios irgi priklauso, jeigu taip yra. Bet, man atrodo, kad yra.

O kaip Jūs manote, ar politinis elitas skiriasi nuo politikų?

Nu, jeigu nuo eilinio politiko, kuris ten priklauso kokiai frakcijai, ir jis nedalyvauja, tai skiriasi. O jeigu toks kaip Karbauskis, ir priima sprendimus, be jo palaiminimo, man atrodo, ten kažkas labai jau tokio nevyksta – jis visur dalyvauja – tai aišku skiriasi. Politikas gali būt kad ir Seimo narys koks eilinis. Opozicijoje, pavyzdžiui, jo balsas beveik nieko nereiškia. Man atrodo, jeigu kažkas ir daro įtaką, tai pas tokius ir neklausia, eina pas tuos, kur gali spręst Seime balsų daugumą, tai tenais ir daro. O jeigu jis žino, kad nuo jo niekas nepriklausys, tai ko pas tokį ir eit. Tai pagal įtaką skiriasi.

Ką iš Jums žinomų žmonių – jau minėjote Saulių Skvernelį, Dalią Grybauskaitę, Ramūną Karbauskį – priskirtumėte politiniam elitui?

Kaip savivaldybių rinkimai parodė, tai čia vietoj tai ten tokie jau kaip karaliukai gaunasi – ir [Visvaldas] Matijošaitis, ir [Ričardas] Malinauskas. Juos žmonės išrinko, bet ten daugiau gal ūkiniai reikalai, o ne politika. [Eugenijus] Gentvilas toks daugiau gal jau reiškiasi, [Gabrielius] Landsbergis konservatorių, opozicijoje tie... Nu tokie gal žmonės. Gal dar kas iš užkulsinių.

Jūs minėjote savivaldybių tarybas. Kaip manote, ar vietos lygmeniu galima skirti politinį elitą, ar nelabai?

Galima, man atrodo. Daug savivaldybių, ypač rajonuose, priklausomi, turbūt. Jie užsibūna, matyt, žmonės susigyvena, padaro kažkiek tai, dar už Europos Sąjungos pinigus kažką padaro. Nes savivaldybės vis tiek, daug tokių įstaigų – ligoninės, viskas... Privataus to verslo ne taip kaip Vilniuj, Kaune, ir Alytuj čia dar nelabai – o mažesnėse, kur Varėnoj, Šalčininkuose, ten viskas priklauso nuo tų valstybinių įstaigų. Ir kas dirba, tai tie, jeigu dar nors kažkiek negriūva viskas, kažkiek dar truputį į priekį, tai jie ir balsuoja už tuose senuosius. Yra pavyzdžių, kad po kelias kadencija – po keturias, po penkias.

O ko nepriskirtumėte politiniam elitui?

Oi čia net nežinau. Ne visi Seimo nariai politinis elitas. Elitas tai jau tie, kurie gali priimt sprendimus, viską. O ne elitas, tai pavardėm net.. Ne elitas, kur nuo jo niekas nei priklauso nei ką. Gal kur opozicijoje ar ką. Jeigu tu būsi didžiausioje frakcijoje Seime, tai tu balsuosi, tai nuo tavęs ir priklauso tas įstatymas, kokį ten priims. O jei balsuosi „už“ ar „prieš“ ir nuo tavęs nieko...Ten tu gali gal ir rėkt ir ką, bet jei nuo tavęs nepriklauso, tai aš galvoju, kad tu toks ir elitas.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Manau, užtenka. Tik gal tos kokybės mažai kartais būna. Per daug tų tuščių kalbų – kartais prezidentė į savo daržą, Skvernelis su Karbauskiu į savo daržą. Vienas ten pasakė, kitas nepasakė, paskui išeina, kad ką sakė užvakar jau tipo švelnina – „aš taip nesakiau, mane ne taip supratot“, tuščių kalbų per

daug. Bet sakau čia, jauna demokratija. Yra visam pasauliui tas. Va dabar Anglijoje kaip darosi dėl to Brexito, vakar, berods, balsavimas buvo, tai vėl atmetė didžiulę persvara, o ten jau sena demokratija. Diktatūroje galima tikrai, kad va, tipo, viskas gerai. Bet ten irgi nėra gerai, visa spauda lygiai gerai rašo, nes jeigu parašys kitaip, tai tada jau bus viskas. Kaip pas mus buvo sovietmečiu – viskas tipo gerai, viskas gerai. Bet nebuvo gerai, kas ten gerai. Parašydavo, kad gerai. O dabar spaudai rankos atrištos. Aišku, yra ten spaudos, kuri vos ne į vieną dūdą pučia, vienai partijai prijaunčia, kitai...

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyti, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Tai čia elitas, taip, prezidentė.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Ne dabar. Nors jis su savo... Net tiksliai nežinau. Čia reiktų viską žinot. Jisai toks mėgėjas užkulsinių dalykų, tai net nežinau. Dabar viešojoje erdvėje pasiskaičius, tai lyg tai ne, bet gal ir taip. Čia reiktų žinot.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Elitas, taip.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Manau, taip elitas. **Bet Vytautas Landsbergis dabar jau aktyviai nebedalyvauja politikoje. Kodėl vis tiek galima priskirti?** Nu taip, bet konservatorių partijoj jisai įtaką išlaikęs, savo tą terpę turi jisai tikrai. Manau, kad dar elitas.
- 5) **Rolandas Paksas.** Ne. Pasakė, jeigu sulaužei priesaiką, tai dar tas galioja, tai negali. Gal tada kai buvo, tai taip, kai prezidentas buvo, bet dabar tai ne tikrai. Manau, jo traukinys nuvažiavo.
- 6) **Algirdas Butkevičius.** Nesimato dabar jo kažkaip tai. Bet, manau, elitas dar. Nes dabar socialdemokratams atsiskyrė, jis ten nei labai prie tos pusės reiškiasi, bet, manau, elitas. Jis išlaiko tokį santūrumą, tai, matyt, dar elitas. Dar, manau, ne paskutinis čia jo premjeravimas.

Minėjote, kad Saulių Skvernelį, Ramūną Karbauskį, Dalią Grybauskaitę priskirtumėte prie politinio elito. Įsivaizduokim tokią situaciją, kad Jūs turite susidaręs nuomonę kažkokiu politikos klausimu, ir išgirstate, kad kažkuris iš šių žmonių išsako priešingą nuomonę. Ar tai Jus priverčia permąstyti savo poziciją?

Nu jeigu ta nuomonė kardinaliai skiriasi ir ne pirmą kartą, tada taip. Bet jeigu nuomonė ten kažkiek skiriasi, kažkiek ne... Jeigu jau 70-80 procentų nesiskiria, tai tada taip, bet jeigu jau kardinaliai skiriasi... Aišku, jeigu balsuoji už žmogų su tokiu požiūriu, o paskui pasirodo, kad jis persiverčia visai.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Idealaus gal nėra, negali būt. Pavyzdžiui, kaip ir Grybauskaitė, prezidentė, jina lyderis – su savais minusais, su savais plusais, bet gal daugiau plusų. Savybės tai padarumas pirmiausiai, turėt charizmos, kad žmonės paprasčiausiai tikėtų. Aišku, charizma... Kai kas turi tos charizmos, bet paskui išeina, kad ten burbulas... Skaitau, jei politikas išrenkamas vieną kartą ir kitą kartą vėl išrenkamas, tai jisai tada jau politikas. O jeigu kaip pas mus būdavo tokių daug atvejų, kad išrenka, ir paskui jau jis beveik nieko negauna, tai čia jau viskas tada. Nors aš manau, kad politika... Pats žmogus turi stengtis daugiau.

Kaip renkatės už ką balsuoti, kokių vertybių Jūs ieškote, pagal ką renkatės politiką?

Bendražmogiškos, gal tokios. Aišku, turi būt pas žmogų charizma, su užsienio lyderiais turi mokėt bendrauti, kad anglų kalbą mokėtų, pavyzdžiui. Ypač prezidentui, man atrodo, reikia be vertėjo bendrauti. Integruotis į Europos Sąjungą ir NATO, nes į Rytus mum integruotis jau nėra kur. Nes tokie politikai, kur [teigia], kad va, mum su Rytai, su Rusija reikia bendrauti... Bet pati Rusija nelabai nori bendrauti ir viskas. Su Vakaraš mum reikia bendrauti, tie, kurie tas vertybes išpažįsta daugmaž. Jeigu Rusija pati būtų ištiestom rankom, tai taip, aš nieko prieš, bet kai taip tai... Nereikia, aišku, visai nebendrauti. Bet kartais pažiūri, tai vis tiek, Rusija – didesnė valstybė – nori, kad jos klausytų, o tada

mums dėl to nuostolis. Aišku, Europos Sąjunga nėra toks jau labai idealus, bet kaip Lietuvai, tai idealiesnio varianto nėra – arba Rytai, arba Vakarai. Tie politikai, kurie nori tos gilesnės integracijos – va tokios vertybės.

Kaip Jūs manote, ar politikas yra profesija taip kaip ir bet kuri kita profesija?

Aš kartais pagalvoju, kad pas kai kuriuos taip, nes jau Seime po 20 metų ten jie. Matyt jau jie – ar savo noru – matyt, savo noru... Profesija, taip. Manau, jeigu politikas patyręs, profesija, galima sakyti taip. Kaip krepšininkai profesionalai, tai ir čia irgi taip. Sakau, po 20 metų kai kurie jie.

O kitas toks žodis – pašaukimas. Ar manote, kad tai politikoje yra svarbu?

Pašaukimas... Ką žinau. Gal nevisiškai, kaip kokio mokytojo ar gydytojo turi būti pašaukimas. Tai čia gal ne visiškai. Nebūtinai. Pavyzdžiui, vienas iš Amerikos prezidentų – [Ronaldas] Reiganas toks buvo. Jisai buvo aktorius – atrodo, nu kas čia per profesija – aktorius? Bet jis tapo vienu iš tų prezidentų, kuriuos atsimena pasaulis. Aš dar augau tada, dar ne viską supratau... jau paauglys, jau buvo man gal 17 metų, tai tada jis jau baigdinėjo kadenciją, tai tada jau kažką truputį daugiau [supratau]. Tai buvo vienas geriausių. Tai, turbūt, jau buvo jo pašaukimas politikoje [būti]. Čia va toks kaip pavyzdys man. Pavyzdžiui, jeigu žmogus, kur va sėdi ministerijoj pastoviai, ir sakyti, kad čia jis nuo jaunystės tą darbą dirba, paskui išeina į renkamas pareigas, bet jeigu jisai blogai atlieka [tas pareigas], tai ką aš žinau – matyt, tada jau ne pašaukimas.

Kokie Jūsų lūkesčiai politikui? Kai renkat, ko tikėtis?

[Atsidūsta] Oi aš labai daug ko nesitikiu. Manau, kai kas gal daugiau tikisi, bet man tai... Svarbu, ta kryptis būtų išlaikyta, drastiškų pokyčių nebūtų – pavyzdžiui, kokie mokesčiai būtų taip nekaltiojami. Jeigu bus, pavyzdžiui, koks premjeras, prie kurio valdymo bus užsienio investicijų pritraukta daug, tai aš už tokį politiką gal anksčiau nebalsavau, bet jeigu matysiu jisai gerai dirba, tai nesvarbu, kokiai partijai jis priklauso, aš už jį balsuočiau. O lūkesčiai, tai... Daug kas sako „prezidentą išrinksim, turi jis čia viską“ – jisai irgi tų galių ne visuomet turi labai, gal net premjeras, aš skaitau, daugiau galių turi nei prezidentas. Kartais lūkesčiai, aš galvoju, nepamatuoti pas daug ką. Taigi mes čia nesam, kad kaip anksčiau buvo – caras arba koks karalius – ir jis vienas valdė. Va tada gali turėti lūkesčių. O kaip dabar, tai čia yra komanda, ir Seimas yra komanda, ir eina nuo aukščiausios grandies iki žemiausių grandžių. Aišku, lūkesčiai – kad mažiau skandalų būtų, bet neišvengsim čia jų. Kaip ir dabar teisėjai, MG Baltic byla – kad tokių nebūtų, va tokie ir lūkesčiai.

Labai abstraktus klausimas dar – ko Jums trūksta Lietuvos politikoje?

Ko trūksta? Nežinau, lyg tai nieko netrūksta. Ta politinė sandara – prezidentas, premjeras, Seimas, ministerijos – kaip ir visur, turbūt. Padorumo, turbūt trūksta, padarumo. Gal daugiau tokių išsilavinusių žmonių, kurie... Vakarietiškai gal mąstančių, nes daug politikų tokių, kurie tokių pažiūrų dar sovietinių. Daugiau jaunimo kad ateitų progresyvaus, kur baigę universitetus kur Anglijoje, Amerikoje ar Vokietijoje. Kad ateitų su tuo mąstymu nauju, ne pagal pažintis, bet kad juos išrinktų. Kad jaunimas daugiau dalyvautų, nes kiek girdžiu, tai jaunimas biškį pasyvesnis. Kad daugiau dalyvautų, kad jaunų žmonių būtų daugiau, protingų, aišku, žmonių, kurie kažką tai nori pakeisti. Ir kad jaunimas daugiau į rinkimus eitų. Bet čia, manau, visur ta pati problema. Po truputį gal reikalai taisysis, čia iš karto taigi taip nebus.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų pasitikima?

Vienas dalykas – žmonės daug lūkesčių turi, paskui nusivilia ir paskui būna visi blogi. Bet ir tie politikai nėra visagaliai, nors jis gali būti ir sąžiningiausias. Daug kas jau važinėja į užsienį dabar ir pažiūri – „va, ten taip, o pas mus taip“. Vis tiek, važiuoja į pirmaujančias šalis, dešimtuose ar kartais ir penketuke pagal išsivystymą, tai mums dar nėra ko lygintis. Valdžia to nepadarys per vieną dieną. Kaip ir Vokietijoje kokioje – mašinų pramonė išvystyta ir viskas – pas mus nu nėra to. Ir mes tos pačios algos negausim, kur vokiečiai dirbdamas kokia, pavyzdžiui, BMW koncerne gauna. Ten visai kitas

lygis. Penketuke mes niekada nebuvom, užtai mes ir važiuojam. Pavyzdys – dabar jau pas mus važiuoja, tai reiškia, kažkiek situacija gerėja. Nu, aišku, kad politikas būtų... Gal žmonės nori to padorumo. Pavyzdžiui, kas va tas ir teisėjų skandalas – jeigu žmogus neranda teisybės teisme, tai jam tada viskas, turbūt, jau – ir politikai blogi, ir teisėjai. Bet čia per vieną dieną nepasikeis, turbūt.

UŽDAROMIEJI IDENTIFIKACINIAI KLAUSIMAI

Galbūt norėtumėte aptarti dar ką nors, apie ką nepakalbėjome?

Tai kad jau viską čia labai išsamiai atsakiau [juokiasi].

Informantas nr. 22: smulkaus verslo savininkas, 49 metai, aukštasis neuniversitetinis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavęs rinkimuose?

Informantas: Taip.

Kokiuose paskutiniuose rinkimuose balsavote?

Savivaldybės. Pilietiškumas, čia net kalbų nėra.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politikoje?

Minimaliai, nes iš tiesų politikai šiai dienai, aš kaip sakau, dar neišsivalę nuo tų sovietinių laikų (nes aš tos kartos dar atstovas esu. Tiesiog vienas mano kolega, su kuriuo mes ir šitoj veikloj esam kolegos, rinkimuose dalyvavo savivaldybės, į mero postą. Neįvardinsiu vardo, pavardės... Tai jis pasakė paprastai – „ten toks š verda, kad geriau neklausk. Bet aš, aišku, skūrą užsiauginau“. Tai čia jo žodžiai. Jeigu čia minkštai pasakius.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Savaime suprantama, socialiniai tinklai, nes po ranka visada. Kaip minėjau, televizijos nežiūriu, žinių nežiūriu, laikraščių neskaityu, kas susiję su politika, su kriminalais, nes tai mane tiesiog, na, išmuša iš vėžių visai kitai dienai. Ir to jau nedarau pakankamai ilgą laiko tarpą, ir nedarysiu ateityje, ir vaikai mano to nedarys, beveik garantuoju. Nes tai, kas vyksta, tai mes žinom, kad yra ir užsakovieji straipsniai, ir užsakomosios laidos, ir taip toliau, ir taip toliau. O šiaip, reklama, pašto dėžutės, kad ir nori išmesti, ir vis tiek pasižiūri. Tuo labiau kaimynas – [Nerijus] Cesiulis – dalyvauja rinkimuose mero. Aišku, svarbu ten prezidento rinkimai, tos peripetijos. Tie žmonės, su kuriais bendrauju, vis tiek apie politiką daugiau-mažiau domisi ir užklausia – ar uošvė, ar mama ten – ir iš ten, va iš ten [sužinau]. Nes, sakau, televizijos nežiūriu, spaudos neskaityu, nes man tiesiog neįdomu ir man nereikalinga – aš taip jaučiu – man reikia kitų [dalykų].

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“?

Man iš karto galvoj sovietmetis. Aš grįžtu į sovietizmą. Tai yra tie elitiniai žmonės, kurie... Nu ten, sakykim Sovietų Sąjungos tas visas elitas. Lietuvoj, kad būtų elitas [abejoja]. Nu tai, sakykim, iš tokių, amžinatilsį [Algirdas Mykolas] Brazauskas va tam elitui gal priklausė. [Vytautas] Landsbergis galbūt kažkiek tai, bet daugiau aš nematau, nematau...

Jūs sakote grįžtu į sovietmetį. Ar galima sakyti, kad tai yra buvusi nomenklatūra?

Taip, nomenklatūrininkai... Nu vat, geras žodis.

O ar tai būtų nomenklatūros atstovai visos Sovietų Sąjungos lygiu, ar Lietuvos? Minėjote Brazauską...

Nu tai jis buvo ir Sovietų Sąjungos, ir Lietuvos, bet aš čia imčiau gal globaliai – tie žmonės, kuriuos žinojo ne tik Lietuva, ne tik Sovietų Sąjunga, netgi visas pasaulis. Tai čia elitas. Ten, kaip sakyti, Ukrainoj tas prezidentas buvęs [Petro] Porošenka, kur ten auksiniai kambariai ir visa kita – nu tai va, čia yra elitas, aš taip įsivaizduoju. Kad jiems nieko nėra neįmanomo, kad jie turi pinigų tiek, kiek patys jie nežino, kiek turėt... Nu tiesiog, va čia yra elitas.

O ar tada politinis elitas Jums siejasi su turtingumu?

Nu, vat, sakykim, ko nenorėtusi, kad būtų, tai taip... Bet iš tiesų elitas turėtų būt, aš manau... Tie žmonės – išprusimas žmonių, turėtų būt išprusimas. Kad jie išprusę būtų, kad jie ne sau tiktais, bet nelyginant kažkokia Motina Teresė, kad jie tarnautų. Aišku, savęs nepamiršdami, bet ne vien tik sau. Nes šiuo atveju, kaip gaunasi pas mus, ir iki šiol – aš beveik tuom net neabejoju – pirmiausiai sau, o po to, jeigu liko, aš padalinsiu. Tas žmogus tada būtų gerbiamas, tas žmogus tada būtų tikras... Aš nežinau, ar teko skaityti, ar girdėti apie Kroatijos prezidentę, moteris [Kolinda Grabar-Kitarovic]. Va, va čia va yra tikras pavyzdys! Ką jinai padarė – va čia va! Jeigu taip kiekvienas prezidentas elgtųsi. Va čia va, aš sakyčiau... Ne elitas, čia yra žmogiškasis faktorius, tai yra pats svarbiausias dalykas. Elitas – jau jai netiks tas žodis, nes jinai yra žmogus. Žiūri ne savęs. Nors, aišku, pats svarbiausias esi sau, pirmiausia. Aišku, net neabejoju, jinai rūpinasi savim ir visa kita, bet jinai labai daug atiduoda. Ir tai rodo ne žodžiais, kad va pasakiau, o darbais konkrečiais – skaičiai, faktai.

Ar teisingai supratau, kad išsilavinimas ir žmogiškasis faktorius yra svarbūs?

Suprantat, išsilavinimas nėra galbūt svarbus, gal aš jus nustebinsiu. Daug žmonės pasiekę gyvenime pasaulyje, jeigu imant globaliai, nebūtinai yra baigę kažką tai – prisiminkim Apple istorijas ir taip toliau – garažuose ten... Tai išsilavinimas galbūt ne – gyvenimo universitetas. Pats gyvenimo universitetas žmones padaro tokiais, kokie jie yra, ne aukštasis. Tikrai nieko prieš neturiu mokslą, tai yra sveikintina, ir norėtusi, kad tokia jauna karta kaip jūsų užaugtų, ateitų į politiką, jeigu jiems įdomu.

Kokiomis dar savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas?

Manau, kad aš viską pasakiau jau. Svarbiausia, mano manymu, kad jie turėtų pirmiausia tarnauti žmonėms. Jeigu jie to nedaro, va tada ir prasideda – visokie ir apkaltų procesai prasideda, visokie viešieji interesai, asmeniniai ten susinarplioja, susipina. Tas žmogus turėtų būt tiesiog laisvas – protu, širdim. Aš čia gal per giliai einu... Ir tada jisai atviras eidamas į visuomenę, į žmones, tikrai jisai bus mylimas, gerbiamas ir jisai labai daug tada galės padaryt, todėl kad jį palaikys masė. Prisiminkit, ką [Julijus] Cezaris darydavo – ką jis darydavo? Jis labai paprastai liaudį papirkdavo, jis duodavo žmonėms žaidimų – tai yra gladiatorių kovos – ir šiek tiek duonos. Tai čia galima pritaikyt tiesiog. Jeigu atėję, kad ir savivaldybė, ane, pasakė, kad „aš tavo kieme įrengsiu vaikam žaidimų aikštelę, kurių nėra, praplatinsiu aikštelę“ – viskas, tai yra, jis eis... Ir jeigu jis konkrečiai tai padarys, jį žmonės... [Visvaldas] Matijošaitis – džiaugiasi kauniečiai, kad vėl jį perrinko, kiek jis padarė Kaunui. Tai va, aš apie tokius žmones kalbu. Taip, pinigai yra svarbu, kas be ko, pinigai tai yra... Šiuo atveju, kaip ir tas Matijošaitis – jam nebereikia prie to lovio prieiti, nes jis turi pinigų, jo nepapirksi, nenupirksi, neprimesi, kad jeigu tu to nepadarysi, to negausi arba gausi, jei padarysi.

Jūs minėjote masę. Kaip manote, koks yra tos masės ryšys su politiniu elitu? Ir ar Jūsų nuomone politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Masė, tai kaip avelių banda, jeigu imant masę. Bet jeigu imant žmogų paprastą ir politinį elitą, nu, aš pasakysiu paprastai. Šiai dienai, jei aš eičiau į politiką (nors aš neičiau į politiką), bet eidamas į politiką, aš tikrai nežinau už kiek procentų, bet tikrai labai daug procentų būčiau išmintingesnis negu ten tie, kurie baigę, kurie politikos mokslus krintę. Aš paprastai. Paprastai, nuoširdžiai ir aš taip paimesčiau žmones, patikėkit. Niekuom nesiskiria, aš manau, kad niekuom.

Jūs jau minėjote Kroatijos prezidentę, Brazauską. Ką dar iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Ne, nu tai [Leonidas] Brežnevas Sovietų Sąjungos. [Michailas] Gorbačiovas tai jau kitaip, sakykim. Aš tų laikų žmogus, suprantat, esu. Dabar galvoju... Politinis elitas... Amerikos prezidentai, jie kitaip. Net nežinau. Nu va tas sovietizmas, ta visa komunistų partija, tai va jie tą elitą labai ir aukština – va elitas, elitas. O kad Lietuvoj čia daugiau kažkas, tai net neišskirčiau, neturiu, ką.

Jūs minėjote, kad Brežnevas iškart šauna į galvą, o Gorbačiovas jau kažkaip kitaip... Kas leidžia priskirti Brežnevą, kas neleidžia priskirti Gorbačiovo? Kuo jie skiriasi?

Nu Gorbačiovo laikais juk mes ir nepriklausomybę atgavom, ir visa kita. Jis kitaip... Jis pradėjo eit į žmones, jis pradėjo...Praktiškai, Sovietų Sąjungos žlugimas juk Gorbačiovo yra „nuopelnas“. Bet Brežnevas, tai man asociacija – Brežnevo vila yra Palangoj. Čia yra elitas, tiktai išrinktiesiems, kurie gali į ją patekt – galėdavo, dabar ją ten parduoda ar kažką daro. Tai aš va taip suprantu tą elitą. O Kroatijos prezidentė arba kiti žmonės – tikrai daug politikų yra, kurių pavardžių aš neįvardinsiu – kurie eina į žmones ir kažką daro dėl žmonių. Nu tai pažiūrėkim vien, kaip norvegai gyvena, kaip švedai, kaip kiti. Bet čia negali pasakyt, kad jie elitas, jie tiesiog dirba žmonių labui. Ir jeigu paklaustumėm mes jų, ar jie skaito save kažkuo išskirtiniais, jie saktų lygiai taip pat kaip aš – „ne“. Toks pat žmogus kaip visi iš jūsų, tiktai ant manęs uždėta šimtą, milijoną kartų daugiau naštos, nei ant tavęs, jo arba ant visų jūsų kartu sudėjus.

O ar Jums iš tokios emocijų, jausmų pusės „politinis elitas“ daugiau siejasi su teigiamais ar su neigiamais dalykais?

Neigiamais. Taip neturi būt. Jie turi turėti tam tikras... Karalienė, tarkim, turi savo – nu, aišku, nelygint – jie turi turėti kažkokias vietas, kur jie gali atostogaut. Kad ir [Valdas] Adamkus, jis ten skirdavo į Meksiką, ten kažkur tai kažką turėjo – ar nuosavybę, ar ne nuosavybę, čia niekas nežino, nu bet iš principo – tai viskas tvarkoj. Bet kad čia tiktai mano ir niekieno, va čia pas mane laivas auksinis, klozetas auksinis. Nu čia jau viskas. Vat aš apie tai kalbu.

O jeigu reikėtų parinkti tiems žmonėms žodį apibūdinimui – minėjote Kroatijos prezidentę, Norvegijos, Švedijos politikus – jiems lyg ir netinka „politinis elitas“, kaip sakėte. Kokį žodį bandytumėt parinkti? Kaip minėjote, jie yra su daug didesne našta nei visi kiti žmonės, tai jeigu juos reikėtų pavadinti ne tiesiog piliečiais, kokį kitą žodį bandytumėte parinkti?

Nu jie iš principo yra prezidentai, ar ministrai pirmininkai ten. Tai, manau, kad aš istorijos nepakeisiu, ir kažkokių tai ten pareigybių nesugalvosiu, tai taip ir lieka jie tais prezidentais ar ministrais pirmininkais, ar kažkuo, nes jie tiesiog yra kitokie, visokiom prasmėm kitokie žmonės. O kažkokį tai žmogų ten apibūdint kaip Motina Teresė, ten gailestingoji, ar besirūpinanti, tai čia... Gal kiekvienas tas politikas turi tam tikrų savybių, tai faktas, bet kažkaip tai pasakyt, kad Kroatijos prezidentė yra Kroatijos širdis ar dar kažkaip – nu ne. Ji yra žmogus, ji yra prezidentė.

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyt, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Ne. **O kodėl ne?** Apskritai, nežinau, kaip čia pasakyt. Aš nieko prieš ją neturiu, bet jinai man neimponuoja.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Uoj ne. Jisai tiesiog žmogus, kuris užsidirbo pinigų, ir jeigu jis dabar ateitų kažkur į politiką – jis buvo politikoj... Kodėl jis buvo neparankus? Todėl, kad jis turėjo pinigų, ir nepasidavė nei jokiem papirkinėjimam, nei niekam. Jis susikūręs tai, ką susikūręs savo darbu. Ir jis, kaip ir kiekvienas iš mūsų, nori patogiai gyventi, tai yra normalu, ir jis tą daro tiesiog. Ne, tikrai ne.
- 3) **Saulius Skvernelis.** [Staiga] Oi ne irgi. Oi ne, čia žmogus, kuris iš viso... Net nesuprantu, kol kas nežinau, už ką balsuosiu. Ne. Paprastas žmogus, kuris, aišku, nieko blogo nedaro, kažko tai gero per daug mes irgi nejaučiam. Visumoj tai ne.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Nu jo, jisai jau prie tų [politinio elito atstovų]. Iš tiesų, daug pridirbo, daug nudirbo, daug čia visko buvo – čia kažką išskirt [sunku]. Bet jo, aš jį priskirčiau. Jis tikrai žinomas labai labai plačiai ne vien Lietuvoj, ne Rusijoje, bet ir visam pasauly tikrai daug kas jį žino.

5) **Rolandas Paksas.** Ne. Nu jisai norėjo į tą politinį elitą, bet jam buvo užkirstas kelias. Bet ne. Šiuo metu, jeigu kalbam apskritai, ne. Galbūt kažkuriuo momentu jis buvo to ir siekė, bet dabar ne.

6) **Algirdas Butkevičius.** Ne, aš apie jį neturiu tiesiog komentarų, bet ne.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Nežinau išvis, ar jis reikalingas, visų pirma. Nežinau, negaliu atsakyti. Manau, kad jisai nereikalingas, jeigu mes norim žmonėm gero. Ir kiekvieno čia politikos turėtų būt priesaka, aš manau, kad tarnaut – nors jie ten sako. Bet nemanau, kad reikėtų apskritai. Taip, politikai, už kuriuos pačius darbai kalbės – jie gali būt politiniam pakilime, aukščiausiam lygyje, pasauly pripažįstami, bet nemanau, kad reikėtų. Nebent tai labai stipriai įtakotų ateity mūsų geresnį gyvenimą ir visa kita. Bet nežinau. Kaip tas žmogus pats supras tą, kaip jis jausis.

Kaip Jūs manote, ar politinis elitas yra lygu politikai?

Nu, tarkim, jeigu imkim tą patį Brežnevą – tai jisai kaip viena, atskira respublika nuo visų kitų politikų. Bet jeigu, sakykim, Lietuvoj šiai dienai, tai aš nematau politinio elito. Ten, sakau, kažkas amžinatilsį, kažkas ten politikoj tik per savo anūką dalyvauja – Landsbergis. Nu ne, manau, kad, jeigu būtų ryškus kažkoks žmogus, kuris elitą tą... Lietuvoj man nesiderina, man tiesiog nesiderina.

Kaip manote, ar politikas yra profesija, kaip ir bet kuri kita profesija?

Manau, kad ir aš politikuoju, bet aš nenoriu. Manau, kad viskas įmanoma, nėra nieko neįmanomo. O politikas, nu tai kad ir mano kolega – foreverietis – o į mero rinkimus, nieko bendro su politika neturėdamas. Tiesiog partijos narys jį delegavo. Tai į partiją ir aš galiu šiandien įstot, ir ne į vieną, kiek turiu siūlymų. Bet aš to nenoriu, man to nereikia.

O pašaukimas – toks žodis, ar Jums atrodo, kad tai politikoj yra svarbu?

Aš manau, kad mes kiekvienas privalom daryt tai, ką mes geriausiai mokam, ir kad tarsi nedirbtumėm, bet tai būtų kaip ir hobis, kaip ir kažkas, bet tai iš principo būtų darbas. Nemanau, kad tai pašaukimas....Nemanau. Nes kiek dabar pamačiau socialiniuose tinkluose, kiek mano pažįstamų žmonių ėjo į tuos savivaldos rinkimus – „oho“ galvoju. Aišku, gal yra vienas kitas, kuris užsigimęs, bet visumoj, manyčiau, kad ne.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kai renkatės, už ką balsuosit, pagal ką Jūs renkatės? Ko ieškote politike?

Žmogiškumas, pirmiausiai, pirmoj vietoj. Žmogus, kuris tiesiog ne deklaracijom, o darbais iki šiol kažką darė. Bet jeigu aš to negaliu įvertint – jeigu jis nieko kol kas nedarė – nu vis tiek kažką jisai veikė iki tol gyvenime. Nu kieno statytinis ten, sakykim, vėl čia tokie niuansai. Tai aš pirmiausiai pamatau, ne mintis pirmiausiai, o širdis pasako man, galima netgi taip sakyti. Čia netgi giliau visi dalykai yra. Visumoj, tai aš vadovaujuosi savo širdim. O ten ką padarė, kas bus padaryta – čia yra objektyvu, subjektyvu – kaip norit, taip vadinkit. Ar bus tai padaryta, tai vėl klausimas. Padarysi, tada galbūt žmonės kitaip žiūrės. Nes sakau, tenka bendrauti su kitais žmonėm, tai kiti sako „aš irgi nieko nesuprantu, šitas negražus, šitas dar kažkoks“, vat atmetimo būdu kiti žmonės renkasi.

Ar galima sakyti, kad pasirinkimas, už ką balsuoti, nėra racionaliai paskaičiuotas? Ar tai yra daugiau emocijų vedinas...

Būtent, emocijos, vienareikšmiškai. Racionaliai ten gal, nežinau, procentaliai, kiek žmonės racionaliai renka.

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Kroatijos prezidentė. Ten nerealu. Aš neatpasakosiu, bet ten nerealu.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikitės, kai renkat?

Įdomiai gal nuskambės... Iš tiesų, aš esu mokesčių mokėtojas, aš tikrai nemažai tų mokesčių sumoku, bet mano verslas nėra kažkoks tai ypatingai stambus, ir tikiuosi, kad valstybė blaiviai į tai pasižiūrėtų.

Man už tuos pinigus reikia išlaikyti šeimą ir daug kitų dalykų. Tai, manyčiau, kad šitoj vietoj yra labai svarbu žmonių neapkrauti tais mokesčiais, ypatingai smulkiųjų verslininkų. Ir taip mes sumokam – nu niekur nedingsi, susimoki tuos mokesčius – ir tai yra šaunu, kad gali dar susimokėti, nes tai yra svarbu. Bet gauni ir po to atiduodi, ir žiūri, kad tau nieko nebelieka. Tai yra labai svarbu ta mokestinė sistema visa mūsų – ta sistema neadekvati. Medikai, kuri gelbsti gyvybes, gauna 5 ar ten 10 kartų mažiau nei ten politikas sėdintis Seime. Nu aš suprantu, kad jie ten reikia, bet jam – tam medikui arba mokytojui – adekvačiai turi būti sumokėta. Tai va, manau, kad šitas yra svarbiausias momentas: žiūrėti į žmones, kuom jie gyvena, kuom jie kvėpuoja, kiek jie gali pakelt to mokesčio. Sakykim, ten verslo liudijimas, individualios veiklos pažymas, ten UAB'as – pas jį gal milijonai, dešimt apyvarta, o pas mane ten 50 tūkstančių, o aš sumoku vos ne tiek pat. Nu nesuvokiama, turėtų būt diferenciacija kažkokia.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politikų būtų tikima ir pasitikima?

Eit į žmones, kalbėtis su jais ir daryt kažkokius sprendimus, o ne vienas nuo kito mėtyt – kaip ir tas mokytojų streikas. Aš sakau, kiek nugirstu, ta politika nelabai domiuosi, bet nu vis tiek, tai yra skaudu. Tai palies galų gale ateity mano vaikus – jeigu jau manęs labai stipriai neįtakos per artimiausius 20-30 metų – dar tikiuosi pagyvent tiek [juokiasi] – bet ateinančiom kartom, jūsų kartai, mano vaikam kad kažkaip kažkas būtų geriau.

Kaip manote, ką tiesioginis kontaktas tarp politikų ir žmonių pakeistų?

Aš manau, jeigu tas Seimo narys, ten tas politikas tikrai nuoširdžiai nori padėt, jisai imsis veiksmų. Jis turi imtis veiksmų – atnešt man – ne man, visuomenei – „va, buvo taip, aš padariau taip, prašom, žiūrėkit, va, sumažinau tiek išlaidų“. Tai turėtų būt ant tiek skaidru, ant tiek vieša. Va, kaip Kroatijos prezidentė – tą nuėmė, tą sumažino, tą nepatinka – eikit, atsirasi kiti žmonės. Tai va čia, suprantu. Turi būt išrauta viskas su šaknim, išgydyta ir žmonės nauji, jauni ateiti ir mūsų visą šalį vesti į geresnį gyvenimą. Kol kas tai to nematau, nes tie visi nomenklatūrininkai iš tiesų jie egzistuoja, jų iš Seimo išvis negalima išmesti. Ir artėjantys prezidento rinkimai, dėl Seimo narių skaičiaus – jei bus referendumas, tai aš vienareikšmiškai už sumažinimą žmonių. Vienareikšmiškai. Čia reikia būt nežinau kuo, kad sutikt su tuo pačiu skaičium, kurio tikrai niekam nereikia. Tai būtų pirmas žingsnis. Tai ačiū tikrai, nežinau, kas čia – [Ramūnas] Karbauskis ar vyriausybė, nežinau, kas čia, kai nesidomiu, negaliu atsakyti į šitą klausimą, bet man šitas patinka. Pradedam nuo mažų žingsnelių, o po to...

Informantė nr. 23: socialinė pedagogė, 52 metai, aukštasis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose?

Informantė: Taip, visą laiką, niekada nesu praleidusi.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Ne, nelabai. Kai tik balsuot einu, tai tada pasidomiu kandidatais.

Kasdien Jus vis tiek pasiekia kažkokia informacija apie politiką, kokie būtų šaltiniai, iš kur gaunat kažkokių žinių apie politiką?

Su vaikais padiskutuojam, kai sugrįžta. Su vyru labai nedaug apie tai kalbam, nes jisai labai politikierius, tai aš nelabai leidžiuosi į jo diskusijas. Ir žinių pasižiūriu. Nu ir šiaip, jeigu kokia informacija sudomina, tai, aišku, pasiskaitau.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIO SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“? Kai aš pasakau „politinis elitas“, koks vaizdas Jums iškyla prieš akis?

Aš manau, kad tai turi būti žmogus, kuris iš tikrųjų yra nusimanantis savo darbe. Man tai labai keista būna, kai ministras būna ir sveikatos ministras, ir aplinkos ministras – nu šito niekaip nesuprantu. Manau, kad sveikatos, tai jis turi nusimanyti medicinoj... Ar ten aplinkos... Turi būti savo srities

specialistas. O elitas... Nu tai jau jei pažadėjai, tai ir įvykdyk. Mandagus visą laiką, žinantis savo darbą, bandantis pažinti tą žmogų, įsijausti į jo gyvenimą, nesvarbu kokios jis specialybės, ir kokias pareigas užima. Jis [politinis elitas] turi būti visiem tolygiai vienodas, tikras elitas. Man elitas yra [Alma] Adamkienė. Tikra pirma ponija, kurios tokios [daugiau] gal ir nebuvo, tokios pirmos ponios kaip jinai. Man išvis jie abu [patinka] – ir kaip pora... Tai yra mano elitas – [Valdas] Adamkus ir Adamkienė.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas?

Jis turėtų padėti žmonėms, būti visą laiką savo vietoje ta prasme, kad turėtų pasverti tai, ką kalba. Jo darbai turi matytis tame gerajame amplua. Ne taip, kad vieni kalba, bet darbuose visiškai nieko nematyti. Ir ta visa veikla jų, ir bendravimas, ir išėjimas į visuomenę [svarsto]... Turi matytis – ne tai, kad tik kalbi, bet turi ir veikti, darbai turi parodyti tavo veidą.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Aš manau, kad jis neturėtų taip labai išsiskirti. Elitas ir turėtų būti mūsų visų žmonių visuma. Jis turi neišsišokti, ne kažkuo save aukštinti, kad „aš esu aš“, o „tu esi toks koks esi, turi stebėt mane, matyt mane, jaustis žemesniu negu aš“. Aš manau, elitas turi būti toks, kad galėtum bendrauti taip, kaip mes dabar bendraujam, turi nesigėdyti, kad kažkas prie manęs dabar atsisės...aš dabar su juo nesėsiu, nes jis ten valytojas...

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui? Kad pagalvojat apie tą žmogų, ir galvojat, kad taip, čia tikrai yra politinis elitas.

Man [Dalia] Grybauskaitė patinka, [Austėja] Landsbergienė jaunoji, Gabrieliūs [Landsbergis]. Iš Alytaus man labai patinka mūsų vicemerė Valė Gibienė, Sonata [Dumbliauskienė] [Alytaus miesto savivaldybės Socialinio skyriaus vedėja] – labai paprasta.

O ko nepriskirtumėt? Pagalvojat apie tą žmogų, ir galvojat, kad tikrai ne.

Ojezau [Sauliaus] Skvernelio ne! Tikrai ne. Ir neįsivaizduoju, kaip jisai gali būt prezidentu, mano vaizduotėj ne. Iš Alytaus [Jurgio] Krasnicko... Va tokie pavyzdžiai.

O kodėl?

Aš su jais nesu nei bendravusi, bet kiek esu pasidomėjusi, tai elgesys man jų nepatinka. Su vienu iš jų esu bendravusi pokalbyje, kai buvo viešai atvažiavęs, [tai] jis nieko nepasakė, kas buvo susiję su mūsų tema, kalbėjo tikrai apie nereikšmingus dalykus, tokius, kurių visiškai būnant meru kalbėti tikrai nebuvo net ir gražu, ir nereikėjo šito visiškai. Pajuokauti aš suprantu, kad galima ir reikia, ir nebūtinai turi būti tik oficialus pokalbis, bet taip elgtis, manau, kad tikrai ne.

O kitas politikas, kurį paminėjau, man atrodo, jis toks labai didelė savigarba, ir kas ką galvoja, jam visiškai dzin, ir jis tik karjeristas, tai man taip nepriimtina. Turi būti atsidavęs žmogus savo darbui, turi mylėti savo darbą, o ne tik siekti karjeros ir tuo didžiuotis. Aš nemanau, kad karjera yra blogai, bet kai tu mėgsti, eini savo kryptim, ir sieki karjeros savo darbais, savo veiksmais, kur žmonės tave pastebi... aišku, visiem niekada nebūsi geras, tai čia yra taisyklė.

O Jūs paminėjot karjerą, tai ar Jums atrodo, kad buvimas politiku yra profesija?

Manau, kad ne.

O kuo skiriasi nuo profesijos?

Gali dirbti pagal profesiją, o po kiek laiko jau nedirbti... Nors gal geras politikas, jis tuo domisi, to siekia, tai jis gali būti metai iš metų. Iš tikrųjų, kai dabar tenka pasidomėti šitais [savivaldos] rinkimais, ir pamatai kandidatus, kai kuriuos pažįsti kartais tikrai gerai, ir iškart nuostaba, kai man teko pamatyti veidus... Nes iš tikrųjų politika visiškai nesidomėję žmonės, o dabar eina ten koks penktas, septintas ar ten kažkuris numeris [rinkiminiame sąraše], ir niekaip neįsivaizduoju, kaip miesto taryboj jie gali eiti ir priiminėti kažkokius sprendimus miesto labui. Mano galva, niekaip nesuprantu šito dalyko, jeigu žmogus jau sulaukęs netoli penkiasdešimt metų, jis ta politika domėjęsis

minimaliai, nes [su tuo žmogum] teko artimai bendrauti, kalbėti... Kur politikas, tai matai, kad žmogus domisi, žino, seka kiekvieną žingsnį, o čia. Jam nėra taip įdomu. Neįsivaizduoju, kaip žmogus ryžtasi eiti į politiką. Atseit, meluoja čia, kad dirbs miesto labui, bet jis to suvokimo [neturi]. Nebent jau jis ten kažką daro per tą laiką, labai pasidomi [abejoja].

Tai taip suprantu, kad domėjimasis politika yra būtina sąlyga, kad žmogus įeitų į politiką?

Tai taip. Kaip tu gali būt politikas, jeigu tu visiškai nežinai, kas darosi aplinkui. Čia ne tik jau reikia domėtis, kas Lietuvoj vyksta, reikia domėtis, kas vyksta ir kitur. Turi žinoti, kažkokių idėjų, kažko tai, atnešti į savo šalį, į savo miestą. Jeigu sėdėsi, nieko nesidomėsi, tai kam ten eiti į tą tarybą, tu neturėsi, ką pasakyti. Ranką pakelti tai kiekvienas moka, bet nežinai, už ką tu ją kelsi.

Klausiau, ar manot, kad buvimas politiku yra profesija, tai dabar paklausiu, ar manot, kad tai yra pašaukimas?

Manau, kad taip. Aš žinau net pagal savo sūnų, jis visą laiką... Jam visą laiką buvo šitas dalykas aktualu, jis siekė ir mokytis [to]. Nors šiuo metu dirba ne visiškai tai, kas susiję su politika, domisi tai labai stipriai, viską, atrodo žino, ir apšviečia ir mane.

Jeigu reikėtų rinktis tarp šitų dviejų: pašaukimas ar profesija? Kuris žodis labiau apibūdina politiką?

Aš tai sakau, kad pašaukimas turėtų būti. Kaip ir kiekvienai profesijai – taip būna, kad stoji į ten mokytis, kur labai norėjai, neįstoji, ir tada pasiimi ką nors kitą. Kaip ir man panašiai buvo – aš tą baigiau, padirbau, bet aš vis tiek neakivaizdiniu įstojau, kur aš norėjau, ir vis tiek dirbu tą, ką aš visada norėjau. Aišku, aš įgijau praktikos, kitų savybių, kurias aš tam darbe naudojau, bet mano noras vis tiek buvo [kitas].

Aš išvardinsiu Jums žmones, ir prašysiu pasakyti, ar priskirtumėte juos politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Taip. Man jinau patinka tuo, kad jinau kartais pasako stipresnį žodį, griežčiau pasako, bet jinau ir rodo savo darbais... Man patinka jos vadovavimas. Toj užsienio politikoj – jinau pati kalba, geba susikalbėti, ne taip kaip kurie sakė užtenka, kad lietuviškai moka, nors reikalauja mūsų į bet kokią darbą einant kažkokių tai žinių užsienio [kalbų]. Ji labai daug užsiima su vaikais, kas man labai labai patinka, daug padeda vaikams, tikrai daug vaikai yra pamatę, tą pačią Laplandiją. Sudarius tą ambasadorių grupelę, kur dalyvauja labai daug mano pažįstamų vaikų. Jinau priima tokius sprendimus, dalyvauja visose veiklose, nebijo išeiti į visuomenę, į žmones.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Oi ne! Man jisai nepatinka. Elitui jo nepriskirčiau. Bent jau ir dabar šitoj jo rinkiminėj kalboj, tai visai... Vienam sakiny tai išvis ten nesąmonė pasakyta, net nežinau kaip jisai ten ją paviešino. Ne.
- 3) **Saulius Skvernelis.** Ne. Jisai net pats yra pasakęs, kad labai greitai karjerą pasiekė, bet man nepatinka jo priimti sprendimai kai kurie, nepatinka tų bausmių skyrimai, ne tai kad bausmių, bet įdėjimas žmonių į rėmus. Nu taip negali būt viskas uždrausta. Net juokėmės čia bendram rate, kad jeigu būtų prezidentas Skvernelis, tai būtų komendanto valanda [juokiasi].
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Taip. Jis visą laiką žmogus ramus, visą laiką sako viską apgalvotai, veltui burnos neušina.
- 5) **Rolandas Paksas.** Ne, man ne. Nepriskirčiau prie elito tikrai. O kodėl...? Nu nepatinka man jisai, nei jis įrodė, kad elitui prisiskirtų savo darbais. Nepatinka. **O kokie darbai, Jūsų nuomone, leidžia prisiskirti prie elito?** Aš manau, kad jeigu yra atgarsiai visoj visuomenėj, kad būtent tas žmogus daug padarė, jis yra mylimas, tai visas darbas, visa, ką tu padarei, jei tave įvertina... Nesakau, kad nebūna nepatenkintų, taip nebūna, taip turi būti, kad ir nepatenkintų veidų yra, bet dauguma, visuma [turi būti patenkinta].

6) **Algirdas Butkevičius.** Butkevičius [svarsto]. Net nežinau. Butkevičius...Gal ir taip kažkiek, ir ne. Nevisai išbraukčiau iš elito, bet ir ne pridėčiau prie elito. Net nežinau, kodėl, bet iki elito dar jam truputėlį trūksta. **O ko trūksta?** Per mano akis jam dar trūksta... Aš manau, kad jisai gal nebuvo toks, kai ėjo savo [premjero] pareigas, konkretus. Atrodo, kad kažkam tai pakludavo... Jis pasakydavo gal ir tikrai teigiamus tokius [dalykus], tas kas tiko tuo metu visuomenei, bet jis padarydavo atvirkščiai – vieną sakydavo, kitą padarydavo, ir man šitas kaip politikui, kaip vadovui nelabai patiko. Politikas turėtų būti sąžiningas. Jeigu pasakei... Tikrai ne visą laiką viską pavyksta padaryti, tai geriau tada nesakyti, arba pasakyti, kad tikrai nepavyko taip padaryti, ar ten tuo metu neįmanoma buvo, ar ne jo galioj buvo, ar dauguma turėjo priimti tą sprendimą, ne jis vienas.

Jeigu Dalia Grybauskaitė, Vytautas Landsbergis arba Adamkai – kuris nors iš šių žmonių, kuriuos įvardijote politiniu elitu, išsakytų priešingą nei Jūsų nuomonę kuriais nors politikos klausimais, ar permąstytumėte savo poziciją tuo konkrečiu klausimu?

Nu aš gal ir pamąstyčiau. Nes jie vis tiek turi daugiau patirties. Taip, aš stipriai pasvarstyčiau. Jeigu gaučiau kažkokią kitokią informaciją, labai stipriai pagalvočiau. Aišku, gal jie nepakeistų mano nuomonės, bet pasvarstyti, [tai] pasvarstyčiau. Verta būtų pasvarstyti, ir padiskutuoti būtų verta, ir labai malonu būtų.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Net nežinau. Kai parodo ten tuos visokius vakarėlius, kur eina, tai ten jo labai daug, visas elitas eina, to elito tai daug. Bet tokio, kaip aš įsivaizduoju, tai labai taip jau daug gal ir nėra. Kad jau iš tikrųjų būtų toks, kaip aš įsivaizduoju, kaip aš įvardijau.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojat idealų politinį lyderį?

Va čia tai klausimas. Net nežinau... Lyderių tai daug yra kiekvienoje įstaigoje, bet vat „politinis“. Turėtų būti sąžiningas, gebėti visus išklausti ir mokėti dirbti komandoje, girdėti, tai, ką pasako kiekvienas, ir suvesti viską į visumą, kad galėtų priimti sprendimą teisingą. Čia labai sunkus darbas. Nes šiaip lyderiauti dauguma žmonių moka, ten savo nuomonę garsiau išreikšti ir teisybę įrodinėti, bet kad ta teisybė teisinga būtų... Tai, manau, čia nelabai daug žmonių yra tokių. Labai daug laimi žmonės tie, kurie yra labai iškaltūs, neieško žodžio kišenėje, bet jie kalba kalba kalba, o iš tos visos kalbos galima išrinkti tik sakinį, kurį jis pasakė į temą. Tai tokia irgi „lyderio savybė“ [perkeltine prasme].

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Aišku, kiek ten būna tos informacijos, tai labai jau daug skaitau. Pirmiausiai man turi patikti kaip žmogus. Sąžiningas, aišku, nu bet aš jo nepažįstu tiek, kad įvertinčiau, ar jis sąžiningas, ar ne. Sveri darbus, pasiekimus žiūri, tą, ką matai viešojoje erdvėje sudedi, nu ir tikiesi kažko, kad kažkas geriau bus. Atrodo, už ką balsuoji, tai renkiesi geriausią, o kaip būna... Turėtų nesišvaistyti pažadais. Geriau tegul pažada mažiau, bet konkrečiau, nes dabar tais pažadais tai mes prisotinti visi. Aišku, turėtų mokėti užsienio kalbą, kas būtina užimant pareigas. Aišku, tas sąžiningumas visur, nemelavimas, mokėjimas bendrauti, priėti, komunikabilumas, viskas į šitą puokštę įeina.

Kokie politikai, Jūsų nuomone, nusipelno pagarbos?

[Valdas] Adamkus, [Vytautas] Landsbergis, dabartinė prezidentė. Alytaus tai Gibienė, aišku, Sonata, nes abi moterys yra tikrai paprastos, kur reikia, tai susilieja su minia, su žmonėmis, visiškai nebando išsiskirti. Iš Gibienės ir mūsų Sonatos, tai tenka daug dirbti kartu, dalyvauti įvairiuose renginiuose, ir pastebėjimas kaip iš pašalinio asmens [pozicijos], kaip bendrauja šie žmonės su visuomene, man atrodo, kad taip ir turėtų būti. O iš to, kas Vilniuje vyksta, tai man tie žmonės patinka. Patinka savo

darbais, patinka jie man kaip žmonės. Aišku, ne viskas, ką jie pasakė, ne viskas kaip sviestu patepta, bet dauguma. Jų sprendimai priimti, darbai, kritika, ką jie pasako, man yra priimtina.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš politiko tikėtės?

Aš pirmiausiai tai tikiuosi, kad atėjęs į politiką žmogus, kaip Alytų, kur dabar tikrai labai daug išvažiavusių yra žmonių, jis suteiks galimybę jiems sugrįžti. Gal įsteigs daugiau darbo vietų, kažkiek daugiau padarys kultūrinio gyvenimo, kur Alytų tikrai reiktų, ir tas jaunas žmogus sugrįžtų su šeima, nes tikrai miestas yra gražus, ir jaunam žmogui čia kurti šeimą tikrai būtų labai gerai, nes nėra jis didelis, viskas vietoje. Bet manau, kad trūksta tų kažkokių erdvių, pirmiausiai, tai, aišku, darbo vietų. Ir kad tas miestas gražėtų. Ir čia gyvenantiems žmonėms reiktų gal ir to darbo užmokesčio didesnio. Nes Alytuje... Kitų miestų tas darbo užmokestis tikrai yra didesnis, nors gal ir pragyvenimas yra brangesnis didesniuose miestuose, bet kaip mano vyras sako, nu vis tiek pilvai visų vienodi [juokiasi].

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politikui būtų tikima ir pasitikima?

Jeigu jis pažada, ir įvykdo savo pažadus, tai tikrai būna labai didelė pasipirtis. Kaip mano mama sako, 10 eurų pensiją padidino, bet jinai sako „nu va, žiūrėk, sakė, bet ir padidino tą pensiją“. Tai žmonės, ypač vyresni, jie tiki, kad tą, ką pasakė, padarys, o kai nepadaro, tai iškart ir nusivilia. Tai aš ir sakau, kad turi mažiau žadėti, geriau du darbus, vieną, bet padaryk nuo iki, ir rezultatas bus geresnis.

Pavyzdžiui, man labai patiko mūsų prezidentės, jos bendravimas su vaikučiais. Jinai pradėjo asociaciją kurti, ambasadorius rinkti, ir įgyvendino, kuria. Tik nežinau, kaip dabar bus, kai jinai jau nebus prezidentė. Bet, manau, kad ir toliau šita veikla turėtų vykti, nes yra palikti žmonės, kurie ir toliau vykdytų tą programą.

Ir Vytautas Landsbergis, jis eina savo likme, ir jo to tikėjimo niekas nepakeičia, nepasuka į kitą pusę. Tai aš manau, kad tokie ir turėtų būti. Aišku, gerai žmonėms ir kai atlyginimą pakelia, bet vieniems pakelia daugiau, kitiems mažiau, ir vėl gaunasi tas... Bet va tokie rimtesni projektai, darbai, kurie užsibrėžti ir vykdomi metai iš metų, tai man patinka.

Man patiko ir tas projektas, kur vaikus iš globos namų perkelti į šeimas, į butus. Tik man nepatiko kaip šiti ruošiami globėjai, ir tie vaikai perkeliama iš vieno globėjų pas kitus – pabūna pas vienus, jeigu vėl atiduoda tėvam tą vaikutį, tai po to jis vėl patenka pas kitus. Čia augantis organizmas, augantis vaikas, kuriam reikalingas stabilumas, pastovumas, tai jis taip ir gyvens. Tai va tokie projektai ilgalaikiai, kurie turi tęstinumą. Aišku, kai kurie ir nepavyksta, praktiškai pamatai, kad blogai, gerai, kad tada tai nutraukiama ir imamas kitos iniciatyvos, nes ne viskas gali būti sviestu patepta.

Informantė nr. 24: kirpėja, 43 metai, vidurinis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose?

Informantė: Taip, būtinai.

Kokiuose paskutiniuose rinkimuose balsavote?

Savivaldybių [tarybų]. Šiti paskutiniai kur buvo.

Ar apskritai domėtės tuo, kas vyksta politikoje?

Kaip čia pasakyt, gal domėtis ir domiuosi, bet kai neturiu to tokio bendro supratimo, tai domiuosi, bet kartu ir nesidomiu. Taip, atrodo, tiktais kai pasižiūri į tą politiką, tai vieni per kitus konkurencija, daugiau aš čia nieko nematau. Aišku, kai daugiau pasigilintum, ir žinotum jau ten, tai taip... O daugiau tai... Aišku, įdomu ir domiesi, nes vis tiek, norisi kažkokio gerumo, kažkas kad išlįstų biškį į kitą pusę. O kaip čia bus, tai...Politika toks dalykas. Tuo labiau kai aš ten neturiu tokio supratimo, tai faktas, kad aš ten nieko daug ir negaliu pasakyt.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Iš žinių. Susidarau tokį bendrą vaizdą abstrakčiai, kažką tai kažkiek suprantu, kas ten vyksta. O iš žinių, radijo pagrinde, kai dirbu.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums susieja žodžiai „politinis elitas“? Kai pasakau „politinis elitas“, koks vaizdas Jūsų galvoje iškyla?

Nu, tas elitas, tai gal sakyčiau ta visa vyriausybė, ten tas visas Seimas, prezidentūra ir tie visi kiti dalykai. Bent jau aš taip suprantu. Ne kažkoki tam tikri žmonės, bet tas visas eiliškumas...

Tai ar aš teisingai supratau, kad įsivaizduojat kaip kažkokias institucijas labiau?

Nu aš suprantu, kad tas elitas, tai ir yra... Kaip mūsų valstybė yra – ją valdo Seimas, ne prezidentas, bet Seimas. Tai tas elitas ir yra tam Seime visas.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas? Ką jis turėtų turėti?

Net neįsivaizduoju, kaip čia. Nu tai jeigu jau jisai vadinasi, vien tas pasakymas „elitas“, tai jis turėtų kažkokiu lyderiu būt ar kažką bent jau sudomint, kad ir tuos paprastus žmones, kad jie yra kažkuo naudingi ir kažkuo tai atsakingi. Jeigu jau pas mus yra tokia sistema... Ne tai, kad lyderis, net nežinau, kokį žodį panaudot, iš tikrųjų... Žodžiu, nemoku pasakyt, bet įsivaizduoju aš tą dalyką. Elitas, tai būna žmonių elitas, o čia toj politikoj, tai – Seimo pirmininkas, tie visi ministrai, tai jau gal ir yra elitas.

Tai ar galima sakyti, kad Jūs politiniam elitui priskirtumėte žmones, kurie užima postus?

Nebūtinai kad postą. Grynai tie žmonės, tam Seime, su tom visom pareigom, ne tai kad ten konkretus žmogus, bet tas **bendras valdymas**. Taip aš bent jau suprantu tą elitą. Vis tiek kažkokie yra lyderiai, kurie tam visam vadovauja. Ne tai, kad nuo jų priklausu, bet jie yra tokie vieni iš pagrindinių.

Kokias savybes reikia turėti, norint tapti politiniu elitu? Ar bet kas gali tapti politiniu elitu?

Ne, tai tikrai ne bet kas. Vis tiek, turi turėt kažkokį supratimą ir žinot tikslą, kokių tikslų jie ten esa. Ne tai, kad bet kas ateis. Tarkim, ir aš noriu būt tu, bet aš žinau, kad aš tikrai nesugebu. Aš tik už tai, kad žmonės, kurie sugeba tegul eina ten, ir tą visą savo darbą dirba. Bet tikrai, bet kas tai negali. Eilinis bet koks... Kaip dabar pasižiūri, tai baisu, iš tikrųjų. Bet kas tai jokių būdu negali būt. Ir tie, kur eina juokdariai, tai aš nežinau, kas juos ten prileidžia, iš tikro.

Kokiom savybėm turi išsiskirti žmogus, kad sakytumėt, kad jis politinio elito atstovas?

Jis, aišku, turi kažką išmanyti. Čia, aišku, vėl tas išsilavinimas ir panašiai, bet... Aš manyčiau, jis turėtų bent jau išmanyti toj srity, o jeigu jis išmano, tai jisai žino ir kur eina. Bet ne visada taip ir būna, iš tikrųjų. Bet supratimą bent jau bendrą tai turi turėt. Aš suprantu, kad ten yra visokių niuansų, bet kad eit ir nieko nežinodamam eit, tai nesuprantu, ko ten eit iš tikrųjų. Kaip daug kas išsireiškia, dėl skaičiaus – „tai čia aš dėl skaičiaus, dėl sąrašo“. Tai va šito nesuprantu – jeigu ten taip sueina tiek žmonių dėl skaičiaus, tai aš nesuprantu, ką ten veikt. Jei tu neturi ten to supratimo toj srity, nu vis tiek tu turi gaudytis, ir kažkur kažką būt girdėjęs, įsigilinęs.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo žmonių?

Eiliniai, paprasti žmonės, tai aš nemanau, ar jie ten sugebėtų. Nu nebent savo nuomonę išreikšt. Bet vis tiek tu turi turėt savo nuomonę – neis paprastas eilinis žmogus. Gal kaip žmonės jie ir nesiskiria, bet jų protas, samprotavimas ir visas tas valdymas, tai tikrai ne kiekvienas gali. Bent jau aš tai tikrai ne *[juokiasi]*. Čia jau ne mano sritis. O kuo daugiau gali skirtis, tai daugiau net negaliu įvardint. Nes postas postu, bet žmogus vis tiek turi turėti supratimą, į kokį jisai postą eina, kur jisai eina. Aš bent taip suprantu, kad visi negali būt idealūs ir visi labai protingi, bet vienas žmogus gal vienoj srity gabesnis, kitas kitoj. Bet kad eitų eilinis ir kiekvienas... Kad aš ten kažką skaitau daug, domiuosi, suprantu... Aš iš tikrųjų sąžiningai sakau, aš nesuprantu, kai jie ten sueina, išeina iš tų partijų. Tarkim, va vyras kartais diskutuoja, vyrai gal daugiau jie, sakau „žinok, man neįdomu, nes aš tikrai nesuprantu“. Aš tik suprantu, kad jie visi vieni ant kitų, vienas tas blogas, kitas tas blogas, o kas ten

yra, tai neturiu supratimo. Nežinau, gal aš čia tikrai mažai domiuosi ta politika. Negaliu labai skųstis, bet ir nusivylus, iš tikro, kas vyksta žmonių atžvilgiu.

Kaip manote, ar politikas yra profesija?

Tai ko gero. Vis tiek turi kažkokias pareigas, nu tai darbas. Kai kurių žmonių, kurie ten būna kasdien toj sferoj, tai jų yra darbas, aš manyčiau.

O toks kitas žodis – pašaukimas – ar Jums tai atrodo svarbu?

Nu nebent jis ten nuo mažens labai jau ten, ir toj aplinkoj augęs, ir ugdytas. Tai gal išsivysto tas pašaukimas. Gal yra žmonių, kurie užgimsta su talentu tuo. O kad taip jau konkrečiai pasakyti, kad čia pašaukimas, tai nežinau, ar galėčiau įvardinti. Gal ir yra vienas kitas, negali sakyt... Gal ir galėtų būt – kaip sako, turi pašaukimą, kad ir kokiai kitai profesijai – gal ir taip galėtų būt, čia galima diskutuoti dėl šito klausimo.

Ar, Jūsų nuomone, politinis elitas ir politikas yra tas pats?

Tai tas pats, bent man tai atrodo tas pats. Nu gal ten yra tam tikri sluoksniai ar pareigos, bet politinis elitas ir politikai, tai greta, šalia vienas kito.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Tai faktas, kad tas, kurie jau ten ilgus ilgus metus. Tai tas [Algirdas] Butkevičius, tas jau tikrai ten jis yra senbuvis. Ir tas pats [Viktoras] Uspaskichas... Bet ar galėtų, jis prieš tai buvo visiškai kitoj srity.

O kas leidžia Jums, pavyzdžiui, Butkevičių priskirti?

Bent jau toj srity, kiek aš mačius, tai jis dažnai ir tam ekrane, ir visur laikraščiuose – būtent su politika viskas susiję. Jis tikrai yra... Negaliu sakyt, kad jis 100% viską išmano, bet jis vienas iš tų. Jau tam rate, toj srity jis ganėtinai ilgai būna. Aišku, ten yra ir daugiau tų visų... Yra, kurie pagrinde tokie aktyvesni, o yra ir tokių, kur išgirsti, ir galvoji „kas jis toks“?

O ar ta patirtis, buvimas politikoje ilgą laiką yra kaip ir skiriamasis politinio elito bruožas? Galima taip sakyti?

Ne, aš manyčiau ne. Jei būni dėl to, kad būni, tai aš nemanau, kad esi ten tas stiprus politikas.

O kas tada daugiau leidžia priskirti prie politinio elito, jeigu ne, pavyzdžiui, patirtis?

Aš kaip suprantu, vienas gal daugiau suinteresuotas į tą politiką, kitas gal ir žino kažką apie tą politiką, bet jis ten labai daug nesireiškia – jis yra savo tam tikrojo srityje politiku, gal jis ir daugiau išmano, bet konkrečioj savo srityje politikos atžvilgiu. O kiti, kaip sakau, daugiau gal kartais reiškiasi, bet gal tikrai nėra labai išmanantys. Nu ta sąvoka, [politinis elitas], man įdomu iš tikrųjų. Gal elementariausiai tai atrodo, išgirsti tą pasakymą [politinis elitas], ir galvoji – nu tai politika, žmonės tam tikri, o kaip realybėje, tai nežinau, įvardinti negaliu. Domiuosi, bet abstrakčiai, nesu ten, kad gilinčiausi, žinočiau, kas ką darė, ko nepadarė.

Sakot, kad gal nelabai žinot, ką reiškia ta sąvoka „politinis elitas“, bet iš Jūsų intuicijos, iš vidinės jausenos, ar Jums ta sąvoka labiau su teigiamais dalykais asocijuojasi, ar su neigiamais?

Ne, negaliu sakyt, kad su neigiamais. Kaip sakyt, visur yra plusų ir minusų, bet kad būtent ten neigiamai, tai ne. Yra taip kaip yra, toks gyvenimas, tai tu gali ten tų plusų-minusų daug dėti visur, bet kad ten kažkoks būtų labai minusas, tai negali sakyt. Yra tokios, matomai, pareigybės ar kaip čia, toks apamai visas valdymas, bet minusų konkrečiai ne. Tas pats kad ir tų labai plusų ten, negaliu įvardinti.

O gal yra kažkokie žmonės, kuriuos matote viešajame gyvenime, bet jų negalėtumėt priskirti politiniam elitui?

Čia kur buvo tų juokdarių... Aišku, tie šou visi žmonės. Tikrai, gal jie išprusę ir nėra neišmanantys, bet tikrai ten jų ne vieta – jų, va kaip kalbėjom, pašaukimas yra visiškai kitas. Paskui ten tie visi, tas [Vytautas] Štusauskas. Tie tikrai visi žmonės, aš kaip suprantu, jie būna kažkieno statytiniai. Tikrai nepakviečia jų iš gatvės, kad tu ateik dabar.

Šustausko, „tų juodkarių“ minėjote, kad nepriskirtumėt, kodėl, Jūsų manymu, jie netinka politikoje?

Aš negaliu sakyti, kad jie netinka, bet jie paprasčiausiai... Aš nesu visažinė, bet kartais jie su tais savo išsireikšimais... Taigi čia yra valstybės valdymas, ne kažkokis jumoro šou ar ne kažkoks tai cirkas. Aš suprantu, kad gal ten kažkam yra juokinga ir kažkokia atrakcija, bet mano akim, tai ne tokie žmonės turi ten būt. Sakau, yra jaunų, išsilavinusių, tegul jiems leidžia pabandyti – jie save gal atras, gal neatras, bet kai paleidžia tokius žmones, tai automatiškai galiu pasakyti, žmonės ir nusivilia, kad ir tie paprasti žmonės, eiliniai darbininkai. Aišku, kas išsilavinęs, tai jau jisai irgi žino, kame čia yra reikalas, tuo labiau kai esi mokinęsis ar ten kažką toje srity. Bet mano nuomonė tokia, kad jie gal ten turi kažkokį supratimą ir išsilavinimą, bet ne jiems ten. Tie jų poelgiai, kartais kai pasielgia, tai o, Dieve, atrodo. Man už juos būna gėda.

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyti, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Nu taip. **O kas leidžia priskirti?** Aš nežinau, kaip jinai iš tikrųjų toje pačioje politikoje, bet, manau, kad žmogus jau išmano savo darbą. Ir jinai, netgi sakyčiau, užsirekomendavus ir nusipelnius to vardo. Nes nemanau, kad jinai išbūtų tiek metų šitoje politikoje, grynai toje srity, kas susiję su visa valstybe ir su visais politiniais dalykais. Nežinau ten tų visų subtilybių, smulkmenų, bet man jinai... Nesakau, kad aš ten ją dievinu ar panašiai, bet vis tiek yra žmogus, kuris moka save prezentuoti, ar tuose pačiuose pokalbiuose, valdyme. Nu aš ją matau kaip elitą.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Aš nežinau, ar jis elitas. Gal jis ten politikoje ir nusimano, nu gal galėtų būti. Nežiūrint tų visų negražių dalykų... Nu toks jo išprusimas, jis nėra, kad visiškai įsiterpęs tam tikru laiku ir tam tikroje vietoje patekęs. Gal ir būtų.
- 3) **Saulius Skvernelis.** O Jėzau, tik ne jisai. Naujas jisai šitoje srity, jisai daugelį metų buvo visai kitoje srity. Nežinau, su kuo čia susiję, bet aš jo nematau kaip politiko ar kažkokio vadovo. Neturiu nieko prieš jį, ne dėl to, kad jisai man ten nepatiktų kaip žmogus, bet mano akim jisai ne. Gal ten gali vardinti daug visokių niuansų, bet aš jo nematau. Lyginant Grybauskaitę ir jį, tai kaip diena ir naktis. Gal jis ten sąmoningas, protingas, bet kaip politiko tikrai ne. Gal geriau jis daug metų dirbo toje srity, tai dirbtų toje srity, tai tokia nuomonė. **O ką turi Dalia Grybauskaitė, ko neturi Saulius Skvernelis? Ko jam konkrečiau trūksta?** Vien jo toks prisistatymas, bendravimas viešojoje erdvėje, tas toks savęs reprezentavimas, skiriasi jie tarpusavyje. Ne dėl to, kad jinai ten daug metų eiliškai, neturiu aš ten nieko prieš, nes nuo mano vieno balso niekas nepasikeis, bet jeigu man reikėtų rinkti „arba-arba“, tai rinkčiausi aš Grybauskaitę. Gal jis ir puikus politikas būtų, gal ir išmanantis, bet mano akim ne.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Nu nežinau. Gal jis tikrai žmogus suprantantis, jis politiku buvęs daug metų, bet gal jo tas požiūris jau yra kitoks – kartos keičiasi ir panašiai. Jis kaip politikas, tai savo laiku jis buvo stiprus politikas, ir toks kaip ir vedlys gal buvo tos politikos, bet dabar, manyčiau, yra kuo pakeisti. Bet jis kaip politikas buvo stiprus. Gal ir priskirčiau.
- 5) **Rolandas Paksas.** Ne. Aš nežinau, kokie jo ten nuopelnai, bet jis ne politikas. Gal ir ne eilinis žmogus, gal ten išprusęs ir išsilavinęs, bet mano akimis ne politikas. Tikrai ne iš politinių tų pusių visų... Nesu ten smulkiai apie jį domėjusis, bet man jis ne politikas.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Nu ten iš tų visų atrinkus, gal ir užtektų. Jei rinkti į būtent tas pozicijas elito, manyčiau, kad ten pakanka. Tik būtų gerai, kad keistųsi, jaunesnius leistų. Ne tai, kad ten atsisėdau, ir iki kol mane pasiims Dievulis.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Nu tai faktas, kad visiems visada gerai nebus. Kaip sakau, gali būt vienoj vietoj blogiau, kitoj geriau, bet ne tai, kad viskas tik į vieną pusę. O viskas gaunasi, visa našta lieka visiems šitiem eiliniam žmonėm. Vis tiek, bent jau toj srity politinėj, kad jisai elgtųsi kaip politikas. Nebus idealu, visi mes klystam, bet vis tiek jo įvaizdis daugiau kad susikurtų iš politinės pusės. Faktas, kad jam tai būtų pagrindinė esmė politika – kažkokie darbai, nuopelnai būtent politikos srity. Ne tai, kad aš pasirodžiau geras, bet kad politiškai kažkas judėtų jį priekį. Ne tiktai, kad mane išrinktų žmonių simpatijos, bet kad politiškai, jeigu jisai yra politikos elitas. Kad grynai dominuotų politika. Ne tiktai, kad aš politikas, bet dėl ko aš politikas...

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte? Pagal ką Jūs renkatės?

Nu tikrai ne ten, kad sakė jis geras, blogas, tą padarė, to nepadarė. Vis tiek, pasikalbi su draugais, klientais, su žmonėm... Žiūri, kokių žmogus turi užmanymų, nuveiktų darbų tokių, kažkokių interesų. Negali sakyti, kad renkiesi tik dėl žmogaus, nes kažkas sakė-nesakė. Vis tiek kažkiek apsvarstai. Ne tik, kad nuėjau, padėjau parašiuką, o už ką aš ten padėjau, tai nesvarbu. Vis tiek, atsižvelgi į žmogų, kuo jis kvėpuoja, ką jis veikia. Ne tai, kad „šitas geras, už šitą reikia balsuoti“. Gal jis man visai negeras. Pasvarstai apie tai, kas pretenduoja.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Nu tai faktas, kad kažko geriau į žmonių pusę. Nu ne tik į žmonių pusę, valstybė, kad kažkoks būtų pasikeitimas, perspektyvos. Vis tiek tikiesi visada kažko geriau, o gaunasi kaip gaunasi. Tiktai, aišku, norisi geriau. Nesakau, kad visko tiktai lengvai, reikia to, reikia ano, bet vis tiek pasveri, kad gal kažką pakeis toj srity, gal kažką kitaip. Vis tiek kažko tikiesi į geresnę pusę.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų tikima ir pasitikima?

Tikrai ne to saldaus tokio bendravimo, ypač prieš rinkimus. Tikrai ne to. Aš manyčiau, kad vis tiek jie dirba komandiškai, turi kažkokį bendrą susitarimą. Negaliu įvardinti, ko reikėtų, nes šiais laikais žmonės gal per daug ir susipainioję, nes visi ar nusivylę ta politika, ar kaip... Nes sakau, eina kas netingi į tą politiką. Kurie gal geriau išmano, įsigilina į tuos niuansus, tai gal jie gali taip jau apsvarstyti konkrečiau.

Minėjote, kad politinio elito sąvoka Jums nesuprantama. Kaip manot, kodėl Jums sunku įsivaizduoti, koks tos sąvokos turinys?

Aš gal nesusiduriu taip iš arčiau ar gal net ir nesidomiu taip labai stipriai, tai kažkaip ir negaliu įsivaizduoti konkrečiai, kas yra tas politinis elitas. Gal arčiau būčiau ar daugiau ta politinė sritim domėčiausi, tai tada galėčiau daugiau įvardinti. Kai domiuosi tiek, kiek domiuosi, tai negaliu taip konkrečiai įvardinti, kad tas va yra politinis elitas.

Informantas nr. 25: įmonių finansų valdymo specialistas, 34 metai, aukštasis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavęs rinkimuose?

Informantas: Taip. Ne visada balsuoju, praeitą savaitgalį va balsavau.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Dirbam šitoj aplinkoj ir visada įdomu, kas vyksta.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Internetas, spauda, kolegos, draugai, pažįstami, artimieji. Iš savivaldybės kartais sužinom. Viskas, kas sklendo aplinkui. Pletkų negirdim, faktus daugiau.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIO SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“? Kai pasakau „politinis elitas“, tai koks vaizdinys Jūsų galvoj iškyla?

Nieko, iš esmės tai tik žodžiai. Žodžiai, sugalvoti galbūt gražia forma. Elitas... Elitas tai čia galbūt iš aukštuomenės išėję istoriškai žiūrint, o politinis tai kaip čia traktuosi tą politiką Lietuvoj, kas nori, tas užsiiminėja ta politika. Tai to elito, sunkiai, turbūt, šiandien dienai išvis Lietuvoj, tokioj mažoj rinkoj 2,7 ar 2,8 milijono. Jeigu žiūrėti į ateitį, tarkim, tai politika išvis transformuojasi į kitus dalykus. Vietiniam lygmeny, tai, manau, čia neliks nei partijų, nei nieko, bus tik vietinė valdžia, ūkininkavimas, kai aš sakau, o respublikos lygmeniu, tai gal kažkas dar ir bus. Bet nesako man nieko. Nes lygiai taip pačiai Justina gali būt politinis elites, aš... Kiti žmonės žiūri – nuėjo kažkas į politiką, tai jis jau elites. Ar jis elites, nežinau... Jeigu žiūrėt į tą kitą prizmę, kur kažkada buvo, tai jo, buvo politinis elites – visi stengėsi, dirbo dėl kažkokių bendrų tikslų, o šiandien dienai tas politinis elites, iš esmės jisai deformuotas yra. Ką mes pavadinsim politiniu elitu. Ar tas žmogus, kuris užima postą keturis metus sėdėdamas, arba mažiau, jis yra elite? Gal, jeigu postas yra elites, bet ar tas žmogus yra elites? Čia jau kitas dalykas. Nes rinkimai, jie kas keturi metai – vienas atėjo, antras atėjo, trečias atėjo, ketvirtas, penktas... Tų kandidatų, arba tų buvusių kažkur tai politikoj visokių, nu tai ką... Vieną dieną jisai aukštumoj, kitą dieną jisai eina į darželį dirbt ūkvedžiu, kaip žiūrint vietiniam lygmeny, miesto. O elitu, turbūt, reikia užsitarnaut, nusipelnyt, būt ne keturis metus, būt daugiau – 10, 15, 20 metų. Darbai viską sako apie žmogų, kad jis postą užima, tai nereiškia, kad jis elitinė figūra.

Jūs minėjot, kad postas gali būti elitinis, o žmogus jame ne. Tai ką turėtų turėti tas žmogus, kad tiktų tame elitiniame poste?

Jeigu per asmenines savybes žiūrėti, tai daug [turėtų turėti]. Manau, čia visada galima prifantazuot, ir toks gali būt, ir toks, ir toks. Čia knygos, turbūt, rašo apie tuos idealus. Nežinau, ar yra tokių idealių, kad ir to nedarytų, ir to nedarytų, ir taip nesielgtų, bet elgiasi...

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elites skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Postu. Vienas užima postą, kitas neužima. O kitas dalykas – turbūt jeigu visi žmonės galvotų vienodai, tai visi būtų politiniam elite. Yra vienkokių, kitokių žmonių, ir vieni, galbūt, elgiasi vienaip, ir jiems užtenka to, ką turi, kiti nori eiti į tą politiką, valdyti, turėti galios, bet nesugeba tarnauti. Postas politinis tai iš esmės yra garbės daugiau postas, žiūrint į politiką, tarnystė. O kiti eina spręsti savo reikaliukų, ir tas matosi išorėj.

O kaip Jūs suvokiat tą politiniame poste gaunamą garbę?

Garbė labai plati sąvoka – kažkas užlipa, medalį laimi Olimpinėse žaidynėse, kitam garbė yra atstovauti Lietuvą kažkokiam renginy, kitam garbė yra pripažinimas, dėmesys ir visi kiti dalykai. Aš, manau, jeigu žiūrint, kaip įsivaizduoji, tai žmogus iš esmės turi būti toks, kuris tinka politikai – eiti, daryti dėl kitų žmonių daug dalykų, tenkinti tą viešąjį interesą – nes politika, iš esmės, viešojo intereso tenkinimas. Jie valdo, daro, jeigu jiems nepasiseka, mes juos perrenkam, ateina kiti. Tai va, ta garbė nuo kiekvieno priklauso – vienam garbė užsidėti medalį, kitam garbė, kad jisai padarė darbą ir apie jį istoriškai žinos visas pasaulis, trečiam postas yra tikrai garbė. Nes kai kurie ateina tik dėl posto, bet ką daryt, tai jie net nesuvokia dažniausiai.

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyti, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Nu ją priskiriam, nes jina autoritetas yra. Iš esmės, Europoj, pasauly, tik lietuviai galbūt paskutiniu metu... Politinis elites nesuvokia politinio elito. Nes žiūrint iš pasaulio pusės, tai nemanau, kad kažkas daugiau už ją užlips ant tos pakylės, ir santykių prasme su kitom valstybėm. **Minėjote, kad politinis elites nesuvokia politinio elito. Ar galima tada būtų sakyti, kad politinis elites iš esmės nėra vieningas blokas?** Politinis elites kaip ir – sako „o, įmonė arba ne įmonė“. Pavadinimą galima sugalvoti bet koki, bet už viso to stovi žmonės. Lygiai taip pačiai tam politiniam elite stovi paprasti žmonės kaip tu, kaip aš, kaip visi kiti, tik kad jie užima kažkokį postą, neužima, kompetenciją gal kažkokią turi

didesnę. Bet priskirti, tarkim, trafaretais, turbūt ne. Vieni žmonės yra kad dirba, daro ir viskas matosi, kiti yra kad tiesiog bando kažką, labai nori, bet nesigauna. Gal asmeninės savybės. Nes čia daugiau žmogui priklauso nuo asmeninių savybių – jeigu tu esi lyderis, tai tu esi lyderis, jeigu nesi tuo lyderiu, tai tu ir nebūsi, ir viskas.

- 2) **Saulius Skvernelis.** Aš iš to sąrašo daugiau neturiu ką priskirti. Elgesys, turbūt, neleidžia priskirti. Pykčiai, protrūkiai, keiksnojimai... Natūraliai.... Jeigu tu esi tam tikroje pozicijoje, tu negali ištransliuoti savo nepasitenkinimų, pykčių arba nesikalbėjimų su žmonėmis. Tu žmonių rinktas, ne kažkokiai. Jeigu būtu savo UAB'e kažkokiam, tai okey, tu ten darykis, ką tu nori. O čia iš esmės, tu esi pareigose, kuriose atsakomybė yra, ir arba tu vengi tos atsakomybės, arba tose pareigose būni. Tai tas politinis elitas ir susidaro nuo elgesio pradedant. Nes, turbūt, žmonės ir priima visi tą elgesį, ne pagal tai, kiek tu žinai, moki, o kaip tu elgiesi. Yra posakis – „geros manieros, pusė karjeros“ – tai jei gerai elgiesi, viskas gerai bus.
- 3) **Vytautas Landsbergis.** Jau pensija. Jau reikėtų... Gal jį galima priskirti prie buvusių dalykų, kurie buvo istoriškai. Bet čia, galbūt, prasilenkia mano amžius ir suvokimas, nes tada mes buvom vaikai ir nesuvokėm to, o dabar vertinam pagal savo prizmę.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Per akis.

Bet kad labai mažai įvardijote...

Per akis, jų per daug yra iš esmės. Ne elitą gal šnekėkim, apie politikus. Per daug, vienas dalykas. Kitas, per didelė koncentracija gaunasi, per didelis kiekis. Man tekę būti pasauly, labai daug šalių, ir mes buvom vieną kartą dideliame mieste, 20 milijonų žmonių, tai jis valdomas yra mero ir devynių narių, visi kiti yra patarėjai. Ir jis valdomas – vienas meras ir devyni žmonės. Mes turim 2,8 milijono žmonių, ir 1000 kokių politikų su visom tarybom, seimais, ir su visais kitais. Tai daug labai. Nu jo, kažkur apie 1000. Tai plus dar kiek aparato administracinio, biurokratinio ir viso kito. Kaip minimum pusė nereikėtų.

Ar politikai ir politinis elitas skiriasi?

Pagrindinis dalykas yra elgesys ir požiūris, ir postas. Politikai pabūna poste, išeina... Nes kas eina į politiką – sugalvojau ryte, einu. Sekmadienį jau neišrinko, rašau Facebook'e ir visur kitur, kažkas kaltas, kad neišrinko. Turbūt, prie to lovio visi nori prieit, kad tą naudą gautų. O antras dalykas, pinigų prasme, tai ten nieko nėra tos naudos, jeigu žiūrėti į tarybas miestų. Tarybos nario net atlyginimo nėra – yra išlaidų kompensavimas apie 200 eurų. Tai ar verta ten eiti iš materialios pusės, tai tada klausimas, dėl ko eina žmonės? Spręsti savo reikalų.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Matosi turbūt iš žmogaus. Kas jis toks, kas jie tokie, kokios problemos, kokie siekiai, kiek tas žmogus turi autoriteto, kaip žmogus geba susitarti su kitais, nes politikai reikia susitarimo kažkokio – jeigu susitarsi, viskas bus gerai. Kitas dalykas, kiek jie gali atsakyti už savo žodžius. Jeigu susitaria – viskas okey, jeigu atsako už savo žodžius, prisiima atsakomybę – viskas gerai. O toliau, ten tos programos ir visi kiti dalykai – nu jos svarbios, bet jeigu žiūrėsime į visų aplinkui, kas dalyvauja, tai žodžiai apkeisti vietom, tas pats tenai. Ir problemų sprendimas, ar sugeba spręsti problemas, nes kiti ateina tikrai dėl postų, ir išbūna ten tuose postuose, o spręst...

Jūs minėjote autoritetą, ir prie Dalios Grybauskaitės, ir dabar. Kaip Jūs suvokiate autoritetą politikoje?

Čia, turbūt, jeigu tu esi autoritetas ir namie, ir gatvėje, ir darbe, ir visur kitur, tai tu, manau, būsi ir politikoje. Čia nėra taip, kad kažkaip tai būsi vienaip vienur, kitur kitaip. O autoritetas, tai elgesys,

nuomonės turėjimas, situacijos suvokimas, aplinkos suvokimas, sprendimų priėmimas. Jeigu jis lyderis, tai jis ir bus autoritetas.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Postūmio į priekį ir racionalaus mąstymo, to tikimasi. Tikslas, turbūt, jeigu nusileisim iki savivaldos, tai savivaldybės funkcija yra tenkinti viešąjį interesą – tas turi labai aiškiai būti galvoj ir visur kitur. Tai tenkinti viešąjį interesą reiškia, kad mums visiems būtų gerai gyventi – vienas dalykas. Antras dalykas – kad savivaldybės ūkis būtų gerai sutvarkytas, ir jis tinkamas būtų naudojimui. Trečias dalykas – prisitraukti investuotojų, kad jie kurtų, darytų ir panašiai. Savivaldybės ir valstybės funkcija yra fiskalinė ekonomika, paremta išlaidom, ne pajamom, kaip įmonė. Kuo daugiau žmonės išleis, tuo savivaldybei ir valstybei geriau, kuo daugiau žmonių yra, kuo daugiau jie išleidžia savo vietinėje savivaldoje, kuo didesnis vartojimas vyksta, tuo labiau visi mokesčiai grįžta į išdą. Kai žmonių mažėja, automatiškai nėra kam vaikščioti šaligatviais, nėra ką daryti, automatiškai pinigų trūksta, nieko nepakeisi. Vadinas, tam, kad savivaldybė geriau gyventų, reikia daugiau žmonių, tai pagrindinis dalykas ir yra prisitraukti. Šiandien dienai tokia 15 metų krizė, kad visi išvažinėję tikrai, ir šitoj vietoj prisitraukti darbo vietų kūrimą, tikrai tas gelbėtų. Tai čia ir yra tas suvokimas aplinkos, o ne kad kažkur medį pasodinsim – čia tas nepadės. Žmonės iš esmės emigruoja, išvažiuoja, tikrai senatvė gilėja, ir nuo to tikrai neramiau darosi.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politikui būtų pasitikima?

Tinkamai elgtis, kad verta būtų pasitikėjimo. Žodžiais ir darbais.

Informantė nr. 26: pensininkė, 78 metai, aukštasis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose?

Informantė: Be abejo taip. Dabar va balsavau į savivaldybę ir į merus.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politikoje?

Nu kaip čia pasakyt, biškį domiuosi. Žiniose, čia, aišku, be abejo, visada viską žiūri. Internetu kai kada ką pasiskaitau. Dar kai būna sūnėnas, jis kadangi studentas, tai irgi pakomentuoja. Biškį, be abejo, domiuosi, taigi negali kitaip.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“?

Reikia pasakyt, kad politinį elitą tai aš įsivaizduoju tuos dabar esančius mūsų politikus, kurie pagrįdė reiškia savo nuomonę. Sakyčiau, net prasidėjo nuo [Romualdo] Ozolo, labiausiai kažkaip. Vienas iš tokių politikų, kuris padarė man tokį įspūdį. Tai jau čia seniai, aišku, dabar jo nėra gi. Politika bet kuriuo atveju...tai bet kas yra politika, valdymas tai irgi tam tikra politika. Bet jau tas elitas, tai skaitau, kad išsilavinę, žinantys dalyką žmonės, tai yra elitas, o ne tie, kurie šūkauja nesąmones, ir laiko save elitu.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas? Ką jis turėtų turėti?

Pirmiausia, tai jis turėtų būt doras, turėti savo nuomonę, ir pagrįstą nuomonę, mokėt argumentuot savo pažiūras, būt išsilavinęs. Ir nedaryt tokių, net sakyčiau, nelabai gražių moralinių poelgių, kad nebūtų...kad negalėtų pasakyt „va, jis ten kažką pavogė“ – tai menkina ir jo kaip politiko pažiūrą. Ir bet kuris pavyzdys, kuris turi tokių nelabai malonių niuansų, niekam nepatinka. Turi būt išsilavinęs ir nebūt labai užsispyręs, kad taip ar kitaip, kad būtų argumentuotai, kodėl. Jeigu jam, daleiskim, oponentas prieštarauja, ir įrodo, kad gal ne taip, kad jis tai priimtų, o ne sakytų, kad jis nevykęs, kadangi galvoja kitaip. Tai, sakyčiau, tolerantiškas, bet savo pažiūras ginti, jeigu jis tikrai įsitikinęs, jeigu jam atrodo, kad neargumentuotai kalba.

O kodėl būtent šitas savybes paminėjote?

Manau, kad jeigu kalba vieną dieną vienaip, kitą dieną kitaip kažkuriom pažiūrom, nu tai čia yra tiktai toks šnekėjimas iš tuščio į kiaurą, kur gali bet kas taip pasakyti, o politikas tai turėtų... Jeigu jo požiūriu kažkas tai yra tikslinga, naudinga žmonėms ir šaliai, tai jis turėtų tai ir propaguoti, gint, ir nemainyti kaip pirštines.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Kaip pasakyti, žiūrint, koks tas paprastas žmogus. Mūsų gyvenimas tai irgi tam tikra politika. Politinis elitas gal labiau didesnės visuomenės dalies, toks jau kaip ir iškilesnis atstovas. O paprastas žmogus – kiekvienas mes turim savo politiką, turim savo nuomonę patys – ir pasidalini šalia, o jie skelbia savo įsitikinimus, patarimus ir taip toliau. Jie daugiau atstovauja žmones, o paprasti žmonės... Nu, atstovauja šiek tiek rinkimuose, bet čia jau toks kuklus atstovavimas.

Ką iš Jums žinomų žmonių, besirodančių viešajame gyvenime, priskirtumėte politiniam elitui?

Pirmiausia, tai Ozolas man patinka, [Vytautas] Radžvilas... Kas čia dar iš tokių... Man labai patinka [Arvydas] Juozaitis, tarp kitko, bet jo neišrinko prezidentu – jo reitingai ne kokie, ir labai širdį skauda. Nes jis man labai... Aš jį atsimenu nuo Sąjūdžio [laikų], ir knygos jo tokios, ir pasisakymai. Išvis labai.. Vienas iš tokių šviesiausių. Kas dar čia iš dabartinių tokių. Net nežinau. Visi jie kažkuo panašūs pasižiūrėjus.

Minėjote Ozolą, Juozaitį, Radžvilą. Kuo šie žmonės pasižymi, kad galite sakyti, jog tai yra politinis elitas?

Pirmiausia, tai jų darbai, ir pagal jų pasisakymus, pagal jų samprotavimus ir paskelbtus darbus, tai man jie... Ir pagal visą savo... Pavyzdžiui, Juozaitis, pradedant nuo Sąjūdžio, tiksliau sakant, dargi pradedant nuo plaukimo, kažkada buvo šviesulys. Arba Ozolas – jis visada tiesiai, dorai, toks iškylus. Visi jie. Tai tokie politikai ir daro įspūdį, kad pagrįstai, argumentuotai. Ozolas tai nelabai buvo už Europos Sąjungą, bet jis tam turėjo argumentų. Ir kadangi visi mes buvom jau čia kad tiktai nuo Tarybų Sąjungos greičiau išnerti, tai visi už NATO, ir už Europos Sąjungą. Bet jis gana taip argumentuotai pasisakė dėl to, ir už tai aš jį tikrai gerbiu, ir vienas iš tokių šviesesnių yra. Ir daugiau čia yra tokių – tie, kurie nuosekliai turi savo nuomonę, tai daro įspūdį.

O ko nepriskirtumėte? Atrodo, žmogus yra politikoje, bet kažkaip negalite sakyti, kad tai politinis elitas?

Nu kad ir [Petras] Gražulis, tai jau atsiprašau, gėda Lietuvai, sakyčiau, baisiai. Nepatinka tokie... Rėkia „aš už Lietuvą“, tokias nesąmones daro. Žodžiu, kurių darbai skiriasi nuo žodžių, ir dar elgesio. Tokie gražuliai visokie, pūkai, tai jau čia, kokie jie ten politikai...

O kaip manote, ar politinis elitas, ir politikai skiriasi, ar tai yra tas pats?

Politikas, kuris pats save priskiria prie elito, tai visai skiriasi nuo tikro... Aš įsivaizduočiau, kad politinis elitas tai yra tas, kurie išsilavinę, garbingi žmonės, ir savo apgalvotas ir pagrįstas pažiūras stengiasi pateikti šaliai. O toks, kuris save vadina politiku, jeigu jis ten nuskaitė kieno nors pasisakymą ar dar ką, tai koks jis ten politikas. Arba vieną dieną vienaip sako, kitą dieną kitaip, nu tai jis gal save skaito politiniu elitu, bet abejoju, ar žmonės taip galvoja. Tokie neturėtų [būti priskiriami prie politinio elito].

Kaip manote, ar politikas yra profesija, taip kaip bet kuri kita profesija?

Sakyčiau, taip. Tai reikalauja daug žinių, daug mąstymo, tikrai. Jeigu tikras. O jeigu taip, dėl visa ko, dėl kažkokios aureolės, tai tada pasilinksminimas.

O kitas toksai žodis – pašaukimas – ar Jum atrodo, kad tai svarbu politikui?

Va polinkis tai taip, nežinau, ar tai pašaukimas yra žmonių, kurie gali kalbėti, sakyti ir panašiai, o yra žmonių, kurie daug žino, bet to išreikšti nesugeba. O politikoj tai reikia ir vieno, ir kito. Tai reikia turėti kažkokią... Nu, galima išmokyti, kaip ir visko galima išmokyti, bet kur turi, tai jam lengviau – jis

pastebi, jis pamato, jis išnagrinėja atitinkamai, jam viskas einasi greičiau, ir atrodo tada nuo dūšios. O išmoktas, ir citatom kalbantis, tai nu...yra gerų citatų, aišku [juokiasi].

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyti, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Visi labai ją garbina. Po to, kai jinai yra politikė, tai taip. Bet po to, kai jinai pasisakė, kad jinai klaidų nedaro, man jinai labai krito akyse. Aš netikiu, kad yra žmonių, kurie nedaro klaidų, klaidas daryti tai visi galim. Nu, jinai yra prezidentė, elitas, ir nebūtų taip biškį apie save pernelyg geros nuomonės, tai nieko... Bet aš jos į prezidentus nerinkčiau. Bet priskirčiau politiniam elitui. Nesvarbu, kad jinai kategoriška, kad jinai labai aiškiai palaikanti ką yra, bet jau čia be abejo. Jau vien užimamos pareigos, tai elitas yra. Elitas tai iš viso – inteligentas. Nu jinai ne visai, bet visi mes ne be trūkumų. Gal ir neblogai jinai atstovauja Lietuvai, tokia turinti patirties, ir kuo toliau, tuo, sakyčiau, netgi tie pasisakymai geresni, iš pradžių tai ten buvo taip sau, bet visi mokosi.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Man jis nepatinka, aš jo propaganda netikiu, ir jis kalba tam, kad kalbėtų, ir aš neįsivaizduoju, kas už jį kas gali balsuoti. Aš už jį niekada nebalsuočiau, man nepatinka tokie, kad aš padarysiu tą ar kitą. Atsimenu labai gerai, kaip, per kuriuos čia rinkimus, buvo tezės – per 10 dienų tiek, per 100 dienų, po tiek, po tiek, ir nieko ten, aišku, [įvykdyta] nebuvo. Pavyzdžiui, kėdainiečiai ten džiaugiasi tais mėtomais ledais ir viskuo, man tai būtų gėda. Tai čia yra mano požiūris, gal ir neteisingas, negaliu pasakyti, kad aš teisingai galvoju, bet jis man nepatinka. Ir man jis ne elitas, o jis man toks mainantis kailiukus. Ir tos visos bylos, ir su Kauno mokesčių inspekcija, ir vėl visokių ten nesąmonių yra. Jis greičiau verslininkas, ir jokiais būdais ne elitas. Nežinau, kaip ten ta Darbo partija pagerėjo jam grįžus.
- 3) **Saulius Skvernelis.** O Skvernelis, tai... Nu, jisai policininkas. Jam sunku, aišku, - jam reikia įtikti ir valstiečiam, ir visą žiūrėti Lietuvos ūkį, ir neturint tokio... Jis toks laviruojantis biškį, bet, palyginus, gana tvirtas žmogus. Jis man taip apie vidurį, link gerumo. **O kas neleidžia taip visiškai priskirti, kaip, pavyzdžiui, Ozolą priskyrėt? Kas trukdo?** Oi, jiems tolokai. Sakyčiau, ne kuriais savo pasisakymais, arba tokiu kategorišku noru įteikti, kad jau ten... Nu, man [Ingrida] Šimonytė nepatinka, man nepatiko, kaip jinai elgėsi per tuos prieškrizinius laikus, ir jos kaip finansų ministrės... Gal ten buvo Grybauskaitės tokie norai, ir jinai pataikavo, bet čia jau pataikavimas. O pagal Skvernelį, kaip jis dabar savo kažkuriam pasisakyme apie tai, kad šeima, kad jau čia vaikai būtinai. Tie vaikai ne prie ko, tai jau tavo gyvenimas yra. Ir čia grynai buvo pasakyta tam, kad lyg ir pažeminti tą Šimonytę. Tai aš sakyčiau, kad tokie pasisakymai tai nepuošia politiko – ieškot kitur trūkumų, pas kitą, konkrečių tokių... Ne tai, kad trūkumų, bet lyg ir jis jau čia mandresnis. Tas tai man nepatinka.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Irgi ne iš mylimiausių, ne. Pirmiausia, tai nepatiko jo pati pradžia labai, nepatiko ta visa šunauja, runkeliai ir t.t. Ir toks irgi visažinio skelbimas. Daug ten visokių niuansų buvo, ir jis ten taip pagal įvairias tiesas ir netiesas į tą Sąjūdį įlindo, į tuos vadovaujančius. Ir dar paskaičius kad ir dėl Medininkų, kur ta apie Medininkus yra knyga, kur advokatas [Arūnas] Marcinkevičius rašęs, kad ten gali būt įsikišęs vien dėl to, kad pasirodytų atitinkamai prieš [Borisą] Jelciną ar kažką – nu garbės nedaro, juo labiau, kad žuvo žmonės. Ir nenubausti tikrų kaltininkų... Pagaliau tai nubaudė ne tą, kuris šaudė. Ir šitaip žlugdyt žmogų – nesvarbu, ar jis lietuvis, ar jis rusas, ar jis koks – tai taip negalima. Nesakyčiau, kad čia gera politika. Daugiau ten tokių visokių... Ir ta Bražuolė, tai labai neaiški, kieno, ir tas išėjimas tų kauniečių. Man ten nieko gero nerodė.
- 5) **Rolandas Paksas.** Jam, pagal mane, reikia reklamos. Jis nori, kad jis būtų vadas, kad jis jau čia vadas. O jo tie darbai... Vilniečiai galėtų geriau pasakyti, kadangi jis buvo miesto meru.

Tai kai jis buvo miesto meru, tai apie jį gerai atsiliepė, bet prezidentu, jam trūksta išsilavinimo, ir, sakyčiau, supratimo kardinaliais klausimais. O išsilavinimo, tai tikriausiai, nors jis statybininkas, aš irgi, bet... [juokiasi] Pagal tai, kaip ten bebūtų – pašalintas ir ten viską, tai, mano supratimu, toliau ten siekt būtų atstatytam, juo labiau, kad pats žino, kad ten daug visokių neaiškių dalykų buvo, tai, sakyčiau, nelabai garbinga. Nėra labai blogas, bet nu, taip šalia [politinio elito].

- 6) **Algirdas Butkevičius.** Nu, jis nėra tvirtas, bet jis neblogas. Aš jį greičiau prie elito priskirčiau. Sakydavo, kad jis iš ryto vienaip, vakare kitaip, bet ten būdavo labai nereikšmingi dalykai, gi būna, žmogus bet kuris gali pagalvot vienaip ar kitaip, bet jau taip kardinaliai jis nekeitė savo pažiūrų. Toks vienas iš teigiamesnių.

Priskyrėte Radžvilą, Juozaitį prie politinio elito. Įsivaizduokim tokią situaciją, kad turite susidariusi nuomonę kažkokiu politikos klausimu, ir išgirstate, kad Radžvilas arba Juozaitis išsako priešingą nei Jūsų nuomonę tuo klausimu. Ar tai Jus priverstų...

Reikėtų dar labiau pasidomėt, kitur paskaityt. Aš niekad negalvojau, kad aš jau kaip pagalvojau, tai taip ir turi būt. Ypač, jei patiko, tai tada bandai žiūrėt, kodėl, kaip, tada jau pasižiūrėčiau, kodėl jis taip pasakė, kokiam kontekste. Pirmiausiai pasidomėčiau, kaip ten kitur, ir viską žiūrint, kokiam lygy. Gal ir taip [priverstų]. Tu gi nesi visažinis, arba neturi pilnos informacijos, jei daugiau pasižiūrėsi, tai gal galima priimt, kad visai taip.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Negaliu pasakyti, kiek daug, bet tokio išsilavinusio, garbingo, kuris ir Lietuvą myli ne žodžiais, o nori, kad visi žmonės būtų laimingi Lietuvoj, tai gal ir daugiau nekenktų. Ne per daug... Tokio garbingo, išsilavinusio, kur tikrai savo politika... Pavyzdžiui, [Justinas] Marcinkevičius – jis ne politikas, kaip visą laiką sakė – bet jo paskaičius visus pasisakymus... Visai neseniai perskaičiau jo visus straipsnius, pasisakymus per mitingus, tai tiesiog už širdies griebia. Tai va, kad tokių daugiau būtų, žmonės tai darytų geresnius, nes kai perskaitai, tai galvoji „Jėzus, koks žmogus“.

Sakot, kad politinio elito galėtų būti ir daugiau, tai kaip Jūs matot, pajaučiat tą stygių, tą trūkumą?

Nu, aš nekalbu apie seimūnus, nes jie ten kalba, barasi, tai čia jau ne tas. Bet va tokie pasisakymai... Gal kad išeit daugiau į viešumą. Anksčiau buvo Žinijos draugija, atvažiuodavo įdomių [žmonių], kaip ir buvęs seimūnas, labai geras žurnalistas... Užkrito... Labai geras lektorius buvo, čia [Algirdo Mykolo] Brazausko partijos. Ir daugiau tokių visokių žmonių – ir kultūros požiūriu, ir kitokiu. Ta Žinija buvo tokia biškį, nu, kaip provincijai, tai visai, labai neblogai, daug žmonių rinkdavosi. Dabar tos praktikos nėra. Kažko panašaus, gal ir būtų... Ir žmonės biškį šviečia, ir daugiau sužino, ir tada sąmoningesni gali daryt pasirinkimą, kai daugiau išgirsta ką nors. Nebūtinai politiniais klausimais, bet ir kultūros, kitais klausimais.

Minėjote, kad politinis elitas yra inteligentija, dabar minėjote viešas paskaitas. Ar teisingai supratau, kad politinio elito funkcija turėtų būti tokia lyg ir švietėjiška?

Labai gerai būtų, todėl kad nei tu viską pats perskaitysi per daug... Pletį akiratį, išgirsti, pamatai, ir visai kitaip, tada žmogus biškį įvairiapusiškesnis, ne tik tai vienas sau.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Nu, be abejo, tas, kuris žmonėse mato žmones, turintis pakankamai žinių, noro padėti, mylėti kraštą savo, ir iš viso žmones. Ne koks nors ten baisiai užkietėjęs fiureris, o tiesiog matantis perspektyvą, turintis idėjų, moralus žmogus dar. Ir žinios, ir pagarba žmogui, ir idėjos, tai va to ir reikėtų.

O ar visiškai toks pat apibūdinimas tinka ir politiniam elitui?

Tai savaime tada jau...

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Pirmiausia, kad turėtų viziją ir ją išreikštų, kokia ji yra. Kad nedaug meluotų, nu, biškį gal reikia [juokiasi]. Padoriai elgtųsi. Ne kovotų, o kurtų. Kad darbai atitiktų skleidžiamas žinias – kad darytų tai, ką sako. Ir, aišku, kad darytų į gera, nieks į bloga nenori – kad būtų kraštui geriau, dar kažkam geriau. Pas mus labai sumaterialėjo, ir dabar jau pinigai gyvenimo pasaulis. Aišku, reikia pinigų, be pinigų nieko nebus, kad tu galėtum leisti savo poreikiam patenkinti. Bet ne tik tai, kad nelabai reikia, bet va aš turiu.

Jūs minėjote, kad ne kovotų, o kurtų...

Kritikuoja, pyksta ir panašiai, vietoj to, kad siūlytų – šitas ar kitas, ar panašiai. O ne tai, kad tas padarė tą blogai, tas kitaip. O tu ką padarei? Tu turi kurti, tave kaip geresnį kūrėją, geresnį mąstytoją renkam paprastai, kad turėtų minčių kūrybinių. Ir nesakytų, kad va ten tas nusispjovė ne toje vietoje.

Kokie politikai, Jūsų nuomone, nusipelno pagarbos?

Kurie gerai dirba, kurie su žmonėmis, žmoniškai, normaliai dirba, ir daug nekolioja kitų per daug, kur nereikia. Jeigu tu matai, kad kas nors negerai, tai normaliai, argumentuotai pasakyk. Bet nebūtinai ant viso pasaulio apskelbk, galima ir tiesiai pasakyti.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Kai balsuojat, ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Jeigu mes nebalsuosim ir neišrinksim, net apie tai, kiek tau pasirodė artimi ar teigiami jo norai, kuriuos jisai skelbia, tai tada balsuos bet kaip. Tu jautiesi vis tiek biškį, kad dalyvauji. Dabar neišrinko, ko aš norėjau, bet vis tiek aš išreiškiau savo nuomonę. Aš balsuosiu tikrai už Juozaitį, bet žinau, kad jis neturi tokio didelio kažkodėl palaikymo. Nu gal dar pasitaisys... Nu bet čia jau nepasitaisys, aišku. Bet vien dėl jo palaikymo, kad jis yra toksai, aš skaitau, kad jisai vertas žmogus, ir būtų labai gražu, kad jisai atstovautų Lietuvai.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų pasitikima?

Viskas pagal darbus. Jeigu politikas savo idėjas stengiasi pateikti, publikuoti, išsakyti neįžeidindamas nieko, bet konkrečiai ir argumentuotai, tai gerai. O jeigu ten tik tai rėkt, tai jau nelabai.

UŽDAROMIEJI IDENTIFIKACINIAI KLAUSIMAI

Galbūt norėtumėte aptarti dar ką nors, apie ką nepakalbėjome, ko nepaklausiau, bet tai Jums atrodo svarbu?

Net nežinau, ką čia galima šitam kontekste pasakyti. Jeigu žmogus yra garbingas, tai jis garbingas, ar jis elitas, ar ne elitas. Paprastai apie žmones sprendžiama pagal darbus – kaip jis elgiasi, kaip jis gyvena tarp kitų žmonių, kaip jis žiūri į žmones – tai čia svarbiausia. Svarbiausia, kad būtų kūryba, o ne karas. Kad būtų pasiūlymai, būtų mintys tokios argumentuotai, kad galėtum pasirinkti. O čia, kai skelbia, kad padarys viešąjį transportą [nemokamą] – nu tai gal ir nieko, aišku – bet gal dar mes neturim tiek lėšų. Tokie Uspaskicho tipo, tai man... Juo labiau, kad jis pats ten jau vien tik pagal tas jo bylas ir viską, tai nieko gero.

Informantė nr. 27: konsultantė, 49 metai, aukštesnysis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose? Gal prisimenate, kokie buvo paskutiniai rinkimai, kuriuose balsavote?

Informantė: Taip, va dabar šituose savivaldos.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Šiaip tai nelabai.

O jeigu Jus vis tiek kažkaip pasiekia informacija apie politiniu įvykius, tai kokiais kanalais tai vyksta?

Internetas, va gyvai kas kur ką pasišneka.

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“?

Tai automatiškai [Dalia] Grybauskaitė, skverneliai, ten dar.

Kodėl būtent šiuos žmones paminėjot?

Nu todėl, kad aukščiausia Lietuvos valdžia, nes kur dar elito...

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas? Ką jis turėtų turėti?

Ką jis turėtų turėti... Nu turėtų būt sąžiningi. Ir manyčiau, šiai dienai dabar kai pasižiūri, tai galbūt ir turtingi patys turėtų būt, ir turėtų būt atėję iš verslo. Tiesiog, nes kas turi savo verslą, tas moka tvarkytis. Tada mažiau vogtų. Turėtų būt ne seneliai, jaunesni truputį, tada gal kažkas pasikeistų.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus? Ir ar apskritai skiriasi?

Aš įtariu, kad niekuo nesiskiria. Nu, aišku, paprastas darbo žmogus tai jisai darbo žmogus, o elitas jau yra elitas. Ne siuvėjos ir ne vairuotojai kažkur tai.

Tai galima sakyti, kad išsilavinimas yra skiriamasis bruožas?

Ne, tai išsilavinimas yra būtinas, o kaip kitaip.

O ar dar yra kažkas būdingo politiniam elitui?

Nežinau, neįsivaizduoju. Aš nelabai gilinuosi į politiką, tai...

Ką iš viešajame gyvenime šmėžuojančių žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Hm, kas pas mus tas elitas. Vat net įdomu, ką būtų galima skirt. A, nu tai, šitie visi.. Kad ir tas pats [Artūras] Zuokas, [Artūras] Skardžius. Nu yra. Bet sakau, aš labai nesigilinu, ir žinių stengiuosi nežiūrėt.

O kodėl galite priskirti Zuoką, Skardžių?

Todėl, kad jie išsiskiria, tiesiog.

O kuo jie išsiskiria?

Veiklumu, jie matomi tokie daugiau.

O kalbos apie, pavyzdžiui, Skardžiaus interesų konfliktą būnant politikoj... Ar tai netrukdo jo priskirti politiniam elitui?

Bet tai apie visus šneka. Kol šneka, tol jie gyvi. Aš netikiu, kad kažkas kažko nedaro. Politika yra purvina. Tiesiog aš galvoju, kad Lietuvoj politinio elito nėra.

O ko iš viešajame gyvenime šmėžuojančių žmonių nepriskirtumėte politiniam elitui?

Neįsivaizduoju... Nes ten jų daug sėdi tokių, kurie yra nematomi visiškai. Ne tai kad pavardės [nežinau] – jie tiesiog sėdi. Jų yra [ar] nėra.

O gerai supratau, kad matomumas yra politinio elito bruožas?

Ne, tai visi negali būt garsūs. Va ko nepriskirčiau, tai [Vytautas] Štusauskas ne politikas – nes irgi garsus labai [juokiasi]. Ką žinau, garsūs jie visi negali būt, nes jeigu visi ten rėktų, tai kas ir būtų. Bet vis tiek yra išskirtiniai žmonės, kurie yra matomi, ir [viešojoje] erdvėje kažkur matomi, pasisakymai jų protingi, o kiti tiesiog sėdi, balsą pakelia...

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyti, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Viktoras Uspaskichas.** Prie elito aš jį skaitau. **O kodėl?** O todėl, kad jis man patinka, tiesiog patinka. Jisai tvarkingai viską veda, va iš visko išsivarto, išsisuka. Politikai tokie ir esa iš tikrųjų, o šitas sugeba daug.
- 2) **Vytautas Landsbergis.** Ne, Landsbergio aš nemėgstu, senas komunistas.
- 3) **Rolandas Paksas.** Pakšą aš priskirčiau. Jis daug padarė savo laiku.
- 4) **Algirdas Butkevičius.** Kažkada tai taip, prie elito galima buvo priskirti. Nu tai taip ir Landsbergis skaitytųsi prie elito, bet aš jo taip, kaip žmogaus nemėgstu tiesiog. **O ar tai, kad Jūs jo kaip žmogaus nemėgstat, trukdo priskirti prie politinio elito?** Nu aš už tokį nebalsuočiau tiesiog.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Va dabar [Dalia] Teišerskytę prisiminiau, aš vat ją priskirčiau. Aišku, kad galėtų būt daugiau, galėtų būt daugiau. Galėtų išsimėtyt visi, kurie ne elitas, ir sueit... Nu, inteligentų daugiau gal kad būtų. Tai tie galbūt nevogtų. Nes gi ne visi vagys. Nes dabar, kas yra valdžia? Vagys, tokie tokie tokie tokie. Ne visi.

O kaip Jūs jaučiat politinio elito stygių? Kaip Jūs matot, kad jo trūksta?

Nėra daug žmonių valdžioj, kurie imponuotų. Kad jie būtų tokie, kad pamatei ir vau, šitas padarys. Vienas kitas.

O kodėl Jūs paminėjote Teišerskytę?

Ai jina! viskuo. Inteligencija, jina! tokia oh, moteris. Protinga, ką šneka, tą padaro.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Idealių tai nėra, aišku. Bet vėlgi, kad būtų ne senas, kad būtų veiklus, kad būtų atėjęs iš verslo, kad būtų pats turtingas, tada nevogtų. Sąžiningas, tiesiog.

Jūs paminėjote, kad būtų nesenas. Kodėl tai svarbu?

Užtai, kad vyresni žmonės, jau jie taip nesugeba galbūt daryt. Kaip ir Landsbergis, nu jis per senas kažkur kažką daryt. Reikia būt jaunesniam ir veikliam. Aišku, tas per senas, neišivaizduoju net kiek metų [juokiasi]. Ir 60 gali būt ne per senas, jeigu jis veiklus.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Visų pirma, turi būt kažką gero padaręs, labai stipriai daug nevogęs, turėt charizmą, būt empatiškas. Kažkaip va taip.

Jūs minėjote charizmą. Kodėl manote, kad tai svarbu politikoje?

Todėl, kad tu tariesi, tu darai kažką tai kažkur tai. Ta charizma, ne visi ją, aišku, turi, išsiugdyt gal galima.

O kaip Jūs suvokiate charizmą politikoje? Kaip jina! pasireiškia?

Tai taip ir pasireiškia, ant žmogaus matosi. Ant jo veiksmų, ant jo judesių, ką jisai šneka, ką jisai daro.

Ar manote, kad politiniam elitui charizma yra svarbi?

Pagal idėją, tai jina! svarbi. Užtai, kad charizmatiškas žmogus, jisai ir balsų susirinktų, kažką tai padarytų, galbūt, gero Lietuvai.

Minėjote empatiją, kodėl tokioj pozicijoj žmogus empatiškas turi būti? Nes minėjote, kad politika purvinas reikalas...

Ne visi purvini, ne visi purvini. Švarus ir empatiškas – didelis plusas. Visi žmonės, kurie yra empatiški, jie tiesiog empatiški... Va, Teišerskytė empatiška, ir charizmatiška. Kas čia dar iš mūsų politikų turi... Nes žmonės daug daugiau balsuoja už tuos, kurie yra tokie.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Visiškai vienodai. Tiesiog eini balsuot, kad kažkas kitas balso nepaimtų, nes tavo balsą gali kažkam atiduot. Jaunesni iš vis nėjo balsuot, dabar jau ateina tas metas, kai reikia tipo. Nu, turi savo partiją...ne partiją, tas va komitetas „Už Alytų“ – tiesiog nuėjom ir prabalsavom.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų pasitikima?

Sąžiningumo paprasčiausiai. Tiesiog, kad būtų sąžiningas.

O kaip Jūs pamatuojat politikoje, ar žmogus yra sąžiningas, ar ne?

Tiesiog darbai parodo. Žiūrėk, [Ričardas] Malinauskas, kaip ir nesąžiningas būtų, o vis tiek išrinko žmonės. Bet jis ir empatiškas, ir charizmatiškas, ir jisai daro, jis ūkiškas, jis atėjęs iš verslo, jis pakėlė... Druskininkai žydi. Jis kai juos pasiėmė tuos Druskininkus, tai ten buvo ohoho. Užsidarinėjo

sanatorijos ir visa kita. Jis tiesiog davė labai daug naujų darbo vietų. Ir vagis, ir dar kažkoks, bet, va, pasirodo, dėl miesto sąžiningas.

O kaip Jūs manot, ar galima sakyti, kad politikas yra profesija?

Ne, aš galvoju, kad ne. Jis neišbus visą gyvenimą toj savo profesijoje. Išrinko, išrinko – gerai, neišrinko – profesija baigėsi. Politikas yra tiesiog politikas, profesionalaus politiko nėra.

O toks žodis pašaukimas, ar Jums atrodo svarbus politikoje?

Svarbus, be pašaukimo tu nieko nepadarysi nei vienam darbe – nei politikoje, nei kad ir čia.

O kaip Jūs įsivaizduojate pašaukimą politikoje?

Kai žmogus myli žmones, myli savo darbą, tiki tuo, ką daro.

Informantė nr. 28: kompleksinių paslaugų centro šeimoms direktorė, aukštasis, 38 metai, Alytaus rajonas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavusi rinkimuose?

Informantė: Taip.

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Nelabai, tik tiek, ką matau žinių metu, o papildomai tikrai nesidomiu.

Iš kur kasdien gaunate informacijos apie politinius įvykius?

Gauti negaunu, o ieškoti irgi neieškau. Tiesiog ateina metas, pradedi žiūrinėti žinias, laidas kai kurias, bet šiaip tikrai neskiriu laiko tam papildomo visiškai. Nebent kai žiūri žinias bendrai dėl visko, tai tuo pačiu dėl tų rinkimų pasiklausai, bet kad skaityt, papildomai domėtis, tai niekada.

POLITINIO ELITO „OBJEKTIVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“? Kai išgirstat „politinis elitas“, apie ką Jūs pagalvojat?

Pagalvoju, kad gal mes dar jo neturim. Suabejoju. Man „elitas“ tai yra labai atsargus žodis, aš jo bet kur nenaudoju. Tai kas liečia politinį elitą, tai... Nu nebent [Valdas] Adamkus, kuris man buvo iš tokių gilių žmonių, o visa kita, tai kažkaip eina ir praeina. O šiaip tai niekas man prieš akis neiškyla. Tai [politinis elitas] yra jau taip banaliai kartojama frazė, kad aš į ją nereaguojau. Kai kažkur kažkas [pasako] „politinis elitas“, aš jau nebereaguojau, viskas. Aš tik reaguojau į žmones, žmonių pasisakymus, per žinias, interviu, ar kažkur, tai kažkaip suklusti, kai išgirsti kitaip kalbant, kitaip besielgiant, tai tada suklusti ir pradedi klausytis to žmogaus. [Algimantas] Čekuolis, pavyzdžiui – aš visada kažkaip į jį sureaguojau – jeigu einu per kanalus ir išgirstu Čekuolio balsą, tai visada suklustu ir klausau. Ir dar kas šių dienų, tai į Austiją Landsbergienę suklustu, galvoju „o, gal kažką pasakys“. O visa kita tokia masė eina, kad... Man tokia nuvalkiota frazė „politinis elitas“, kad čia jau išvis, visi paskutiniu metu „elitiniai“, jau net neatsirenki, kas elitas, kas ne.

O kodėl įvardijot būtent Valdą Adamką?

Apie išvaizdą gal čia į patį galą reikėtų kalbėt. Bet apskritai, kaip aš sakau, gilus žmogus. Ir kalbėsena, ir manieros, net nežinau, kaip paaiškinti, bet jis man pavyzdys, jeigu kalbant apie elitą.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Žiniomis galbūt. Nes paprastas žmogus... Nėra sako negarbingų darbų, bet jisai [politinis elitas] turi išsilavinimą, kompetencijas, žinių, kurias gali panaudoti. Ten, pavyzdžiui, kaip artojas gal nelabai galėtų kažkur politikoje pasisakyti. Bet ir tas artojas gali baigt mokslus, domėtis, skaityti ir tapti politiniu elitu.

Ar vien domėjimosi politika užtenka norint tapti politiniu elitu?

Vien žinių neužtenka, reikia turėti dar ir kultūros – tolerancijos, žmogiškumo, atjautos, šitų visų žmogiškų savybių.

Ką iš Jums žinomų žmonių priskirtumėte politiniam elitui?

Kai aš tiek domiuosi, tai nelabai ką galiu pasakyti, nebent pasiduoti tai masei. Aš tai iš karto nedrįstu atsakyti, sunku vertinti nesidomint, aš kažkaip turiu daugiau su tuo susipažinti, nes išankstinėms nuostatom aš nesivadovauju, masinei psichozei nepasiduodu. Kai Adamkus prezidentu buvo, jis dvi kadencijas gi buvo... Man ir Grybauskaitė šiaip tai patinka, jinais inteligentė tokia. Nu gi jauti tą žmogų.

Alytų aš nematau jokio politinio elito. Jeigu žiūrėt savo kraštą, tai man liūdna. Aš net neturiu ką įvardinti, visi kažkoks chaosas, visi kažkokie pamišę dėl posto, pripažinimo, garbės. Čia einu kaip komanda, bet elgiuosi nekomandiškai. Ir tas jaučiasi, matosi, ir nereikia turėti išsilavinimo, kad nesuprast, kur natūraliai vyksta, kur viskas dirbtina. Tai vietoj, mieste, aš neturiu tokio pavyzdžio, autoriteto man nėra, kur aš sakyčiau „vat, pasitikiu, čia tas žmogus, kurį tikrai palaikysčiau.“ Einu, balsuoju, nes tokia pilietinė pareiga. Iš to visko kažką intuicija ir nuojauta [pasirenku].

Jūs minėję autoritetą, ar manot, kad šitas aspektas svarbus politiniam elitui?

Man autoritetas asocijuojasi daugiau su tuo, kad aš pasitikiu tuo žmogum. Tuo, ką jis daro, tuo, ką jis kalba, nes jis pats pasitiki savimi. Tai kai jis pats pasitiki savim, tai ir aš juo pasitikiu. Ir jeigu man jo mintys, darbai tinka, tai jis man tampa autoritetu, vėliau vėliau tampa. Tai gal pasiduočiau dar tokiam, įstočiau ir į partiją [juokiasi]. Jeigu tikrai pamatysčiau, kad čia... Tai gal net ir patikėčiau ta ideologija.

Kaip Jums atrodo, ar galima sakyti, kad buvimas politiku yra profesija? Ar labiau pašaukimas? Kuris su politiniu elitu labiau siejasi?

Nu jeigu yra mokslas, tai yra ir profesija. O pašaukimas, gal daugiau asmeninės savybės lemia. Tu gali su tom savybėmis ne tik į politiką nueiti. Net dabar va suklusau pati... [pauzė] Tie visi lyderiai, tai jie nuo mažens daugiau mažiau išryškėja. Nes man politikas, neprakalbantis ir nemokantis bendrauti su žmonėmis...to neišmoksi. Kažkiek gali, bet jeigu jis to neturi, tai jo [politiko] man ir nereikia – sėdinčio, knapsančio ir kažką krapštančio ten. Gal jisai ten ir žino kažką, bet vis tiek – tai yra mūsų žmogus! O ne kažkur kabinetuke ten, tam yra kita grandis – padėjėjai. Bet pats politikas... Tai padėjėjai tegul ten krapštosi ir būna nematomi, o politikas turi būti šalia manęs, tavęs. Tai profesija – žinios, o pašaukimas – tavo noras, charizma, energija. Turėtų būti ir tas ir tas, tai čia puikus variantas. Jeigu tą energiją išnaudoji tikslingai, žinių įgauni, tai čia puikus variantas, man taip atrodo. Kaip pašaukimas tapti daktaru, ir jeigu dar baigi tuos mokslus, tai puikus daktaras. Taip ir politikas – jeigu jauti, kad ten yra tavo arkliukas, ir tu gerai jautiesi ten, ir dar baigi mokslus, ir visada mokini, ir visada tą tobulini ir puoselėjai. O ne tai, kad kažkas pasiūlė – „ai, varau, nu tai ką aš čia, pabuvau jau raštininku Miroslavo seniūnijoje“. Kaip ir aš dabar šaučiau – varau dabar gelbėti pasaulio. Nu tai kokia iš manęs gelbėtoja. Reikia mokslus baigt, profesiją reikia įgyti, visai kitokia tavo kompetencija tada. O ne sėdėjau, sėdėjau, ir dabar čia įstatymų leidėja...

Ar priskirtumėte politiniam elitui šiuos žmones:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Pareigos jos visada buvo geras, bendravimas kažkaip niekada nenuvylė, bet man trūksta kažko. To va vidinio... Šilumos, natūralumo daugiau. Jinai tikrai iš tų prezidentų, kiek aš prisimenu, kuri vienintelė daugiausiai prisilietė prie socialinės srities. Bendravo su vaikais, tikrai buvo daug šalia žmonių, ypatingai socialinėje srityje. Tai, nu 80%, bet kažko vis tiek trūksta, toks jausmas visada išlenda man kabliukas, kad truputėlį yra to tokio „pareiga šaukia“. Ne tai, kad aš jaučiuosi gerai, bet va pareiga mane šaukia kaip prezidentę, man patarėja patarė, ir aš turėčiau tai daryti. Atrodo šiltai, gražiai, su šypsena tą daro, ir tuos vaikučius palaiko, ir galvelę paglosto, ir pabendruoja, ir tokia šilta moteris... Bet man daugiau jau jeigu bus Adamkus, tai jau aš duosiu jam 100%, daugiau su šiluma didesne [juokiasi].
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Ojezau, ten tai išvis klounas, šou meistras. Jau čia tai nežinau, man jis asocijuojasi su agurkėliais, ir su muzika, ir su šou, su pramogom [juokiasi]. Ne.

Smagus, šnekus, linksmas žmogus, prie juokelio toks. Nuvažiuot į kokią stovyklavietę, papramogaut, padainuot, pamuzikuot, tai žiūrisi smagiai, bet ne kaip politikas tikrai. Gal kaip verslininkas, gal gali kurti darbo vietas, būti malonus, ir dainingas, verslingas, bet ne tai turėtų politikoj... Nereikia ten muzikų ir įrodymų, koks aš fainas chebroj, koks aš supratingas, koks aš žemiškas. Žemiškas viskas gerai, bet aš politikoj noriu tvirtus žmones matyt, ir kitoj srity stiprūs kad būtų, o ne linksmint tautą.

- 3) **Saulius Skvernelis.** O jo aš nepažįstu, tik iš jo šitų skandalų kiek. Šiaip jis man visai ne politikas ir aš jo nenorėčiau matyti per televiziją, ar gyvai sutikti, ar bendrauti gyvai kaip su politiku. Apie jį aš negaliu nieko pasakyt – nei aš ten skaitinėjau, nei domėjausi, nei aš jo karjeros kilimo žinau, nei ką jis gyvenime veikia, nei kuo domisi. Tik tai, kas dabar vyksta spaudoj ir televizijoje. Nulinis variantas jisai man visiškai, nei politikas, nei elitas. Drąsus, naglas ir viskas. Nu kam politikoj nachalų. Jis yra agresyvus, o man agresyvumui politikoj ne vieta. Tie interviu agresyvūs, pasisakymai, man nemalonu klausyt, aš nenoriu... Gal ir reikia to tono, to griežto, tvirto pasisakymo, bet ne emociškai to tokio puolimo. Man, pavyzdžiui, patinka labai jaunasis [Gabrielius] Landsbergis. Jis nėra iš tų silpnų, bet jeigu reikia, jis gražiai, bet jis pasako. Jeigu jis ir pasako, tai jis su pagarba vyresnio amžiaus politikui, kaip su patirtim didesne, bet jis atstovi, pasako, ir nereikia to agresyvumo. Tonas pasikeičia, bet jis neagresyvus.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Oi aš dar buvau vaikas, kai jis darė karjerą. Bet šiaip senučiukas... Paklausau ir šiai dienai, bet jau kaip ir senatvė. Bet ar jis politikoj...? Dabar jau ne gal, tik šiaip pasisako. Jauno aš jo neprisimenu, o dabar kaip senučiukas, tai aš jau nenorėčiau, kad jis eitų į politiką, nes senatvė daro savo. Bet šiaip tai prie tų [politinio elito]. Nenoriu labai apie jį nieko komentuot, nes, sakau, kažkaip aš... Tuos darbus aš jo nuveiktus žinau, bet jis dabar gi mažai ir būna spaudoj ir televizijoje, aš tuo tik ir remiuosi.
- 5) **Rolandas Paksas.** Nu tai Uspaskicho draugas. Čia šitas, kur skraidė [juokiasi]. Prisimenu jo žmoną ir dukrą šviesiaplaukę labai gražią, kai jis buvo prezidentas kurį laiką. Tai kažkas tokio. Arogantiškas labai, pasipūtęs daugiau. Ne tai, kad pasitikėjimas savimi, bet daugiau tokio... Vajezau, ne ne, jokio elito man iš jo, nieko [atgrasiai].
- 6) **Algirdas Butkevičius.** Ai, šitas irgi ne man. Ne autoritetas, kaip sakau, šiaip tai niekada nesuklūstu, kai jis komentuoja, kažką kalba, aš jo neklausau. Nes kiek buvę minioj, kai jisai kalba, laidose debatai ar kažkas, tai vis tiek neišjungsi, kai tas žmogus kalba, tai jis manęs yra neužkabinęs, ir aš juo netikiu. Tai aš juo nesidomiu ir neklausau.

Jeigu kuris nors iš žmonių, kuriuos įvardijote politiniu elitu, pavyzdžiui, Dalia Grybauskaitė, išsakytų priešingą nei Jūsų nuomonę kuriais nors politikos klausimais, ar permąstytumėte iš naujo savo poziciją tuo konkrečiu klausimu, ar tai darytų kažkokią įtaką Jums?

Ne, nedaro tai įtakos. Nebent jau žiauri būtų kažkokia nuomonė. Man ne visi jos pasisakymai yra 100% priimtini.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Tai kad du išvardinau tikrai, kaip ir nėra jo, tik maža grupelė. Aš viliuosi nauja karta. Aš taip laukiu, kad kažkas įvyktų, nes tikrai mes truputėlį kažkur sustrigę. Ant tų pačių žmonių, tie patys sukasi – vėl paksai, vėl... Ratas toks: dingo žmogus, atsirado, ir sukasi, sukasi tas pats per tą patį. Nesakau, kad jau jaunimas ateis ir kažką kitaip padarys. Bet vis tiek, tie mokslai, tos žinios, tas kitas amžius neša savo. Kad sutartų su ta patirtim vat ateinanti karta, tai būtų labai šaunu, ir visi tilptų, ir visiems labai gerai būtų. Taip norisi, o kaip bus... Gerai ta konkurencija, bet norisi naujų veidų. Ir dabar vėl kai pasižiūrėjau į [kandidatus į] prezidentus. Nu tai [Ingrida] Šimonytė man dar, aš truputėlį už

moteris. Bet šiaip tai sakau, tas pats [Petras] Gražulis išlindo, liūdna biškį. Ir vėl tas veidas, vėl tas naglumas, nepavadinsi net ta drąsa eit, čia daugiau naglumas.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Pirma, tai žinios, tikros žinios. Ne agronomas, ne kažkas. Politiniai mokslai, kalbos, bendravimas, pastovus noras tobulėti, mokytis. Ar tai moteris ar vyras, ar juodaodis ar šviesiaodis, jokio skirtumo man tai nelemia. Ar gražus, ar žemas, ar... ta išvaizda jina greitai pasitaiko, kai žmogus pradeda kalbėti. Tai va, kai jis bus baigęs tuos mokslus, aš nežinau net, kokius mokslus reikia baigt, nu tai yra politiniai mokslai, tarptautinis kažkoks tai... Kad susikalbėtų su visu pasauliu, kad mokėtų derėtis. Tos žinios, aš įsivaizduoju, čia nežinai – pasiskaitei, pasidomėjai, jau žinai. Tavo patarėjų komanda yra, tu tikrai atmerk akis, ausis, ir viskas yra.

Dažniausiai tie, kurie žino, tai jie būna ir inteligentiški žmonės. Jie ne tik žino, kas yra politika, bet jie žino ir tarptautinį protokolą. To žmogiškumo visada reikia, čia net nediskutuotina, tos asmeninės savybės irgi labai svarbu. Ten nereikia labai jautraus ar užjaučiančio, bet politinis lyderis turėtų būti truputėlį toks... ne valdovas, ne dievutis. Nereikia to, kur iš kompleksų vulkanas veržiasi. Dabar va [Donaldas] Trumpas, kaip pavyzdys. Nežinau, kas ten tas žmogus, kas pas jį galvoj verda. Man va tie tokie traukuliai, nežinau, kaip juos įvardinti. Tai nėra pasitikinčio savimi, tvirtu žmogaus manieros, tai yra kažkokie pasitraukymai. Kai pradeda tos manieros veido ir gestikuliacija...

Jūs minėjot tvirtumą, tai kaip Jūs įsivaizduojat, kaip politiniam gyvenime tas tvirtumas turėtų pasireikšti?

Tvirtumas yra ir tas mokėjimas atsiprašyti, mokėjimas pripažinti „taip, šį kartą suklydau, bet pasitaisysiu“, visame šitame teisingume, atvirume ir sąžinėj. Nebūtinai reikia atgailaut. Tvirtas, tai jeigu dirbau, dariau, ir kažkas įvyko netaip, suklydau, tai taip jau labai nereikia atgailaut, bet tą išlaikyti, kad jei aš pasakiau, tai taip, pasakiau, o ne kad kažkaip sukommentavo žurnalistai ar panašiai. Va dabar paskutiniai politikų [komentarai] vaiko teisių srity – šnekėjo, šnekėjo kaip myli vaikučius, o paskui užsisuko ir „užkniso mane tie vaikai“, ir žurnalistai lapt ir nukirpo. Ir paskui labai paprasta pasakyti „ne, aš to nesakiau, žurnalistai tą padarė“. Nu nepadaro žurnalistai to, nu laptelėjai. Tai gal ir užkniso, aš įsivaizduoju, kažkas tai. Bet tada jau komentuo kažkaip nuo savęs, ne ant kito numesk, nešk savo atsakomybę, ne ieškot kaltų. Jeigu eini į viešą erdvę, valstybės valdyt ar prisidedi prie to, tai būk žmogus tvirtas, prisiimk atsakomybę už savo veiksmus.

O kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Ieškau visko po truputį. Kad pradės rekt „aš šiandien sveikas ir myliu šeimą“... Nes už visas gi sritis atsakingas.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Tvarkos, aiškumo. Su pokyčiais man viskas gerai, aš mėgstu juos, ir jeigu jų neįvyksta, aš pati jų susirandu. Tai manęs jie negąsdina. Bet kai yra tvarka ir jos laikaisi, kažkokia disciplina... Jeigu jis pasisakė taip, ir laikosi to, tai labai smagu ir labai viskas aišku. Jeigu įvyksta kažkoks pokytis, tai viskas gerai, taigi taip nebus, kad viskas viena gražia linija nueina. Bet kai prasideda viena kalbu, o paskui kažkas vyksta vėl kitaip... Ir prieš tuos rinkimus, atrodo, visko daug bus, o paskui net neina ta linkme... Tas ir yra lūkestis, kad jei tave pastebėjau, ir tavim patikėjau, tai tikiu iki galo.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų tikima ir pasitikima?

Aš pasitikiu tuo politiku, prie kurio jaučiuosi saugiai [juokiasi]. Aš esu visai kitos srities [specialistė], ir aš net nesidomiu, ir čia gal gerai, gal negerai, bet aš jaučiuosi pati gerai. Vis tiek daugiau mažiau aš esu politikų rankose – mes visi gyventojai esam. Ne mes gi einam ir sprendžiam. Taip, mes galim prabalsuoti, ten kažką maištauti, jeigu negirdi, ir panašiai. Bet jeigu aš jaučiu, kad mūsų politinė valdžia atsižvelgia, žiūri, išklauso, stengiasi...Nu ne viskas įmanoma, yra ir dauguma ar ten vėl, ten

tų dalykų aš nesuprantu, kaip ten viskas [vyksta]. Bet ir tie patys įstatymai, teisės aktai. Ir dabar tų socialinių darbuotojų [profesija]: biškį atsisukau prieš rinkimus, atėjo, vėl kažkur kitur žiūri, visai į kitą pusę, tie socialiniai darbuotojai kažkaip va taip ir liko. Prieš rinkimus dar mus matė, o jau kai laimėjo... Dar jei pamaištauji, tai dar išgirsta. Tai va tas pasitikėjimas ir yra, kad jaustumėsi saugiai, kaip pas mamą. Šeimoj yra tėtis, mama, nėra tėčio, tai gal mama tvirtesnė yra. Tai ir čia taip pačiai, jeigu blogai, tai kažką darom, kad būtų geriau, kiek galima geriau. Kai matai, kad tave girdi, ir daro, tai ir pasitiki.

UŽDAROMIEJI IDENTIFIKACINIAI KLAUSIMAI

Galbūt norėtumėte aptarti dar ką nors, apie ką nepakalbėjome?

Gal jau viską apkalbėjom, gal net per daug. Nes jau sukasi ir galva, ir galvoju, ar čia tikrai, ar ne taip. Kai kasdienybėj to negalvoji, tai dabar užplūdo toj konkrečioj srity daug klausimų. Ir reikės net susidėliot, kratinį galvoj man padarėt, viskas sukilo sukilo sukilo dabar [juokiasi].

Informantas nr. 29: pensininkas, 67 metai, profesinis, Alytaus rajonas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavęs rinkimuose?

Informantė: Taip, dabar va buvau [savivaldybių tarybų ir mero rinkimuose].

Ar apskritai domitės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Ne taip baisiai, bet domiuosi. Tokis vidutiniokas.

Iš kur kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Tai daugumoj televizija, daugiausiai. Spaudos tai mažiau, bet daugiausiai televizija.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jūs asocijuojasi žodžiai „politinis elitas“? Kai išgirstate politinis elitas, tai apie ką Jūs pagalvojat?

Tokie pagrindiniai politiniai veikėjai, kaip ir prezidentė, ar [Romualdas] Ozolas, dabar jau nėra jo. Va tokie, kap sakyti, ir iš tų ateinančių į prezidentus, kad ir [Gitanas] Nausėda. Aišku, premjerą galima priskirti prie tokių. Nu, kurie daugiau reiškiasi politikoj, tai tokie, mano galva, ir skaitosi.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas? Ką jis turėtų turėti?

Kokiom turi pasižymėt, tai aišku, bet kad jie tik žalčiai nesilaiko to. Aišku, pirmiausia, kaip ir visur, reikia sąžiningumo, nes daugumoj tai šneka vieną prieš liaudį, spaudą, o daro kitą, tai čia didžiausia bėda. Žmonės nelabai ir nori pasitikėt tokiais politikais, ba pasižiūri į jų darbus ir panašiai, ir, atrodo, portretas gražus, bet turinys prastas. Aišku, čia ne vien tik sąžinės, pirmiausia tai reikia turėt sąžinės, o savybių tai daug reikia. Reikia šiek tiek supratimo, mokslo, šios tokios teorijos apie tuos vykstančius procesus turėt, reikia nusimanymo šio tokio. Šiais laikais pas mus viskas nueina ant žodžių, o realių darbų... Rezultatas ne per geriausias. Pagrindas tai reikia turėt nusimanymą, supratimą šią tokį.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Pagrindinis tas yra skirtumas, kad jie daugiau reiškiasi politikoj. Elito ir žodis yra svaresnis negu paprastas žmogus, ką tu pasakysi, maža, ką tu galvoji, kai tu neturi galimybių veikt, ten kažkur pasireikšt, kažką pakeist. O šiaip tai man, ar jis ten bus prezidentas, ar premjeras, bet pats kaip žmogus, tai gali būt ir paprastas, nu kažkoks ten tai... Nu, aišku, išsimokslinimą reikia šią tokį turėt. Gali būt ir universiteto kokis dėstytojas, rimtas žmogus, o nebūtinai jau ten tas pareigas užimt. Tikrai tiek, kad jie mažiau turi tų galimybių pasireikšt, kažką pakeist, dalyvaut tuose procesuose visuose.

Ar Jūs manot, kad buvimas politiku yra profesija, taip kaip bet kuri kita profesija?

Šiaip tai aš manyčiau, kad turėtų būt profesija. Bet šiuo laiku nelabai taip yra. Rimtas politikas, pagal mane, tai turėtų dirbt iš idėjos, ne su kažkokiais išskaičiavimais ar dėl garbės, ar dėl kažko. Daugiau

turėtų būt idėjiniai žmonės, pasišventę tam. Šiaip tai aš sakyčiau, kad turėtų būt profesija, bet šiuo metu aš nematau, kad [būtų] profesija.

O pašaukimas, ar Jums atrodo, kad tai politikui svarbu?

Pašaukimas, tai galėtų būt. Čia panašiai man siejasi kap ir meilė tėvynei. Galėtų būt. Čia tokis klausimas labai... Kap sako, kam lemta, kam ne.

Jau minėjote Ozolą, Grybauskaitę. Ką iš Jums žinomų žmonių dar priskirtumėte politiniam elitui?

Tai galima dar [Arvydą] Juozaitį, pavyzdžiui. Yra jų čia tokių panašesnių. Kažkaip tai man atmintis nelabai tokia čia [juokiasi]. Man labai patiko, pavyzdžiui, nors jis toj politikoj ir visai nesireiškė, bet [Justinas] Marcinkevičius. Man labai jisai patiko kaip žmogus, tai labai. Nor jis, kap sakyt, nėra grynas politikas, jis galėjo būt tikrai kaip tautos šauklis, paskatint žmones veikt, ar susiburt, ar kažką, nu toks kaip ir vienijantis žmogus. O šiaip iš šitų dabar esančių, tai tokio panašaus aš net nematau. Kad būtų toks suburiantis, kažkur vedantis, tai tokio šiuo laiku aš nematau.

Paminėjot ir Juozaitį, tai kuo jis Jums patinka, pavyzdžiui?

Jis toks, jis panašiau į politiką, kuris gvildena visus klausimus, gilinasi, neima paviršutiniškai, kaip visi žada, kad ateisiu, padarysiu, ir viskas, nugalėsime. Jis daugiau tokis teoretikas, pagal mane. Aš jį priskirčiau prie elito, jis tokis... filosofuoja jis neblogai.

Tai ar gerai supratau, kad Juozaitis Jums patinka dėl idėjų?

Taip, taip. Tik žiūrint, kaip jis tą pritaikytų, tai čia dar klausimas. Bet šiaip tai jo idėjos man tinka ir patinka. Čia taip yra: vienas žmogus neturi idėjų, bet jis sugeba padaryt, o kitas turi idėjas, bet jis nemoka jų įgyvendint. Tai jis turi idėjų, bet nelabai įsivaizduoju, ar jis galėtų jas įgyvendint.

O gal yra kažkokių žmonių, kurių negalėtumėt priskirti prie politinio elito?

Nu, dar daleiskim, menkas iš jo politikas, ir išvis aš jo nevertinu – [Petras] Gražulis. Jis dabar ir in prezidentus, nu man tai tiesiog juokingai atrodo. Aš jo net Seimo nariu nerinkčiau, jis ten tik drumsčia vandenį, nieko jis ten nenuviekia, nieko rimto, tokias vaikiškas idėjas savo kažkokias stumia. Nežinau, man tokie, tai, atrodo, kam išvis. Gal jis taip daugiau atrodo, nes jis reiškiasi daug, bet nieko rimto iš jo – kiauras kibiras be dugno, samstyk, kiek nori, taip ir su Gražuliu. Ten yra daug tokių, kurie ten išvis miega ir nosį krapšto, beverčiai žmonės, pagal mane. Dar čia yra kitas dalykas, kad kitas gal padaro ką daugiau, bet jis nesireiškia, o kiti tikrai rėkaut prie tribūnos.

Ar Jums atrodo, kad politikas ir politinio elito atstovai yra tas pats, ar ne visai?

Tų politikų yra visokių: yra grynai tie technokratai, kurie tik užsiima tais techniniais dalykais visais, o kiti, kaip sakau, daugiau idėjiniai, filosofai. Tai čia juos kartu plakt gal ir nebūtina būtų. Elitas būtų šiek tiek prieky, o jau šitie, paskui, kaip ir prie.

O čia tie „prie“, tai kokie jie būtų? Kaip juos apibūdintumėt?

Tokie daugiau, kur be idėjos, be nieko, bet daugiau padaryt, pasireikšt, pasirodyt. Kaip čia pasakius... Karjeristai daugiau gal.

Tai ar aš gerai supratau, kad politinis elitas yra tie, kurie turi idėjų, ir prieky eina, o visi kiti politikai yra technokratai...

Jo, jo, daugiau taip, pagal mane, taip.

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyti, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Dalia Grybauskaitė.** Šiaip tai daugiau priskirčiau pagrinde vien dėl to, kad prezidentė, o šiaip tai man jos... Ne per didžiausia man jinai elitas.
- 2) **Viktoras Uspaskichas.** Tikrai ne. Man jis daugiau prie tų, kaip jau pavadinau, technokratų ar biurokratų net. O šiaip prie elito tai... Nor jisai reiškiasi, figūra žinoma, matoma ir girdima,

bet šiaip tai kad jį laikyt rimtu politiku, tai aš nelabai.

- 3) **Saulius Skvernelis.** Skvernelis... Nu kaip, gal daugiau vien tik dėl posto, o dėl pačios politikos tikrai ne. Jis galėtų būt koku meru, daleiskim, prie ūkiniu tokiu dalyku daugiau, o prie politikos nelabai jis man.
- 4) **Vytautas Landsbergis.** Senelis? **Taip, senasis.** Šiaip tai jis būtų prie elito, nor jis man pats asmeniškai nepatinka. Man iš Landsbergiu geriausiai patinka tai tik jo sūnus, net ir anūkas nepatinka. Jis dabar toj politikoje, tai irgi. Nieko aš negirdžiu, kad jis kažką konstruktyvaus pasakytų, jis tik tai sugeba – nors daugumoje čia pas mus jau taip įprasta, kad opozicijoje vien tik kritikuoja – bet kokie jų pasiūlymai, kad būtų racionalūs? Nu aš nematau jų. O jie tik kritikuot moka, ir tai dar, kad toji kritika būtų pagrįsta kažkuo rimtai, o taip vaikiškai man kažkaip atrodo ta jų kritika. **Jūs minėjote, kad Landsbergis vyresnysis Jums kaip ir nepatinka, bet vis tiek priskirtumėt prie elito...** Priskyriau, nes jis nusipelnęs tos savo vietos. Aišku, turi ir trūkumų nemažai. Kitą kritikuot visi mokam, į save mažai žiūrim, bet kitą kritikuot nesunku. Bet jis nusipelnęs tos vietos pagal savo darbą, pagal viską, visą veiklą buvusią. Ir dabar jis ten kažką veikia, nors dabar tai irgi daugumoje mėgsta tik kažką pakritikuot, ir tiek aš jo matau. Nu, aišku, jam jau metai.
- 5) **Rolandas Paksas.** Kuo toliau, tuo jis man labiau nepatinka. Gal kad daugiau įvykiu visokių, ir jo toki veiksmai – važinėjimui in tą Maskvą, ale su [Vladimiru] Putinu buvo susitikęs ir kalbėjo, ir labai jau jį ten... Tai, jeigu, kaip sako, be muilo lenda, tai gal ir priėmė, bet aš abejoju dar, kažin ar jį ten priėmė tas Putinas, gal jis čia tik kokią antį paleidęs. Šiaip sakau, man jo tokie veiksmai ir elgesys, tai man visiškai netinka, nepateisinu aš jo. Nors anksčiau aš apie jį buvau šiek tiek geresnės nuomonės.
- 6) **Algirdas Butkevičius.** Butkevičius... Nu, šitas, aišku, už šitus [prieš tai vardintus] aukščiau, bet toks, ką žinau... Jis daugiau prie elito negu ne. Bet irgi, toks labai silpnas elitas. Jo kaip ir žmogaus savybės tokios labai nerimtos – silpno charakterio jis tokio, kap sakyt. Aš tai suprantu [politinį elitą] žmogų, kuris, kad ir daro klaidas, bet eina tiesiai, nuosekliai in priekį, o čia – tai in šoną, tai atgal, tai pirmyn, tai man tokis nelabai rimtas žmogus. Nelabai jis man toks jau didelis elitas.

Minėjote, kad prie politinio elito priskirtumėte Juozaitį, prezidentę. Tai įsivaizduokim tokią situaciją, kad Jūs turite savo nuomonę kažkokiu politiniu klausimu, ir išgirstate, kad kažkuris iš šių žmonių išsako priešingą, negu Jūsų, nuomonę tuo pačiu klausimu. Ar tai Jus priverstų pergaltoti savo poziciją?

Tai aš visą laiką pagalvoju – aš galvoju taip, bet jei kitas pasako, kad taip, tai gal aš čia negerai galvoju? Tai aš renkuosi, nesu kategoriškas, kad tik aš viską žinau dabar. Tai va ir bėda, kai būna ir valdžioje tokiu ateina, kad tik tai aš [pabrėžia] žinau, moku, padarysiu. Dar reklama Uspaskicho – ateisim, mes nugalėsim, aš įvesiu transportą dovanai, atsakau už savo žodžius. Taigi jis buvo jau ne kartą, galėjo tuos savo žodžius įvykdyt, bet kažkodėl tai taip nebuvo, tai čia visą laiką reikia... Aš, pavyzdžiui, kad ir paprastą darbą darau, tai vienam yra daug sunkiau. Aš geriau moku, daleiskim, tą darbą padaryt, bet jeigu yra šone kitas, ir jeigu mes sutariam ir pasitariam, tai aš pagalvoju – „nu, kaip čia darysim? taip?“, jisai sako visai kitaip, nu tai – o, aišku, kad taip jau nedarysim. Nu vis tiek, kažkaip kai tariesi, yra variantu daugiau, randi vidurį, jeigu ir nesutinki... Jeigu mes abudu nesutinkam, tai reikia ieškot kokio kompromiso, per vidurį, rinktis geresnę blogybę, nei visiškai užsicyklint, kad pagal mane bus. Politikoje tuo labiau reikia eit į kompromisus, kalbėtis, ieškot to kelio, kur geriau, o vien tik užsispyrt, kad aš viršininkas, ir taip reikia padaryt, tai toli nenuveisi. Aišku,

gerai, jeigu labai jau protingas, ir gerai pataiko pasirinktą kelią, tai gal ir gerai, bet šiaip tai visą laiką reikia tartis ir klausyt kitų nuomonių

Kaip Jūs manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Rimto, tai aš sakyčiau, kad net mažai. Tokių vadinamų, tai per daug net, bet kad rimto, tai mažai. Aš sakyčiau, mažai.

O kaip Jūs pajaučiat tą stygių? Iš ko Jūs matot, kad mažai?

Nu mažai idėjų, mažai jie tarpusavy vienas kitą palaiko... Nu kaip sakyt, skystos gretos, ir neatlaiko spaudimo. Kad būtų daugiau, daugiau tokių rimtesnių nuomonių, tada gali prieit prie geresnio tikslo, greitesnio, didesnio pasiekimo. Kaip sako, vienas lauke ne karys. Jeigu vienas būsi tiktai, tai kaip šuo prieš mėnulį, į dangų, ir niekas neklausys. Tai kuo daugiau jų būtų, tuo geriau būtų, pagal mane.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Pagal mane tai visiems neįtiksi, bet reikia žiūrėt bent, kaip žmonės galvoja. Daleiskim, bent jau žemesnio išsilavinimo, kaimo žmonės ar paprasti darbininkai, arba toki pensininkai kaip aš, tai mes daugiau žiūrim... Pagrindė imponuoja ūkiškumas tokiem žemesnio išsilavinimo žmonėm. Mes net ir mažiau smerkiam – aš čia šneku jau apie visus – ar merą, ar... Daleiskim, [Ričardas] Malinauskas – prisidirbęs labai daug, bet jį žmonės gerbia vien dėl to, kad jis Druskininkus kaip sutvarkė, visi žmonės patenkyti, eina, kažkaip tai... Dar [Visvaldas] Matijošaitis Kaune gerai tvarkosi. Žmonės mėgsta tokius ūkiškus. Ir žmogus galvoja – aš turiu omeny mažesnio išsilavinimo žmones gal, kiti gal kitaip galvoja – bet tokie žmonės, kiek pastebėjau, daugiau mėgsta ūkiškus. Vien dėl to, kad, sako „jis nieko neturi, tai ką jis nuoga subinė atėjis... Jis nemoka namie tvarkytis, tai ką jisai mieste padarys“. Tai tokios pas žmones [mintys] yra galvoj – jeigu jis sugeba, tai jis gal ir čia padarys. Gal. Nebūtinai, kad jis padarys, ba kitas yra, jis tik žiūri, kaip sau padaryt, o jam čia dzin. Bet tokie normalesni, tai jie dar žiūri kad ir man gerai būtų, ir visiems būtų gerai, tai žmonės daugiau už tokius ir balsuoja, kad galvoja, jei jis sugeba, tai jis gal sugebės ne tik sau, bet ir čia dar padarys. O jei jis nei sau nesugeba, tai jis ir čia nepadarys. Toks daugiau prie ūkiškumo. Ir mūs valstybei reikėtų tokiai nedidelei mažiau politikuot, o daugiau ūkiškai. Žiūrėt, kad valstybė ekonomiškai daugiau stiprėtų, o ne vien tik tais idealais gyvent. Dabar nesvarbu, nežiūrim mes kaip ten kas, rėkiam, kad išlaisvinkit Tibetą, o kad su Kinija bus labai paskui prastai, tai dzin. Reikia daugiau žiūrėt – atsistot gerai ant kojų, tada gali jau ir savo balsą didelį rodyt, o dabar, tai... Aišku, palaikyt reikia, aš irgi už, tuo labiau, daleiskim, Ukrainą palaikyt reikia. Nuo Ukrainos priklauso ir mūsų ateitis, pagal mane, tai čia kas be ko. Nu bet vienu žodžiu, daugiau reikėtų ūkiškiau į viską žiūrėt.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Labai sunkus klausimas. Pagrindė, kad būt šiek tiek nusimanantis, sąžiningas, kad darbai nesiskirtų nuo žodžių, stengtųsi kažką daryt ne vien dėl savo garbės ar savo reitingų, bet žiūrėtų, kad būtų liaudžiai geriau. Net nežinau, labai sunkus čia tokis klausimas. Kažkodėl tai ne visos gražuolės visiems gražios, bet kažką randi žmoguj tą savo, kad net negali paaikšyt. Tai ten lūpos gražesnės, tai šypsena kažkokia, o pas kitą nėra, ir kažkodėl jinai tau ne taip patinka. Tai taip ir čia – gal kažkur ką pasakė, ot, jis tą padarė, tai jis jau man nepatinka, jau jis man ne. Gal kitam ir dzin, nesureikšmini to... Kartais žmogus čia dėl tų žodžių, kaip sakyt... Leptelni ir ne taip, kaip norėtum, bet kitas atkreipia dėmesį, o kitam jau tas nepraeina pro ausis. Tai jei jau taip smulkmeniškai žiūrėt, tai labai daug kas sudaro. Dar šiuo momentu, kai link tų rinkimų, tai mano supratimu tai geriausias gal prezidentas būtų, gal kokį Matijošaitį geriausiai rinktau. Ūkiškas tokis... Biskį politinių tų idėjų pas jį gal ir nėra. Bet pas jį yra tų ūkinių, darbinių tokių. Man taip atrodo bent. Dabar, aišku, jis nedalyvauja. Gal Nausėda, bet čia gal. Jis toj politikoj mažai reiškiasi, dabar tiktai iškilo. Jis tokis kap ir... Išvaizda jo graži – ir judesiai, ir kalbos, ir viskas, kaip ir inteligentiškas toks žmogus atrodo, ramus, kap sako, išlaikytas. Bet kaip

jis toj politikoj elgsis? Mes nieko apie jį nieko nežinom. Čia tokis... Nu lyg atrodo, bet kaip bus, nu sunku pasakyt. Aišku, [Ingrida] Šimonytė... Man kažkaip tai nežinau... Bet, tai aišku, čia nelyginsi jau su koku [Petru] Gražuliu. Kitų yra išvis tokių atėję, kad pirmą kartą matai, kas jie per žmonės. Ir dar ateina jau tokie žmonės pagyvenę, ką jis nuveikęs? Niekur negirdėtas, ir in prezidentus. Gal čia kažkoki tai žaidimai, kad iš kažko tai atimt balsus. Jie tikrai neišeis, bet tiktai kažkam tai sumaišyt kortas. Aš tai nelabai suprantu tokius. Pagal mane tokių žmonių atėjimas kvepia kažkokiais nešvariais žaidimais. O jie gi tikrai neišeis, čia jau, kaip sako, ir tam aišku. Tai čia tik nešvariais žaidimais tais kvepia, drumsčia vandenį.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikitės?

Šiaip tai norėtusi, kad politikoj viskas biskį nusistovėtų, mažiau tų ginčų, pastovumo daugiau, tęstinumo daugiau, nešokinėjimų, nežadėjimų kažkokių utopinių dalykų, bet kad būtų viskas pastoviau. Mažiau tų visokių reformų, kurios prasdeda, nepasbaigia, ir niekur nenuveda, tik chaosą sukelia. Tai tokio nuoseklumo daugiau, ir jeigu galvoji daryt kažkokią reformą, tai pradėjai, ir padaryk ją iki galo. Jeigu jos nežadi pabaigt, tai visai nepradėk. Bet, aišku, tam reikia pasiruošt gerai, kad eitų sklandžiai. Nereikia keptų tų blynų, ir mėtom karštus, ir nenorim – ir norėtum, bet gi negali paimt, karštas. Tai čia reikėtų daugiau apgalvotai, pasiruošus, ir jei pradėjus, padaryt iki galo, tada galėtum galvot, gal bus koks rezultatas. O tai pusiau padaro – gal ir gera idėja, bet jos nedabeigia. Tai jei nežadi dabeigt, tai nei nepradėk, ba užtai kad rezultato tikrai gero nebus.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų tikima ir pasitikima?

To pastovumo daugiau, tokio nuoseklumo, mažiau pjautis tarpusavy, kažką tai daryt konstruktyviai. Tų pažadų mažiau žadėt, bet jei pažadėjai, tai jau reikia padaryt, bent stengtis. Žmonės nusivylę. Dabar paklausi už ką balsuosi, tai „ech, visi jie čia vienodi“. Nepasitikti, ba jų darbai nuo žodžių labai skiriasi. Nereikia daug žadėt, geriau kiekvienais rinkimais tu prižadėk po biskį, ir kad būt padaryta, tai mes kad ir nedideliais laipteliais, bet lipsim į viršų, o dabar trepsim vietoj – ir žemyn nušokam, ir į viršų pašokam, ir vėl nukrentam. Jie apvylę... Ne vieni rinkimai, todėl žmonės ir balsuoja – „ai, atėjo nauji, tai jau gal šitie...“ Ir per daug žmonės tikisi, kad ateis nauja valdžia, tai kažką duos. Mes visi labai laukiam, kad kažką duotų. Iš karto. Ir mes norim iš karto, ne rytoj ten, va dabar duokit iš karto. Čia, aišku, geriausia komanda atėjus iš karto neduos, bet ir labai žmonės nusivylę, tai jie šokinėja į kraštutinumus. Kaip ir buvo su tais [Arūno] Valinsko draugais. Visi galvojo „o, čia tai ateis, tai bus“. Dar čia su žaliaisiais valstiečiais. Vėlgi tas pats – kažką daro, kažką lyg tai, bet daugiau viskas imituojama. Bet kad ką rimto. Žmonės nusivylę tokiais. Aš kadaise važinėjau su priemiestiniu autobusu. Ir skrajutes vis jau atveža būdavo in darbovietę dalyt pundais, ir jau va, žmonėm padalysi. Tai visi tik tas skrajutes mėto, paskui po kiekvieno reiso vis iš po sėdynių turi šluot. Visi galvoja, kad va, šitas savas, už jį balsuosiu. kas biskį ką kur, tai jau balsuosiu. Ir dar daugumoj galvoja, kad ar aš taip balsuosiu, ar taip. Jis gal ir nebalsuotų, ar jeigu visiškai pagal savo sąžinę, tai balsuotų už kitą. Bet, ai, šitas prašė, nor jis nevertas niekam, bet tai mano balsas čia nieko nereiškia. Va taip va daugumoj nubalsuoja, ir sumoj gaunasi, kad reiškia. Bet daug kas taip galvoja – tį alaus užfundijo, nu tai ką, chebra, mes tada už Aurimą [Truncę]. Visi „gerai“. Žmonės, aišku, ir patys kalti, kaip sako, išsirinkom, bet vis ne tuos. Aišku, iš dalies ir patys žmonės kalti, reikia į šitą žiūrėt atsakingai, bent jau prieš save – jei neturi supratimo – bet tai bent jau žinosi, kad tu už jį balsavai laisva valia, niekieno neverčiamas. Bet jeigu tu balsuoji, kad čia kaimynas, čia dėdė, čia šiaip kas nors ką nors. Žmonės nusivylę... Ir pas mus būdavo, atvažiuoja, mašiną remontuoja, rankos tepaluotos, „o, labas, labas“, kiša ranką. Va, čia padalysi, čia paagituok už mane. Rinkimai baigėsi, tai tu stovėk su kostiumu, jis in tave nei nedirstelna. Tai kaip tu tokiu žmogum gali kažkaip tai... Nežinau, purvinas dalykas toji politika. Visi lenda, ir aršiausia, kad visi žiūri sau, dėl savęs – jei man tinka, tada darom taip, bet jei

man netinka... Nesvarbu, kad čia taip būtų geriau dėl bendro reikalo. Gerai, kai sutampa ir jo asmeniniai, ir visuomeniniai reikalai. Tada gerai. Bet jei ne, tai jis vis tiek darys kaip jam geriau.

UŽDAROMIEJI IDENTIFIKACINIAI KLAUSIMAI

Galbūt norėtumėte aptarti dar ką nors, apie ką nepakalbėjome?

Šiaip tai norėtusi daugiau pastovumo visur. Ir kad daugiau atsirastų visur tos sąžinės. To savo pareigų, darbų vertinimo ne dėl asmeninės naudos, bet dėl reikšmės visuomenės gyvenime, visur... Kad būtų ne vien tik tai „o, darau kaip man“. Reikia pagalvot ir dėl kitų. Nežinau, aš kai jaunesnis buvau, kažkaip negalvodavau, bet dabar į senatvę kažkaip, aš, kai padarau ką nors kitam, tai ir pačiam gerai. Tai kad va mūsų politikai taip darytų – darytų dėl kitų, ir džiaugtųsi, būtų laimingi ir patys. Tai būtų labai puiku. Tik gaila, kad taip dar nėra.

Informantas nr. 30: produktų vadovas, 43 metai, aukštasis neuniversitetinis, Alytaus miestas

KONTEKSTINIAI KLAUSIMAI

Interviuotoja: Ar esate balsavęs rinkimuose?

Informantas: Taip.

Gal prisimenate, kokie buvo paskutiniai rinkimai, kuriuose balsavote?

Dabar balsavau savivaldybės mero rinkimuose savaitgalį.

Ar apskritai domėtės tuo, kas vyksta politiniame gyvenime?

Daugiau iš spaudos, iš televizijos, šiaip pats nesu mėgėjas tuo domėtis, specialiai neieškau informacijos.

Iš kokių dar šaltinių kasdien sužinote apie politinius įvykius?

Daugiau žinios, žinių laidos, iš ten daugiau. Nu, nebent važiuojant mašina radiją paklausai, tai ten visokių pripasakoja dar papildomai.

POLITINIO ELITO „OBJEKTYVIOS SAVYBĖS“

Su kuo Jums siejasi žodžiai „politinis elitas“? Kai pasakau „politinis elitas“, kas Jūsų galvoj iškyla?

Nu, tai man tai pirmiausiai prezidentūra. Aš taip galvoju, kad ten vis tiek turėtų būt kitokio išsilavinimo žmonės negu šitie vietiniai savivaldybės merai ar dar kažkas. Man ten kažkaip aukštesnio lygio žmonės turėtų būt.

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti politinis elitas?

Pirmiausiai, tai, manau, savo nuomonės turėjimas ir mokėjimas ją apginti, komunikabilumas – tai pagrindinės savybės. Griežtumas gal iš dalies turėtų būti.

O kodėl būtent šitas savybes įvardijot?

Nes tu vadovauji ne savo šeimai, o visai šaliai. Tai aš manau, kad tai turėtų būt ypatingai išreikštos savybės. Savo įmonę sukūrus, tai tu gali vadovautis kaip tu nori, kaip tu galvoji, ten jau turi turėt sugebėjimų vadovaut. Aišku, verslas nelygu verslui, kai dirbi, sakykim, kažkokį UAB ar įmonę nusiperki, patentą, ir ten dirbi trise ar penkiese, ir kai tu vadovauji keliem šimtam žmonių. Tai skiriasi ir pačiam versle. Kai dirbi keliese, tai susitikai, susėdai prie kavos, sakai „darom taip, darom taip“, viskas, valio, važiuojam. Bet kai turi šimtą žmonių, kelis šimtus žmonių, daug įmonių, verslų, tai ten jau vėlgi skiriasi. Tai didelių įmonių vadovai, jie gal jau labiau atitinka valstybės vadovo reikalavimus – jis turi bendrauti su daug žmonių, turi turėt daug ryšių, turi mokėt prieiti, nes visi žmonės skirtingi. Tai tas suderinamumas turėtų būti.

Jūs minėjote, kad kai pasakau „politinis elitas“, tai Jums iškart prieš akis iškyla prezidentūra, ir ten esantys „aukštesnio lygio“ žmonės. Kaip Jūs suprantate tą „aukštesnio lygio“?

Man labiausiai, sakykim, imponuoja prezidentai. Ta pati [Dalia] Grybauskaitė, [Valdas] Adamkus labai. Aš, jeigu sakyti, kas buvo Lietuvos prezidentas, tai pirmiausia Adamkus. Tai va, tikrai atspindi tas visas prezidento savybes. Tai buvo žmogus ir pasauly žinomas, ir gerbiamas pasauly, tiek pat

Lietuvoj buvo gerbiamas ir žinomas. Ir kažkaip mokėjo tas visas partijas kažkaip biškį labiau sujungti, su visais susibendrauti. Va čia, aš skaitau, elitas yra. Apie kitus politikus to negalėčiau pasakyti, nes, kai pasižiūri, ką jie daro ir kaip jie daro, tai tikrai ne aukštesnio lygio politikai. Eilinis politikas, kuriuo gali būt bet kuris. Tai man sakau, prezidentai tai tikrai yra aukšto lygio, aukšto išsilavinimo, aukšto intelekto žmonės.

Ar teisingai supratau, kad Jūs matote skirtumą tarp politikų ir politinio elito? Ar tai visgi yra tas pats?

Ne, kaip ir minėjau, politinis elitas tai yra intelektualūs žmonės, man prezidentai, tai yra elitas. Politikas, tai... Čia bet kurį gali vadinti politiku, bet kuriam mieste gali rast tų politikų tokių, čia pilni kampai. Politikas tai dar nereiškia, kad jis yra elitas. Lygiai tas pats kaip ir bet kuris – ar menininką paimsi, ar dar kažkokį žmogų – kad jeigu menininkas, tai jau elitas. Ne, jis gali būt eilinis bomžas, [o] pasakyt, kad jis elitas negali. Turi parodyti savo nuopelnus kažkokius liaudžiai, dar kažkam, kad galėtų skirt prie elito. Nes jeigu jis ten tiktai savo kiemo žiūri, tai koks jisai elitas.

O kaip manot, ar galima sakyti, kad politikas yra profesija, kaip ir bet kuri kita profesija?

Taip, profesija.

O kitas žodis – pašaukimas – ar manote, kad tai yra svarbu?

Pašaukimas irgi svarbu yra, kaip ir bet kurioj srity. Lygiai tas pats kaip darželio auklėtoja negali būti bet kuris žmogus, lygiai tas pats ir čia. Turi turėt ir pašaukimą, turi mokytis to viso politinio meno. Tam ir yra tie visi politiniai mokslai, visos tos sritys, nes nu, tai yra atskira visiškai sritis.

Kuo, Jūsų nuomone, politinis elitas skiriasi nuo paprasto žmogaus?

Čia labai sunku pasakyt. Kaip tą politinį elitą su paprastu žmogum [palyginti]. Nes pažįstu gyvenančių kaime, turinčių ūkį, žmonės baigę po kelis universitetus, žmonės apsiskaite, apsirašę, bendraut gali bet kokiom temom, ir gali paimt tą patį politiką, kuris net neprilygsta tam žmogui. Sunku labai palygint, nes tas paprastas žmogus gali būt labiau išsilavinęs negu tas politikas, kur dabar visi lenda į tą politiką. Iš tikrųjų, tas, kas nori, tas lenda, tas, kas turi ryšių.

Jūs jau minėjote Dalią Grybauskaitę, Valdą Adamkų, ką dar iš Jums žinomų, viešajame gyvenime šmėžuojančių žmonių Jūs priskirtumėte politiniam elitui?

Labai sunku iš tikrųjų, nes nelabai domiuosi ta politika, tai aš tų politikų pavardžių taip nelabai. Žinotų, pasakyčiau, gal būčiau girdėjęs, bet kažkokios informacijos nelabai galėčiau aš atsakinėti.

Dabar aš Jums išvardinsiu kelis žmones vardais, pavardėmis, ir prašysiu Jūsų pasakyt, ar priskirtumėt jį politiniam elitui, ar ne:

- 1) **Viktoras Uspaskichas.** Ne elitas. Jis yra šoumenas, jisai žmogus, kuris galiausiai buvo teisiamas, slapstėsi, buvo pabėgęs iš Lietuvos, tai koks jis elitas. Visiškai ne elitas. Kažkada, labai seniai, aš apie jį galvojau, kad jis vau žmogus, jis turi savo nuomonę, turi pinigų, nepaiso eilinių politikų nuomonės, jis tiesiai šviesiai drebia. Galvojau – va, toks žmogus turėtų būt. Bet paskui, kai pradėjo lįst tos visos nesąmonės... Nežinau, kiek iš tų visų reikalų yra teisybės, kiek išpūstas burbulas, bet vis tiek – jeigu buvo teisiamas, bėgo iš Lietuvos, ir vėl grįžo, ir čia vėl visur bando dalyvaut ir įlįst...Tai va čia yra politikas, verslininkas-politikas, aš taip galvoju.
- 2) **Saulius Skvernelis.** Kiek iš visų žinių laidų, kokią nuomonę susidariau iš jo interviu, kokią nuomonę susidariau, kiek jisai yra daręs, tai jis man į elitą toli gražu netaiko. Irgi, kaip Uspaskichas, panašiai. Jis turi savo poreikius, kažkokius savo norus įgyvendint, nežinau, ką jisai.. Bet nu ne toksai žmogus turėtų būt, aš galvoju. Kai jo dar niekas taip nepažinojo, kol nekapstė giliau apie jį, tai gal ir kitaip buvo galvojama, gal visai ir faina. Bet kaip vienas pažįstamas pasakojo, kai pas jį atvažiavo, dar jis nebuvo Seimo Pirmininkas [Ministras Pirmininkas], atvažiavo papramogauti, ir jis ištiesdamas ranką sako „Saulius“, draugas sako

„Labas, Sauliau“, tai sakė net įsižeidė. Nu tai, čia ir parodo, koks žmogus yra. Elementarūs tokie, paprasti dalykai, bet parodo, koks yra žmogus – dar nebūdamas viešumoj, o jis jau norėjo, kad jį garbintų ir pripažintų.

- 3) **Vytautas Landsbergis.** Landsbergis, manyčiau, kad jau būtų galima jį skirti prie elito. Nuomonių daug, daug kas jo nemėgsta, daug kas jį peikia, bet aš galvoju, kad jisai tiktų. Bent jau jis niekada nebuvo išsišokėlis. Jo tos mintys, man atrodo, kad jis protingai kalba. Niekada nesidraskė, niekada nebuvo kažkokiose aferose papuolęs, tai aš manau, kad toks žmogus galėtų prie elito būt priskirtas.
- 4) **Rolandas Paksas.** Su Paksu vėlgi, iš tų visų reikalų, kiek ten buvo teisybės, kiek ne, sunku pasakyt. Bet jeigu jisai buvo nušalintas nuo prezidentų, tai nemanau, kad jis į elitą pataiko. Manau, kad ne. Šiaip iš tokių bendrų pažįstamų, kas kažkiek tai pažįsta Paksą, sako, kad jisai iš tikrųjų protingas žmogus, bet pačiam neteko susidurt, tikrai iš tos bendros nuomonės, kas buvo rašoma, kalbama, rodoma, tai aš galvoju, kad ne.
- 5) **Algirdas Butkevičius.** Per silpnas į elitą galbūt. Jis toks man biškį komikas su savo pasisakymais. Jeigu elitas, tai tu turi kalbą mokėt, kad galėtum neapsijuokdamas pašnekėt išvažiavęs į kažkurią užsienio šalį. Čia aš manau, kad neskirčiau prie elito tikrai.

Minėjote, kad Dalią Grybauskaitę, Valdą Adamkų priskirtumėte prie politinio elito. Tai įsivaizduokim tokią situaciją, kad Jūs turite susidaręs nuomonę kažkokiu politiniu klausimu, ir išgirstate, kad Dalia Grybauskaitė arba Valdas Adamkus išsako priešingą nuomonę tuo klausimu. Ar tai Jus priverstų permąstyti iš naujo savo poziciją tuo konkrečiu klausimu?

Gali priversti, gali priversti. Nes apie bet kokį dalyką tu visada turi savo nuomonę, ir galvoji, kad tu esi protingiausias ir sau fainiausias, bet yra protingesnių žmonių, kurie gal kitaip mąsto, ir iš tikrųjų gali labai lengvai pakeisti nuomonę, jeigu matai, kad tau ta nuomonė yra priimtina. Jeigu matai, kad tau jinai visiškai nesipaišo, tai tada ne. Man patinka, kai žmogus sako tiesiai šviesiai, ir jeigu man ta jo nuomonė yra priimtina, tai aš ir apie tą žmogų vis geriau galvoju, kai jis taip pasisako. Ir ta pati Grybauskaitė, apie tą Rusiją, apie tuos visus dalykus. Aš galvoju, tikrai ne visų šalių prezidentai taip išsako viešai savo tą nuomonę. Tai aš galvoju, kad jinai pakankamai stipri yra, ir nebijo taip pasakyt. Aš galvoju apie tą žmogų su kiekvienu tokiu pasisakymu vis geriau.

Kaip manote, ar Lietuvoje užtenka politinio elito?

Manau, kad mažai jo yra. Daugiau yra politikų nei politinio elito. Nes vien tik turėti daug pinigų, ir sakyti, kad esi elitas, dar to neužtenka, turi būt visapusiškai elitas. Paimkim kad ir paprastus žmones: tas, kuris gavo iš kažkur pinigų ar užsidirbo, įėjo į tą aukštesnio pragyvenimo sluoksnį, ir jis jau skaitosi elitas. Nu jis joks ne elitas, eilinis kaimietis, tikrai turi daugiau pinigų, ir viskas. Aš galvoju, pirmiausiai tai turėtų būt išsilavinimas, išprusimas kažkoks, tada pinigai, tai tada žmogus tikrai bus elitas. Net ir nebūtinai su daug pinigų tu gali būt lygiai taip tuo pačiu elitu.

O kaip Jūs jaučiate elito stygių? Kaip tai pasireiškia?

Kaip ir minėjau, man elitas tai prezidentai. Daugiau mažiau kiti yra politikai – jie politikuoja, šneka, žada, daug visko prisidirba, paskui rodomi viešai su savo kažkokiais sprendimais, nuomonių piršimais, absurdiškais įstatymais, kur bando kažką įgyvendinti, aišku, viską iš kito galo dažniausiai daro. Kaip ir politikai, pirma sukuria įstatymą, paskui žiūri – „o, nesigavo niekas“, o mašina jau visa paleista. Tai sakau, man čia politikavimas yra, pasikelt savo reitingus. Pasakyt, kaip [Aurelijus] Veryga: „aš uždrausiu“. Nu neuždrausi, reikia šviest žmones, o ne uždraudinėt, kaip jisai daro, bet to nėra. Užtai ir sakau, man elitas politikoj – prezidentai. Kiti – arba jų nesimato tų elito žmonių, gal jie neišsišoka paprasčiausiai, užtai apie juos ir mažiau rašo, mažiau žinom. O čia šitie, kur kiekvieną dieną spaudoj ir televizijoj, nu tai jie man politikai absoliučiai. Dėl reitingų, man toks vaizdas susidaro.

„NORMATYVINIAI POLITINIO ELITO ASPEKTAI“

Kaip Jūs įsivaizduojate idealų politinį lyderį?

Kaip ir minėjau, turėt savo labai stiprią nuomonę, aišku, ją mokėt apginti, pagrįsti, ne tai kad va užsispyriau – ne užsispyrimas, o kad tai būtų pagrindžiama kažkokiais konkrečiais faktais. Tas pats vadovavimas, atstovavimas šaliai, savo nuomonės pateikimas – tokie pagrindiniai gal bruožai.

Kokiomis vertybėmis turėtų pasižymėti politikas, kad už jį balsuotumėte?

Su tom vertybėmis, tai... Labai sunku surasti, tikėtis kažko tai. Turi labiau pažinoti tą žmogų, artimiau, kažkokioj aplinkoj, kad tas vertybes kažkokias vertintum. O tu žinai daugiau iš to bendro vaizdo, tai nežinau, kaip tas vertybes įvertinti, ir kokių ten tų vertybių laukti iš jo. Nu, kad mokėtų normaliai vadovaut miestui.

Kokie apskritai yra Jūsų lūkesčiai politikui? Ko Jūs asmeniškai iš jo tikėtės?

Lūkesčiai tai visada... Kai paskaitai tų programų skelbiamų, tai vau, ten gali už bet kurį balsuot, ir galvoji, kad čia viskas bus gerai. Bet kai pažiūri, kokie žmonės ateina, tai tada galvoji „ai, nieko gero“. Dažnai renkiesi iš blogiausių geriausią. Renkiesi pagal tai, ką jie padarė, ne pagal tai, ką žadėjo, o pagal tai, ką padarė. Daug politikų kalba, bet ne visi padaro – daug žiūri nuopelnus, kas yra padaryta, nes pažadėt, tai čia visi jie pažada.

Ko Jūsų nuomone reikia, kad politiku būtų pasitikima?

Pirmiausia, tai turėtų būt žymiai mažiau partijų. Nes dabar aš net neįsivaizduoju, kiek jų yra, nes ten kai pradedi skaityt, tai A4 lapas iš abiejų pusių surašytas. Ir kai žiūri, tai vis tiek ta pati virtuvė, tie patys politikai, tiktai išsiskirstę į skirtingas partijas, ir jau žiūrėk, vienas iš ten išėjo, kitas perėjo ten – bėgioja jie kaip nežinau kas iš vienos partijos į kitą, kur geriau pasiūlė, ten jau bėga. Jeigu tu atstovauji savo partiją, tai ir atstovauk ją iki pat galo. Bet ne – ten gal biškį geriau, ten draugelis dirba, ten gal dar kažkas. Tai pirmiausiai tų partijų turėtų būt žymiai mažiau, turėtų būt kelios partijos, nežinau, koks tas skaičius turėtų būt, bet turėtų būt tik kelios partijos. Tie patys žmonės vis tiek ten toj virtuvėj verda, tai turėtų jie kažkaip tarpusavy labiau bendrauti. Nes dabar tie patys politikai, tik bėgioja po partijas – vienas vieną dieną tenais, kitą dieną jau kitoj partijoje. Jeigu tu bėgioji iš vienos vietos į kitą, tai apie kokį stabilumą tada kalbėt. Bėga ten, kur jam geriau yra, tai šitoj vietoj ir atsiranda tai, kad trūksta kažkokios savo nuomonės stiprumo, pagrįstumo. Užtai tos visos partijos, jų ten visa galybė atsiranda prieš rinkimus, paskui jos kažkur tai labai dingsta, paskui, kai vėl sekantys rinkimai, tie patys žmonės, tiktai skirtingose partijose. Prisikviečia partijos, sakykim, kažkokių garsių žmonių – sportininkų, menininkų ar dar kažko – tik reitingam pasikelt, bet realiai jie nieko nepadaro, nieko nesugalvoja. Tai užtai tas stabilumas ir neatsiranda, kai bėgioja iš vienos partijos į kitą.